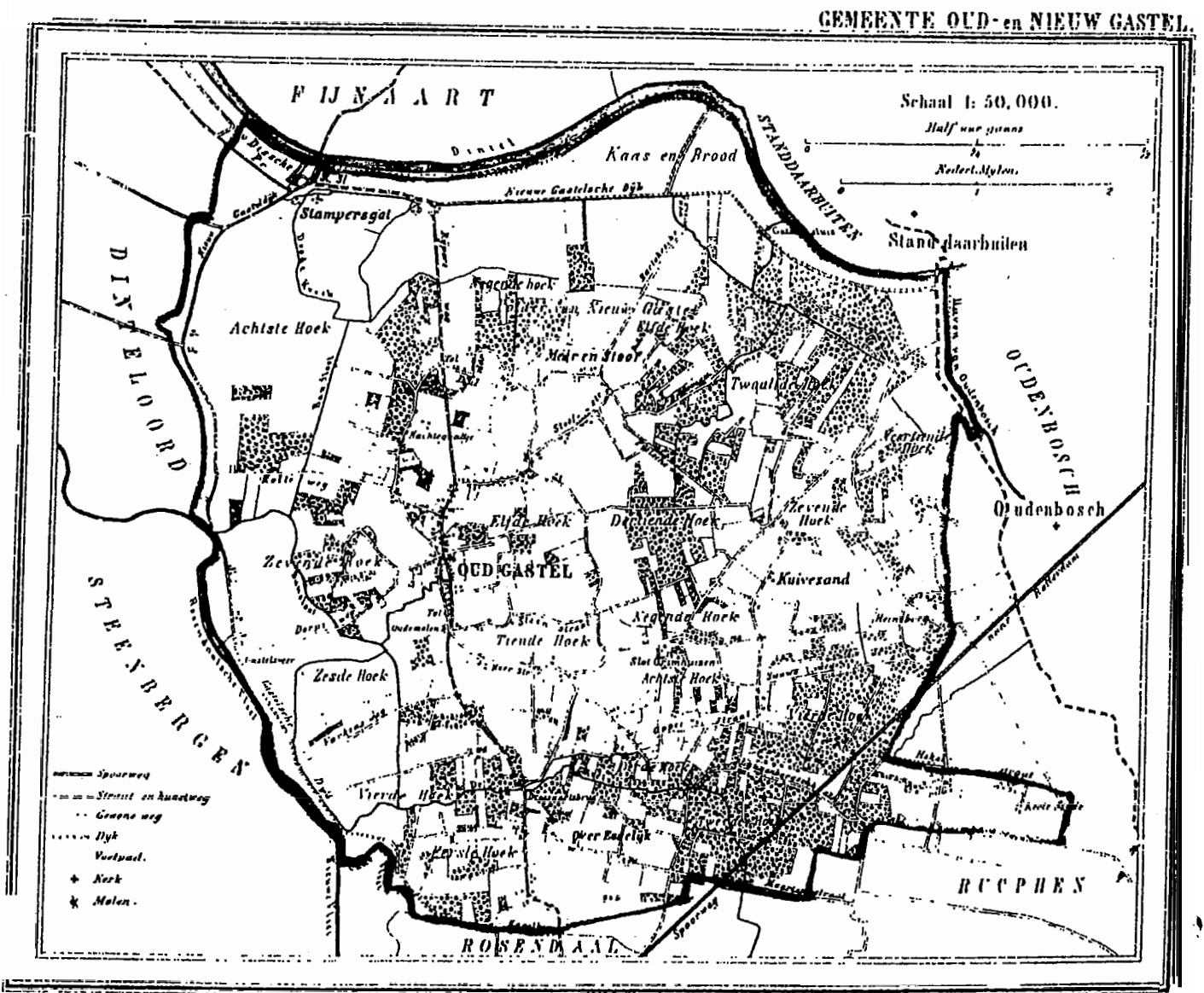

JAARBOEK

heemkundekring het land van gastel

1995

INHOUDSOPGAVE

	blz.
Voorwoord.	3
Uit 'Herinneringen' van broeder Theophile Nijman	4
Vleesoptafel.	36
In memoriam broeder Cosnelius.	48
Jacob Obrechts Eerste Heilige Mis was in Gastel.	50
Oud, de duvel is oud	
- Elf oudsteinwoners.	71
- Interview met mevr. A. van Kalmthout-Mulders	72
Bejaardenflat "Molenweide" bestaat 25 jaar	79
Het bestuur van de gemeente Oud en Nieuw Gastel.	83
Activiteiten van de heemkundekring 1994-1995	104
Verslag van de excursie naar Londen.	108
Honderdjaargeleden 1895.	112
Hetgebeurde in 1945	115
Een dokter in oorlogstijd.	132
Uit het dagboek van een Gastelse oud-Indie-ganger.	145
Lijst van Gastelse verenigingen en organisaties.	163
Ledenlijst 'Het Land van Gastel' 1995.	173
Informatie heemkundekring 'Het Land van Gastel'.	175
Heemkunde-filmclub	176

COLOFON Jaarboek 1995

Uitgave van: Heemkundekring
Het Land van Gastel
Oud Gastel

Redactie: de heer P.F.A. Akkermans
de heer J. Laros
de heer F. van Merrienboer
de heer P. Peeters
de heer H. Zandbergen

Realisatie: *Blingschrift* Oud Gastel

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

Foto's, voor zover de eigenaar niet is aangegeven, zijn uit het archief van Heemkundekring Het Land van Gastel.

VOORWOORD

Het bijna voorbije jaar 1995 begon droevig door het overlijden van onze voorzitter broeder Cornelius Deckers op 11 februari 1995. Zijn leuze was: aan God de eer, aan de medemens het nut en aan mij het werk. Wij, zijn medemensen, missen node zijn persoonlijke warmte en zijn werkzaamheid voor onze heemkundekring en voor andere verenigingen in Oud Gastel. Elders in dit jaarboek is een "In Memoriam" 'te zijner nagedachtenis' afgedrukt. De bestuursvacature die door het overlijden van broeder Cornelius ontstond, werd opgevuld door de heer J.J.M. de Jongh. Daarnaast schonk de ledenvergadering ondergetekende het vertrouwen uw nieuwe voorzitter te zijn.

In die laatste hoedanigheid beveel ik met plezier het nieuwe (12^e alweer!) jaarboek van onze heemkundekring ter lezing aan. U vindt er historische jaaroverzichten van 100 en 50 jaar geleden, van 1895 en 1945. Vaste onderwerpen zijn de jaarkalender (1994/1995) en het vervolg van de herinneringen van broeder Theophile. Veel leesgenoegen wens ik u bij het artikel over het toch bloederige onderwerp als de huisslachten. Wat rustiger gaat het toe bij een artikel over oude Gastelse raadsleden. Ook vindt u dagboek aantekeningen van broeder Servaas en een artikel over de componist Jacob Obrecht. En nog veel meer! Kortom, het nieuwe jaarboek mag er weer zijn!

De redactiecommissie komt weer een compliment toe voor het resultaat van het vele werk dat is gedaan om dit jaarboek uit te brengen. Maar zij zijn niet de enigen die in het waterige winterzonnetje horen te worden gezet. Onze heemkundekring en ons museum zouden niet kunnen draaien zonder de groep vrijwilligers die de collectie op peil houden, steeds de tentoonstellingen inrichten (en weer opruimen) en het gebouw netjes houden. We zijn als bestuur ook blij dat de medewerkers steeds willen meedenken om toch ieder jaar weer interessante dingen aan onze leden en de rest van de Gastelse bevolking te kunnen laten zien. Natuurlijk verdient ook de reiscommissie vermelding, die dit jaar weer een waagstukje tot een goed einde bracht door het organiseren van een excursie met twee bussen naar Londen. Busje was zo!

Graag wens ik u veel leesplezier toe met dit jaarboek 1995, en tot ziens bij de vele heemkunde-activiteiten in 1996!

ARIE HAASNOOT,
voorzitter.

Deel 6

Dit is het vervolg op eerdere artikelen uit de jaarboeken van onze Heemkundekring. Er is hierbij geput uit een 28-tal schoolschriften, waarin wijlen broeder Theophile Nijman zijn herinneringen heeft opgeschreven. Hij begon hiermee in 1943. Vanaf 1944 zijn het dagboeknotities. Ze zijn hier letterlijk weergegeven, met soms een korte toelichting, tussen haakjes, mijnerzijds.

F. van Merrienboer.

15 NOVEMBER 1944

Ik loop nu al bijna veertien dagen rond met vluchtelingen en heb nergens anders tijd voor. 's Morgens ga ik weg en tegen dat het donker wordt kom ik thuis. Tussen de middag heb ik ook maar een uurtje tijd. We hebben de mensen nu zoveel mogelijk bij de burgers ondergebracht. Het is nog niet rustig in Gastel. Heel de dag is het een af- en aanrijden van je welste. Het weer is slecht, regen en nog eens regen. De huizen zitten vol Engelsen, hier tien, daar twintig enz. Waar ze in kwartier zijn, zijn ze er niet slecht mee, want die mannen kunnen nog eens wat missen. Aan sigaretten hebben we geen gebrek. Deze week is het in de Harmoniezaal een dansavond geweest. Er werd zeer druk gebruik van gemaakt, naar ik hoor. We moeten nu 's avonds om zes uur binnen zijn. Ook in omliggende plaatsen, waarom weet ik niet. Wel heb ik gehoord, dat er in Standdaarbuiten bijv. nog Duitsers zijn!! En men vermoedt, dat er hier en daar nog zitten, die zich verscholen hebben. Men treft ze aan in burgerkleding, in nonnenkleren, naar men vertelt!! Het maatschappelijk leven is nog niet hersteld. Op het gemeentehuis is het alle dagen verbazend druk. De mensen hebben ook zoveel te vragen. De Orde Dienst loopt nog steeds met geweren rond. Wat de vernieling van West-Brabant betreft, ik heb verscheidene kranten bewaard, die in de afgelopen week verschenen zijn en zal de artikelen in een of ander schrift inplakken, want het is onmogelijk alles op te schrijven en bij te houden. Bovendien ben ik zelf nog nergens geweest, zelfs niet op Gastels veer op Stampersgat. Het kerkelijk leven begint normaal te worden. Zondag hebben we gewoon kerkdienst gehad en gisteren is er een plechtige uitvaart geweest voor de slachtoffers van onze parochie. De kerk was overvol, morgen om tien uur hebben we een dankdienst. Zo ziet men, dat er in feite nog weinig nieuws te vertellen is. De distributie van levensmiddelen is weer begonnen en zal in alle strengheid moeten doorgevoerd worden. De haven van Antwerpen is nu wel vrij, maar of alles zo gauw aangevoerd kan worden, valt af te

wachten. Erg gerust zijn we nog niet, want in Belgie, rondom Antwerpen (o.a. in Kalmthout, zelfs ook in Ossendrecht) zijn 'vliegende bommen' gevallen. In Antwerpen is het zelfs zo, dat de scholen gesloten zijn. In Bornhem, hoorde ik van een broeder uit de abdij, zijn er ook gevallen en daar slaapt men in de kelders. In Breda kunnen wegens gevaar, de scholen niet beginnen. Onze scholen zijn nu vrij gegeven en men is druk bezig het Duitse vuil er uit te verwijderen. Weldra zullen we beginnen na een vakantie? van ca. 4 maanden. Is niets van gekomen, 1 mei 1945 nog niets vrijgegeven. (later toegevoegd)

Nieuwe voorschriften ten aanzien van de verduistering

De burgemeester van OUD- en NIEUW GASTEL maakt bekend, dat voortaan nog strenger dan vroeger **contrôle** zal worden uitgeoefend **op naleving** van de **verduisteringsvoorschriften**.

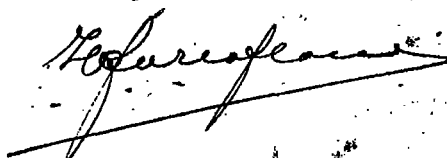
Bij overtreding zullen de volgende straffen worden toegepast:

1. in elk geval van overtreding zal worden overgegaan tot de afsnijding van den **lichttoevoer voor** den duur van **veertien dagen**;
2. voor iedere overtreding zal bovendien een minimum-boete van f 25,— worden opgelegd;
3. de gloeilampen, waarmede de overtreding werd **gepleegd**, zullen in beslag worden genomen.

Gevallen van herhaling zullen worden medegedeeld aan den **Polizei-Offizier**, die **lichtafsnijding** voor **langeren termijn** en **bestrafing** door een **Duitsch gerecht bewerkstelligen** kan.

OUD-GASTEL, 26 October, 1943.

De burgemeester voornoemd,

ZONDAGAVOND 19 NOVEMBER 1944

Vandaag heb ik Stampersgat eens bezocht. Ik was nog nergens geweest, vanwege drukke evacuatie-werkzaamheden. De aanblik van dit dorp is verschrikkelijk. Ik reed langs de Rijpersweg, het water is daar nu weg. Verleden week kon men niet over de Rijpersweg (achteraan) zonder een eind door het water te moeten. De dijksloten, ook aan de Gastelsedijk van het Gastelsveer tot Stampersgat lopen nog over, de landen zijn nog gedeeltelijk bedekt met water, de suikerbieten zitten er nog onder, hier en daar ook nog de aardappelen. Waar het gemaal stond bij het haventje is het nog een geweldige ravage. Grote brokken steen zie je liggen in een geweldig diep gat. Er ligt een noodbrug over. De Engelsen zijn echte bruggenbouwers. De in 1940 door onze eigen troepen vernielde grote brug over de Mark (bij de pastorie) hebben ze wat verder het water ingedaan en er zelf op een paar uur tijd een schitterende brug overgelegd. Wat zijn er een huizen vernield. Voorgevels weggeslagen, daken kapot, ramen en deuren hangen zo maar te bengelen. Het geeft echt de aanblik van een verwoest dorp. Standdaarbuiten, Noordhoek, Klundert en Zevenbergen moet nog erger zijn. Ik heb ook de fabriek nog even bezocht, maar daar is het ook treurig gesteld. Behalve de granaten, die vanuit de omtrek van Gastel op haar afgeschoten werden en die wij van onze veilige kelder uit zo veel dagen achtereen gehoord hebben, is de fabriek ook nog door vliegtuigen gebombardeerd. Er moeten een paar honderd Duitsers ingezet hebben. Morgen mogen we er niet meer komen, want een van de vele aanplakbiljetten zegt ons, dat er vanaf 20 november een "militaire zone" bestaat ten noorden van de lijn B. op Zoom, Halsteren, Steenbergen, Oud Gastel, Oudend Bosch, de Mark, het Markkanaal, Oosterhout en zo verder naar Den Bosch. overigens is er weinig nieuws te vertellen. De kleine "Courantjes", die er verschijnen vertellen allerlei bijzonderheden over de Duitse gruwelen bij de aftocht. Het leven begint langzaam weer een normaal verloop te krijgen, het is hier nog steeds een drukte van belang. Veel gerij en verkeer, nog helemaal geen feeststemming. Daarvoor zal eerst heel het vaderland bevrijd moeten zijn en zal Duitsland moeten capituleren. Maar de Duitsers zijn taai en we denken, dat we dit jaar nog niet van alle slameur af zullen zijn. Er gaan wel praatjes, dat Hitler al lang dood is, maar de 'partij' is er toch nog en zolang die het heft in handen houdt, zal van toegeven wel geen sprake zijn en toch zou dan pas de wereld herademen.

22 NOVEMBER 1944

Nog steeds ben ik van 's morgens tot 's avonds bezig met vluchtelingen. Vandaag kwamen hier weer een aantal gezinnen uit Noordschans (Klundert). Daar viel weer volop Duits granaatvuur van de overkant van het water.

Ongeveer zestig gezinnen waren vanmorgen gevlucht, enkele doden en gewonden achterlatend. Wij hebben er verschillende gezinnen van gekregen. Wat de plaatselijke toestand betreft, veel is er niet van te zeggen. De jonge elementen, die in het begin bij de 'ondergrondse' waren zijn verdwenen, een meer bezadigd hulp- politiekorps doet met de plaatselijke politie dienst. Overigens zijn de mensen haast allen weer aan het werk. De scholen zullen ook weldra beginnen. De burgemeester is nog steeds op zijn post en op het raadhuis wordt weer heel wat werk verzet, als je dat zo aanziet.

AFGELEVERDE KLOMPEN AAN PERSONEEL VAN DE Venn. tot Expl. v. Suikerfabrieken,
Gevestigd te Dinteloord, WONENDE ONDER DE GEMEENTE OUD-CASTEL.

Namen :	Adres :	Namen :	Adres :
C. v. d. Aarsen	D. 12	P. de Cooninok	F. 102
H. Aarden	A. 137	A. van Gaam	F. 70
L. van As	B. 48	Fr. Crul	A. 228
Adr. Antonissen	D. 76	Mart. v. Gaam	F. 208
Nic. Aanraad	B. 28		
J. Aanraad	B. 26	Adr. Doomen	F. 168
Joh. Aarts	D. 71	Hac. Danen	F. 220
M. Aarts	A. 98	Jac. Dirven	A. 340
Adr. Aarts	A. 134	G. Doomen	F. 74
A. van As	A. 28	G. Dam	F. 188
A. P. v. d. Aarsen	A. 138		
G. van As	B. 48	P. Ernest	F. 208
G. Aarts	A. 98	Ant. v. d. Eynden	F. 76
Cath. Aarts	F. 35	A. Ernest	F. 11
Delia van Aart	F. 28	J. Ernest	F. 156
Joh. Aarts	F. 35	G. Ernest	F. 196
Hub. Antonissen	D. 76		
C. Antonissen	A. 216	C. Frik	G. 120
Ant. Aarts	F. 71	Jac. Franken	F. 52
Fr. van St. Annaland	D. 5	G. Fryters	G. 62
		M. Franken	F. 102
Jac. v. d. Broek	G. 15	G. Franken	F. 12
W. Brouwers	D. 103	M. Frik	B. 66
Ant. Balemans	A. 119	J. Franken	F. 211
Hel. Bruggmans	F. 45	Ant. Franken	F. 202
D. Bruininokx	A. 19	G. Franken	B. 102
Ant. Balemans	F. 167	C. Franken	F. 201
A. Bosters	F. 145	G. Frik	G. 120
D. de Bruin	F. 66	G. Franken	F. 157
C. Balemans	F. 131	M. Franken	F. 211
Ant. de Bruin	D. 17		
J. Bruggeman	A. 67	J. Gommers	A. 40
Q. Broos	D. 35	G. van Gila	F. 73
M. Bruggmans	A. 73	G. Gijzen	A. 130
M. Buys	G. 140	W. Gilden	A. 68
P. Bauzenberg	G. 17	P. Goorden	F. 36
C. van Bavel	B. 212	J. Goorden	A. 119
Th. van Bavel	B. 210	G. Gommers	A. 87
W. Buckens	B. 261		
W. Bruininokx	D. 79	Jac. Hopstaken	A. 83
Jac. Bosmans	D. 202	B. van Hooydonk	F. 142
Joh. v. d. Broek	G. 45	Fr. van Hal	F. 29
J. Balemans	F. 203	Jos. v. Hemelryok	F. 76
Jac. de Bruin	F. 174	P. Hagenaars	A. 197
W. Buckens	F. 233	H. van Hooydonk	F. 230
D. Broos	B. 219	Arn. v. Hooydonk	B. 224
G. de Bruin	F. 66	M. van Hal	B. 194
H. v. d. Bosch	B. 245	G. v. d. Heyden	B. 89
G. Balemans	A. 160	H. Horemans	A. 85
P. Brouwers	D. 113	J. van Hal	F. 85
M. Baaten	F. 185	Ant. Huybrechts	B. 164
A. Braat	F. 17	J. v. Hooydonk	B. 126
F. v. d. Bosch	B. 232	P. Hopstaken	A. 83
P. v. d. Bosch	B. 78	W. Hopstaken	A. 83
Fr. Buys	A. 129	P. v. d. Heyden	F. 113
		Adr. Heynen	F. 190
H. v. Gaam	F. 70	Adr. Hertogh	F. 90
M. Christianen	A. 37	P. v. d. Horst	F. 75
Ant. v. Gaam	F. 70	A. Havermans	F. 186
C. van Gaam	F. 58	M. v. d. Heyden	B. 49
Em. van Gaam	F. 58	A. v. Hooydonk	F. 230
L. van Gaam	F. 70	J. C. Hagenaars	B. 216
A. Cornelisse	A. 360	Fr. v. Hooydonk	B. 51
		P. van Ham	F. 29

Op zondagmorgen kan ik zo eens even op adem komen. We hebben nu 1200 vluchtelingen in onze gemeente en er is door ons comite heel wat werk verzet. De mensen zijn nu allemaal bij particulieren ondergebracht. Dat was op zichzelf al een groot werk. Daar kwam nog bij de honderd-en-een vragen, die ons gesteld werden en die we maar zelden naar onze voldoening konden beantwoorden. Immers, het was allemaal hetzelfde, kolen en kleren, bedden en dekens en waar moeten we die halen? Op een avond zijn we met een paar aktieve mensen als broeder Servaas (Oomen) en Kees van Sprundel bijv. met een kar rondgereden en enige dekens 'ter leen' gevraagd 'voor een paar dagen'. Het lukte, we haalden nog al aardig wat bij elkaar en we konden zodoende die mensen weer helpen, die totaal niets geen dekking hadden. Ik ben in Roosendaal geweest en heb verscheidene bureaus afgelopen; ik kreeg o.a. 600 zakken van de suikerfabriek om 'bedden' te maken. Ik kon ik wat oude schoenen en babykleding bemachtigen en heb zodoende verscheidene mensen kunnen helpen. Nu zal de zaak in het groot aangepakt kunnen worden, naar ik gisteren in een bespreking op het raadhuis met een Tilburgse fabrikant vernomen heb. We zullen afwachten, wat er komt. Er lopen mensen bij, die zich in geen vier, vijf weken verschoond hebben. En ze kunnen -wat ze nog thuis hebben- niet gaan halen, want hun woonplaatsen (Klundert, Noordschans enz.) liggen in de militaire zone. Maar ook daar wordt aan gewerkt. Wie zijn huis nog niet helemaal verloren heeft, zal binnen afzienbare tijd enige spullen kunnen gaan halen met Amerikaanse auto's. Ik ben sinds de bevrijding nog geen minuut vrij geweest en heb van 's morgens vroeg tot 's avonds laat gelopen en gedraafd voor die arme stakkers. Maar zijn wij -die niets verloren hebben, dat niet verplicht? Ik heb het dan ook graag gedaan, vooral is het buitengewoon prettig, als je eens iets kunt geven en je kunt bijv. eens een kind aan een en ander helpen. Voor Stampersgat is hier zeer veel gedaan. Er was al eerder een collecte in natura gehouden, maar dat was maar om de eerste nood te lenigen. Op donderdag 23 november kreeg ik een uitnodiging tot een vergadering, waar de volgende personen tegenwoordig waren; de beide pastoors van Gastel en Stampersgat, de eerwaarde heer dominee van der Horst, de heer Ant. Buijs van de Vincentiusvereniging, Mej. de Bie van de St. Elisabeth vereniging, de burgemeester (Hofland), mhr. Aarsen, leider van de Kath. Aktie en ik.

Er werd op die vergadering besloten, dat onze Gastelse blokploegen (een soort burgerwacht) huis aan huis nog eens zouden collecteren om goederen, de Vincentiusvereniging een geldcollecte in de kerk zou houden en de K.A. te voren propaganda zou maken. Daar ik 'herinneringen' schrijf en geen 'verslag' moet ik hier bijvoegen dat de houding van de pastoor van Gastel ten opzichte van de burgemeester weer zeer eigenaardig was. Ik

merkte dat de pastoor allesbehalve vriendelijk was tegen hem. De burgemeester pleitte driemaal, dat de blokploegen zouden collecteren, dan was het succes verzekerd meende hij, daar dit een organisatie is, die in elf wijken verdeeld is en die alle huizen van Gastel bestrijkt. Maar telkens als hij over de blokploegen begon, sputterde de pastoor tegen deze zag de collecte liever in handen van een Christelijke-Charitatieve vereniging. Aan het einde van deze vergadering heb ik een vurig pleidooi gehouden om toch niet alleen naar Stampersgat te kijken, maar ook de arme stakkers uit andere plaatsen, alhier geëvacueerd, zoveel mogelijk te helpen en of de heren daar soms raad op wisten? Maar niemand wist meer te zeggen, dan "dat het allemaal moeilijk was".

Intussen, de collecte voor Stampersgat is schitterend gelukt. Onze mensen hebben veel gegeven en van alles en behalve vele goederen heeft de geldcollecte f. 7000,00 opgebracht. Daags na de vergadering, zo juist bedoeld, confereerde Aarssen en ik nog eens met de burgemeester over de Blokploegen. En het slot was, dat we de hoofden zouden uitnodigen tegen den andere avond en dat ik de leiding van de vergadering op mij zou nemen. Dit was geen gemakkelijke taak, daar pastoor en burgemeester aanwezig zouden zijn. Gelukkig viel het allemaal mee. Na de opening vroeg onze pastoor het woord en wenste de blokploegen een groot succes toe! Hij was ook vriendelijk tegen de burgemeester, zodat ik mij afvroeg, wie hij nu eigenlijk gesproken kon hebben tussen donderdag en zaterdag! Na zijn rede verliet hij de vergadering, zich verontschuldigend dat hij elders moest zijn, dat, naar ik later vernam aan tafel was! Enfin, ik was heel blij met zijn houding en hield de openingsrede. Na mij sprak de burgemeester, mhr. Aarssen en de pastoor van Stampersgat, die ondermeer in zijn rede aanhaalde, dat hij van de bevelvoerende kolonel vernomen had dat de Engelsers op Stampersgat alleen 165.000 granaten hadden moeten afschieten, om de moffen te verjagen! Deze kolonel, die in het huis van oud-burgemeester Mastboom alhier zijn verblijf had, werd op 1 november (toen er in de Dorpsstraat enkele granaten van de Duitsers vielen, zoals ik reeds verteld heb) gewond en is later aan die verwondingen bezwaken. De vergadering had verder een buitengewoon geanimeerd verloop en het succes was al verzekerd!

Ik wil hier bij vertellen, hoe het nu met de burgemeester (Hofland) is gesteld. Ik heb daar lang mee gewacht, maar nu ik niets hoor van ontslag en dergelijke, lees het volgende.

Op vrijdag 10 november kwam Jan van der Vorst, landbouwer alhier, speciaal vriend-en helper-van Hofland, tevens bestuurslid van de Blokorganisatie, bij mij en vertelde mij, dat Hofland er slecht voorstond en of er nu niemand in Gastel was, die voor hem zou pleiten. Na enig beraad -ikzelf had allang mijn besluit gemaakt- besloten we met drieën -plus C. van Sprundel, vice-voorzitter- naar Roosendaal te gaan, om eens te

gaan praten. Wij probeerden mr. Bervoets, advocaat en rechter te Bergen op Zoom en een kennis van ons, daar hij vanaf mei met zijn gezin in Gastel gelogeerd was, te spreken te krijgen, maar we moesten 's anderendaags 's morgens om half negen terug komen. We vernamen dat genoemde heer secretaris was van majoor jhr. Quarles van Ufford, militair commandant -te Roosendaal- van West Brabant. Zaterdagssmorgens ontmoetten we mr. Bervoets en die vroeg of we kwamen "voor dieen burgemeester van Gastel". Ik vernam al gauw, dat hij er inderdaad niet goed voorstond, want mr. Bervoets vertelde ons, dat het niet rechtvaardig was ten opzichte van de pas ontslagen burgemeesters, hem er aan te laten, die ook -als de ontslagenen- gewerkt hadden voor Winterhulp en Volksdienst. Maar het geval Gastel was nog niet behandeld en mr. B. had graag dat we zelf even spraken met de majoor, die juist binnenkwam. Een tamelijk gezette figuur, in een gewoon Engels soldatenpak, almaar sigaretten rokend, leek deze man helemaal niet op een deftig adellijke heer. Weldra zaten we tegenover hem in zijn bureau, een juffrouw typte en mr. Bervoets zat aan een andere tafel. Ik nam het woord en zei, dat ik helemaal niet kwam om alle dingen, die burgemeester Hofland de afgelopen jaren had gedaan, goed te praten. Liever wilde ik zelfs over het verleden zwijgen, ik vroeg alleen of de regering, tegenover wiens vertegenwoordiger ik mij bevond, toch oog had voor de ontzettende moeilijkheden, waarin onze burgemeester zich had bevonden. En dat wij -als bestuursleden van de N.V.L. (Nationale Vereniging Luchtbescherming) -ondervonden hadden dat Hofland een sociaal mens was, dat hetgeen deze voor de Volksdienst bijv. gedaan had, voortspoot uit zijn sociaal gevoel en dat wij vonden, dat hij voor de toekomst een goed burgemeester zou zijn, bij wie iedereen kon aankloppen en hulp in de nood kon verwachten. De majoor maakte enkele aantekeningen en Jan v. d. Vorst beweerde dat Hofland onlangs geweigerd had paarden te vorderen voor de Duitsers, ofschoon ze met de revolver in de hand allerlei dreigementen uitbraakten. Waarop mr. Bervoets het woord nam en uit zijn dossier enkele 'vorderingen' voorlas. Hij haalde o.m. het schrijven voor de dag, dat Hofland gericht had aan alle ambtenaren van de gemeente -1941- waarbij hij hen verplichtte te collecteren voor winterhulp; indien zij dit niet deden werd het beschouwd als sabotage. Ook de vordering van 1 juni 1944, waarbij de burgemeester een aantal ingezetenen opriep om kuilen te graven -zie hiervoor o.a. mr. Mastboom- werd voorgelezen. Ik zei, dat dit waar was natuurlijk. Na nog enig heen en weer gepraat, waarin ik ook naar voren bracht het grote gezin van de burgemeester -maar daar kon de majoor geen rekening mee houden- en waarbij de majoor liet uitkomen, dat hij blij was, dat hij ons gesproken had, namen we afscheid.

Mr. Bervoets zei bij het heengaan dat wij niet moesten denken, dat er een 'Mastboom' burgemeester van Gastel zou worden! Dit

was nogal vertrouwelijk, vond ik.

Van heel het onderhoud met de heren, dat niet langer dan tien minuten geduurd had, hield ik de indruk over, dat burgemeester Hofland zijn dagen geteld waren en dat hij zijn eigen vonnis getekend had door zijn menigvuldige 'vorderingen'. Maar ik heb toch geen spijt gehad, dat ik voor hem gepleit heb. Te lang heb ik met hem samengewerkt om hem te leren kennen. Hij was bang van de Duitsers en van de Nederlandse SS-mannen als Witkamp c.s. Maar meerdere malen trad hij tegen hen op en ik ben er nog altijd van overtuigd, dat hij in de jaren, die achter ons liggen, zeer veel goeds en maar weinig kwaads gedaan heeft. Was hij destijds vertrokken en hadden we een N.S.B.-burgemeester gehad, de pastoor en verschillende heren van de hoge stand zouden heel wat meer te verduren hebben gehad. Voorlopig is hij nog altijd in functie, maar ik vrees toch, wanneer alles onderzocht zal zijn, hij niet gehandhaafd blijft. 't Is jammer voor de man en zijn gezin en ook voor de gemeente, daar ben ik heilig van overtuigd. Zijn tegenstanders zullen wel niet stil zitten. Hoe of mr. Bervoets aan die papieren komt, weet ik niet. Wethouder Jan van Iersel zal daar misschien meer van weten. Zijn rivaal van 1940 mr. H. Mastboom, mijn vriend, werkt misschien ook. Ik spreek hem weinig tegenwoordig. Nog steeds woont hij met zijn ouders bij Jan van Mechelen, secr.-penm. van Mark en Dintel en felle tegenstander van Hofland. Ik kan deze tegenstanders ook niet helemaal ongelijk geven. Wat gebeurd is, kan ook allemaal niet door de beugel, maar men moet toch de personen beoordelen naar de omstandigheden waarin ze zich bevinden. En ik vermoed, als mr. Mastboom burgemeester zou worden, we veel van de oude 'zuinige' toestanden terug zouden krijgen en daar ben ik niet voor. Is onze gemeentesecretaris ook niet uit de oude school wat de centen betreft? We zullen maar afwachten, maar het verwijt, dat ik 'met beide partijen' zou 'heulen' -zoals me iemand zei- verdien ik niet. Ik spreek van geen van beiden kwaad en wens voor allebei een rechtvaardig oordeel. Om echter de eenheid te verkrijgen onder de hoge stand, was het misschien beter dat Hofland heenging. Maar wat zal het dan worden als we weer een vreemde burgemeester krijgen?? Tot slot -ik heb vandaag reeds genoeg geschreven, vermeld ik nog dat een onzer onderwijzers, nl. A. V., geschorst is vanaf 9 november, wegens zijn lidmaatschap van de N.S.B. in de jaren 1941 of 1942. Later meer hierover. De geregelde bals die door de Engelse militairen regelmatig gegeven worden voor 'genodigde jonge dames' vallen bij vele mensen niet in de smaak, vooral echter bij de 'niet genodigden'.

- 's Avonds -

Ik moet hier volledigheidshalve aan toevoegen dat ik in de rede, die ik op de vergadering van zaterdag 25 november gehouden heb, dominee van der Horst bedankt heb voor zijn

sympathieke medewerking. Voor de oorlog kwam ik nooit in kontakt met hem. Ik had hem in 1938 schriftelijk verzocht of hij mij niet een lijst van predikanten kon bezorgen, doch kreeg een kort briefje terug, dat hij mij daaraan niet kon helpen. Toen in 1942 de Zeeuwen hier kwamen, kwam ik met deze sympathieke mens meermalen in aanraking en nu nog spreek ik hem dikwijls. Toen een Zeeuws echtpaar 50 jaar getrouwd was en wij een kleine kinderhulde op touw gezet hadden, hielden wij allebei een felicitatierede en mocht ik een hartelijk dankwoord voor al mijn werk voor zijn geloofsgenoten in ontvangst nemen. ook zijn vrouw is een edel mens en ik ben er vaak genoeg mee in gesprek geweest. Hun beider medewerking bij alle mogelijk sociaal werk was steeds groot. Zodra er evacuées hier kwamen -nu ook weer- vroeg hij altijd naar namen en adressen en ging aanstonds op huisbezoek. Er is ook nog een oude dominee hier, een emeritus van Standdaarbuiten, Eerdbeek, ook een zeer sympathiek man. Ik heb er gisteren nog eens mee zitten praten over al de geevacueerden, over hun noden enz. Samen zullen we een oud mannetje helpen, hij zal voor een broek zorgen en ik voor een paar schoenen of klompen! En dat betekent heel wat in deze tijd. Na de oorlog -of als ik meer tijd krijg- zal ik toch eens wat archieven van de protestantse kerk zien los te krijgen.

5 DECEMBER 1944

Het is toch wel een verschil met andere jaren. De kinderen praten opvallend weinig over St. Nicolaas. Deze middag is hij toch nog in de school geweest en vannacht zal hij ook wel een kleinigheidje brengen, maar veel zal het wel niet zijn. Er zijn een heleboel jongens van de geevacueerden op school gekomen. Over meester V. gaan fluistercampagnes bij de grote jongens. Jarenlang heb ik hem gewaarschuwd, op het gevaarlijke af soms. Dat hij werkelijk lid was van de N.S.B. heeft niemand van ons ooit geweten. Hij schijnt het ook maar zeer kort geweest te zijn, doch het heeft hem in ieder geval zijn betrekking

gekost. Zijn vrouw en haar familie zullen wel de grootste stoot gegeven hebben. De laatste jaren was hij -in zijn gesprekken- helemaal niet pro-Duits. Vanmiddag was de generale overste van Huijbergen hier te gast en ik heb met hem een conferentie gehad van de volgende aard. Al voor de oorlog uitbrak had ik van ons hoofdbestuur de opdracht een nieuw huis te stichten, doch daar is door allerlei omstandigheden niets van terecht gekomen. Een school overnemen of een heel nieuwe

stichting beginnen, ging toen al moeilijk. En dat ligt mij ook maar half. Vooreerst moeten we constateren dat er in onze tijd met zijn pracht-katholieke kweekscholen krachten genoeg zijn uit de lekenwereld, die hun taak als katholiek onderwijzer evengoed kunnen vervullen als wij. Ik zie dan ook de toekomst van de religieuzen niet in de lagere school, maar -naar mijn bescheiden mening- moeten we terug naar werk, dat een ander niet of zeer moeilijk doen kan. Met andere woorden, we zullen een weeshuis of iets dergelijks moeten hebben. Over dit probleem heb ik vorige week met mijn eigen generale overste en met br.-assistent Frumence uitvoerig gesproken en daar waren zij het volkomen mee eens. Daar komt nog bij, dat wij niet over personeel beschikken. Br. Willibrord en ik zijn de enige met hoofdakke, Br. directeur Canisius, Gerard en Servaas hebben alleen de lagere akte. We zijn nu met ons vijven aan onze school verbonden, broeder Willibrord wordt hier natuurlijk hoofd, wat hij praktisch al jaren is maar nog niet vast zolang Nuchelmans niet op pensioen gaat. We kunnen dus hoogstens twee broeders afstaan voor het nieuwe huis. Konden we echter een weeshuis beginnen -of iets dergelijks- dan konden we met twee gediplomeerden volstaan en daarbij nog enige Belgische broeders aan toevoegen. Het zou in ieder geval mijn ideaal zijn zo iets tot stand te kunnen brengen. De tijd is daar nu straks ongetwijfeld geschikt voor, daar we toch in ons vaderland talrijke slachtoffers te betreuren hebben en daar de nood van duizenden ontzettend groot is. Dit alles heb ik uitvoerig met broeder overste van Huijbergen besproken en er op gewezen, dat zijn congregatie, die zelf zo zwaar getroffen is in deze oorlog, misschien ons kan helpen een of ander werk van hen over te nemen. Reeds jaren lang loop ik met grote plannen rond en vandaag heb ik het voor de eerste maal tegen iemand kunnen zeggen. Hij was zeer bereidwillig en zou helpen al hij kon. Hij zou zijn oor te luisteren leggen overal waar hij kwam en als er ergens een gaatje was, zou deze eerste conferentie spoedig door andere gevolgd worden. Geve God, dat wij spoedig onze krachten zullen geven aan de ongelukkigste schepselen, die er zijn, armen en wezen, verlatenen en verstotenen!

14 DECEMBER 1944

We zijn een veertien dagen vrij van inkwartiering geweest. De scholen waren ondertussen begonnen, maar zonder vuur. Erg koud is het nog niet geweest, maar we hebben ontzettend veel regen gehad. Nederland was al een waterland, maar wat we nu gezien hebben is gewoon verschrikkelijk. Men zegt, dat het 80 jaar geleden is, dat het zo'n nat jaar is geweest. Vooral voor de militairen is de weersgesteldheid een handicap. Het water is nu wel weg uit de polder, maar als je bijv. de Riet bekijkt, de bansloot, de dijksloten, ze lopen gewoon over. De

sohool is weer in beslag genomen en een nieuwe groep soldaten komt hier enige tijd. Ditmaal hebben ze ook de zusterschool genomen, voor de eerste keer. Overigens gebeurt er in Gastel weinig. De 'ondergrondse' werkt nog, de verenigingen komen weer langzamerhand terug, we hebben nog altijd weinig licht en vuur en er zijn nog veel evacuees!!

PROVINCIE NOORD-BRABANT

A. nr. 1340.

IIIe Afdeeling.

ONDERWERP: Uitdeeling voedsel uit
geallieerde militaire keukens. 's Hertogenbosch, den 29n December 1944.

De Militair Commissaris voor Noord-Brabant heeft mij mededeeling gedaan van het hieronder afgedrukt rapport van den Gemeentelijken Dienst voor Sociale Zaken te Eindhoven betreffende het uitdeelen van voedsel uit Geallieerde militaire keukens aan behoeftige groote gezinnen. Met dien functionnaris acht ik het wenschelijk Uw aandacht op den inhoud van dat rapport te vestigen en U in overweging te geven omtrent een soortgelijke regeling, als daarin bedoeld, overleg te plegen met den Militair Commissaris in het district, waartoe Uwe gemeente behoort. Deze is met den inhoud van het rapport en het gevoelen van den Militair Commissaris voor Noord-Brabant in kennis gesteld.

AAP

DE GEMEENTEBESTUREN

IN NOORD-BRABANT.

DE COMMISSARIS DER KONINGIN

IN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT,

J. SMITIS VAN OYEN, waarn.

RAPPORT.

Betr. : Verstrekking overgeschoten eten uit militaire keukens.

Naar aanleiding van een schriftelijk verzoek van den Gem. dienst voor Sociale Zaken aan den Militairen Commissaris voor Oost-Brabant, om met de Engelsche instanties de mogelijkheid te willen bespreken van het uitdeelen van overgeschoten eten uit Engelsche militaire keukens aan behoeftige groote gezinnen, werd door het M.G. te Eindhoven met het Garrison Command en Gem. Dienst voor Sociale Zaken de volgende regeling getroffen:

Het Garrison Command zal zorgen voor:

1. En lijst van alle ter plaatse aanwezige militaire keukens en bij elke keuken vermelden, hoeveel personen, naar schatting voor de uitdeeling in aanmerking komen.
2. Het op de hoogte brengen van de betreffende keukens omtrent de getroffen regeling.
3. Het inlichten van den Town-Major en deze verzoelcen elke nieuw binnenkomende Unit, die zich eerst bij den Town-Major dient te vervoegen, op den gang van zaken te wijzen.

De Gem. Dienst voor Sociale Zaken zal zich belasten met:

1. Het distribueeren van het overgeschoten eten, d.m.v. speciaal genummerde identiteitskaarten in Ned. en Eng. taal vermeldende de naam, het adres en het persoonsbewijsnummer van het Hoofd van het gezin, alsmede het adres van de aangewezen keuken.
2. Het opmaken van een lijst voor elke keuken afzonderlijk, vermeldende de namen van de personen, die naar de betreffende keuken verwezen worden. Deze lijst dient derhalve voor controle, tevens als richtsnoer voor de verdeeling der porties.
3. Het publiek erop te wijzen, met de mogelijkheid rekening te houden, dat het eten niet regelmatig verstrekt kan worden, een en ander in verband met de hoeveelheid overgeschoten eten, en met het wegtrekken van een Unit, waarvoor niet onmiddellijk een ander in de plaats komt.

De Gem. Dienst voor Sociale Zaken en de Town-Major zullen voeling met elkaar houden omtrent de eventuele veranderingen.

P.P. VAN HEESWIJK.

Eindhoven, 16 December 1944.

17 DECEMBER 1944

Gisterenmiddag -zondag- heb ik een vergadering bijgewoond van de R.K. Arbeidersbeweging. Het oude bestuur van voor 1941 zat weer achter de tafel, de oude voorzitter Jan van Rijsbergen opende de vergadering. Als spreker trad op de bekende Dre de Wolf uit Oudenbosch, die in een gloedvolle rede de nieuwe ideeën belichtte. Het is de wens van de kerkelijke overheid zo gauw mogelijk met de katholieke organisaties te beginnen; vooral is men bang voor de communistische propaganda, die allerwegen gevoerd wordt. Dit zien we ook in andere bevrijde landen. Wij moeten niet wachten, tot het noorden van ons land bevrijd is; als dat aan de beurt komt moet het katholieke zuiden een lichtend voorbeeld zijn. De Z.E.H. Pastoor werd geïnstalleerd als geestelijk adviseur van de opnieuw op te richten bond. Een politiek puntje in zijn rede was dit; hij preeste de ouderen, met name het oude bestuur en vertelde dat o.m. P. Verhopen en enkele andere bestuursleden gevaar hadden gelopen in een concentratiekamp te worden opgesloten. De burgemeester sprak in zijn woordje als volgt: Hij was blij weer eens vrij te kunnen spreken. Hij had tijdens de bezetting van de arbeiders dingen moeten vragen, die hij niet graag gevraagd had maar steeds had hij -vooral van de arbeidersstand- volle medewerking gehad. Hij beloofde ook in de toekomst veel voor hen te doen. Hij was ook blij te kunnen zeggen dat hij met die engelbewaarder van P. Verhopen had mogen samenwerken om hem uit het concentratiekamp te houden!! Bovenbedoelde kwestie was deze: Op 1 mei 1943 brak in Nederland een staking uit als protest tegen de wegvoering van krijgsgevangenen (en Joden). Burgemeester Hofland kreeg bevel de besturen van de voormalige organisaties te arresteren. Dit weigerde hij. Ik kwam hem 's morgens tegen en vroeg hem hoe het ging, daar hij er bepaald slecht uitzag. Hij antwoordde mij toen, dat hij zijn ontslagbrief in zijn zak had want dat hij nooit onschuldige mensen zou arresteren. Ik had graag gezien, dat de pastoor dat gisteren in de vergadering eens gezegd had maar ... maar ... dit zou te veel van hem gevraagd zijn! Hij woont nog steeds niet in zijn pastorie en daar kan hij niet overheen. Hij denkt maar, dat de burgemeester daar schuld aan heeft. Vanmorgen sprak ik hem daarover en hij zei: Waarom heeft de burgemeester destijds ons niet de woning van de heer de Bie aangewezen, waar twee mensen wonen? Ik heb de vergadering ook nog toegesproken en gewezen op het feit, dat wij al het oude niet overboord moeten gooien. Ik wees er op hoe de strijd van onze voorvaders hard en langdurig geweest is, om politieke en godsdienstvrijheid te verkrijgen, dat we bij de historie in de leer moeten gaan om de toekomst op te bouwen. Ik sprak de hoop uit dat het bestuur voor de ontwikkelingsavonden der arbeiders sprekers zou kiezen, die bekwaam waren dit onderwerp nader te belichten. Ik vertelde de aanwezigen dat wij met enkele mensen de geschiedenis van Gastel

zullen schrijven, ook de geschiedenis van de R.K. Arbeidersbeweging en dat ik hoopte dat de heropricting in 1944 met gouden letters in het historieboek mag worden opgeschreven. Ik heb nog een interessant gesprek gehad met wethouder Melsen dezer dagen. Na de vorige oorlog was hij naar pastoor Damen gegaan om de harmonie heropgericht. De harmoniezaal en de instrumenten waren van de kerk, geschenk van Dr. Dautzenberg. -pastoor Damen heeft de Harmoniezaal met inventaris en instrumenten in 1917 gekocht voor f. 8000,00. De pastoor was er tegen, maar de harmonie kwam er toch en al gauw draaide pastoor Damen bij en werd ere-voorzitter. Jaren later eiste de pastoor dat Nuchelmans in het bestuur zou komen. Hij werd werkelijk secretaris, maar het bestuur merkte al gauw, dat er een club van rebellen -Nuchelmans, Damen, Brugmans- aan het groeien was en wipte de secretaris. Uit die rebellenclub -vroeger sprak ik er reeds van- is de nieuwe Harmonie ontstaan, Het heeft er op vergaderingen dikwijls gespannen en de pastoor speelde daar geen mooie rol in, dat weet ik. Op het ogenblik bloeit de nieuwe harmonie weer en de oude is bijna uitgestorven. Ik denk echter, dat in de toekomst de oude zal verdwijnen of dat de weinige leden zich bij de nieuwe zullen voegen. Zou dat waar zijn -Zo is het gegaan- (aanv. 1972)

18 DECEMBER 1944

We zijn wel bevrijd, maar er is nog een groot gevaar dat ons bedreigt, nl. de vliegende bom, de V1 genaamd. Er zijn V2's, maar die worden zover ik weet alleen op Engeland afgeschoten. De V1 is een verschrikkelijk wapen. Het zal wel de bedoeling zijn die op de haven van Antwerpen af te schieten, maar, zoals ik gisteren van een Antwerpenaar hoorde, ze vallen er allemaal naast, in en rondom de stad. Hier in Brabant zijn er ook reeds verscheidene gevallen. We hebben er al tientallen over horen komen en dan wat later volgde een slag en een gedreun van 't huis. Gisterenavond heb ik er voor het eerst een gezien. Hij kwam juist over ons huis, ik deed het raam open en zag een gloeiende vogel in de lucht. Enige minuten later viel hij, richting Tholen. Gisteren zijn er trouwens heel veel overgekomen. Het schijnt dat de moffen het slechte weer benutten om ze af te schieten. Vandaag is het zeldzaam mooi weer, zo zacht alsof het voorjaar was. De mensen voelen zich nog niets op hun gemak. We wachten allen maar op een ding; de capitulatie van Duitsland. Vooral de avonden en nachten zijn zeer lang. Er is weinig licht. De mensen zijn ook vroeg binnen en 's morgens voor 8 uur zie je ook niemand. Maar enfin, over een week is het reeds Kerstmis.

27 DECEMBER 1944

Het is een stille Kerstmis geweest. De regen heeft plaats gemaakt voor strenge vorst, de lucht is helder en dat heeft de luchtmacht hard nodig. Ja, ook op Kerstmis gaat de oorlog voort, dit jaar nog feller dan op andere jaren. Het offensief van de Duitsers heeft overal geweldige indruk gemaakt. Ze zijn weer eens uitgebroken, de veldslagen zijn weer in volle gang. Boven ons, tot aan Moerdijk, is de bezetting ook niet groot, de mensen zijn ongerust en bang dat de Duitsers nog eens terug zouden komen. De vliegende bommen vallen nu niet meer, zo eens een per nacht, maar tientallen, ja honderden zijn er hier al over gekomen. Ze gaan wel richting Antwerpen, maar in Zeeland vallen er ook verscheidene. Wat moet het toch allemaal worden! Boven de rivieren is natuurlijk de toestand nog honderdmaal erger. Honger en kou, armoe en verdrukking. Tienduizenden jonge mannen weggevoerd, veel vernielingen. Te Amsterdam heerst Typhus. Wij -in Brabant- zijn bevrijd. We zijn er dankbaar voor, maar er is nog te veel lijden in ons lieve landje, dan dat we onze vreugde zouden uiten.

Nog steeds heb ik het druk met evacuatie. Hier een verplaatsing, daar weer een nieuw gezin erbij, geen kleren, dekking of schoeisel. Er wordt veel geleden. Met de Kerstdagen heeft de K.A. een aktie op touw gezet, die weer goed geslaagd is. Al wie nog een stukje ondergoed te missen had, werd verzocht het bij de kribbe in de kerk neer te leggen. Ruim honderd pakketjes zijn binnengekomen. Nu kunnen we weer enkele gezinnen helpen. De winkeliers hebben nu eindelijk ook wat goed gekregen, we wachten nu weer op de toewijzingen van de distributie en dan kunnen de mensen tenminste iets vast krijgen. Nee, het is nog geen vrede ook niet in bevrijd gebied, dat voelen we alle dagen! Wanneer?

1 JANUARI 1945

Vanavond ga ik weer in de kelder slapen!! In de nacht van 31 december op 1 januari is er een vliegende bom terecht gekomen, juist over de Vliet en in de afgelopen nacht om half een vlak bij ons huis, nog voor de bansloot. Het gaf een geweldige klap gevolgd door dof gerommel. Een twintigtal ruiten vlogen er bij ons uit, alsook de grote ruit van de operatiekamer van het Gesticht (Veerkensweg). Ook in de Dorpsstraat scheurden nog verschillende ruiten. We hebben het nu in de gaten. Als we de bommen ratelend over horen komen, kan het geen kwaad meer, maar even na het stilvallen van de motor, terwijl er een gesuis door de lucht gaat, valt hij. Dat gesuis, dat veel lijkt op het sissen van een braadpan hoorden we zondagnacht. Even later kwam de klap.'s Anderdaags ben ik wezen kijken, 't is op het einde van het tweede Keperstraatje. Een gat van 3 a 4 m. was in de harde wintergrond geslagen. Stukken van het gevaarte vonden we op 50 en 80 meter afstand. Terwijl ik daar

stond zag ik nog twee V2's opstijgen en een V1. Maar het meest schrok ik van een twintigtal Duitse gevechtsvliegtuigen, die zeldzaam laag ons met een bezoek kwamen 'vereren'. Het was meer dan een half jaar geleden, dat we Duitsers in de lucht gezien hadden. Hier en daar werd geschoten. Een uur later kwamen ze weer even laag terug. Later hoorde ik in de radio dat de moffen overal actief geweest waren en dat ze er een paar honderd verloren hebben (Ardennen-offensief). Met dat al was hier de nieuwjaarsstemming niet al te best. Er was maar een onderwerp van bespreking, de vliegende bom! Ik had juist daags te voren een circulaire laten bezorgen aan al de leden der blokploegen, ook om op dit gevaar te wijzen. Als ik het afgelopen jaar ga beschouwen, dan rijzen er allerlei gedachten omhoog. In het begin, in de maand januari, reisde ik clandestien naar België. Met de fiets toog ik naar Kapellen, met tram en trein naar Lokeren en naar Alsemberg, waar mijn stuk 'Overwinnaar' werd opgevoerd en waarbij ik het voorwoord sprak. Broeder Philomon jubileerde die dag. Broeder algemeen Overste was eveneens aanwezig. Ik sprak een verantwoording uit van het stuk en mocht een warm applaus en een compliment van Frère Supérieur in ontvangst nemen. Hij hoopte dat het niet bij een stuk over Scheppers zou blijven, maar dat ik nog wel eens een 'letterkundig produkt' zou voortbrengen. Ik heb dit jaar niet zoveel gesproken als andere jaren. Ik herinner mij nog een toespraak tot dr. van 't Hullenaar om hem te huldigen en te danken voor het geven van een EHBO-cursus aan de blokploegen. Hoogtepunten waren wel de avonden in Hoeven en in Standdaarbuiten. Ook de lezing die ik hield over de familie de Bie was belangrijk. Verder heb ik nog bij verschillende gelegenheden het woord gevoerd o.a. bij elke opvoering van de operette in februari. Op de slotuitvoering wees ik er op dat we in de tweede maand van februari samen gefeest hadden, maar dat er wel eens een maand zou kunnen komen, waarop we samen zouden moeten lijden. Het oorlogsgeweld is over ons heengegaan. Veel heeft Gastel niet geleden in vergelijking met andere plaatsen, maar ook wij hebben onze tol aan de oorlogsgod betaald. Ook hier vielen doden en werden huizen, zoal niet vernield, dan toch beschadigd. Een wandeling door het dorp op dit ogenblik, zegt ons hoeveel ruiten er stuk zijn en er is geen glas. Overal ziet ge planken en karton voor de ramen! Over de politieke toestand in de gemeente, over de burgemeester enz. heb ik genoeg geschreven. We nemen afscheid van dit ellendige jaar. Nog nooit hebben we zo weinig onze kinderen gezien als in 1944. We beginnen nu weer deze week met twee halve dagen per klas in een lokaaltje van het St. Jozefgesticht. We hopen vurig, dat 1945 ons de langgewenste vrede brengt en dat heel ons vaderland zal bevrijd worden.

3. PRIJZEN DER PLAATSEN.

Eerste Rang f1,25 - Tweede Rang f1,— (alles inbegrepen.)

Kinderen betalen op de dagen der Kinderuitvoeringen:

Voor 1 kind f0,50.

Voor 2 kinderen van eenzelfde gezin f0,75.

" 3 " " " " f1,—.

" 4 " " " " f1,25.

4. MEDEWERKING.

Décor: BERNARD HESHOF.

Costuums: H. SCHIPPERS.

Grime: Br. ALOYSIUS — J. MOL.

Lichteffecten: FR. REICHARDT.

Muzikale medewerking: A. KOENEN - ROMBOUTS - H. VAN POLL.
Br. EUSEBIUS — J. M. en AD VAN DEN BERGHE.

5. Inhoud van het stuk: „Goudhaantje en de Troubadour.”

1e Bedrijf: Een groot dorpsfeest. Een Troubadour komt dit feest op-
luisteren en heeft voor de bewoners een aardige verrassing.
Hij wil het liefste meisje van het dorp uitkiezen, dat met hem
mee mag gaan en hem op zijne reizen vergezellen. Dit meisje
moet lange gouden haren hebben. Daar hij echter zijn keuze
niet kan doen, belooft hij precies over een jaar terug te ko-
men en te kijken of er dan een meisje te vinden is, wier
haren op wonderlijke wijze gegroeid zijn.

2e Bedrijf: Zeven meisjes gaan naar het Toovervrouwtje raad vragen.
Zij komen achtereenvolgens bij de dwaallichtjes, paddestoe-
len en elfjes op hun moeizame zwerftocht om de goude
haren te verkrijgen.

3e Bedrijf: Een jaar is verstreken, de Troubadour komt terug in het dorp.
Gecostumeerd bal! Feest! Feest! Feest!

6. ATTENTIE.

Wat wij onze bezoekers onder de aandacht willen brengen:

Er wordt ten strengste de hand gehouden aan 't aanvangsuur 7 uur.

De lichteffecten zullen „Hans en Grietje” nog overtreffen!

Verboden is in de zaal te roken: dit om de stemmen niet te schaden.

Wij kunnen niet prolongeren: 7 avonden staan open!

Toch moesten vorige keer nog bezoekers afgewezen worden, daar men
te laat zijn avond gekozen had!!

Gastelaren! Schudt Uwe drukkende zorgen 'n ogenblik
af en komt genieten wat de Gastelse jeugd U biedt.

Welkom!

Welkom!

Welkom!

K 1912

F. v. H.

12 JANUARI 1945

In schrift 8 heb ik een en ander medegedeeld over een nieuwe stichting, die wij van plan zijn te beginnen en over het onderhoud dat ik daarover gehad heb met broeder Clemens, generale overste van de broeders van Huijbergen. Dit is alweer een heel tijdje geleden, intussen is broeder Clemens al eens hier geweest, maar zei niets over deze kwestie. Gisteren nu ben ik eens gaan praten met zuster Dop, directrice van het kindertehuis, dat uit Vlissingen alhier geëvacueerd is (in het vroegere Jeugdhuis in de Kerkstraat) Ik heb haar uiteengezet, hoe of ik me een dergelijk tehuis voorstel. Zij kon begrijpen dat ik alleen het oog had op jongens en wel op katholieke. Over alles heb ik zo eens gepraat; zij raadde mij aan mij met het evacuatie-bureau Noord-Brabant in verbinding te stellen. Aan het eind van ons gesprek beloofde zij mij in de toekomst te zullen helpen, als dat kon. Mocht zij eens katholieke jongens voor mij hebben, zo was ze ten alle tijden bereid mij te helpen. Op het ogenblik had ze enige katholieke jongens. Een edel mens om mee te spreken, die zuster Dop. Louter uit plichtsbesef, uit naastenliefde offert zij haar leven op voor die kinderen, van 's morgens tot 's avonds, ja tot diep in de nacht. Ik schreef al eerder, dat zij geen geloof heeft, maar des te meer humaniteit.

Ziezo, enkele kinderen had ik dus feitelijk al! Des avonds kwam de burgemeester bij me, die ook mijn plannen moest aanhoren! Hij zou het zeer op prijs stellen als het te stichten weeshuis in zijn gemeente zou komen. Een geschikte woning zou wel moeilijk te vinden zijn, veronderstelde hij en wat de kinderen betrof raadde hij mij aan eens te praten met mr. Deelen, proc. gen. te Breda. In ieder geval zegde hij zijn volle medewerking toe! En nu ik toch aan het confereren was geslagen, stapte ik naar broeder Directeur Canisius, en daar werd ik nog het beste voorgelicht. Nu ik toch eenmaal de volmachten van het hoofdbestuur had, vroeg hij mij de onderhandelingen en de voorbereidende werkzaamheden te volbrengen. Wat de kwestie van een huis betrof, waarom elders te gaan zoeken als er in ons eigen huis plaats is?? Wanneer de broeders van Huijbergen hier weg zijn, hebben we zelf plaats voor een 25-tal kinderen. Met een beetje schipperen en verbouwen komen we er wel. Zouden we later meer kinderen kunnen krijgen, dan zouden de broeders onderwijzers ook in een ander huis kunnen gaan wonen. Deze plannen vond ik natuurlijk schitterend. Ook heb ik nog een conferentie gehad met Adr. Akkermans over de bouwplannen. Van hem vernam ik, dat de heer P. Mastboom, die in een zijner kamers woont, er niet veel meer voor voelde terug in zijn groot huis te gaan, als dat vrijgegeven zou worden. (tegenover de kerk) Dit knoopte ik natuurlijk in mijn oren. Ik zie de toekomst al voor me. Het St. Joannes weeshuis, de pastorie broederhuis en het huis van P. Mastboom ... pastorie. Je moet het ijzer smeden als het heet is! Ik heb

een conferentie aangevraagd met mgr. van Oers en mr. Deelen te Breda. Die zal volgende week plaats vinden.

18 JANUARI 1945

Mgr. van Oers schreef mij, dat hij het beter vond, rechtstreeks met mgr. Hopmans te onderhandelen. Gisteren ben ik naar Breda geweest en heb eerst een conferentie gehad met mr. Kneepkens, officier van Justitie. Hij begon mij uit te leggen, dat er geregeld 25 a 30 jeugdige delinquenten waren, die te jong waren voor voorarrest. Hij had medelijden met deze kinderen en vertelde dat er absoluut behoefte was aan een katholiek observatiehuis. (enz.) Om kwart over twaalf was ik bij de bisschop. Ik was er nog nooit geweest en vond het een mooie ingang. Ik werd in de ontvangstzaal gelaten, door de bekende oude knecht, die mij aanraade mijn overjas aan te houden, want het was koud; ook daar was kolengebrek. Enige minuten later was mgr. -zijn winterjas aan!- bij me en waren we in druk gesprek. Mijn vraag kwam hier op neer of er voor onze Congregatie in dit bisdom nog een ander werkobject te vinden was dan een gewone L.S. Mgr. antwoordde mij, dat wij niet moesten denken aan een weeshuis, dat was uit de tijd en bovendien konden we de broeders van Huijbergen geen concurrentie aandoen. Ook voor ander sociale instellingen -als voor voogdij-kinderen, tuchthuiskinderen enz. bestonden er. Ik vertelde mgr. daarop uitvoerig mijn gesprek met mr. Kneepkens. Hij luisterde heel aandachtig en had wel belangstelling voor zo'n observatiehuis. Na ruim een half uur met mgr. gesproken te hebben, verzocht hij mij, of ik zo goed zou willen zijn om de heren Kneepkens en Koeman eens bij hem te sturen, ten einde eens precies te weten te komen hoe de zaak in elkaar zit. Volgaarne beloofde ik mgr. dit en vertrok. Ik heb hem ook nog over enkele huishoudelijke aangelegenheden gesproken, maar daar schrijf ik niets van op. Mgr. is heel streng, dat merk ik wel. 's Middags heb ik de heren Kneepkens en Koeman nog gesproken en zij zouden zo gauw mogelijk naar mgr. gaan en mij een rapport opsturen. Daar wacht ik nu op! Dezelfde avond heb ik voor de Jonge Werkman een toespraak gehouden over onze stichter, mgr. Scheppers. Aanwezig waren o.m. de burgemeester, de pastoor en de geestelijkheid, enige districtleiders enz. Na mijn uiteenzetting volgden de lichtbeelden, die wij onlangs van onze generale overste hebben gekregen. Ik had alleen de nummers op papier staan, maar ben nu al gauw begonnen een uitvoerige tekst daarvoor te schrijven.

20 JANUARI 1945

Gisteren was het de verjaardag van prinses Margriet, de eerste in bevrijd gebied. Uiterlijk zag men niets, geen enkel openbaar vertoon. De binnenlandse strijdkrachten -of ondergrondse

of bewakingstroepen geheten- hadden een mooie feestavond georganiseerd, waarbij ik was uitgenodigd. Hier zijn verschillende jonge mannen bij de bewakingsdienst. Sommigen dragen reeds een Engels uniform. Jan Kuppens, de klompenmaker -die op tweede Paasdag van 1944 een Amerikaanse piloot gered heeft- is de oudste van hen en voerde het woord. De avond verliep keurig. Deze keer geen bal of zoiets. We zagen de familieleden van de jongens en verscheidene genodigden. De pastoor en de kapelaans waren er, enige broeders, de burgemeester, de gemeentesecretaris, dr. van Susante enz. enz. De commandant van Roosendaal verwelkomde ons allen, het duo Jan Bakx en Piet den Ouden verzorgden het komische gedeelte, er was muziek en zang, er werden versnaperingen geserveerd enz. Het was een buitengewone gezellige sfeer in de zaal. De burgemeester hield een opvallende toespraak -hij liet ze mij tevoren even lezen; ik zat naast hem en zei dat hij wel een aandachtig gehoor zou hebben- Hij had het nogmaals over het gewroet en gekonkel tegen hem, maar hij voelde zich voor God en geweten en vaderland verantwoord. Hij laakte in scherpe bewoordingen het gedrag van hen, die 'ondergronds' werken tegen de binnenlandse strijdkrachten. De pastoor hield ook een toespraak, waarin hij er vooral op wees, dat de jongens hun geestelijke belangen niet uit het oog moesten verliezen. Ruim half elf gingen we naar huis onder een gevoelige sneeuwstorm en de jongens gingen hun nachtwake doen. In een particulier gesprek met Hofland zei hij mij dat de pastoor, Jan van Mechelen, wethouder van Iersel en Harrie Mastboom nog steeds een aktie tegen hem aan het voeren zijn. Er moeten ook nog enkele anderen bij betrokken zijn, maar die kende hij niet.

26 JANUARI 1945

Gisteren hebben we de 106e-verjaardag gevierd van de Stichter van onze Congregatie. Voor het eerst werden de schoolkinderen hierbij betrokken. Dat hebben we in het verleden nooit kunnen doen, omdat het feitelijk geen 'broederschool was'. Dat zal het nu -na 25 jaar!- eindelijk worden. Nuchelmans is nog steeds buiten functie en ik hoor dat hij volgende maand met pensioen gaat. En dan zal broeder Willibrord wel hoofd worden. Dit zal voor het godsdienstig leven van de school heel wat opleving -kunnen- brengen. De jongens hebben heel de dag genoten van een poppenspel, gegeven door de broeders van Oudenbosch. Ik heb 's middags een kort woord gezegd over de stichter van de Congregatie en over enige tijd zullen we voor de grote jongens lichtbeelden geven over Scheppers. Vandaag ben ik er de hele dag op uit geweest om inkwartiering te maken voor enkele grote gezinnen, maar het valt niet mee om de mensen geplaatst te krijgen. Het is bar koud en alles ligt met en dikke sneeuwlaag bedekt. Het is armoe troef. Veel geld wordt er niet verdient en er zijn geen kolen. De mensen zoeken

alles op om te stoken, zelfs oude meubels moeten er aan geloven. De bevrijding valt in het algemeen tegen. We zijn natuurlijk van de Duitse druk af en dat is alles. Maar toch het kon veel beter gaan. Er is weinig orde en tucht, er zijn verenigingen en comité's volop, misschien te veel. Maar er wordt weinig werk verzet. Vooral voor de geëvacueerden wordt niet genoeg gedaan. In Gastel wordt hoge politiek gevoerd. Ik verneem dat er weer een aktie tegen burgemeester Hofland aan de gang is. Ik kan het niet goedkeuren, vooral niet dat de pastoor daaraan meewerkt. We weten nu allen genoeg wat hij (Hofland) vanaf 1940 meegemaakt heeft en dat hij nog steeds van 's morgens tot 's avonds in touw is. En het is geen benijdenswaardig baantje. Als je dat vergelijkt met vroeger! Onze oude burgemeester Mastboom ging 's morgens om een uur of half elf naar zijn kamer, zag de post eens door, ontving enkele mensen en kwam 's avonds nog eens terug. Om half vijf zag je niemand meer op het stille raadhuis. Nu komen er honderden mensen per dag voor allerlei dingen. Nu is het, wat men plat zou kunnen noemen 'een rotbaantje'. En dan al dat wantrouwen en dat achterbakse gedoe en die aktie om zo'n pracht Rooms gezin te vernietigen, ik noem het onchristelijk! Ik heb al meer geschreven dat er fouten geweest zijn en dat hij wat toegevend geweest is tegen de Duitsers, dat hij nogal aan Winterhulp en Volksdienst gedaan heeft, maar ik herhaal dat hij zeer goed wist dat er hier veel onderduikers waren, dat er mensen waren, die wel gevorderd voor een of ander werk, maar nooit gingen, nooit achtervolgde, maar ze de kans gaf om weg te komen; dat er hier nooit gijzelaars geweest zijn of mensen in concentratiekampen gestopt. Hij en ik wisten ook dat er bij A.R. een joods gezin was. Het is beroerd voor de Mastbomen en voor de pastoor dat ze nog steeds niet in hun huizen kunnen, maar wat kan Hofland daar aan doen? De heren zijn toch zelf bij de Engelsen geweest en kregen ook mul op het rekest. De verhoudingen in onze gemeente zijn nu voor jarenlang bedorven, dat is mijn mening. Ook als hij weg zou gaan. De heren van de oppositie mogen dit wel bedenken!

30 JANUARI 1945

Gisterenavond een vergadering gehad van het HARK-comite, hulpaktie Rode Kruis. Er zijn verschillende goederen en levensmiddelen aangekomen, die uitgedeeld kunnen worden aan behoeftige mensen. Er zal een grote lijstcollecte gehouden kunnen worden, waarvan 80% afgedragen wordt aan het provinciaal comite. We waren ongeveer met dezelfde personen als op de vergadering van 24 nov. '44. De stemming was heel goed, dominee van der Horst zat tussen twee pastoors; de pastoor van Gastel zat naast de burgemeester en zij keuvelden of er geen vuiltje aan de lucht was. Er werd een werkcomite samengesteld dat zo spoedig mogelijk de verkregen goederen zal uitdelen.

Met het goed voor de evacuées's vlot het nu ook wat beter. Het schijnt dat de Duitsers vannacht en vanmorgen al hun vliegende bommen hebben afgeschoten die ze nog hadden! Brandend kwamen ze hier overheen, met donderend geraas. In de verte hoorden we ze stilvallen, enige seconden later een plof en een gedreun, dat heel ons huis schudt en de ramen klepperen. Maar we worden er wel aan gewoon! Het Russische offensief is hier sinds enkele weken ons aller gesprek. Verbazend wat die Russen presteren. We zijn niets bang van de Russen; we hebben maar een hoop en verlangen, nl. dat Duitsland spoedig totaal verslagen wordt. En het ziet er naar uit, dat dit spoedig zal gebeuren. De strenge winter houdt aan, sneeuw en ijs en snerpemde winden. De mensen lijden armoede. Men zegt, dat er nu kolen op komst zijn, ook voor Gastel. Wij persoonlijk hebben niet te klagen, daar we nogal voorraad hadden.

DONDERDAGAVOND 1 FEBRUARI 1945

Gisteren zijn hier een groep Engelse soldaten aangekomen. Zij kwamen recht van het front ten noorden van Sittard. Het was zwaar vechten geweest, huis voor huis hadden ze moeten veroveren. Vanmorgen trokken ze alweer op naar een front ergens in Nederland. Vandaag zijn de Canadezen in hun plaats gekomen. Wij hadden ze al een tijdje verwacht. Ze komen van het Hollands Diep. Het weer is op 2 x 24 uur totaal veranderd. Dinsdagmiddag woedden er nog hevige sneeuwstormen, de wereld was nog nooit zo wit geweest en het was afschuwelijk koud. Nu hebben we een dag van zware regens gehad en al het ijs en de sneeuw zijn verdwenen. Vanmiddag scheen de zon en het leek wel voorjaar. De vliegende bommen zijn niet van de lucht. Honderden zijn er hier de laatste dagen al gepasseerd. In de buurt valt er wel eens een, maar Gastel wordt nog al goed gespaard. Zo juist hebben we 60 mensen van Kaatsheuvel in het Ludgardushuis ondergebracht. Daar was een vliegende bom gevallen. Ik weet nog niet of er veel doden en gewonden zijn.

11 FEBRUARI 1945

Het is alweer bijna voorjaar, we hebben het kwaadste gedeelte van de winter al weer achter de rug, zullen we maar zeggen. Het is nu niet zo koud meer, een paar dagen geleden hebben de mensen kolen gehad, de toestand wordt zo langzamerhand beter. Alleen de vliegende bommen, die blijven. Er gebeurt, dat er wel een stuk of drie achter elkaar komen en nu hebben we hier afweergeschut en zoeklicht, zodat wanneer er zo'n rommelend zwart ding, die een vlam achterlaat, aankomt, de granaten door de lucht suizen en uiteenspatten. verschillende malen zien we de bom uit elkaar spatten en vallen. Maar waar dan de stukken neerkomen, ofschoon het aantal slachtoffers, in 't algemeen genomen, buitengewoon meevalt. Men zegt als er bijv. midden in

de straat een zou neerkomen, de halve straat weggedrukt wordt. Enfin, de Rus marcheert naar Berlijn, en we hopen nu op een spoedige capitulatie.

De beweging tegen burgemeester Hofland schijnt weer toegenomen te zijn, maar hijzelf vertelde mij dezer dagen dat zijn herbenoeming nu wel vaststaat. Gisterenavond hebben we de tweede feestavond gehad van het Gastelse peleton van de bewakingstroepen. 't Was er weer kostelijk, alleen een beetje te druk en rumoerig. Ik heb een spreekbeurt vervuld over Brabant en Oranje -zie schrift-. Pas tegen twaalf uur keerden we huiswaarts, ofschoon het om elf uur 'binnen' is!

16 FEBRUARI 1945

Gisterenavond zijn hier de eerste slachtoffers tengevolge van het afweergeschut tegen de vliegende bommen gevallen. Het gezin Adr. van Nijnatten op Kuivezand schijnt zowat in zijn geheel buiten gestaan te hebben. Vlak bij hun huis kwam een granaat terecht, die een ijzeren ketel raakte. Door de explosie en de scherfwerking werden de 50-jarige vader, een zoon van 19 en een dochtertje van 9 jaar dodelijk getroffen, terwijl de moeder met nog vier andere kinderen, sommigen zwaar anderen lichtgewond werden. Als een lopend vuurtje ging deze droeve tijding hedenmorgen van mond tot mond en eenieder heeft medelijden met het zwaargetroffen gezin. Overigens blijft de toestand in ons land al maar hetzelfde. Wij zijn hier in het Zuiden bevrijd, boven de Moerdijk nog onder de tirannie. Ik heb een schrift aangelegd met courantenknipsels uit de 'barre winter 1944-1945'. Vandaag zijn er weer talrijke Amerikanen hier aangekomen. De scholen liggen nu beiden vol, ook de pastorie en de huizen van de beide Mastbomen. Het was heden een zomerse dag, heerlijk zonnig, zelfs warm weer. Ik heb dan ook een flinke wandeling gemaakt. Op onze pasopgerichte Jeugdvereniging waren niet minder dan 80 jongens!

23 FEBRUARI 1945

Vannacht hebben we de verschrikkelijkste nacht gehad; niet minder dan 58 vliegende bommen heeft de luchtvaart geregistreerd. Ongeveer 25 zijn er door het afweergeschut, dat hier in de omtrek staat, neergehaald. Twee zijn er kort in de buurt gevallen, een op de Zuiddijk en een in de Steenstraat. Doch gelukkig, beiden op het open veld. Veel dakpannen en ruiten, maar overigens geen doden of gewonden. Om twee uur was het vannacht -voor het allereerst tijdens de gehele oorlog-luchtalarm en om 7 uur in de morgen nogmaals. De luchtbeschermingsdienst, de brandweer, alles kwam in actie ..., behoeften niets te doen! De laatste couranten-berichten zijn hoopvol; de oorlog kan nu toch niet lang meer duren!

ZONDAGAVOND 25 FEBRUARI 1945

Het is nu wel een vaststaand feit, dat het ongeluk bij van Nijnatten door eigen schuld gekomen is. De vader schijnt een onderdeel van een gevallen V1 -in de Slotstraat- mee naar huis genomen te hebben en dit is ontploft. Wanneer zullen de mensen toch vooral eens leren afblijven. Wij hebben ze al zo dikwijls gewaarschuwd. In de afgelopen nacht hebben weer weinig mensen geslapen. Aanhoudend hoorden we het akelig bromgeluid van dat onmenselijk terreurwapen. Om 12 uur viel er een met donderend geraas op Overesselijk. De woning van Corn. Tak werd haast helemaal vernield, de pannen van zijn huis en van de twee huizen naast hem waren er haast allemaal af, deuren en ramen lagen op de straat enz. En wonder, boven wonder, geen doden of gewonden!

1 MAART 1945

We zouden nu kunnen spreken van een regen van vliegende bommen. Deze voormiddag bijv., terwijl ik hier 'rustig' op mijn kamer zit te schrijven, komt er ongeveer elk kwartier in razende vaart een over, richting Oost-West. Het afweergeschut daverd, je hoort klappen en knetteren, dat horen en zien vergaan. De meeste halen ze neer maar het is nu weer mistig en regenachtig en dan ziet men ze niet. In Wouw, Bergen op Zoom en Leur zijn al verschillende slachtoffers gevallen. Het blijft -niettegenstaande de gelukkige bevrijding- een onaangename tijd. Haast niemand voelt zich, wat men noemt al lekker op zijn gemak. Je kunt nog weinig krijgen, al is de voedseltoestand iets beter geworden. Alle gebouwen zijn hier bezet door de Amerikanen, het is heel de dag een gedraaf en gerij van jewelste. Ook over de politiek in ons dorp valt nog wat mee te delen. De burgemeester is maandag jl., 26 februari, naar 's Hertogenbosch geweest om zijn verweerschrift in te dienen. Het was een stuk van groot formaat, waarin hij zich verdedigde tegen de menigvuldige aanklachten tegen hem. Hij had die aanklachten gelezen, vertelde hij mij en walgde ervan. De meeste waren futiliteiten o.a. dat hij tijdens de bezetting verboden zou hebben vaderlandse liederen te zingen op feestdagen, terwijl we toch allemaal weten dat dat een verbod was in 't gehele land. Hij zou propaganda gevoerd hebben om kinderen uit te zenden naar Duitsland, installaties van N.S.B.-burgemeesters bijgewoond hebben, eenmaal zelfs de Hitlergroet gebracht hebben, de raadszaal versierd toen de Volksdienst geïnstalleerd werd, fietsen gevorderd, propaganda gevoerd voor Winterhulp en Volksdienst, de geestelijkheid 'verweten' dat zij niet meedeed aan Volksdienst enz. De beschuldigingen kwamen van Mr. Mastboom, dr. van 't Hullenaar, Jan van Iersel, Jan van Mechelen -?- de pastoor -??- enz. Tegen dit alles heeft hij zich verweerd. Wat de beschuldiging betreft tegen de geestelijkheid zei hij: "Wanneer de geestelijkheid in Brabant

hare schouders niet onder dergelijke werken zet, mislukt het toch!" Hij beweert, dat men zijn woorden verdraaid heeft. Over de fietsen schreef ik reeds eerder. Hij beweert er 40 gered te hebben, terwijl er nu maar 4 gevorderd zijn en dat hij de lijst zelf niet gemaakt heeft. Ik zal later trachten het gehele dossier in handen te krijgen en er nog wel eens uitvoerig over schrijven. Ik heb nu duidelijk gemaakt, dat op 't ogenblik zowat heel de 'elite' of 'notabelenkliek' zoals iemand het noemde, tegen hem is, Ik hoop in het volgende schrift de capitulatie van Mofrika te kunnen mededelen.

5 MAART 1945

Ik wil nog even schrijven over burgemeester Hofland. Men vervolgt deze man met een onredelijke agitatie, waar Pk het helemaal niet mee eens ben. Gisteren kwam een oud-illegale werker bij me met het volgende. Er waren in het begin van de week enkele heren uit 's Hertogenbosch op het raadhuis geweest en hadden achtereenvolgens de pastoor, mr. Mastboom, Jan van Mechelen, Jan van Iersel en nog enkele anderen gehoord. Dit waren allemaal tegenstanders van Hofland. Ook dr. van 't Hullenaar heeft een klacht tegen hem ingediend. Alhoewel al deze heren mijn persoonlijke vrienden zijn -behalve van Iersel- ben ik het helemaal niet met hen eens. Nu kwam dezer dagen een oud-illegale en die had enkele verweerpunten bij zich en hij vroeg me of ik die wou uitwerken. Het adres was bestemd voor mr. Claudius Prinsen, burgemeester van Roosendaal, die het mee naar Ben Bosch zou nemen. Dit verweerschrift komt op het volgende neer. De oud-illegale beweging is het in het algemeen niet eens met de aktie van enkele notabelen tegen burgemeester Hofland. Ook de meeste boeren, arbeiders en de burgerij keuren deze aktie af. De volgende punten dienen ter toelichting om ons standpunt uiteen te zetten.

1. Winterhulp en volksdienst.

Er wordt in het geschrift op gewezen, dat iedereen in het begin voor winterhulp was. Zelfs de katholieke aktie bouwde in de winter van 1940 een kerststal op de markt tot dat doel. Door W. en V. is het nationaal-socialisme hier niet binnengekomen -zoals de protesterenden zeggen- getuige het aantal leden, dat men op zijn vingers van een hand kan tellen. Het gecollecteerde geld bleef in de gemeente en kwam onze eigen armen ten goede. Van een bewuste propaganda voor het 'nationaal-socialisme' is hier geen sprake geweest.

2. Tankvallen.

Onder schriftelijke dreigementen kreeg Hofland bevel van S.S.-mannen als Witkamp, Hetteema c.s. mensen te leveren voor de tankvallen. Welke mensen heeft hij daarvoor aangeschreven? Zwarthandelaren en landarbeiders. Deze landarbeiders zouden toch gegaan zijn, vanwege de hoge lonen en het

vrijkomen voor Duitsland. Toen in de oogsttijd de burgemeester 70 mensen loskreeg, kwamen er 15 opdagen, de rest bleef 'tankvallen'!! Op andere plaatsen, waar N.S.B.-ers burgemeesters waren, werden voor dit werk juist intellectuelen gevorderd!

3. Fietsen vorderen.

Hier heb ik verleden jaar in mijn herinneringen al over geschreven.

De oud-illegalen redeneren aldus: Doordat de burgemeester met de Duitsers ging praten, kwamen hoegenaamd alle gevorderde fietsen van de arbeiders terug en doordat het secretariëpersoneel een lijst opmaakte van mensen die hun fiets niet voor werkzaamheden nodig hadden -en ze allemaal kans kregen die te verstoppen- was het resultaat dat de Moffen vier fietsen in de wacht sleepten.

4. Het graven van gaten.

Hiervoor zijn burgers gevorderd, o.a. mr. Mastboom. Men vraagt zich in het geschrift af, waarom mr. Mastboom toen niet ondergedoken is, of principieel geweigerd heeft. Het goed betaalde werk heeft overigens maar enkele dagen geduurd en -zegt het geschrift- er is hier niemand die daarom de burgemeester iets kwalijk neemt. Het geschrift wijst er verder op, wat de burgemeester verder gedaan heeft voor luchtbescherming, evacuées's, Rotterdamse kinderen enz, enz. Ook de ondergrondse werkers klopten nooit tevergeefs bij hem aan, hier is niemand naar een concentratiekamp gevoerd, hier zijn geen gijzelaars opgepikt, noch onderduikers achtervolgd. Tot zover dit geschrift. Ook de boerenbond, het Werkliedenverbond en verscheidene particuliere personen hebben geschriften opgestuurd naar 's Hertogenbosch, die allen een pleidooi zijn voor het beleid van Hofland. Er wordt bijv. op gewezen, dat hij met de bewuste Meidagen 1943, niemand wou arresteren zoals hem bevolen was en zoals overal elders geschied is. Liever zou hij toen ontslag genomen hebben, dan onschuldige mensen te arresteren. In het algemeen staan onze mensen hier verwonderd over de aktie van een paar enkelingen, die het burgemeesterlijk gezin -een pracht katholiek gezin met twaalf kinderen- naar de afgrond willen sturen. Vooral van pastoor Janssen wordt dit zeer kwalijk genomen en er gaan reeds stemmen op, om de bisschop van Breda van alles in kennis te stellen.

10 MAART 1945

Gisteren ben ik wederom naar Breda geweest om met de heer Koeman te confereren over de nieuwe stichting, waarover ik reeds eerder geschreven heb. Het observatiehuis moet een grootse stichting worden en daar zijn speciale gebouwen en veel personeel voor nodig. Daar beide dingen momenteel ontbreken, hebben we de stichting van een dergelijk tehuis uitge-

steld tot later, doch niet afgesteld. Maar er is een ander werk, dat dringend om een oplossing vraagt en dat is het werk van de 'verlaten kinderen' zoals ik het gedoopt heb. Ik wil nl een R.K. Tehuis voor 'Verlaten Kinderen' sticht en wat dat is en inhoudt, daar zal ik over schrijven, zodra ik de gegevens bij elkaar heb.

15 MAART 1945

Wat de vliegende bommen betreft, ik denk dat het vandaag de eerste dag is, dat wij er geen gehoord hebben, maar het kan nog komen, want het is pas zeven uur. De hele dag zowat gelopen voor de geevacueerden. De toestand is nog niet veel verbeterd. Nog maar enkele gezinnen zijn terug en wat kleren en schoeisel betreft, ook daar is nog niet veel verbetering in gekomen. Al maandenlang zijn we bezig met onze derde kinderoperette aan te leren. Met Pasen hopen we te spelen. De kostuums zullen uit Antwerpen komen, want Rotterdam is natuurlijk niet te bereiken. Ofschoon alles hier braaf vol ligt met Amerikanen en Engelsen! Enfin het is nog een week of drie! De dagen zijn soms zo druk bezet, dat ik niets kan schrijven. Ik heb mijn stuk de "Gastelse Patriotten" omgewerkt en moet nu nog een bedrijf maken.

26 MAART 1945

Nadat we werkelijk ongeveer een week rust gehad hadden, is de hel weer losgebroken sinds enkele dagen. Antwerpen moet het weer ontgelden, ofschoon ik hoorde vertellen dat er in de stad zelf niet zoveel meer komen. Er schijnt een gordel van "bal-lons captivs" en staaldraad rondom de stad te hangen. Het afweergeschut is hier verdwenen, evenals het grootste gedeelte Amerikanen. Waar ze naar toe zijn, weten we niet. De school is weer leeg, het is weer stil hier. Maar natuurlijk nog niets vrijgegeven. De huizen van de Mastbomen en de pastoor zien er verschrikkelijk uit. We zijn nu allemaal optimistisch vanwege de grote gebeurtenissen aan de Rijn. Het is te hopen, dat het nu gauw klaar zal zijn. Er zijn niet minder dan 22 burgemeesters in bevrijd gebied ontslagen, maar Hofland is er toch niet bij. Hij is alweer en dag of veertien buiten functie, wegens ziekte.

27 MAART 1945. 5 UUR

De lucht daverd en zindert van de honderden bommenwerpers, die op het ogenblik naar Duitsland trekken. De ramen staan bijwijken te trillen. Hoeveel honderden malen hebben we dit al niet gehoord en toch houden ze het nog vol, toch capituleren ze niet. Overdag komt er nu al enige tijd -behalve gisteren om 9 uur- geen enkele vliegende bom meer en de laatste nacht ook

niet. Nu de geallieerden zo optrekken, zou het wel eens kunnen gebeuren dat ze voorgoed wegblijven.!

PALMZONDAG 8 APRIL 1945

Eindelijk weer eens tijd om wat op te tekenen. Met witte donderdag 29 maart des morgens om 9 uur heb ik de laatste vliegende bom gehoord. Sinds dat ogenblik schijnen de moffen hun V-wapens opgeborgen te hebben, want noch in Engeland noch in Antwerpen is na die dag een V1 of V2 terecht gekomen. Op Goede Vrijdag verspreidde zich hier 'als een lopend vuurtje' het bericht dat burgemeester Hofland herbenoemd was. Ik ben hem 's avonds gaan feliciteren en ontmoette er verscheidene kennissen. Ik hoorde dat hij zijn tegenstanders een brief wou schrijven, waarin hij hen wou mededelen, dat er op hem geen verdere 'zuivering' zou toegepast worden. Ik heb, in een gesprek met mevr. Hofland, dit afgeraden, daar dan de basis voor een langzame toenadering -een ideaal en waarschijnlijk een utopie van mijl- geheel zou worden weggenomen. Ik geloof niet dat de bewuste brieven -die al op het postkantoor lagen- verzonden zijn. Ik meen ook dat de oud-illegalen tegen verzending waren. Op Paaszaterdag ben ik naar België gereisd. Men raadde het mij wel af, wegens het V-gevaar, maar het was er erg rustig. Ik heb in Vlaanderen gereisd, dat weinig van de oorlog heeft geleden. Tussen hier en Antwerpen echter zijn veel verwoestingen. In de stad zelf ook natuurlijk. De Antwerpenaars waren opgelucht, nu ze dat akelige geronk van de vliegende bommen niet meer hoorden en verscheidene gezinnen waren er reeds teruggekeerd. In Lokeren, waar ik een zuster heb wonen, was een kamp van Duitsgezinden. Door toevallige omstandigheden en met behulp van dr. X heb ik dit kamp op eerste Paasdag bezocht. Er waren 2300 gevangenen, de helft van wat er gezeten had. Het is weer net als na de vorige oorlog. Vele vooraanstaande Vlaamsgezinde mensen -de meesten katholiek- zitten vast. Ik kan er mij nog geen goed oordeel van vormen. De Vlaamse kwestie speelt hier natuurlijk een grote rol. Overigens was het niet slecht in België, maar peperduur. In de afgelopen week hebben we onze eerste openbare vergadering gehouden van de heropgerichte heemkundekring. In het verslagenboek kan men het nakijken. Ik heb toen een tamelijk heftig debat gevoerd met de heer M. Aarssen, over het recht van katholieke geschiedenis. Ik hield een voordracht over de naasting der kerk en hij merkte op of het niet beter was dat we in deze tijd het verschil protestant-katholiek niet altijd op de voorgrond brachten. Belangrijker -voor deze herinneringen- is echter dat ik hier opschrijf wat de pastoor zei. Hij had mij in de pauze al gevraagd "of die geschiedschrijving nog altijd doorging en of ik ook opschreef dat hij door katholieken tegengewerkt werd! Hij wilde mij daar aanstonds wel eens een vraag over stellen. Ik antwoordde hem, dat

de kring zich niet met politiek bemoeide en dat hij gerust een vraag kon stellen, maar dat hij dan ook een antwoord kon verwachten. Hij stelde mij daarna geen vraag, maar toen de voorzitter vertelde, dat er een commissie gevormd was om de oorlogsgebeurtenissen na te gaan, moest hij toch nog eens gauw zeggen dat hij "door katholieken tegengewerkt werd." Enfin, toen was de burgemeester reeds naar huis. Deze is het niet eens -hoorde ik Pater- met de samenstelling van het bestuur en de wijze waarop zich dat heeft aangediend. Hij werd ook niet - door de voorzitter mr. Mastboom- verwelkomt. We zijn er nog niet in Gastel!! Intusssen beginnen we vanavond onze derde kinderoperette te 'draaien'. We hebben al tien zalen nagenoeg uitverkocht. Misschien heb ik dan gelegenheid hem te feliciteren, daar ik altijd het openingswoord spreek. Ofschoon hij al tijdens de tweede Paasdag zelf -tijdens een uitvoering-den volke bekend gemaakt heeft, dat hij herbenoemd was. Er moet toen een minutenlange ovatie op gevolgd zijn.

20 APRIL 1945

Vandaag was Koeman weer hier met mevr. Weber. Ofschoon de laatste protestantse is, voegt ze zich buitengewoon goed in een klooster. Ze bewondert het werk van de katholieke Charitas en ze zou het heerlijk vinden, als er bij ons een dertigtal kinderen geplaatst konden worden. Ik deelde hen mede dat ik woensdag a.s. het definitieve antwoord van ons hoofdbestuur kon verwachten. Ik zal nu toch eindelijk over moeten gaan tot de inrichting van ons huis. En dan eerst het Klein Patronaat los zien te krijgen. Gastel is nu zo wat politiek tot rust gekomen. Je hoort weinig van de opposanten van enige tijd terug. Een beroerde geschiedenis is, dat de gebouwen nog geen van allen vrij gegeven zijn. Maar we verwachten nu toch spoedig het einde. De Canadezen rukken op Amsterdam aan, het Noorden en Westen zal nu spoedig bevrijd zijn. Het is ook hoog tijd. Al hebben wij hier nog niet alles wat ons hartje begeert, we mogen niet klagen, al verlangen we wel eens een stukje vlees op tafel, als 't maar niet de vleespotten van Egypte zijn! En ze zeggen dat er vandaag weer verschillende vluchtelingen uit Klundert gekomen zijn, want het 'regende' gisteren granaten! Van oktober 1944 af! Het front is hier nog zo ver niet vandaan. Bij Willemstad over het water heerst Mofrika nog! Zou Hitler vandaag zijn laatste verjaardag gevierd hebben??

26 APRIL 1945

Gisteren weer naar Antwerpen geweest. Het hoofdbestuur heeft vergaderd en mij alle mogelijke volmachten gegeven. Nu heb ik dus mijn aanstelling als bestuurder van het te stichten huis en kan ik overal zelfstandig in handelen. Het is een eigenaar-

dig iets. Wat zal mij nu de toekomst brengen. Ik geloof niet, dat mijn confraters er erg enthousiast over zijn. Ongemerkt zit je in een wespennest van moeilijkheden, want in deze tijd zo iets oprichten valt niet mee! Ik heb zo het gevoel dat ik er alter spijt van krijgen zal. Waarom doe ik het eigenlijk? Ik heb nu geen tijd, maar ik zal over alles nog wel eens uitvoerig schrijven. Maar dan zou ik vaak sarcastisch moeten worden en dat was mijn bedoeling niet in deze 'Herinneringen'. Zolang onze derde operette (de betoverde prinses) draait; vanavond beleven we de twaalfde opvoering en zondag de veertiende, heb ik voor niets tijd meer! Zo gauw ik nu een gunstige gelegenheid heb, ga ik met de pastoor praten! Ik ben nieuwsgierig, maar tevens huiverig!!

27 APRIL 1945

Vandaag vieren we groot feest. Onze huisgenoot, broeder Philippus van Huijbergen is veertig jaar onderwijzer. Alles is keurig versierd, eten en drinken volop, roken idem ... Als men dat in Amsterdam zag! De geallieerden gaan nu boven de drie hongerprovincies voedsel uitwerpen uit vliegtuigen, maar de Duitsers hebben het verboden naar ik hoor. 't Is een treurige geschiedenis. Tussendoor heb ik met de pastoor gesproken. Het viel erg mee, hij noemde het een prachtig werk en zal er zondag a.s. met het kerkbestuur over spreken. Hij raadde mij af het LudgardusJeugdhuis te nemen (Kerkstraat) daar het hem voor een dergelijke onderneming niet geschikt lijkt. Bovendien zouden we daar met het kerkbestuur ook niet zo goed mee klaar komen. Hij zou liever zien dat we de kinderen in ons eigen huis onderbrachten. Ik polste hem eens welk gedeelte wij daarvoor beschikbaar zouden krijgen. Opmerkelijk en tot mijn niet geringe voldoening bood hij de tekenklas aan. Enfin dat kan nader geregeld worden. We zullen nu de vergadering van het kerkbestuur maar afwachten. Over de kwestie of ik de school zou verlaten als ik directeur van dat werk word, ben ik nu door hem ook ingelicht. De zaak is deze:

Nuchelmans is nog steeds ziek en moet gepensioneerd worden. Dit had in februari jl. moeten gebeuren, maar waarom dat niet gebeurd is, weet ik niet. Nu schijnt er wel een broeder benoemd te kunnen worden als de helft -of meer- van het personeel uit religieuzen bestaat. Dat is hier zo. We zijn met vijf broeders en vijf leken, dus moeten we het religieuzenaantal eerder opvoeren dan verminderen! Ik kan dus uit de school in geen geval weg, wat ook niet nodig is, daar we kinderen krijgen, die zelf ook naar school gaan. Ik ga me dus, buiten mijn schoolwerk, een boel werk en zorgen op de hals halen. Ik heb altijd buiten de school veel werk verricht en bovendien nog veel geschreven. Momenteel zijn mijn twee toneelstukken: "de Gastelse Patriotten" en een ander, nog niet klaar. Ik wil ook gaarne een operette maken en de geschiedenis van het

Vrouwetje van Stavoren daarin verwerken. Ik was laatst weer aan een roman begonnen, maar er komen zulke pijnlijke zaken in, dat ik er nog niet toe kan komen. Soms is het net of je la je idealen van vroeger verliest. Zo enthousiast mijn twee jonger collega's nu zijn voor de verkennerij, zo was ik vroeger voor de Jonge Wacht. Zelfs voor deze derde operette "de betoverde prinses", die veertien keer opgevoerd is voor volle zalen, kon ik dat niet voelen, wat ik voor de eerste twee voelde. Ik ben nog altijd voorzitter van de N.V.L., afdeling Oud Gastel, maar ik zou over luchtbescherming toch moeilijk meer kunnen spreken. Ook aan evacuatie doe ik zeer weinig op het ogenblik. Ik heb wel dit. Iets beginnen, iets organiseren, doe ik graag, maar na een zekere tijd ... Ik zit toch zo buitengewoon graag op mijn kamer, alleen. Daarom ben ik wel een beetje bang voor de toekomst. Maar als ik dan bedenk, dat we veel goed kunnen doen aan de meest verlaten kinderen en aan de hulp van hierboven, dan wou ik morgen wel beginnen! Ik moet alweer weg!

ZATERDAGMIDDAG 28-29-30-APRIL 1945

Hardnekkige geruchten doen de ronde dat Duitsland gecapituleerd heeft. De waarheid, zoals wij die later via de radio vernamen, was dat Himler -die opeens de grote man geworden is- aan graaf Bernadotte de ondervoorzitter van het Zweedse Rode Kruis, de capitulatie van zijn land heeft aangeboden aan Amerika en Engeland, maar niet aan Rusland. Dit bericht maakte toch grote indruk. Hitler zou stervende zijn en later vernamen en lazen we -zie mijn verzameling krantenberichten- dat hij op zondag 29 april in Berlijn is overleden, in tegenwoordigheid van Goebels, aan een hersenbloeding!! Daags daarna werd het weer tegengesproken.

1 MEI 1945

Van Hitler weten we nog niets definitiefs. Berichten uit Zweedse bron melden dat Bernadotte en Himler opnieuw een onderhoud gehad hebben. Vandaag verwachten we nog grote dingen!

Zondagavond, 29 april hebben we de laatste -14de!!- opvoering beleefd van de operette "de betoverde prinses" Dat is weer achter de rug. We hebben onze mensen weer eens laten genieten van prachtafonden. Alle rangen en standen kwamen er naar toe. Moeders, die nooit ergens heengaan, komen naar de operette kijken. Sommigen, drie, vier, zelfs zes malen. Een mooi succes voor leiders en spelers. Er waren na afloop natuurlijk weer speeches en bloemen en de burgemeester kon f. 500,00 in ontvangst nemen voor de HARK. Dezelfde dag heeft het kerkbestuur vergaderd en heeft zich in principe bereid verklaard, het werk wat we willen beginnen goed te keuren. Woensdag ga ik naar de bisschop en alvast eens een kijkje nemen in het

kinderkamp.

3 MEI 1945

Gisteren ben ik in Breda geweest. Na eerst nog eens een en ander met Koeman besproken te hebben, gingen we een kijkje nemen in de 'Knop', een school in de St. Jansstraat, die ingericht is voor N.S.B.-kinderen. Er waren 175 kinderen tussen 6 en 18 jaar, waarvan 150 katholiek. De 25 protestanten zouden gauw overgeplaatst worden naar Boxtel. Ik had een onderhoud met de directeur dezer inrichting en ben daarna overal gaan kijken. Ik was diep getroffen, toen ik deze overigens gelukkige en nog niets beseffende kinderen zag. Het leek me een armoedig zaakje en alles tamelijk primitief ingericht. Het personeel was vol toewijding en de geest -aldus de directeur- was uitstekend. De bisschop ontving mij daarna buitengewoon hartelijk. Wanneer de broeders dit werk aankunnen zei hij, keur ik het in principe goed. Hij vroeg vol belangstelling hoe wij alles dachten in te richten en wenste ons veel succes. Mgr. zag er zeer opgewekt en gezond uit! Hij liet mij persoonlijk buiten. Ongeveer een kwartier hebben we gepraat. Nu nog een politiek bericht, Berlijn is gevallen, de Duitsers in Italië ten getale van 1 miljoen hebben gecapitu-leerd! Het is nu donderdagmorgen, wat zullen we deze week nog beleven? Hitler is nu toch zeker dood?

ZATERDAG 5 MEI 1945 -HALF VIJF

Toen we gisterenavond naar de radio zaten luisteren, hoorden we onverwacht het grote nieuws: Nederland bevrijd. Een schok ging door ons allen heen, toen we hoorden dat de Duitse troepen in Nederland, in West-Duitsland en Denemarken, ten getale van 1 miljoen man onvoorwaardelijk hadden gecapitu-leerd. De hele avond hoorden we opgewekte Nederlandse liederen en onbeschrijfelijk enthousiasme. Ook hier in Gastel stak men spontaan de vlaggen uit, men maakte drukte, men dronk een glaasje enz. Vanmorgen gaven we de schoolkinderen vrijaf, om 11 uur maakte de harmonie een rondwandeling en vanmiddag om twee uur hebben we een kinderoptocht gehouden. Het was een bonk Oranje. Deze optocht werd op initiatief van burgemeester Hofland georganiseerd. Vanavond muziek en dans op de Markt! Ik zag Waalwijk al vroeg de spaar -of verduisteringslampjes veranderen 'in grotere bollen. Vanavond zal de Markt verlicht zijn ... na vijf jaar! Je kunt het eigenlijk allemaal nog niet verwerken. Morgenochtend om half negen wordt er een plechtige dankdienst gehouden met Te Deum. Intussen ben ik vandaag al enkele malen aan mijn vestje getrokken door bestuursleden van de luchtbescherming!! En of het nu geen tijd wordt om van de blokploegen Oranje-comites te maken! Ik heb over deze 'kwe-stie' al eerder geschreven. Nu heb ik besloten aanstonds -om

vijf uur- een bestuursvergadering te houden. Hoe die afloopt beschrijf ik morgen wel.

DINSDAG 8 MEI 1945

Ik heb een apart schrift aangelegd over de gebeurtenissen en lotgevallen en werkzaamheden van het oranje-Comite.

We beleven grote dagen.

De vrede in Europa is er.

De vijand is eindelijk verslagen.

FEEST VAN DEN ARBEID,

Plechtige viering hiervan op ZONDAG 26 MEI. 1946

1. ZATERDAGAVOND 25 MEI.

7—8 uur. Lof met preek.

2. ZONDAG 26 MEI.

's Morgens.

- a. 7,30 uur. H. Mis met algemeene H. Communie,
- b. Na de H. Mis gezamenlijk ontbijt. Kopjes meebrengen.
- c. 10.— uur. Bedevaart naar de Kapelberg.

's Namiddags.

- a. 2.— uur. Opstelling van de Stoet op de binnenplaats van de Jongensschool,
- b. 2,30 uur. Lof met zegening van de werktuigen.
- c. Na 't Lof optocht door het dorp.

's Avonds. . .

7,— uur. FEESTAVOND in de Harmoniezaal bij J. van Roosendaal.

1. OPENING.

- a. K.A.J. gebed met wees gegroet.
- b. WELKOMSTWOORD van den Voorzitter der K.A.B.
- c. STRIJDLIED K.A.B.

2. De K.A.J. treedt aan.

- a. TOESPRAAK van den Voorzitter der K.A.J.
- b. KAJOTTERS LIED.
- c. HET FEESTLIED VAN DEN ARBEID.

3. TOESPRAAK van den Voorzitter K.A.B. of geestelijk adviseur.

4. PAUZE, waaronder eenige muzieknnummers.

5. Verklaring van het stuk „OVERWINNAAR” door Br. Theophile.

6. OPVOE KING van het stuk „OVERWINNAAR”

R O L V E R D E E L I N G .

CORNELIS SCHEPPERS,	A. van Hasselt.
VICTOR SCHEPPERS, zoon,	Jac. Hagenaars.
LEONARD.	Alf. van Bavel.
PASTOOR,	Ant. Luros.
ROBERT, zoon van Leonard,	B. de Mooy.
AUGUSTINUS, huisknecht,	A. van Zimmeren.
JOZEF, zoon van Scheppers,	H. van Zantbergen.
IOHAN, loopjongen,	Adr. van Bavel.
KLEINE JOZEF,)	C. Frick.
GESTALTE,)	

7. ZANGNUMMERS van de Kajotters.

- a. DE REEBOK.
- b. OP DE BERGEN.

8. SLOTWOORD door den Voorzitter.

9. Hetlied: AAN U, O KONING DER EEUWEN.

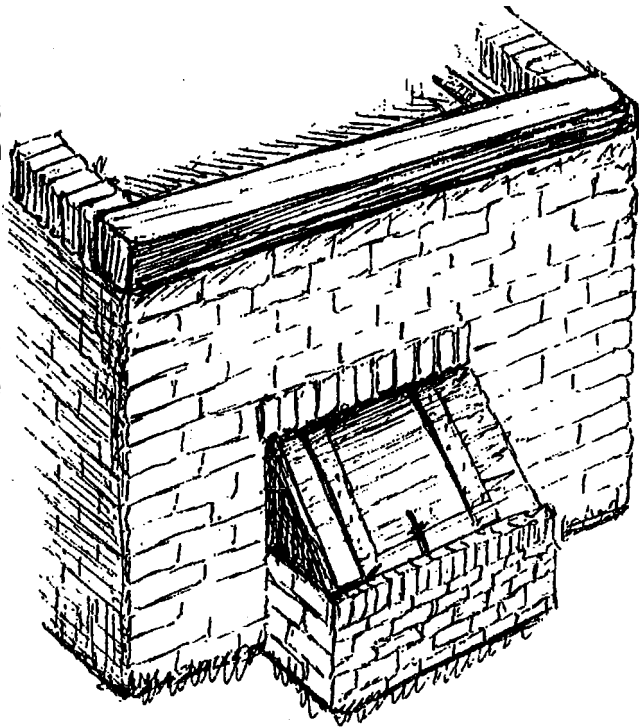
VLEES OP TAFEL OVER HUISSLACHTINGEN

Het voedselpakket van nu is wel even anders dan dat van pakweg zeventig en meer jaren geleden. Kunnen wij nu, levende in het rijke West Europa, waar echte hongersnood onbekend is, alle voedsel aanschaffen voor onze eettafel, kant en klaar, ingepakt, geprijsd en soms geheel of gedeeltelijk toebe-reid, vanuit de bakkers- of slagerswinkel of supermarkt, dat was toen minder een-voudig.

Zelf bakken en braden was toen heel normaal en het opzetten van slachtvee voor het vlees en ander dieren voor boter, kaas en eieren, behoorde tot de meest essentiële dagelijkse werkzaam-heden, voor de verzorging van de inwendige mens.

Het vroeg een aparte en niet aflatende zorg, vooral voor de huisvrouw. Want voor heel veel mensen was vlees een duur en soms te duur voedsel om zo maar bij de slager te kopen.

Het dagelijks leven verliep dus moeilijker dan heden. Het was ingewikkelder en er moest meer zelfstandig geregeld worden. Maar ijverig en vindingrijk als de mens was -hij moest wel-werd een praktische oplossing gezocht, nl. door de vleesleveranciers, in casu het varken, de geit e.d. als jong en dus goedkoop beest zelf aan te schaffen en het dier dan groot te brengen. En tot dat doel werd een gepaste stal aan of in het reeds bestaande schuurtje getimmerd, waarin dan het betreffende dier werd gehuisvest. En vertroeteld, ja! Soms kreeg het dier zelfs een naam, een troetelnaam, waarmee tot uiting kwam dat het dier belangrijk werd geacht en het slachten werd later niet altijd van harte gedaan. Maar ja, het moest. De niet als slachtvee opgezette geit of schaap hadden een ander taak, het leveren van melk en daarvan bereide men soms boter of kaas. Het bereiden hiervan is in deze streken nooit een groot volksgebruik geworden. (wel in Limburg bijv.).

varkenshok

Het meest geschikte dier voor de eigen vleesvoorziening was dus het varken. Het is een omnivoor, een alleseter, soms een veelvraat en zo te zien gemakkelijk om vet te mesten, want het

lustte alles. Maar zo eenvoudig was het nu ook weer niet. Het dier werd als belangrijkste vleesleverancier wel vertroeteld, maar er moest wel gezorgd worden dat het gezond opgroeide, want de klassieke varkensziekten lagen als het ware op de loer. Zoals de vlekziekte, de besmettelijke borstziekte (varkensziekte) en de varkenspest.

Dat was dan ook de reden dat er een bepaald ritueel ontstond bij het opzetten van een jong dier, de big. Het varkenskot moest goed schoongemaakt worden, de vloer goed geschuurd, alsmede de voederbak. Als ontsmettingsmiddel werd ruimschoots gebruikt gemaakt van "creoline" een steenkoolteerproduct. (Creoline is eigenlijk een merknaam) Het is een emulsie van kresolen, koolteer en pyridine in een zeepoplossing. Een desinfectie-middel dus. Het had een eigenaardige, niet zo'n lekkere geur. Ook de spoelington moest goed schoongemaakt worden en tevens moest geregeld gezorgd worden voor droog stro in de stal.

Het jonge varken werd dus als big gekocht voor enkele guldens of soms tientjes bij een daartoe bekende of erkende handelaar. Het waren inderdaad bekende figuren, want ze reden heel het platteland van West Brabant af om eerst de heel jonge dieren op te kopen bij de hun bekende varkensfokkers om ze dan later stuk voor stuk te verkopen. Ze hadden daartoe een soort rijtuig voor omgebouwd, overdekt met een bontstrepn zeil en tot ruim onder de voorzitbank was er plaats gemaakt voor een aantal jonge en dikwijls gillende biggen. De grote voorraad biggen hielden ze thuis in een daartoe aangelegd deel van hun eigen stal of schuur. (Daar werden de biggen soms "gesneeje" of onvruchtbaar gemaakt, wat zonder verdoving gebeurde en met afgrijselijk gillen gepaard ging!)

De varkenshandelaren waren inderdaad welbekende figuren hier in Gastel, zoals de gezellig dikke Marijn Bernaerts en zoon Wim, die dit vak al van zijn vader had overgenomen en daartoe heel West Brabant bereisde. De familie Bernaerts (dochter Jeanne) woonde tot voor kort op Dorpsstraat 97. (de oude pastorie). De oprit naar de achterliggende schuur is nu nog duidelijk afgetekend en herkenbaar. Het was een nogal riskante handel, want de marktprijs fluctueerde nogal eens en ze klaagden regelmatig over de lage verkoopprijs.

Een ander bekende biggenhandelaar was Jan van Dongen op de Stoof, een van de bekende familie der "stoelematters".

Sommige kopers, die iets ruimer in hun dubbeltjes zaten kochten en mestten soms twee biggen tegelijk. Een om zelf te slachten en een om te verkopen als slachtvarken en daarmee enkele guldens extra te verdienen. Zowel het mesten als verkopen was in feite een vorm van sparen.

En gekocht en gekot werd het biggetje zorgvuldig gevoerd en bekeken, om de groei te controleren. Vooral de eerste weken was het een zaak van veel zorg. Zo werd er bijv. afvalmelk of

taptemelk (afgeroomde melk of ondermelk) aangeschaft van de "Vacca" de melkfabriek in de Steenstraat, nu Menken Dairyfood b.v. Ook met broodresten werden de biggen de eerste weken gevoerd. Gelukkig is het dier een omnivoor en alle ander etensresten waren geschikt en daardoor kon het menu zeer gevarieerd worden met onder meer aardappelen en schillen, fruitafval, bonen, gras enz.

De aardappelen werden daartoe in een groot fornuis gekookt met schil en al, daarna gestampt en vermengd met meel, water en bonen en dat werd dan verzameld en bewaard in daarvoor gereedstaande en tevoren ontsmette voederton, de "spoelington" geheten. Dat "erpels" koken leverde een specifieke, weeige geur, kenmerkend voor deze bezigheid. (Kinderen vonden deze hete gepelde aardappels soms een lekkernij!)

Soms was er een speciale constructie op die spoelington gemonteerd, die in die ton een apparaat deed draaien om de aardappelen te vermalen en goed te vermengen met de andere produkten. En geregeld werd het resultaat van het voederen, nl. de groei gecontroleerd, want de vleesvoorziening hing er vanaf.

Andere mensen, die geen plaats of geen tijd hadden om zelf een varken vet te mesten en toch wilden slachten, kochten dan een slachtrijp varken rechtstreeks van de boer en de prijs ervan werd onderling overeen gekomen. Soms zo op het zicht ofwel een prijs gebaseerd op het gewicht. Dat gewicht werd geschat, maar ook gewogen en soms gemeten zelfs.

Dit laatste gebeurde volgens een typische formule zoals: de lengte van een denkbeeldige lijn, beginnende tussen de oren tot aan de nok van de staart, dat getal werd vermenigvuldigd met de omtrek van het achterlijf bij de poten, en het produkt hiervan werd dan gedeeld door dertien bij een varken beneden het half jaar en door negen bij de leeftijd erboven.

Dit getal zou dan het kilogewicht opleveren. Hoever dit klopte is moeilijk te zeggen, maar het was wel een typische methode. Ook de heer Hoefsloot, plaatselijk rijksambtenaar der belastingen paste dit systeem toe. Dit gewicht was dus nodig om de prijs te bepalen, maar ook om van te voren te weten hoeveel vlees er in de kuip zou komen.

Het beste was natuurlijk, om het beest exact te wegen op een weegschaal, een extra grote bascule (een "baskwiel" zei men in Gastel). Daarop werd een kooi geplaatst van hout en gaas waarin het varken werd gedirigeerd. Aan de gewichtsarm hing een beugel met een plankje, waarop de gewichten werden gezet. Door de constructie van de gewichtsarm, met het draaipunt op een tiende van de lengte werden de erop geplaatste gewichten met tien vermenigvuldigd en dat leverde de juiste kilogrammen op. Zo'n bascule bijv. stond bij Kees Rademakers, boer en cafehouder (een meer voorkomende combinatie in Gastel) gevestigd op de hoek van de Dreef en de Markt, naast de kerk. (nu café "Onder de Toren").

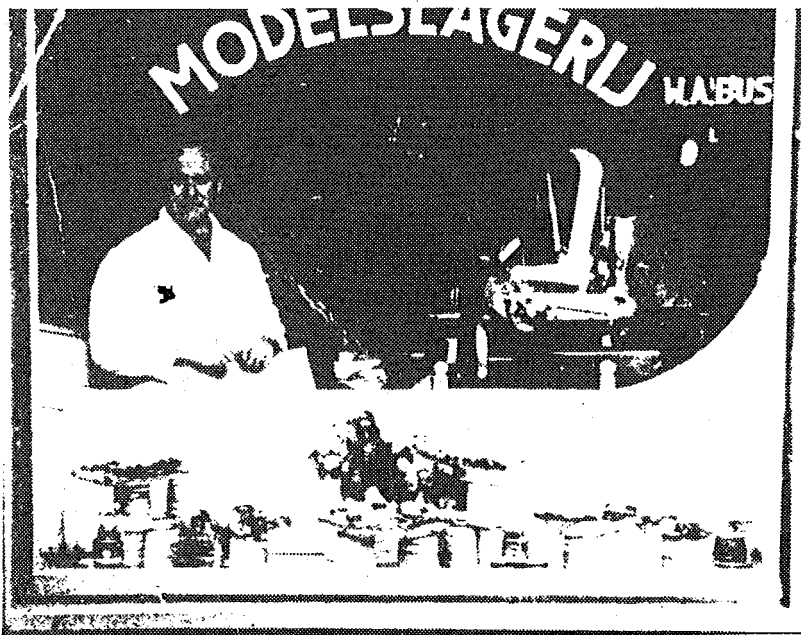
De boerderij in de Dreef bestond uit een aantal achter elkaar staande schuren en bergplaatsen. En in een van die schuren stond de "baskwiel". Oorspronkelijk stonden er in de Dreef daar o.m. de oude openbare school, de schoolmeesterswoning, het brandspuithuis en een heel simpel "huiske".

Na het wegen werd een briefje van boer Rademakers met het kilogewicht het weegbewijs. En daarmee werd de verkoopprijs berekend. Dan bracht de boer het slachtvarken met het briefje naar de koper op de plaats van bestemming. Die had bereids een hoekje op zijn erf of "plets" afgepaald met schotten en planken of ladders om het dier veilig te stallen tot de slager kwam.

Ook bij de Boerenbond, opgericht in 1918, kon later gewogen worden.

Al vroeg in de morgen kwam dan de huisslachter, die meestal al weken van te voren besteld was, waarbij dag en uur was vastgelegd. Dikwijls werd de datum op zondag afgesproken, omdat hij in de week geen tijd had daarvoor. De slager had nl. drukke weken voor de boeg, want de slachtijd was betrekkelijk kort, van begin oktober tot eind december. Een tweede periode viel nog in het voorjaar als soms nog een extra varken werd geslacht.

Hier in Gastel waren enkele zeer bekende huisslachters, o.a. Kees van der Lint, Jan van Merrienboer, Willem Bruininckx en zoon Dingeman, Piet van de Bosch, Janus Speek, Simon Puttiger en nog enkele anderen. Die huisslachters waren in feite een soort zelfstandige seizoenwerkers, die hun vak combineerden met een ander beroep zoals bijv. rietdekker, bouwvakker of anderszins.

Ook enkele gevestigde slagers met een eigen winkel deden soms dit extra werk, buiten de tijd die ze nodig hadden voor hun zaak. (Enkele namen hiervan zijn de slagerswinkels van Vergouwen, Feddes later Mol, Bus, Hagnaars en Van der Lint.)

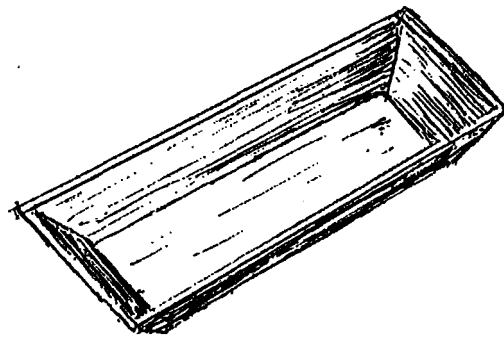
Het waren typische verschijningen, die slachters, ze waren

soms vanaf vier uur 's morgens tot middernacht bezig in die periode.

En ik kan me voorstellen, dat kinderen met angstogen deze

mannen bekeken. Ze zagen er met hun messen en hakmes nogal gevaarlijk uit en dat waren ze nu juist niet. Ze hadden nogal wat humor op het repertoire staan en daar werd dikwijls uit geput. In hun blauwe kiel, soms al vet van een vorig karwei, een grote pet op, een riem om hun middel, grote laarzen aan de voeten, vormden ze een aparte verschijning. Aan die riem hing dan een groot blinkend hakmes met lange steel en vlijmscherp geslepen, een cylindervormige langwerpige leren tas, een koker dus, waarin verschillende lange en korte messen staken. Allen blankzilver gepoetst, geen greintje roest erop. Ook een grote ronde wetstaaf (om te slijpen) behoorde tot het vaste gereedschap. En aldus uitgedost betrad de slachter het "slachtveld" Ook een groot model worstmolen behoorde meestal tot zijn gereedschap.

Tevoren had hij soms al een slachtbak af laten leveren, soms een extra groot model, indien dit nodig bleek. Dit was een speciaal gemaakte open langwerpige kist met een trapeziumvormige doorsnede. Deze bak werd bij het slachten gebruikt, zowel met de open zijde naar boven als naar onderen. Aan de zijkant waren enkele haken bevestigd om daar een touw aan te kunnen

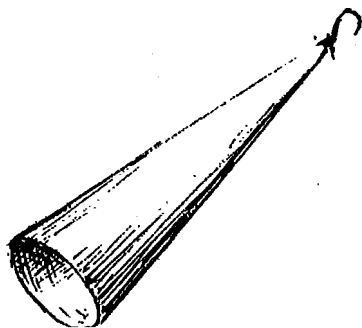
slachtbak

vastknopen. Na het varken met vakmansogen te hebben bekeken en meestal geprezen, vroeg en verkreeg de slachter de medewerking van de reeds gereedstaande huisgenoten. Behoudens van de jonge meisjes, die bij het minste gekrijs van het dier het huis invluchtten en die ook geen bloed konden zien, zoals ze beweerden.

Aan de achterpoot van het varken werd een touw vastgemaakt met een speciale knoop. Soms ook aan de bek en omdat het dier de ramp al voelde aankomen werd dit vastknopen begeleid door hevig krijsen en tegenspartelen van het arme beest. Gelijk had het daar het echt ging om leven en dood en het beest was van begin af aan halstarrig, koppig en niet bereid mee te werken. Het werd dan naar de bak gevoerd (gesleurd meestal), die met de bodem naar boven was gelegd. Daar werd dan het beest opgelegd, met de vakkundige hulp van de slager uiteraard. Het touw van poot of bek werd vastgeknoopt aan een haak van deze bak. Met een klein mes werd er een sneetje in de halshuid gemaakt en dan werd met een groter mes een diepe stoot gegeven in de halsslagader, precies op de juiste plaats! En dat konden die kerels! Het tegenstribbelende dier (zacht uitgedrukt!) werd daarbij door vele handen vast op de bak gedrukt gehouden. De huisvrouw kwam op een wenk van de slager met een teiltje en emmer toeschieten om daarin het nu uitspuitende bloed op te vangen. Liefst tot en met de laatste druppel, want het was

allemaal voedsel. In die emmer of pan werd het bloed constant geroerd met een grote pollepel of ook wel met de blote arm, want het bloed mocht niet stollen. Het was ongetwijfeld niet zo'n leuk werk voor de huisvrouw (of andere bloedopvanger), maar ja dat was het dagelijks leven ook niet altijd die eerste decennia van deze eeuw. Al roerende werd de volle emmer naar binnen gedragen en er werd alvast wat zout toegevoegd an na nog wat roeren ging de emmer de kelder in tot 's avonds.

Zo beschreven was de hele slachterij nogal bloederig en niet erg humaan, zeker niet dierlievend. Al spoedig werden "zachtere" middelen aangewend om het lijden van het dier te verminderen. Het eerste middel was het dier te verdoven door middel van een harde klap op de hersenpan met een sleg (een grote houten hamer)! Later kwam er een schietmasker, waarmee met een hamer een kogel in de hersenen werd geslagen (geschoten). Het dier werd dan verdoofd en gevoelloos. Het slachten werd er tevens gemakkelijker door. Na vijf minuten was het lijden van het dier over. De bak werd nu omgekeerd met de grote open zijde boven en het dode varken werd nu met vereende krachten in de bak gelegd. Nu moesten zijn haren eraf, om de huid schoon en blank te krijgen. Oorspronkelijk werd het varken vroeger op en strobend gelegd, dat in brand werd gestoken, waardoor de haren eraf branden. Later werden met brandende bosjes stro de haren eraf gebrand. De gebroeders Wout en Piet Bus, slagers op Stampersgat werden kort na de oorlog verzocht om een huisslachting te verrichten voor de heer Van Malland sr., toenmalig directeur van de suikerfabriek te Stampersgat en Roosendaal. Op speciaal verzoek van mevr. Van Malland werd het varken nog met bosjes brandende stro behandeld om de haren eraf te branden. Dat was toen al geen algemeen gebruik meer, het was nog een late folklore. Men zei, dat het zwoerd daardoor lekkerder was.

haren-afkrabber

Een veel betere en zindelijker manier was de haren eraf schrapen met een speciaal daarvoor gemaakt apparaat (of met het mes) en dat gebeurde dan met veel warm water, bijna kokend. Dat warm water werd weer aangeleverd door moeder de vrouw, die ervoor zorgde dat haar fornuis gereed was. Soms was het een ingemetselde grote koperen ketel, waaronder en stookrooster afgesloten met een ijzeren

deurtje. Ook waren er gegoten ronde ijzeren fornuizen in de handel (duveltjes). Die fornuizen hadden trouwens nog een andere functie, zoals het koken van de was en als kookpot voor de varkens aardappelen. Alles wat maar branden kon, werd er in gestopt, als het maar warmte opleverde. Dat afkrabben van die haren deed men met het kegelvormige apparaat met een open

ondereinde met scherp kantje. (zie tekening)

Aan de topzijde van dit apparaat was een haak gesmeed, die geschikt was om de teennagels eraf te trekken. Er bestond ook een speciale nageltrekker voor. Soms werd later het afbranden der haren gedaan met een benzine afbrandlamp, zoals de schilders gebruikten. Maar het afschrappen met warm water was natuurlijk veel effectiever en zindelijker en werd de latere jaren algemeen toegepast. Bovendien konden dan de goede en lange haren, van de rug bijv. nog dienst doen, mits ze van goede kwaliteit waren, veerkrachtig en met een goed gespleten uiteinde. Die haren gingen dan naar Jan "Munt", dat wil zeggen naar de borstelfabriek Vermunt in Roosendaal, die er zelfs borstels en schilderskwasten van maakte. Dit inlands varkenshaar leverde echter niet de beste kwaliteit, dat was voorbehouden aan het Chinese varkenshaar, dat langer en veerkrachtiger was en meestal zwart. Enkele bosjes goede haren werden ook afgenomen door de plaatselijke schoenmakers, die met dat gespleten uiteinde zo'n haar vastzette op een pekdraad en daardoor een goed begin verkreeg om die draad door het leder te trekken. Je moet er maar opkomen!

En zo werd de huid van het varken dus zindelijk en haarvrij.

Dan was het moment gekomen voor een folkloristische grap. Er was een adagium: "wie zijn gat kust, krijgt de blaas!". Die blaas was een aantrekkelijk stuk speelgoed voor de jongens. Na het drogen werd ze opgeblazen en vormde dan een speelbal, hand- of voetbal, zolang het duurde. Nu zat er en vies luchtje aan die grap. Bij de betreffende actie van de jongeman, die durfde, drukte de slager met zijn knie op het volle achterlijf van het varken en de nog aanwezige troep spoot eruit!

De volgende fase van de slachtpartij was het ophangen van het karkas. (Het varken werd geleerd!) Er was een speciale stok gesneden met aan de uiteinden en inkeping. De stok werd dan gestoken achter de achillespezen van de achterpoten en zo dat die poten verder uiteen gingen staan. Dan werd het varken ruggelings op een ladder (leer) gelegd met de kop naar beneden en de stok werd aan die ladder vastgemaakt. Ladder met varken werd dan opgehesen en schuin tegen de muur geplaatst.

Dan begon het echte slagerswerk. Met een groot mes werd de buikwand van boven tot onder opengesneden. Het karkas viel dan van links naar rechts uiteen en de ingewanden en andere delen werden eruit genomen, alsmede de dikke en dunne darmen. Die darmen werden weer doorgegeven aan de huisvrouw -zij kon weer opdraven- die ze dan met veel water ging schoonmaken, zowel van binnen als van buiten. Het eraan klevend vet, plukvet genaamd, werd eraf gehaald en de darmen werden dan bewaard in een teil met water tot 's avonds. Want ze moesten weer dienst doen. Ja, er ging niets verloren van zo'n beest. Nu werd de ruggegraat zolang ze was van boven tot onder gekliefd met het hakmes met de lange steel. Zijn vakmanschap demonstreerde hij

als het ware door met elke houw, die ruggegraat doormidden te hakken. Daardoor viel het dode varken mooi plat op de ladder. Met wat emmers water werd het interieur nog eens extra schoongespoeld en dan bleef het karkas hangen, de hele dag lang.

Het vlees moest verstijven voordat het verder werd verwerkt. (dus honden en katten moesten uit de buurt gehouden worden!). Dat dit beeld van een geslacht en aldus opgehangen dier, zoals dit volgens de eeuwenoude geeikte methode geschiedde, niet alleen een fysiek gebeuren was, maar ook een symbolische en zelfs een artistieke waarde en aanzien kon hebben, blijkt uit het feit dat verscheidene beroemde kunstenaars dit beeld op papier of doek vastlegden. Zoals bijv. Rembrandt van Rhijn dit deed op zijn schilderij "De geslachte os" uit 1655.

DE GESLACHTE OS,
schilderij van
Rembrandt, 1655.
Louvre-Parijs.

Robert Wallace beschrijft dit schilderij in zijn boek "De wereld van Rembrandt" aldus: "Rembrandt zal niemand of niets afsnijden van de eeuwigdurende bron des levens. Zijn grote eerbied voor al Gods schepselen toonde hij daarmee en hij zag

niets onbetamelijks in het schilderen van dit bloederige ossekarkas. Dit in plaats van de gebruikelijke onderwerpen van een stilleven."

De slachter ging dan naar zijn volgend afgesproken adres om ook daar weer dezelfde handelingen te verrichten. Al was november de slachtmaand, al in oktober begon zijn "campagne". Zijn slachtperiode en alle afspraken werden degelijk genoteerd in een beduimd notitieboekje of in zijn geheugen.

Als het varken 'geleerd' was, kwam de keurmeester en hij zette stempels op de hammen.

In de loop van de avond kwam de slager terug al naar verloop van de werkzaamheden bij de andere klanten. In huis was ondertussen alles in gereedheid gebracht. Pannen en ketels stonden klaar, de kachel, plattebuis of cuisiniere stond roodgloeiend en ook de spekkuip(en) stond gereed. Een grote tafel werd er opgesteld (soms een uittrektafel) of er waren planken op schragen gelegd. En dat binnen of buiten naar gelang het weer. Een stallantaarn gaf voldoende licht en na 1921 werd ook een electrisch pendeltje gebruikt. Ook de schoongemaakte darmen lagen klaar. Het eerste wat de slager nu deed was het corpus op de ladder in twee helften hakken en snijden en deze dan naar binnen dragen op de werktafel. Een extra zwaar karwei, want 75 kilo was het al gauw. Deze helften werden dan in de geëikte kleinere delen gesneden of gehakt, zoals bijv. schouderhammen en achterhammen. Dat ging dus met behulp van die vlijmscherpe messen en het hakmes met de lange steel. Ook de rest werd in goed hanteerbare stukken gesneden. Vooral de hammen kregen extra aandacht, het waren de lekkerste en voornaamste vleesproducten. Soms werd een mooie ham of ander mooi stuk vlees, al of niet beloofd, bij de pastoor afgegeven. Vooral sommige boeren konden dat zich goed veroorloven. Zo werd al dat vlees en spek volgens de vastliggende patronen uitgesneden voor later consumptie. Karbonaden, koteletten, ribben, stukken klein vlees van de rug, de schouders, de haas -een malse magere spier ter weerszijden van de lenden- een van de lekkerste delen.

Het had allemaal zijn eigen waarde en waardering. De zijden spek werden in de gereedstaande en schoongemaakte kuipen ingezouten. Dit moest met veel zorg gebeuren, want slordigheid of fouten of vergeten stukken wreekten zich later door bederf. Ze lagen nl. magnden in die kuip.

De kop werd geheel gebruikt voor de zult of hoofdkaas. Sommige liefhebbers hielden de oren apart, ze werden gekookt en ingezouten en later op een gloeiend kolenvuur geroosterd en met wat zout en peper bij de boterham gegeten. Het was grotendeels kraakbeen, maar het had na het roosteren wel een aparte smaak. Anders gingen ze via de worstmachine in de

worst. (ook de hersenen waren voor sommigen een liefhebberij!) Het korte vlees werd dan uitgesneden tot het geschikte formaat en zo ontstonden de "karremenaaien", karbonaden en koteletten. De tong, de lever en de nieren alles werd gegeten. De lever kwam het eerst op tafel, na gekookt te zijn. Dan in fijne dunne plakjes gesneden en gepresenteerd voor op de boterham (met zout). Dit product werd ook gebakken en met jus geconsumeerd. Sommige gebruikers vonden het een heerlijk eten, anderen vonden het afschuwelijk! Er was schijnbaar geen tussenweg. De karbonaden en koteletten werden dezelfde avond nog gebraden, terwijl de slager nog bezig was bijv. met worst maken. Gebraden en wel ging dat vlees met nog veel vloeibaar vet in een pan, waarin het met dit vet afkoelde en verstijfde en daardoor lang houdbaar bleef. Soms werden ze in glazen potten gedaan, waarop een glazen deksel met rubberen afsluitring. Ze werden "ingeweekt". (Weck is een handelsmerk). Het kon dan langer bewaard worden. Inmiddels was ook het bloed uit de kelder gehaald en het werd nu vermengd met kleine stukjes gesneden spek, gezouten en soms gekruid naar eigen smaak en dit eindprodukt werd dan middels een grote trechter in de dikke darm gegoten. Die waren dan op de gewenste lengte geknipt en de einden werden met een stukje touw dichtgebonden. Als al die stukken worst vol waren, werden ze gezamenlijk in een grote pan met water gelegd en gekookt. Door dat koken stolde de inhoud. Tijdens dat koken werd er af en toe met een grote naald in de darm geprikt. En zo leverde dit proces voor de vele liefhebbers een extra traktatie, wekenlang. De bloedworst werd in schijven gesneden in de pan gebraden met stukjes appel erbij. En zo gebeurde het nog. Later werden de darmen vervangen door papieren exemplaren.

Alle stukjes kort vlees, afsnijdsels e.d. gingen in de gehaktmolen, een extra groot exemplaar, door de slachter meestal zelf meegebracht. Er werd met de hand gedraaid aan de molen en kinderen mochten dan ook wel eens helpen, mits ze regelmatig konden draaien en zolang ze uithoudingsvermogen hadden. De massa gehakt werd dan door een erop geschroefde ijzeren schijf geperst, met de juiste persgaten erin en dan via een eveneens erop geschroefde trechter in de dunne darmen geperst. Ook deze einden (boeren)worst werden op de gewenste lengte afgesneden en dichtgebonden. Deze worsten werden weggehangen om te drogen, soms op latten die tussen de zolderbalken waren gespijkerd, Het was een mooi gezicht, vooral voor de huisvrouw als er een mooie reeks goed gevulde exemplaren hingen. Ze was er trots op en waarom niet!

Losse stukken vet werden in een pan op het vuur gesmolten en door een zeef geperst. Wat daar achterbleef waren kleine brokjes, de zgn. kaantjes (kaoikes). Die werden apart gehouden en op een eigen wijze ter tafel gebracht. Ze werden nl. met vet, peper en zout, in een platte koekepan extra warm gemaakt,

ook weer met schijfjes appel gebraden. Gloeiend heet werd die pan dan midden op tafel gezet. Om die niet te beschadigen werd soms onder de pan de kacheltang gelegd met uitgespreide armen. De kaantjes werden met de vork uit de pan geschept en op een droge snee brood gelegd en aldus verorberd. Het was een heerlijk eten en het werd dan ook een smulpartij eerste klas. In enkele delen van ons land werd er ook "balkenbrij" gemaakt. Dat bestond uit vlees van de varkenskop en andere vleesstukjes met bloed en vet gekookt met boekweitemeel, krenten en rozijnen, gekruid, in een doek gedaan en aan een balk gehangen. Na het drogen werd het in platte schijven gesneden en in een koekepan gebakken. Dat gebruik kwam vooral voor in Oost Brabant, Gelderland en Limburg. Hier in West Brabant was dat niet zo bekend. De tong en de ribben kregen ook een aparte behandeling. Met behulp van het hakmes werden de ribben op de juiste lengte gehakt en dan gekookt.

Een goed gebruik bij het "afhakken" van het varken was het presenteren van de slager van een glaasje oude klare of jenever. Dat hoorde erbij en de heer des huizes dronk dan een glaasje mee. Het was een traditioneel gebaar. Ook twee glaasjes gingen er soms wel in! en als de slager al meerdere adressen had afgewerkt was dat soms goed te merken aan zijn houding en taalgebruik. Och ja! (en moeder maar serieus kijken, want de kleine potjes hadden ook oren!)

De hammen kregen ook een aparte en zorgvuldige behandeling en werden op zolder weggehangen. Soms gingen ze in een "spekkast", die met vliegengaas was afgeschermd. Soms werden ze ook van te voren gerookt. Dat gebeurde in vele gevallen thuis, maar ook bijv. bij de familie Franken op de Stoof. Die kwamen daartoe de hamen aan huis afhalen met behulp van een zo genaamde "Douwkaar", een tweewielige platte wagen met korte berries. Later ook per bakfiets. Voor het roken werden meestal houtkrullen gebruikt, die bij de timmerman werden verzameld in balen. Maar ook afval van vlas was een uniek materiaal hiervoor en dat werd gemengd met houtsnippers, die bij de klompenmaker uit de houtblokken werden geboord. Dat het voorheen geen vetpot was, vertelt een zekere Karel Verhagen uit Willemstad in het boek "Het Brabant van Toen" door Toon Kloet.

Hij moest in zijn jeugd bij de boeren darmen gaan vragen, als ze pas geslacht hadden. Het ging dan om de dikke darmen. De goeie boer liet dan het plukvet eraan zitten zodat ze bij Karel thuis ook nog wat extra vet kregen. Deze darmen werden dan schoongemaakt, in water met azijn gezet, waardoor er een lekkere smaak aankwam. Ze werden dan in stukjes gesneden en in de koekepan gebakken en op het brood gegeten. Soms, als ze van de boer vandaan kwamen, lag er onderin de mand wat "steekvet". Een extraatje van de boerin! Dat was dan spek van de hals, waar het varken gestoken was. Als dit spek goed was

schoongemaakt, was het even lekker als al het andere spek, volgens Verhagen. Wij kunnen ons dergelijke toestanden niet of niet goed meer voorstellen. Ook niet dat verlangen naar vet vlees en spek. Dit konden de werkers van toen wel goed verorberen. Lange dagen werden er gemaakt en echt zwaar handwerk hadden ze. Nu is elk onsje vet aan het vlees te veel, sommige mensen vinden het als het ware bijna vergif en alles moet vetloos zijn.

Wel werd er in de oorlogsjaren soms een kapitaaltje neergelegd voor een paar pond vet spek! Tijdens die oorlogsjaren was het slachten van vlees streng gereguleerd en slechts zelden werd een vergunning afgegeven om aan huis te slachten. Maar het gebeurde toch wel eens clandestien, al was het een groot risico om het te doen. Wel werd er in de oorlog extra vlees verkocht van een plotseling overleden dier, dat bijv. door oorlogshandelingen was gesneuveld. Kees Jonkers, de dorpsomroeper, verkondigde dan al luid bellend door de straten, dat er bijv. extra vlees te koop was bij Piet Hagnaars op de Rijpersweg of bij van de Lint in de Dorpsstraat.

De kosten voor de huisslachting waren inmiddels wel opgelopen. Vroegen ze in het begin van deze eeuw slechts vier gulden, dat werden er al gauw acht en de laatste jaren was tachtig gulden een normale vergoeding!

Dit eeuwenoude gebruik van huisslachting is in de later jaren na de tweede wereldoorlog zo goed als verdwenen. De oorzaak ligt voor de hand: er kwam volop vlees in de handel, het zware werk van zo'n huisslachting was geen stimulans en ook de overheid schreef steeds zwaardere eisen voor t.b.v. volksgezondheid en milieu.

Want vooral de huisvrouw had zware dagen tijdens die slachtpartij, alsmede de huisgenoten.

Het was geen wonder dat de buurvrouwen een flinke hand toestaken bij dit hele gebeuren. Als beloning kregen ze dan een karbonade of iets dergelijks mee naar huis. Enkele weken of dagen was de hulp weer omgekeerd welkom. Het waren natuurlijk wel belangrijke dagen voor het gezin en het extra lekkere voedsel, dat zo zwaar werd "bevochten" was de verdiende beloning voor het vele werk.

Moeten we nu treuren, omdat dit zo kleurige en folkloristische verschijnsel is verdwenen? Ik geloof het niet. Al dat vele werk eraan en die zware dagen waren een noodzakelijk en gedwongen gebeuren, Er was toen geen alternatief, nu wel. Gelukkig!

Oud Gastel, oktober 1995.

P.F.A. Akkermans / M.J. Ernest.

Informanten: J. Jongenelen en W. Bus.

I N M E M O R I A M B R O E D E R C O R N E L I U S

(A.H.C.H. DECKERS, 1930-1995)

We wisten, dat broeder Cornelius Deckers heel erg ziek was. Maar toch nog onverwacht is hij helaas 11 februari overleden. Toon Deckers, zoals hij in Oud Gastel werd gekend, werd geboren op 7 december 1930 en was een bekende Gastelaar. Vanuit de Steenstraat, waar hij met zijn ouders en familie woonde, ging hij eerst naar de lagere St. Joannesschool in zijn geboortedorp Oud Gastel. Daar werd ook les gegeven door de Broeders van o.l. Vrouw van Barmhartigheid uit België, ook wel genoemd naar de stichter van deze Broedercongregatie, de Broeders van Mgr. Scheppers. Wij kennen de namen nog van wijlen Broeder Willibrord Schalk, hoofd van de St. Joannesschool en wijlen Broeder Theophile

Nijman, de latere stichter en directeur van het St. Jozef Schippersinternaat en de Schipperschool St. Jozef. Wellicht geïnspireerd door deze broeders, ontstond ook bij Toon Deckers zijn religieuze roeping en hij meldde zich bij deze Broedercongregatie aan. Zijn opleiding als juvenist begon hij na de oorlog (1945) in België, waar het moederhuis stond. Na zijn intrede in het klooster ontving hij zijn broedernaam Cornelius. Begin jaren vijftig kwam hij naar Oud Gastel, waar hij de start meemaakte van het St. Jozef-Internaat en hij de leiding kreeg over de grotere jeugd. Dag en nacht was hij beschikbaar om de kinderen te helpen en bij te staan. Hij had hart voor de schippers- en kermiskinderen en zette met anderen allerlei activiteiten op voor hun vrijetijdsbesteding, zoals toneel, voetbal, enz. Tot augustus 1983 heeft hij dit werk gedaan, vanaf 1973 als directeur van het internaat. Het ging hem aan het hart, dat de schippersschool en het internaat moesten sluiten. Hij verheugde zich op de reünie van 3 juni jl., die hij niet meer mee heeft kunnen maken. Naast het vele werk voor de schipperskinderen ken hij ook nog tijd vrij maken voor de Gastelse gemeenschap en speciaal de jeugd. Voor de ouderen als medewerker bij het Steunpunt. Jarenlang was hij eveneens jeugdleider en voorzitter van de voetbaljeugd van Sportclub Gastel. Hij was betrokken bij de evenementencommissie en de sportman-sportvrouwverkiezingen. Ook was hij voorzitter van het bestuur van de scouting Oud Gastel en Stampersgat. De laatste jaren was hij eveneens zeer actief als voorzitter van de Heemkundekring het Land van Gastel en voorzitter van de stichting Stedenband Oud en Nieuw Gastel-Szamatuly. En niet te vergeten zijn grote hobby als toneelspeler en regisseur. Hij ontving voor dit alles terecht de gouden eremedaille, verbonden aan de orde van Oranje Nassau. En steeds bleef Broeder Cornelius dezelfde man. Ongekunsteld en voor iedereen eenvoudig en bereikbaar met een vriendelijk woord en een helpende hand. Hij volgde de lijfspreuk van de stichter, Mgr. Scheppers, waarnaar hij leefde: Aan God de eer, aan de medemens het nut en aan mij het werk. Hij heeft vast zijn eeuwige loon bij God verdiend. Wij zullen Broeder Cornelius in eerbied blijven herinneren als een man, die zich heeft ingezet voor de medemens, voor jong en oud en als een voorbeeld voor ons en anderen. Dat hij moge rusten in vrede.

Frans van Merrienboer

JACOB OBRECHTS EERSTE HEILIGE MIS WAS IN GASTEL

Vraagje:

Wat hebben Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Leeuwarden, Assen, Zwolle, Arnhem, Den Bosch, Almelo, Amersfoort, Delft, Dordrecht, Enschede, Eindhoven, Hengelo, Leiden, Nijmegen, Tilburg en wat dichter bij huis Bergen op Zoom en Roosendaal gemeen?

Antwoord:

Ze beschikken allemaal over een OBRECHTstraat, -laan, -plein, -singel, -rode, -hof of -park.

Ook relatief kleine plaatsen als Alphen aan den Rijn, Dieren, Bilthoven, Bussum, Ede, Ridderkerk, Schiedam, Soest, Son, Vught, Waalwijk. Zoetermeer en ook Raamsdonksveer hebben een straat genoemd naar de 15e eeuwse componist Jacob Obrecht.

Op zich allemaal niet zo bijzonder natuurlijk. In de meeste hierboven genoemde Nederlandse plaatsen is bij de naamgeving van een nieuwbouwwijk als thema gekozen voor muziek en/of componisten. Bij een flink aantal nieuwe straten bespaart dat de straatnamencommissie een boel werk: musici of instrumenten, daarmee raak je immers niet snel uitgeput. Of toch? Amsterdam heeft zowel een Obrechtstraat als een Obrechtplein, maar die zullen dus wel kort bij elkaar liggen. Al met al mogen we Obrecht derhalve toch wel in het rijtje beroemde Nederlanders plaatsen naast de vele schilders-, zeehelden en natuurlijk vorsten en Oranjes die ook door een straatnaambordje voor het nageslacht bewaard blijven.

In bovenstaande rijtjes ontbreekt een gemeente, waar zo'n 'Obrecht-bordje' aan het begin en eind van een nieuwe straat zeker niet zou misstaan. Die gemeente is Oud- en Nieuw Gastel. Waarom ook hier de musicus geeerd? Omdat Jacob Obrecht op 23 april 1480 zijn eerste Heilige Mis in Gastel deed. Het zou dus een aardige gedachte zijn om zijn naam mede in overweging te nemen, mocht de straatnamencommissie zich in de toekomst weer eens over nieuwe straatnamen buigen.

In het Brabants Nieuwsblad van 16 juni 1952 stond een artikel van de Bergse gemeente-archivaris Corneel Sloomans, getiteld: Jacob Obrecht werd geboren in West-Brabant. Daarin maakt de schrijver aan de hand van onderzoeken door o.m. mej. Anny Pisscaer duidelijk dat Obrecht, waarvan lange tijd werd aangenomen dat hij in Utrecht geboren zou zijn, in feite een Westbrabander is. Van de componist is dan al voldoende bekend over zijn overlijden in 1505 te Ferrara, maar van zijn geboorte en jeugd jaren ontbreken alle gegevens. Sloomans heeft een hou-

JONGSTE ONDERZOEK WIJST UIT: Jacob Obrecht werd geboren in West-Brabant

Ook onze streek moge hem een herdenking wijden

ONDER de tijdgenoten van Jan Ockegem moet Jacob Obrecht worden genoemd en geroemd, maar hij is niemands leerling. Hij moel volkomen als auto-didact zijn muzikale kennis hebben opgedaan.

Deze musicus is omstreeks 1450 niet te Utrecht doch te Bergen op Zoom, althans zeker in het markieaat van die nmm geboren. Nadat de muziekhistoricus André Pirro in 1927 op dit feit had gewezen en andere historici wber nieuwe bronnen, speciaal de Lieve Vrouwe Gilde rekeningen van het Bergse archief, hadden aangeboord, is liet de verdienste van Mej. Anny Piscoer geweest, dat zij al deze gegevens in 1938, aangevuld met wat zij zelf nog had gevonden, tot een critische synthese heeft verwerkt. Sedertdien heeft Prof. A. Smijers nog een correctie aangebracht, welke m.i de West-Brabantse afkomst nog sterker bevestigt. Eerstens schrijft hij op grond van een bepaalde vondst de naam van onze musicus sedertdien voortdurend als Ilobrecht, en legt daarmee de dialectische eigenaardigheid vast, dat een West-Brabander en zeker een Bergenaar, ook reeds in die tijd een 11 laat horen voor klinkers op plaatsen waar zulks niet hoort en vergeet ~~waar~~ wel moet slaan. (b.v.: de henzelen in den emel).

Voorts heeft hij uit dezelfde bron, zijnde de tekst van een tot dan toe onbekend motet opgemaakt, dat Jacobs vader Willem heette en de musicus misschien tijdens een verblijf van zijn ouders op Sicilië en wel op een Ceciliaadag (22 November) geboren werd. Het lijkt ons weinig waarschijnlijk dat een vrouw in gezegende omstandigheden in die tijd zo'n reis ondernam. We denken aan iets anders en komen daarmee tot een andere, juistere geboortedatum.

Geboren in 1450

Uitgaande van de inschrijvingslijst der studenten van de Leuvense universiteit die 17. Augustus 1470 een Jacob Obrecht vermeldt, was de een tot 1453, de ander tot kort na 1450 als geboortjaar gekomen. Bedoelde inschrijving betreft echter de zoon van een Jacob Obrecht en niet van een Willem. Daardoor heeft dit gegeven geen directe waarde meer. Wat onomstotelijk vast staat is, dat Jacob Obrecht op Zondag 23 April 1480 te Gastel zijn eerste H. Mis opdraagt. Het oude canonieke recht eiste toen voor het ontvangen der priesterwijding de leeftijd van 30 jaar. Jongere decretalen hebben ook wel de wijding op 25-jarige leeftijd toegestaan indien dit noodzakelijk was. Die noodzakelijkheid blijkt voor Obrecht nergens, want reeds voor 1479 werkzaam te Utrecht en in

laatst genoemd jaar benoemd tot zangmeester te Bergen op Zoom, wat op een afgesloten studie wijst, draagt hij zijn eerste H. Mis op in 1480. Dit alleen wijst op een geboorte in 1450. En dat zou eigenlijk met het verblijf van zijn vader op Sicilië beter uitkomen. Jan metten lippen is n.l. met een aantal zonen uit Bergen en omgeving. In 1450 vertrokken naar het H. Land en het lijkt verre van onmogelijk, dat Willem Obrecht tot deze Jeruzalemvvaarders behoorde. Willem Obrecht was een bemiddeld man, hij wordt in een charter van 1458 als de voornaamste getuige genoemd bij het vaststellen en onderhouden van de grens tussen de heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom.

Hieruit blijkt bovendien dat Obrecht en Gastel en dus het Markieaat wel iets meer dan normaal met elkaar te maken hebben. Het optreden aldaar in 1479 van een zanger met choralen in de tijd dat Obrecht hier zijn eerste H. Mis opdraagt en de H.H. Missen door hem opgedragen in de Pinksterweek wijzen op een zekere band. „Meester Jacop den Sangmeester van 4 missen te hebben gesongen in de Sijnxendaghe betaolt 12 seell. Brab.” (Rok. Gastel 1479/80 fol. 121 verso.)

Heel absoluut mogen we daaruit echter ook weer niet spreken, want men krijgt sterk de indruk, dat uit de domeinopbrengst van Gastel en Oudenbosch Jan metten lippen zijn culturele uitgaven financierde.

Bij het verzamelen van gegevens was juffrouw Piscoer ook nog op een andere moeilijkheid gestoten, n.l. dat tegelijk met de zangmeester nog een Jacob Obrecht in de Bergse archieven voorkomt, waarschijnlijk een oom van de musicus. Deze naamgenoot bleek te zijn meester Jacob Obrecht, priester en kanunnik van de St. Jacobskerk te Leuven en scholaster aldaar, die

overleed in 1492. Derhalve moest de schrijfter enkele gegevens over vast bezit toebehorende aan een Jacob Obrecht terecht opzij schuiven. Zonder nadere aanduiding, weet men immers niet over wie het gaat.

Levensloop

Jacob Obrecht werd door het O. L. Vrouwe Gilde te Bergen op Zoom in 1479 tot zangmeester aangesteld als opvolger van meester Willem de Brouwer, alias Scotelare.

Tevoren moet hij dan werkzaam zijn geweest in Utrecht, anders had Erasmus zoals Prof. Smijers terecht zegt, niet kunnen beweren, dat hij op jeugdige leeftijd muziekonderricht van Obrecht genoten had.

In September 1484 aanvaardt Obrecht dan de functie van zangmeester aan de Kathedraal van Kamerijk. Reeds het eerste jaar doen er zich onaangename heden voor in verband met zijn slordig financieel beheer. Het kapittel neemt daarop zijn composities over. De waarde ervan moest het ontstane tekort dekken. De 13e October 1488 verwerft Obrecht de post van zangmeester der kerk van St. Do-naas te Brugge. Zijn muzikale

DOOR
C. Slootmans

gemeente-archivaris te
Bergen op Zoom

Music Examples

Example 1

Jacob Obrecht, *Missa Petrus apostolus*, Et in terra
(NOE 8, pp. 46-9)

1 Et in ter - ra

2 Et in ter - ra

3

4

5 pax ho - mi - ni - bus bo - ne vo - lun ta -

pan ho - mi - N - bus ho - ne vo - lun ta -

9 - tis, bo - ne vo - lun - ta

- tis, vo - lun - ta - tis, vo - lun - ta

13 tis. Lau - da

14 tis. Lau - da mus te.

15 Pe - trus A - po -

Lau - da - mus te,

Jacob Obrecht, *Missa Petrus apostolus*, Et in terra.
(NOE 8, pp46-9)

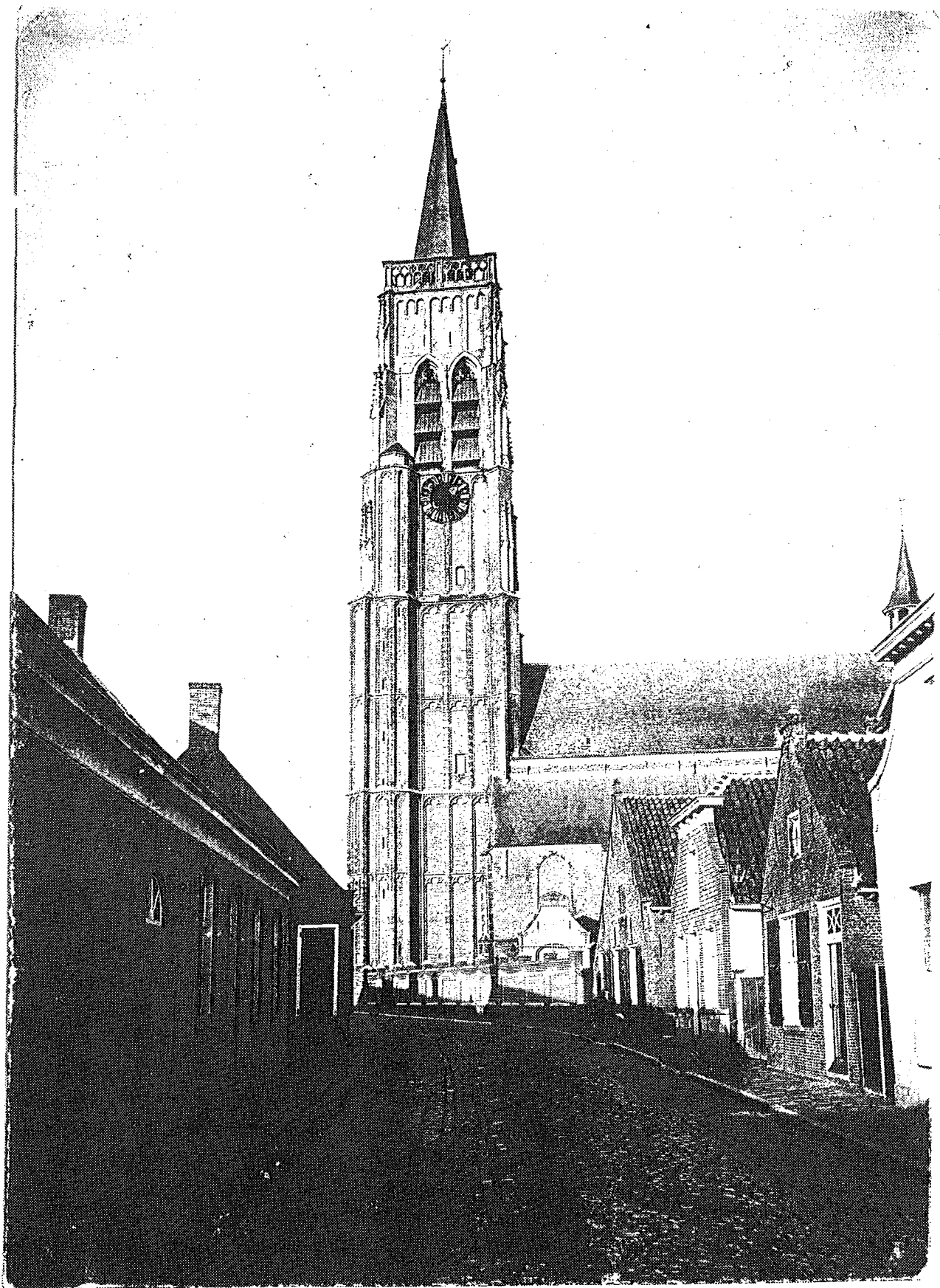
vast: 'Wat onomstotelijk vast staat is, dat Jacob Obrecht op zondag 23 april 1480 te Gastel zijn eerste H. Mis opdraagt.' En wat verderop: 'Hieruit blijkt bovendien dat Obrecht en Gastel en dus het Markiezaat (Slootmans is Bergenaar) wel iets meer dan normaal met elkaar te maken hebben.'
Mijn nieuwsgierigheid is gewekt. Zou de beroemde componist een Gastelaar zijn?

Over Jacob Obrecht is in de loop der jaren al heel wat literatuur verschenen. Veel historici en musicologen hebben zich met de componist beziggehouden. De vraag waar en wanneer hij geboren werd, kreeg wel de meeste aandacht. Het is niet mijn bedoeling een nieuwe theorie het licht te doen zien, enkel wil ik een overzicht geven van de meningen, die in deze kwestie bestaan. Het feit dat Obrecht uitgerekend de Gastelse kerk uitpikt om er z'n eerste dienst op te dragen, roept echter onweerstaanbaar de verbeelding op, als zou hij meer met ons toen nog prille dorp uit te staan hebben.

In de tweede helft van de 15e eeuw begint een periode, waarin de Nederlandse componisten de leermeester van Europa gaan worden. Van 1450 tot 1600 hebben de Nederlanden componisten voortgebracht, die de belangrijkste van hun tijd waren. Daarvoor waren het vooral de Fransen en Italianen, die met hun meerstemmige muziek de boventoon voerden, maar na 1450 verplaatst het muziekcentrum zich naar het noorden. Gesproken wordt later dan ook van een tijdperk der Nederlanders en van de Nederlandse School. De meeste componisten komen uit de Zuidelijke Nederlanden. De enige, die binnen de tegenwoordige grenzen van Nederland is geboren en het grootste deel van zijn leven in zijn geboortestreek heeft doorgebracht is Jacob Obrecht.

Aangenomen wordt dat hij in 1450 is geboren. In 1479 wordt hij benoemd tot zangmeester aan de kapittelkerk van Sint Geertruyd te Bergen op Zoom, een jaar later wordt hij in Oud Gastel tot priester gewijd. Van 1481 tot 1484 is hij zangmeester van het Onze Lieve Vrouwegilde te Bergen op Zoom. Daarna wordt hij benoemd tot zangmeester aan de kathedraal van Kamerijk. Slordig financieel beheer en slechte omgang met de koorknapen zijn de redenen van zijn spoedig ontslag in 1485. Hij wordt aan de St. Donaas-kerk te Brugge aangenomen. Zijn muzikale talenten zijn dan al dusdanig bekend, dat de hertog van Ferrara, Ercole d'Este I het Brugse kapittel verzoekt om Obrecht een tijdje aan het hof van Ferrara te laten verblijven.

Na zes maanden Italie, komt hij in 1488 weer naar Bergen op Zoom terug. Zijn vader Willem is dan ernstig ziek en overlijdt. Van augustus 1488 tot 1491 is hij dan weer werkzaam in Brugge. Eerder kon hij niet terug naar Brugge vanwege de hernieuwde oorlogshandelingen, opgezet door hertog Maximiliaan van Habsburg, die het aan Fransen verloren gebied wil herove-

Oude Gastelse kerk in 1898; gesloopt in juli-augustus 1905.

ren. In 1492 volgt een belangrijke promotie als koorleider van de Onze Lieve Vrouwekerk van Antwerpen. Daar volgt hij de vermaarde Jacob Barbireau op. Ziektes brengen de componist ook in de periode van 1496 tot 1498 nog regelmatig in Bergen op Zoom, waar hij soms als zanger aan diensten deelneemt.

In 1498 keert hij weer terug naar Brugge, waar hij als koorleider wordt aangesteld, om in 1501 dezelfde promotie naar Antwerpen te maken. Dan is hij wederom vaak door ziekte gevelde en vanaf 1502 woont hij de kerkdiensten niet meer bij. Het mildere Middellandse Zee-klimaat trekt en in 1504 vertrekt Obrecht opnieuw naar Ferrara. Daar is hij in 1505 aan de pest gestorven. Evenals zijn maecenas Ercole d'Este.

We zien dus de naam Gastel enkel vallen bij de eerste Heilige Mis van Obrecht. Wel is het opvallend dat hij toch zeer gehecht is aan deze streek. Tot drie keer toe komt hij terug naar Bergen op Zoom. Andere componisten uit zijn tijd als Ockeghem, de Prez en Ghiselin trokken Europa in om aan Italianen, Duitsers, Fransen en Spanjaarden het muziekvak van de Nederlandse school te leren. Het is des te tragischer dat bij zijn tweede Ferrara-reis aldaar de pest is uitgebroken, die zijn toch al zwakke gezondheid breekt.

Al in 1776 wordt de componist genoemd in John Hawkins 'General History of the Science and Practice of Music' Hij schrijft daarin dat Obrecht een Vlaming was. Dat is opmerkelijk, want hedendaagse geschiedkundigen plaatsen Obrecht ook weer in Vlaanderen. Anderzijds is het een voorzichtige uitspraak. Van een Nederlandse School had toen nog niemand vernomen. Nederlandse en Vlaamse school worden bovendien vaak door elkaar gebruikt. Alle polyfonische componisten van naam, zoals Johannes Ockeghem kwamen uit Vlaanderen en daarop zou Obrecht geen uitzondering vormen.

Johann Forkel heeft het in zijn Allgemeine Geschichte der Musik uit 1801 over 'einer der altesten Contrapunktisten unter den Niederlanden' Pas in 1826 wordt er iets meer bekend van een Nederlandse school, waarbij ook Obrecht genoemd wordt.

De Nederlandse school, die in de Renaissance ontstaat, bestaat in feite uit vijf generaties. De eerste loopt van 1440 tot 1470 met als belangrijkste vertegenwoordiger Guillaume Dufay. Hij wordt wel de grondlegger van de polyfonie genoemd. De tweede school (1470-1500) met Johannes Ockeghem en Obrecht, die de revolutionaire stijl van Dufay nog verder doorvoert. De derde school met Josquin des Prez van 1500-1530, die de gekunsteldheid van zijn voorgangers geleidelijk aan weglaat.

Zoals gezegd is er voor 1480 nauwelijks iets bekend van de jeugd en jonge jaren van Jacob Obrecht. L.T. Valdrighi denkt

daar in 1884 verandering in te kunnen brengen. Hij ontdekt een betalingsmandaat van 1 september 1474 van de hertogelijke kapel in Ferrara aan de zanger Jacobum Ulterii de Ulandia. Valdrighi kan zich met wat fantasie voorstellen dat Ulterii is afgeleid van Oelbert en Obrecht. Taalkundigen spreken dat tegen. Verbasteringen van de naam kunnen zijn: Oebrechte, Oebrecht, Hobrecht en Obreht.

De suggestie wordt gewekt dat Obrecht in gezelschap van Hendrik van Bergen, die later bisschop van Kamerijk wordt, in 1473 een reis naar Rome heeft gemaakt. Maar of de musicus dan als enige langs Ferrara gaat is maar de vraag. Bovendien blijkt uit een brief van hertog Ercole d'Este van Ferrara, jaren later, dat deze Obrecht graag wil leren kennen. Hij kende hem dus nog niet in 1474.

De Duitse musicoloog Otto Johannes Gombosi publiceert in 1925 'Jacob Obrecht, Eine stilkritische Studie'. De winst van dit boek zit hem vooral in de 31 tot dan toe niet eerder openbaar gemaakte composities van de meester. De biografische gegevens zijn nog uiterst summier. Obrecht is volgens Gombosi rond 1430 geboren in Utrecht, waar hij tot de jaren zeventig werkte. Zijn vroegst bekende werken dateren uit de periode dat hij zangmeester was in Kamerijk. De missen 'Forsseulement' en 'De tous biens' zijn uit die periode. Van grote invloed op Obrecht is de Vlaamse componist Guillaume Dufay, meent Gombosi, die de 'Nordniederlander' Obrecht als de grootste van zijn tijd bestempelt.

In het totale werk van Obrecht nemen de missen en motetten de belangrijkste plaats in. In totaal zijn zo'n dertig missen en een even groot aantal motetten en wereldlijke composities van hem bekend. Maar dat er veel verloren is gegaan, is zeker. Hij gaat in zijn composities uit van de 15e eeuwse polyfonie, gebruik makend van de cantus-firmus techniek (dat is een vaststaande melodie, meestal gezongen door een tenor, die de hele mis voorkomt) en het contrapunt. Die kunst vertaalt zich door rond het cantus-firmus een aantal zelfstandige melodien te vlechten van volkomen gelijkwaardige betekenis. De verschillende stemmen ondersteunen dus niet langer de melodie van de tenor, ze staan er los van, zodanig dat zelfs verschillende teksten door elkaar worden gezongen. Voor die tijd een enorme vooruitgang in de muziek, die nog tijdens Obrechts leven overal haar weerklink vond. Niet alleen in de kathedralen van Antwerpen, Brugge en Ferrara werden zijn werken opgetekend. Ook in Jena, Leipzig, Milaan, Segovia en Wenen kon men al eind 15e eeuw genieten van zijn muziek. Obrecht viel niet te imiteren. Behalve dat hij technisch zeer te benijden was, beschikte de meester over een ongekennde fantasie en creativiteit. Uit overlevering van tijdgenoten is bekend geworden dat hij, indien dat nodig was, in 1 nacht een volledige mis kon compo-

de twee daaropvolgende rekeningen. In die van 1485/1486 is meester Jacobe vervangen door meestere Pauwels van Rode. Logisch te veronderstellen dat meester Jacobe een andere betrekking heeft aangenomen (in Kamerijk dus).

Meester Jacobe duikt weer op in de Bergse stadsrekening van 1487/1488. Hij heeft dan Kamerijk verlaten. Alle onzekerheid wordt weggenomen in 1496/1497 wanneer Jacob andermaal terug is in Bergen en er nu bij de rekening duidelijk 'Jacobe Obrechts' vermeldt staat. De fondsen van het O.L.V. Gilde betalen Obrecht ook in 1497, 1498 en 1499 nog.

Asberg weerlegt Utrecht ook met het opsommen van enkele Obrechts, die hij in het stadsregister van Bergen op Zoom al vanaf 1397 heeft aangetroffen. In Utrecht is de familienaam niet bekend, van zijn werk in de Domkapel valt ook niets terug te vinden. De schrijver dicht Bergen zelfs een rol toe als ontmoetingsplaats van Erasmus en Obrecht. Daarbij is ook het gegeven dat Hendrik van Bergen van beiden de beschermheer was, van belang.

Asberg maakt zijn gegevens openbaar in Taxandria XXXV van 1928. Twee jaar later schrijft de hoofdredacteur van dat tijdschrift E.H.G.C.A. Juten voor een congres van Belgische historici in Antwerpen meer over Obrecht. In de brieven van Erasmus komt hij slechts een keer de naam Obrecht tegen, maar die is al gedateerd 4 november 1506 en gestuurd naar Jan Obrecht. Toch houdt hij het erop dat Obrecht voor het koor van Erasmus heeft gestaan. Glareanus schrijft het immers. Maar het gaat hem te ver om dan ook meteen maar aan te nemen dat hij in Utrecht geboren zou zijn.

Later komt Juten de componist weer tegen, als die na een vakantiereis naar Italie in Bergen op Zoom is teruggekeerd.

Juten doet vervolgens een voor ons verhaal belangrijke ontdekking. In de rentmeesterrekeningen van Gastel vond hij als uitgavepost een gift in geld van rentmeester Maarten Meulenberg bij gelegenheid van de eerste H. Mis van meester Jacop den sangmeester op 23 april 1480. In de archieven van de Commissie van Breda op het Rijksarchief te 's Gravenhage is deze terug te vinden. Een bericht wat volgens Juten prima aansluit bij de gevonden rekeningen uit Bergen aan Jacob den sangmeester.

Juten noemt als vader Jacob Obrecht behorende tot een welgestelde poortersfamilie. Daarnaast heeft hij een Willem gevonden, die schout van Gastel is in 1472.

Tenslotte komt hij een inschrijving aan de Universiteit van Leuven op 17 augustus 1470 tegen van Jacobus Jacobi Obrecht. Hij zal dus ongeveer in 1450 geboren zijn.

De lezing van Juten besluit met de volgende woorden: 'Ik wil hopen, dat de gegevens, welke ik voor u heb willen bijeenbrengen, u zullen overtuigd hebben, dat wij deze echt brabantische pluimen niet mogen laten zitten op een boven-moerdijkschen

hoed, en ik geloof dat mijn geboortestad Bergen op Zoom heel wat meer reden heeft een harer straten naar den middeleeuwen componist Jacob Obrecht te noemen, dan Utrecht en Amsterdam.' Het zou toch nog tot na de oorlog duren voor Bergen haar Obrechtstraat kreeg.

Anny Piscaer ziet het in 1938 ter gelegenheid van het 650-jarig bestaan van de stad Bergen op Zoom als haar plicht alles wat tot dan toe aan biografische gegevens bekend is over de grote meester te publiceren. Omdat zij van geboorte uit onze gemeente komt - waarvan ook nog niet eerder melding in onze jaarboeken - volgt hieronder eerst een korte levensloop.

Anna Petronella Henrica Maria Piscaer werd geboren op 8 augustus 1902 te Stampersgat aan de Nieuwe Gastelsedijk E 169 (nu het filiaal van de Rabobank). Haar vader was Petrus Johannes Piscaer, geboren 23 mei 1866 in Den Helder. Haar moeder heette Marie Françoise Elisabeth Paternostre, geboren 13 maart 1876 in Leuven. Als werktuigkundige kwam Piscaer eerst in Amsterdam te werken, in 1899 wordt hij aangesteld op de Gastelse beetwortelsuikerfabriek. Hij gaat op Stampersgat wonen. Op 18 juni 1901 trouwt hij in Etten met Marie Paternostre, die daar dan woont. Na zeven jaar Stampersgat, verhuist het gezin Piscaer, waar in 1906 nog een tweede dochter - Emma - wordt geboren naar Dinteloord. In 1912 vestigt de Piscaers zich in de Bredasestraat 22 in Bergen op Zoom. Annys ouders overlijden in 1936 en 1942. Na de dood van haar moeder, bleef Anny in het ouderlijk huis wonen.

Via de Roosendaalse mulo en het voortgezet middelbaar onderwijs in Venray kwam zij in 1927 op het Conservatorium in Tilburg. Na haar diploma's L.O. en M.O. piano volgde ze haar professor A. Smijers op als lerares muziekgeschiedenis en piano aan het Conservatorium. Dat zou ze tot 1957 blijven doen. Intussen pakte ze in Brussel een studie middeleeuwse musicologie op, die ze in Utrecht aan de door prof. Smijers opgerichte Faculteit voor Muziekwetenschappen vervolgde. Met al die papieren op zak kwam ze nog niet veel verder, omdat het muziekonderwijs in Nederland niet veel voorstelde en haar middelbare schoolopleiding te beperkt was. Pas na de oorlog toen onderwijsminister Gielen goedkeuring gaf voor muziekonderwijs aan de middelbare scholen werd ze aangesteld als eerste schoolmuzielclerares in Brabant. Ze kwam aan het O.L. Vrouwelyceum in Breda te staan. In verschillende periodes was ze daarnaast pianolerares aan de Bergse Muziekschool. In 1968 ging Anny Piscaer met pensioen.

Naast haar werk publiceerde ze enkele bijdragen voor de muziekwetenschap. In het tijdschrift *Sinte Geertruydsbron* schreef ze o.m. over de Protestantse kerkzang en organisten te Bergen op Zoom en over Jacob Obrecht.

Ook na 1968 bleef zij op vele muzikale fronten actief, haar

particuliere piano-school hield ze nog lang aan. Op 7 oktober 1988 overleed ze op 86-jarige leeftijd in Bergen op Zoom.

De Waterschans nr. 2 1989

In Memoriam Anny Piscaer

HANS SMOUT

Op 7 oktober 1988 overleed Anny Piscaer op 86-jarige leeftijd in haar woning in de Meilustflat in Bergen op Zoom.

Een terugblik op het leven van zo'n markante Bergse persoonlijkheid mag in de Waterschans niet ontbreken. Bovendien is haar belang groter dan alleen voor Bergen op Zoom: Iiaar bemoeienis en activiteiten op het gebied van het vak schoolmuziek op de middelbare scholen strekte zich uit tot welhaast de hele provincie: als musicologe, in het bijzonder door haar onderzoek naar het leven en werk van Jacob Obrecht, had ze een nog veel ruimere uitstraling.

Velen zullen zich haar herinneren als een uitermate actieve persoonlijkheid, als iemand met een enorme werklust. Bovendien was ze een wilskrachtige vrouw, weerbaar, ondernemend, veel eisend van zichzelf en van anderen. Velen zouden dat beter kunnen toelichten dan schrijver *dezes*.

Toen ze in mijn leven binnentrad - op het eind van de zestiger jaren was ik tegenover haar komen wonen in de Bredasestraat - was ze juist gepensioneerd. Haar adviezen bij mijn eerste stappen op weg naar een muziekvakstudie, zette ze maar meteen om in daden door mij kort maar uitermate krachtig voor te bereiden voor het conservatorium-toelatingsexamen. Sederdien bezocht ik haar regelmatig. Ze vond het heerlijk te vertellen over de actieve periode van haar leven, over Iiaar studiejaren piano en musicologie, over Iiaar onderzoeken naar leven en werk van Jacob Obrecht, over Iiaar studenten aan het Tilburgse conservatorium. Uitvoerig kwam ook haar werk als schoolmusicienne en als pianodocente aan bod, evenals haar zorg om de Rooms Katholieke Toonkunstenaarsvereniging.

Niet in het minst vertrouwde ze mij datgene toe wat Iiaar bezighield naar aanleiding van ontwikkelingen binnen de R.K. Kerk.

Schrijver *dezes* heeft gemeend bij dit herdenkingsartikel over Anny Piscaer de voornaamste levensbijzonderheden van Jacob Obrecht te moeten opnemen. Te nauw was

Anny Piscaer, nov. 1984

dit onderwerp met haar leven verweven. Het zal voor haar dan ook een bijzonder genoegen zijn geweest dat op 19 november 1955, 450 jaar na het overlijden van de componist in het kerkportaal onder de stadstoren van Bergen op Zoom, een herdenkingssteen voor Obrecht werd geplaatst door de "Stichting Jacob Obrecht" met daarop "haar": "Bergen op Zoom, 1450."

Levensloop

Anna Petronella Heirica Maria Piscaer werd geboren op 8 augustus 1902 te Oud- en Nieuw Gastel. Op 5 juli 1912 verliedte het gezin Piscaer zich, als komende van Dinteloord, op het adres Bredasestraat 22 te Bergen op Zoom. Haar vader, Petrus Johannes Piscaer, werktuigkundige, en haar moeder, Marie Françoise Paternostre, overleden resp. in 1936 en 1942, waarna Anny tot op hoge leeftijd in het ouderlijk huis bleef wonen.

Als 14-jarig meisje deed Anny aan het pensionaat in Roosendaal mulo-examen. Voor die tijd was dat de hoogste middelbare opleiding die aan een katholieke school gevolgd kon worden. Tot 1919 volgde dan voortgezet middelbaar onderwijs in Venray om wat kantoor diploma's te behalen en als beloning daarvoor mocht ze van Iiaar ouders muziek gaan studeren. In 1927 deed zij aan het toenmalige Conservatorium van de Leergangen in Tilburg eindexamen voor het toen nog geheten diploma L.O.-piano en twee jaar later slaagde zij voor Iiaar M.O. Het was in datzelfde jaar 1929 dat zij Prof. A. Smijers - bij wie ze tot dan toe tevens college had gelopen in musicologie - aan het Tilburgse conservatorium opvolgde als lerares muziekgeschiedenis en piano. Tot 1957 zou ze docente aan het conservatorium blijven.

Ondertussen, als 21-jarige studente al, was ze in Bergen op Zoom en Breda met een prive-lespraktijk be-

In 1938 dus zet Anny Piscaer de gegevens op een rijtje in een publicatie in de Sinte Geertruydsbronne. Ze toetst de gegevens van Asberg, waaruit blijkt dat deze in de stadsrekeningen soms de naam Obrecht leest, waar hij niet staat. Ook een eventuele ontmoeting tussen Erasmus en Obrecht is puur speculatief. De momenten waarop Erasmus, die secretaris is van de bisschop van Kamerijk, Bergen aandoet lopen niet parallel met de tijd waarop Obrecht in de stad verblijft.

Maar de kansen voor Utrecht als geboortestad lijken helemaal verkeken. In Glareanus werk komt Piscaer nergens de naam Obrecht tegen. Erasmus heeft dan wel op jonge leeftijd in een der kapittelkerken van Utrecht gezongen, maar Obrecht als koorleider wordt niet gevonden. Van koorleider in Utrecht tot zangmeester in een kleinere stad als Bergen op Zoom, daarmee zou de musicus een flinke stap terugzetten. Bovendien komt Erasmus pas in 1480 naar Utrecht. In dat jaar wordt Obrecht tot priester gewijd, en is hij volgens de Gastels rentmeesterrekeningen al in 1479 zangmeester. Als Erasmus al een Obrecht kende, dan is het Jan, een neef van Jacob, die in 1494 sterft. Aan de hand van de tot dan toe bekende gegevens stelt Piscaer een schema op van data uit het leven van Obrecht. De inschrijving aan de Leuvense Universiteit in 1470 doet haar concluderen dat hij dan rond 1453 geboren moet zijn. Het was regel dat men zich op 16 a 17 jarige leeftijd liet inschrijven voor de faculteit der vrije kunsten of wijsbegeerte.

Uit de Bergse stadsarchieven heeft Piscaer dan al 36 keer de naam Obrecht, Obrechts en Oebrechts over de periode 1397-1561 gehaald. Een daaruit afgeleide stamboom is echter nogal wankel. Jacobs vader zou daarin ook Jacob heten.

Het wordt de onderzoekers duidelijk dat wil men meer over de eerste levensjaren van Jacob aan de weet komen, er ook gezocht moet worden naar zijn vader.

In dat verband haalt ir. A.J.E. Juten er in Taxandria 1941 een Willem Obrecht bij. Hij heeft in de aantekeningen van E. Juten uit 1930 gelezen dat er in 1472 in Gastel een schout was, genaamd Willem Obrecht. Daarmee zou dan, aldus A. Juten, verklaard kunnen worden, dat de musicus Jacob zijn eerste Heilige Mis te Gastel deed.

Maar er is nog een Willem Obrecht. Eentje, die aan de universiteit van Bologna is ingeschreven en waarschijnlijk lange tijd in Italië verblijft. Bovendien heeft prof. A. Smijers onlangs de tekst ontcijferd van het in 1936 in de archieven van de kathedraal van Segovia ontdekt motet 'Mille quingentis' van Jacob Obrecht. Daaruit valt voor het eerst iets meer van de familie Obrecht op te maken. En ook daarin weer de naam van Willem. De vertaling van het motet is als volgt:

"Nadat vijftien honderd jaar - maar twaalf jaar minder - verlopen waren sedert de geboorte van Christus, de Zoon der

Maagd, weenden de Sicilische Muzen, daar de dood Willem Hobrecht heeft weggerukt, hem die door grote rechtschapenheid gesierd werd.

Hij die Sicilië doorreisde heeft op den feestdag van Caecilia in het bijzijn van Orpheus en de Muzen een zoon Jacob gekregen. Zing derhalve, goedgunstig zangerskoor, een lieflijk lied, opdat de ziel ten hemel moge gestegen zijn en haar palm (der overwinning) zij gegeven. Amen."

Er is dus een Willem Obrecht, die door Sicilië reisde, overleden in 1488 (1500 min 12). En hij heeft een zoon Jacob, geboren op Caecilia-dag (22 november). In welk jaar en waar wordt niet duidelijk. Smijers - die overigens voortdurend de naam Hobrecht gebruikt - meent evenwel dat het hier wel degelijk om de musicus gaat en dat deze dus op Sicilië is geboren. A. Juten vindt die conclusie voorbarig. Er valt nog veel op te helderen.

In 1952 staat Jacob Obrecht plots in het middelpunt van de belangstelling. Misschien heeft iemand opgemerkt dat er in 1950 niets gedaan is aan de vierhonderdste geboortedag van de musicus en dat hij toch de extra aandacht daaromtrent wel verdiend. In elk geval zijn er in 1952 een aantal concerten en festivals met werken van Obrecht, met als verantwoording dat hij in 1452 geboren is. We krijgen dus al een aardig rijtje: Gombosi zegt 1430, Juten 1450, Piscaer hield het op 1453, Smijers zegt later 1455. Nu ook 1452.

In het feestelijk jaar komen er weer veel nieuwe gegevens. Anny Piscaer haalt zijn geboortjaar toch weer terug naar 1450, meer specifiek op 22 november. Het door Smijers vertaalde motet verwijst duidelijk naar die datum. Het jaartal is haar ingegeven, omdat pas nu is vastgesteld dat het oude canonieke recht voorschreef dat men pas op 30-jarige leeftijd tot priester kon worden gewijd. En het is op zondag 23 april 1480 immers dat Jacob Obrecht zijn eerste Heilige Mis opdraagt in de kerk te Oud-Gastel. Slechts bij hoge uitzondering kon de wijding worden toegestaan op 25-jarige leeftijd, maar er bestaat geen reden om voor Obrecht die uitzondering te maken. Dat hij eerder al werkte in Utrecht en als zangmeester in Bergen op Zoom was logisch. Na de priesterstudie en voor de wijding bekleedde men altijd al een ambt.

Het jaartal 1450 komt in een ander opzicht ook goed uit. In dat jaar maakt Jan II van Glymes, bijgenaamd Jan metten Lippen zijn vermaarde reis naar het Heilige Land samen met een aantal voorname personen uit het Land van Bergen. Van deze groep Jeruzalemvaarders zijn niet alle namen bekend, maar het is goed mogelijk dat de welgestelde Willem Obrecht tot die groep behoort. Dat zijn zwangere vrouw hem daarin vergezelde, is echter ondenkbaar. Zo'n tocht was al geen pretje en zeker niet voor een vrouw in dergelijke - overigens gezegende - omstan-

digheden. Men neemt aan dat als er al een vrouw was meege-reisd, dit toch zeker in de archiefstukken was vermeld. Zo kwam de kleine Jacob dus ter wereld, terwijl zijn vader door Sicilie reisde, op weg naar Jeruzalem. Eind 1452 komt Jan metten Lippen weer in Brabant terug. Dorpen als Oud Gastel en Hoeven schenken hem bij thuiskomst rijke giften.

Met het motet eert Jacob zijn vader in 1488 op deze wijze. De bedevaart was een bijzondere gebeurtenis uit het geboortjaar van Jacob. De dood van zijn vader is tevens de verklaring waarom Jacob in 1488 terugkeert uit Ferrara. Willem en dus niet Jacob is de vader van de musicus. De vergissing die Piscaer in 1938 maakte is wel begrijpelijk, want het gaat hier om een oom van de componist, die ook een zoon krijgt Jacob jr. die bovendien ook priester wordt. Het is deze Jacob, die ingeschreven staat aan de Leuvense Universiteit. Als scholaster aan de St. Jacobskerk te Leuven verbonden blijft hij ook dan in nauwe relatie staan tot de universiteit. Hij sterft op jonge leeftijd in 1492 in Leuven.

Steeds vaker worden de namen Obrecht en Hobrecht door elkaar gebruikt worden. Slootmans wijst in dit verband op de dialectische eigenaardigheid van de Westbrabander, die een h gebruikt waar dat niet moet en deze weglaat, alwaar hij nodig is. Een mooi voorbeeld is: Hengelen in den emel of de handere elft. Het versterkt Obrechts afkomst alleen maar.

Bij zoveel aandacht voor de Westbrabander Obrecht kan C. Slootmans niet achterblijven. Hij komt de familienaam als zodanig tegen in Bergen op Zoom en Oud-Gastel. Hij is er van overtuigd dat de musicus Obrecht, die in Bergen optreedt, dezelfde is als Jacob de zangmeester, die in 1480 in Gastel zijn eerste H. Mis doet. De Bergse archivaris treft de naam Obrecht meer aan in Gastel. Willem Obrecht pacht er in 1460 de molen en dezelfde Willem komt ook voor als getuige in de acte van 1458, waarbij de grens tussen de heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom wordt vastgesteld. Daarmee wordt wel duidelijk dat deze Willem niet zomaar iemand was, maar een voornaam vertrouwensman van Jan metten Lippen die in die hoedanigheid dus ook best de reis naar Jeruzalem kan hebben gemaakt.

De bovenstaande gegevens van Slootmans zijn ontleend aan een voordracht, die hij op 1 mei 1952 hield voor de St. Adelberts-vereniging getiteld: Het toneel der Bergse straatnamen. Jammergenoeg ontbreken de bronnen. De Gastelse molen zou bijvoorbeeld een aardig aanknopingspunt kunnen zijn. Uit stukken van de Commissie van Breda vindt men in Gastel een molen toekomend aan de Heer van Bergen vermeld van 1424 tot 1566. Het kan hier gaan om de windkorenmolen op Kuivezand, welke even voorbij Wagemakers aan de Kralen stond. Een plek, die door sommige oudere bewoners nog wel 'de Molenblok' genoemd wordt. Deze molen is in 1669 verplaatst naar het Moleneind.

Van de acte van scheiding van 28 april 1458 bestaat een concept. Daaruit blijkt dat Jan van Overhof en Willem Obrecht de grenzen van het nieuwe gebied definitief hadden vastgesteld. Jan van Bergen krijgt dan toegewezen Gastel, Oudenbosch, Nieuwenbosch en Hoeven, maar moet Steenbergen en andere gebieden laten aan de Heer van Breda. De grens loopt van het punt van de Ever ten westen van de Roosendaalse Vliet tot aan het Dintelsas. De Roosendaalse Vliet is gemeenschappelijk bezit. Een derde maal dat Willem Obrecht in relatie tot Gastel genoemd wordt, is als schout in 1472.

Het genoemde artikel van Sloomans in Brabants Nieuwsblad geeft nog eens een samenvatting van het jongste onderzoek. Bovendien wordt zijn muzikale persoonlijkheid, hoewel beschouwd als buitenstaander, nog eens onderstreept: Obrecht was een veelzijdig genie met een rijk opborrelende inspiratie. Nog duidelijker wordt Obrechts relatie tot Gastel uit een Gastelse rekening uit 1479/80. Daarin staat: "Meester Jacop den Sangmeester van 4 missen te hebben gesongen in de Sinxendaghe betaolt 12 secll. Brab."

Het betekent dus dat na zijn eerste Heilige Mis, hij nog vier keer een dienst opdraagt in de Pinksterweek.

Sloomans besluit zijn verhandeling met: "We hebben recht trots te zijn op deze grote zoon van het land van Bergen, het doet deugd dat het Holland-Festival ook voor hem een plaatsje heeft ingeruimd, maar we vragen ons af of het niet passend was geweest ook in onze streek hem een herdenking te wijden."

In 1955 wordt de 450e sterfdag van Jacob Obrecht herdacht. Dat gebeurt met het plaatsen van een gedenksteen in de St. Gertrudiskerk van Bergen op Zoom.

In kapitalen is de volgende tekst ingehakt:

TER GEDACHTENIS AAN DE GROTE
NEDERLANDSE COMPOSITIST
JACOB OBRECHT
GEBOREN 1450 TE BERGEN OP ZOOM
VERLEDEN 1505 TE FERRARA
IN DEZE KERK LEIDDE HIJ HER-
HAALDE MALEN ALS ZANGMEESTER
DE KOORZANG VAN DE EREDIENST

DEZE STEEN IS GEPLAATST 19 NOVEMBER 1955 DOOR
DE STICHTING 'JACOB OBRECHT'

Behalve de onthulling van deze steen door L.G. van Hoorn, gepensioneerd Gezant der Nederlanden en voorzitter van de Stichting 'Jacob Obrecht', speelde de beiaardier muziek van de grote toonkunstenaar. 's Avonds was er in de Markiezenzaal een herdenkingsconcert gegeven door de 'Muziekring Obrecht'.

Aan de werken van Obrecht komen we in deze uiteenzetting eigenlijk niet toe. Het is misschien toch aardig om aan de hand van het programma van die avond te zien, hoe gemakkelijk de grootmeester zich van diverse talen bediende. Obrecht schreef in het Nederlands, Frans, Duits, Italiaans en Latijn.

Programma Muziekkring Jacob Obrecht

- * Helas mon bien
- * Requiem aeternam of Mille quingentis (zie boven)
- * t'Andernaken (op melodie van t'Andernaken al op den Ryn)
- * Meskin es hu
- * Ein frolich wese
- * Waer wij di Han
- * Tsat een meskin (vier-stemmig marsliedje)
- * Fuga
- * Weet ghij wat mynder jonghen herten deert

Het laatste - gevoelige - liedje gaat als volgt:

Weet ghij wat mynder jonghen herten deert
des ic begheren niet en can?
Myn lief heef een ander veel meer lief dan my;
daarom zo truer ic nacht ende dach
Syn ontrou comt als ein donderslach
al in myn herte ghevlogen.

+++++

In 1955 lijkt de discussie afgerond. Smijers en andere wetenschappers hebben zich neergelegd bij Bergen op Zoom als geboorteplaats. Dat weet ook Brabants Nieuwsblad op 24 oktober 1955 te melden als aankondiging op de onthulling van de gedenksteen. De koppen 'Jacob Obrecht was Bergenaar' en 'Herkomst van groot componist door stadgenote (= Piscaer) bewezen' zeggen genoeg.

Andermaal wordt melding gemaakt van de eerste H. Mis in Oud-Gastel en de reis in 1450 van Jan metten Lippen met in zijn gevolg o.m. Willem Obrecht, drost van Oud-Gastel. Dat zijn vrouw niet mee is, is duidelijk. De krant schrijft: Willem heeft haar thuis gelaten, dat is in Bergen op Zoom, daar hij in dienst was van Jan van Glymes.

Van latere, protestantse, drossaards weten we dat zij domicilie kozen in Oudenbosch. Van Johannes van Voss wordt wel beweerd dat hij de eerste drost was, die in Gastel kwam wonen. Toch zou het interessant zijn om in de Gastelse archieven te zoeken naar de familienaam Obrecht, die dus wel hier voorkomt. Zo blijven er genoeg vragen over. Met wie was Willem getrouwd bijvoorbeeld? Waarom de priesterwijding juist in de Gastelse kerk en niet daar waar hij al zangmeester was, namelijk de toenmalige nog door Jan metten Lippen vergrote St. Gertudis-

Stichtingsvoorzitter L. van Hoorn brengt in 1968 een Franstalig boekwerk uit over het leven en de werken van Jacob Obrecht. Weinig nieuwe feiten, wel de bevestiging van Willem Obrecht als pachter van de molen van Gastel en als voornaamste getuige bij de akte van 1458.

En dan ook maar in het Frans: 'on trouve a la date du 23 avril 1480 qu'une somme a ete versee a maitre Jacob, maitre de chapelle pour sa premiere messe en l'eglise de Gastel, toujours dependant de la seigneurie. Nous avons la premiere epreuve que Jacob Obrecht, le maitre de chapelle, etait un ecclesiastique.'

Voor Van Hoorn is dat het eerste bewijs dat Obrecht ook priester is. Wat verderop zegt de schrijver: 'het schijnt dat Obrecht van tijd tot tijd met zijn gezongen missen in de dorpen en kleine steden is, zulks in dienst van de Heer van Bergen.' Als bewijs komt de Gastelse rekening van de vier gezongen missen gedurende de pinksterweek.

Het enige wat ik nog niet bij vorige Obrecht-schrijvers was tegengekomen is Van Hoorns bericht dat Obrecht reeds in 1480, hoewel nog geen belangrijke functie innemend, dan toch al een zekere naam geniet. De grote musicoloog J. Tinctoris schrijft namelijk dat jaar in zijn boek 'Tractatus de Musica' dat de naam van Jacobum Obrecht thuishoort in het rijtje van grote glosievolle musici als Dunstable, Dufay, Binchois.

Voorwaar niet slecht voor een priester van amper dertig jaar!

De periode van grote schilders als Hubert en Jan van Eyck, beeldhouwers als Adriaen van Wesel en de al genoemde componisten breekt aan. De kunst en cultuur beleven hoogtijdagen en er zijn genoeg goede kapelmeesters in Nederland op het moment dat Obrecht debuteert. Het is des te opmerkelijker dat Tinctoris hem dus al in 1480 noemt. De kerkgangers in Gastel moeten op 23 april dat jaar wel iets heel bijzonders hebben meegemaakt. En steeds weer de vraag: waarom kiest een man, die al een zekere faam heeft opgebouwd, voor zijn priesterwijding voor een kerk in Gastel? Was het ook in die tijd gebruikelijk om de eerste mis te doen in de plaats, waar je bent geboren? Dat is natuurlijk wishful thinking, hoewel historicus Willem Elders, die zich ook met Obrecht heeft beziggehouden, wel als argument voor zijn Westbrabantse afkomst meeneemt.

Uit de rekeningen valt nergens af te lezen om welke kerk het gaat. In de omgeving van de Boterbergen op de weg naar Zegge staat de St. Quirinus-kapel. Deze wordt voor het eerst genoemd in een domeinrekening van 1478. Ook wordt weleens beweerd dat op Kuivezand de eerste kerk van Gastel gestaan heeft, nog voor er in het centrum van het dorp een bedehuis stond. Wellicht heeft de ingebruikname van nieuwe gronden een nieuwe kern gevormd en is inderdaad de kerk pas in een later stadium in

het huidige centrum gekomen.

De eerste gegevens op schrift van het kerkgebouw stammen uit 1483. In dat jaar mochten de kerkmeesters enige renten van de kerk verkopen om de toren verder af te bouwen. De oudste delen van de Laurentiustoren zijn uit de eerste helft van de 15e eeuw.

Uit het boek Gastel, Land van Abten en Markiezen onder redactie van A. Delahaye weten we dat Gastel in 1277 al een pastoor heeft Marsilius genaamd. Gastel zou ook al in het begin van die eeuw over een kerk beschikken, eerder in elk geval dan de schenking van Arnold van Leuven. In 1310 komt bij de afscheiding van de parochie Hoeven de naam van de Gastelse pastoor Johannes voor. In 1358 stemde Wilhelmus van Moelnem in met de oprichting van de Oudenbossche parochie. Het is niet helemaal duidelijk wie er in 1480 pastoor van Gastel is. Henricus Clerici is als pastoor bekend in 1445 en ook nog in 1475. Daarna maken we een sprongetje naar 1485 als Cornelius van Donck voor de eerste maal als pastoor genoemd wordt. Die woonde overigens niet in Gastel. Als vikarissen zijn uit die periode bekend: Johannes de Palude, die overigens in Leuven theologie en kunsten studeerde en Johannes Judoci eveneens student in Leuven in de vrije kunsten. Jacob Obrecht kunnen ze er niet ontmoet kunnen hebben, wel zijn neef en naamgenoot.

Hoe overtuigend de gegevens voor Obrechts Bergse afkomst ook mogen zijn, het onderzoek naar Jacob en zeker ook naar vader Willem blijft tot op de dag van vandaag onverminderd doorgaan. A. de Haan heeft een Willem en Jacob in Den Haag ontdekt, D. Oosterbaan komt de namen tegen in rekeningen van de oude kerk uit Delft en in Gouda. Ze zijn in Geertruidenberg, 's Hertogenbosch, Oostende en Leuven gesignaleerd en B. de Keyzer publiceert reeds in 1953 zijn studie: Jacob Obrecht en zijn vader Willem: De Gentse relaties.

De laatste ontdekt in stadsrekeningen van de stad Gent een Willem Hobrecht. Deze was stadstrompettist in de stad van 1452 tot aan zijn dood in 1488.

Rob Wegman zet de Gentse bevindingen naast al hetgeen er van Obrecht in Bergen op Zoom bekend is. De balans slaat door naar Gent. Dat komt hard aan bij alle Nederlandse musicologen, die zo graag tenminste 1 grote Middeleeuwse componist binnen de landsgrenzen hadden gezien. Hiermee gaat ook de laatste naar België. Wellicht dat daarom de Nederlandse historici er het zwijgen toedoen. De Bergse bewijzen zijn voor Wegman te zwak. Van alle bekend zijnde Willem Obrechts sluit alleen de trompettist uit Gent aan bij het jaar van overlijden. Dat deze Willem ook de bedevaart met Jan II van Glymes naar Jeruzalem heeft gemaakt is hoogst onwaarschijnlijk. Zijn maatschappelijke positie is er dan niet naar, bovendien is er geen bewijs dat Jan met zijn gevolg ook daadwerkelijk Sicilië heeft aange-

daan. Wegman houdt het er dan ook op dat Willem Hobrecht (de naam komt in alle Vlaamse rekeningen met een H voor) al voordat hij in 1451 naar Gent kwam eerder op Sicilie was en dat daar hoogstwaarschijnlijk ook zijn zoon Jacob is geboren.

De rekeningen van Jacob de sangmeester van rentmeester Meulenberg blijven echter overeind staan. Wegman zegt dat Jan metten Lippen graag in Oudenbosch en omgeving vertoefde, wellicht ook omdat zijn maitresse Mayken Sanders er woonde. De betaalde 240 Brabant groats voor zijn eerste Mis is veel vergeleken bij wat andere priesters bij hun wijding ontvangen. Misschien stond Jacob in een goed blaadje bij de markies, suggereert Wegman. Voor de vier gezongen missen rond Pinksteren kreeg Obrecht in totaal 144 groats, 36 per mis. Ook dat is hoog, de normale beloning voor een priester bij een gezongen Mis lag op 6 tot 12 groats. Ongetwijfeld staat nog meer relevante informatie in de domeinrekeningen van Oudenbosch/Gastel. Helaas zijn deze over de periode 1481-1526 verloren gegaan.

Wegman is voorlopig ook de laatste in een lange rij, die zich uitvoerig in het leven en de werken van Jacob Obrecht heeft verdiept. Hij bracht vorig jaar een dik 400 pagina's tellend Engelstalig boekwerk uit over de grootmeester, getiteld: 'Born for the Muses. The life and masses of Jacob Obrecht' een duidelijke verwijzing naar het motet Mille quingentis, waarin de Muzen schreien om de dood van Willem.

Portret van Jacob Obrecht (38)
Waarschijnlijk te Brugge door Hans Memling geschilderd.

Naast het motet is er echter in 1991 door D. de Vos een belangrijk portret van Jacob Obrecht ontdekt, wat nu in een museum in Texas hangt. Boven het portret van de priester staat Ja. Hobrecht. Er staat ook een leeftijd bij: 38. Dat verandert veel: want daarmee zou Jacob Obrecht geboren zijn in 1457/58. Mille quingentis wordt nog eens helemaal ontleed. Uit de Gentse archieven is gebleken dat Willem Obrecht nog leeft op 1 oktober 1488. Het vermoeden bestaat nu dat hij op de dag van St. Cecilia (22 november) is overleden. Willem moet geboren zijn rond 1430 en duikt voor het eerst op in 1452 als het Gentse stadsbestuur hem aanstelt als stadstrompettist. In de zomer van 1457 blijkt hij een getrouwd man. Zijn vrouw is Lysbette Gheeraerts en zij krijgen binnen een jaar een zoon: Jacob. Lysbette sterft op jonge leeftijd, ongeveer 22 jaar oud. Willem hertrouwd rond 1464 met Beatrijse Jacops, die mogelijk al een tijdje de verzorging van Jacob op zich neemt. Er komen geen kinderen uit dit huwelijk.

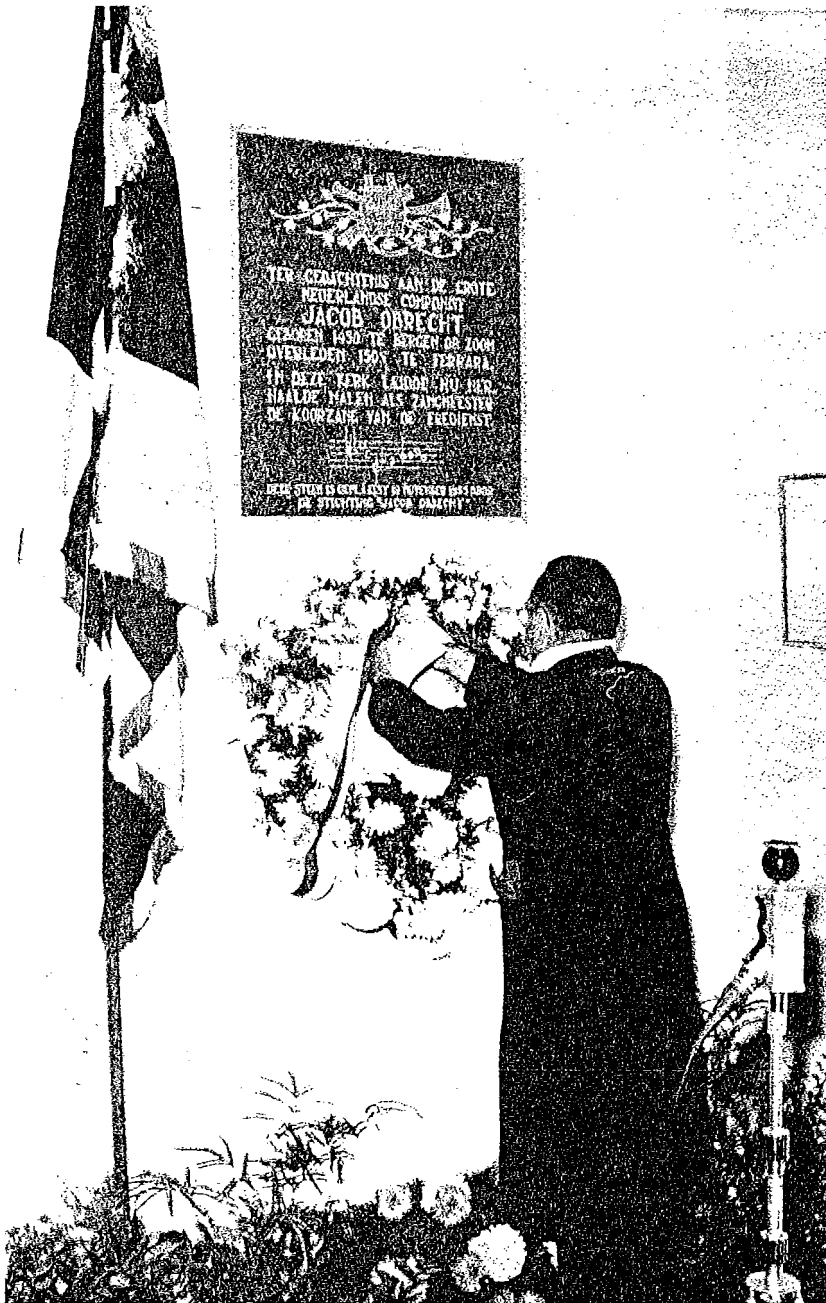
Zowel de familie Gheeraerts als de familie Jacops zijn welgesteld. Dat moet inmiddels ook gelden voor Willem Obrecht, anders kan hij niet tot twee keer toe een dochter uit die families huwen. Jacobs bedje is dus gespreid: zijn moeder laat hem veel geld na en hij het kan niet anders of hij wordt later ook stadstrompettist. Willem reist veel. Hij komt in de hofhouding van Karel van Charolais (alias 'De Stoute') terecht en daardoor komt hij diverse malen in Nederland.

Wegman weet veel archiefstukken met rekeningen aan de trompettisten terug te vinden, al moet de groots uitgevoerde reconstructie toch op veel plaatsen suggestief blijven. Willems professie verklaart grotendeels Jacobs passie voor muziek. Jacob is zonder direct aantoonbaar materiaal, maar wel omgeven door tal van aanwijzingen dus geboren in Gent in 1457 of 1458. Probleem voor de Gastelse priesterwijding is nu, dat hij in 1480 pas 23 jaar is en dat lijkt in strijd met het eerder genoemde canonieke recht. Ongewoon jong dus, tenzij er dispensatie is verleend, hetgeen gezien zijn vergoeding, ook weer niet onmogelijk hoeft te zijn. In Gent is bijvoorbeeld in 1472 ook ene Pieter Bordon, die later ook nog wat componeert, al op 22-jarige leeftijd tot priester gewijd. Obrecht kan wel in 1480 met zijn studies klaar zijn. Zijn eerste mis wordt door Wegman wel genoemd, zij het dan dat bij de rekeningen alleen over Oudenbosch wordt gesproken. Piscaer, Slootmans en Van Hoorn hebben echter al voldoende aangehaald dat het hier om de Gastelse kerk gaat.

Het Gentse verhaal is nog te recent. Nog geen van de door mij geraadpleegde muziekencyclopedieën hebben het achter zijn naam geplaatste '1450?-Bergen op Zoom' verandert in '1457/58-Gent'. Aan het rusteloze en enigszins tragische leven van de beroemde componist van de vele straatnaambordjes lijkt dus ook anno 1995 nog geen eind gekomen. Obrecht reist nog steeds: van

Utrecht, naar Bergen, naar Gent. Ergens in die reis moet hij de Laurentiustoren hebben aanschouwd. En iets moet hem op 23 april 1480 naar die kerk hebben gedreven om er zijn geloften te doen. Wat precies valt ruim vijfhonderd jaar later nog maar moeilijk te achterhalen. We mogen al blij zijn met een enkele rekening, die het feit aangeeft.

W. VAN DEN BROEK.

Onthulling van de gedenksteen in de St. Gertrudiskerk door burgemeester Peters op 19 november 1955. (foto: Tobias in De Waterschans nr. 2 1989)

Bronnen

- * Otto Gombosi: Jacob Obrecht, eine stillkritische Studie, 1925.
- * Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis, 1927 en 1942.
- * Taxandria, 1928 en 1941.
- * Annales de la Federation Archeologique et Historique de Belgique, 1930.

- * **Sinte** Geertruydsbronne, 1938.
- * C. Sloomans, Optocht 650 jaar Heerlijkheid Bergen, 1938.
- * C. Backers: Nederlandse componisten van 1400 tot op onze tijd, 1941.
- * C. Sloomans, Jan Metten Lippen, 1945.
- * C. Sloomans, Het toneel der Bergse straatnamen, 1952.
- * Brabants Nieuwsblad, 16 juni 1952 en 21 november 1955.
- * Mens en Melodie, 1952.
- * Curt Sachs/Otto Hamburg: Geschiedenis van de muziek, 1955.
- * De Ghulden Roos, jaarboek 25, 1965.
- * L.G. van Hoorn: Jacob Obrecht, 1968.
- * Josien Huizinga: Jacob Obrecht. Bibliografie-lijst van composities-discografie, 1969.
- * Postcodegids PTT, 1978.
- * Magda Everts: Muziek en haar historie, 1983.
- * Willem Elders: Componisten van de lage landen, 1985.
- * Early music history, 1989.
- * De Waterschans, 1989.
- * Rob Wegman: Born for the Muses. The life and masses of Jacob Obrecht, 1994.

OUD, DE DUVEL IS OUD!

GASTEELS OUDSTE ELFTAL

<u>GEB. DATUM</u>	<u>NAAM, ADRES</u>
05-12-1899	mevr. A.J. van Kalmthout-Mulders, Beemd 532
04-04-1902	mevr. A.J. Vergouwen-Antonissen, Kralen 28
04-07-1903	dhr. W. Tak, Beemd 206
29-07-1903	mevr. J.D. Meeuwissen-Mulders, Beemd 524
05-09-1903	mevr. H. Mies-Cornelissen, Vierschaarstraat 28 ^a
17-04-1904	mevr. J. Masseurs-Nuijten, Koelestraat 28
17-07-1904	mevr. P. van Caam-Van Tilburg, Markiezaatstraat 26
28-05-1905	mevr. C. van Rijsbergen-Van Oosterhout, Beemd 124
04-06-1905	mevr. M.J. Schoonen-De Vugt, Beemd 236
06-08-1905	mevr. A. van Kaam-Roks, Markiezaatstraat 22
16-08-1905	dhr. M.M. Mees, Strijpdreef 6

INTERVIEW MET MEVR. A. VAN KALMTHOUT-MULDERS

geb. 05-12-1899

Een woning in bejaardenflat "Molenweide" met een schitterend uitzicht op enkele straten van plan West en verderop de Veerkensweg met het westelijk gedeelte van de Gastelse polder en op de achtergrond de kerktoren van Steenbergen.

Daar op die flat op de hoogste verdieping woont al weer bijna twintig jaar mevrouw A. (Anna) van Kalmthout-Mulders.

Zij is met haar 95 Gastelse levensjaren de oudste van onze plaats.

Reden waarom F. van Merrienboer en P. Peeters, redactieleden van het Jaarboek bij haar op woensdag 6 september jl. een bezoek gingen brengen om haar te horen vertellen over haar leven.

Daarbij werd ze zo nodig geholpen door haar dochter Marie, maar Anna zelf wist zich nog veel te herinneren, zodat haar dochter maar zelden hoefde bij te springen.

HAAR OUDERLIJK HUIS EN DE FAMILIE MULDER

Anna Johanna Mulders werd geboren in de Vierschaarstraat (Kernemelksestraat) 22 op 5 december 1899. Ze was de oudste van het gezin Johannes Mulders-Martelmans.

Dat gezin bewoonde daar een boerderijtje, dat in 1961 afgebroken werd. Het bedrijf werd omstreeks 1905 uitgebreid met een grote houten schuur. Deze schuur was afkomstig van de familie Blankers aan de Veerkensweg nabij het Gasthuis / Liefdesgesticht.

In het gezin werden nog 5 kinderen geboren:

Rinus Mulders

Hij kocht in de jaren twintig in Oudenbosch een molen van een failliete molenaar en begon daar een maalderij. Dit bedrijf werd uitgebreid tot wat het nu nog is.

Jans Mulders

Zij bleef wonen op de ouderlijke boerderij en trouwde in 1949 met Toon Meeuwissen. Enkele jaren na het overlijden van haar man verhuisde Jans eerst naar de Dorpsstraat, maar nu woont ze al weer een hele tijd in de Molenweide op de dezelfde verdieping als haar zuster Anna.

Marie Mulders

Die trouwde met Joh. Nelen en woonde tot voor kort aan Jagersweg Zuid 5. Nu woont ze op de Zellebergen in Oudenbosch

Jan Mulders

Hij woonde met zijn echtgenote Marie Scheepers op een boerderij aan het eind van de Oudendijk, beiden zijn alweer een hele tijd geleden overleden.

Janus Mulders

De jongste is op 23-jarige leeftijd overleden.

DE KINDERJAREN

Anna ging met haar vijf jaar naar de Sint Bernardusschool aan de Kerkstraat. Dat ging, zoals iedereen dat in die tijd deed, te voet op klompen en eigengebreide kousen. Ze kreeg daar les van de zusters.

Van die zusters herinnert ze zich nog soeur Anna en soeur Casimira.

Op de school werkten de kinderen met een lei en griffel. De sponzendoos die ze daarbij nodig hadden, moesten ze van thuis meebrengen.

Ze ging naar school met de kinderen de Veth, en Lambregts, die daar in de buurt woonden. Er woonden ook Van den Eynden die bij mulder Rie Peeters werkte, timmerman Doomen en boer Wagenmakers.

Ze speelden pikkelen, een spel met beentjes (bikkelen).

In de vakantie hielpen de kinderen mee op het land om koren te rapen.

Op de boerderij bij Anna thuis hadden ze varkens, koeien, en kippen .

Voor de wintervoorraad aan vlees werden er drie varkens geslacht.

In huis was er een plattebuiskachel. Er waren houten vloeren met biezen matten en die vroegen veel (schuur)werk.

Toen Anna elf jaar was moest ze thuisblijven om als hulp in de huishouding, of op het land te werken en de koeien te melken.

De melk werd door de melkrijder naar de Vacca (Hollandia melkfabriek) gebracht. Ze herinnert zich nog dat deze fabriek in gebruik genomen werd.

Bij het werk hoorde ook brood bakken.

De kinderen gingen 's avonds niet veel weg want dat mochten ze niet.

Hun enige uitje was 's zondags naar de kerk. Voor de rest was het hard werken. In de zomer om vier uur uit bed.

Ze wist ook te vertellen over een grote brand op de Meir. Daar stonden toen drie huizen in brand van de families Wagenmakers, Van Zundert en Laros. De vlammen sloegen over naar de schuur van Arjaan Mies die er tegenover stond .

Ze maakte pastoor Damen nog mee en moest als jong meisje melk naar de pastoor brengen. De inwijding van de nieuwe kerk (in 1907) wist ze zich ook nog te herinneren. Ze kende ook kapelaan Roomer, die was heel goed voor de mensen maar werd weggepromoveerd. Ook pastoor Mouwen kende ze.

Je werd wel in de gaten gehouden want als je op de kermis in de mallemolen meereed kreeg je de communie niet!

De eerste communie ontving Anna op elfjarige leeftijd en ze was toen zoals dat heette "gepaard" met Cor Ribbens van de

Dorpsstraat. Toen was er al de traditie dat de communicanten gestrooid werden als ze na de communie thuis kwamen.

Vastenavond werd thuis gevierd met pannenkoeken eten.

Op 11 november werd sintermeerten gevierd. Dan gingen haar broers Rinus, Janus en Jan Peeters met paard en wagen doornakken bij elkaar rijden. Daar maakten ze een grote hoop van en die werd op sintermeerten in brand gestoken.

Ook kwam Sinterklaas op bezoek, waarbij de kinderen bang gemaakt werden door Zwarte Piet die met de ketting rammelde. Sinterklaas reed 's nachts de cadeautjes.

Die traditie veranderde niet zo gauw, want toen het gezin van Kalmthout-Mulders in de "goedgelovige" kinderen kwam werd Jan Gelijns van Overesselijk ingehuurd om als knecht van de goedheilig man met de ketting te rammelen.

Bij haar thuis in de buurt woonde een nachtwaker, een zekere Thys (Arijaan Thys, de laatste nachtwaker van Gastel -zie jaarboek 1988 het artikel over pater Thys). Voor hem moesten Anna en haar zusters een olielampje meenemen naar het gemeentehuis. Die had hij onderweg op een vaste plaats opgehaald en dat was de controle of Arijaan Thys zijn ronde gedaan had.

Er werd ook wel geschaatst maar Anna had geen tijd want ze moest melken.

Naar de kermis mocht ze als jong meisje wel en daar ontmoette ze jaren later Piet van Kalmthout, haar latere echtgenoot. Ze gingen dansen in de Drie Snoeken. De kastelein van dat cafe heette Dam. Die kwam oorspronkelijk van de Stoof.

Een dochter daarvan, Mina trouwde met Janus van Merrienboer (de Foeper). Die werd de nieuwe uitbater van het cafe. Vader van Merrienboer was vrachtrijder op Breda.

Ze herinnert zich ook nog dat prinses Juliana geboren werd. Toen was het feest in Gastel.

Tijdens de eerste wereldoorlog ging vader Mulders regelmatig naar mulder Rie Peeters. Dan liep hij door de wei en over het slootje naar de maalderij. Hij liet dan wat extra graan, dat ze achtergehouden hadden malen. Dat gebeurde wel meer ook door andere boeren uit de buurt.

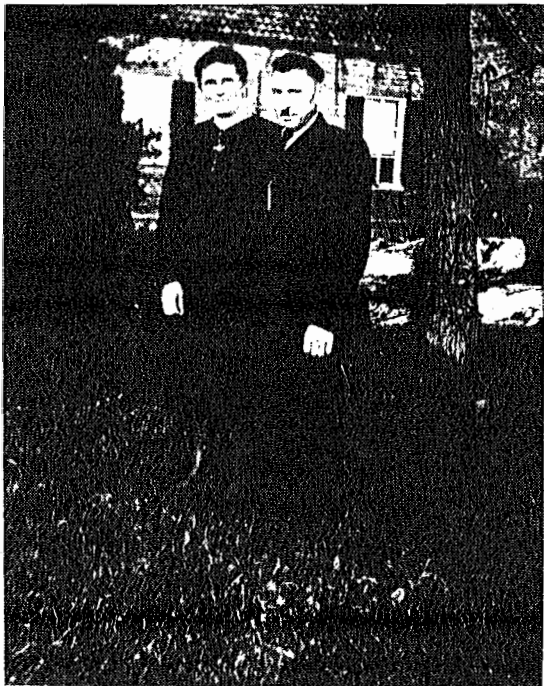
Een extraatje was ook wel nodig want zoals zovelen hadden ook zij te maken met inkwartiering van militairen vanwege de mobilisatie.

Bij de foto's op pagina 75:

1. Ouderlijk huis van mevrouw Van Kalmthout-Mulders, Vierschaarstraat 22.
2. Anna met haar man Piet.
3. Alle kinderen in de tuin.
4. De boerderij aan de Jagersweg Zuid 2.
5. Mevrouw Van Kalmthout-Mulders op haar 90-ste verjaardag.

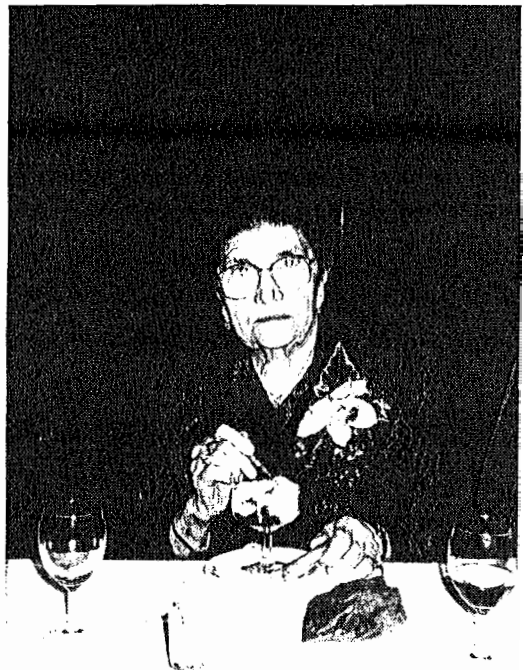
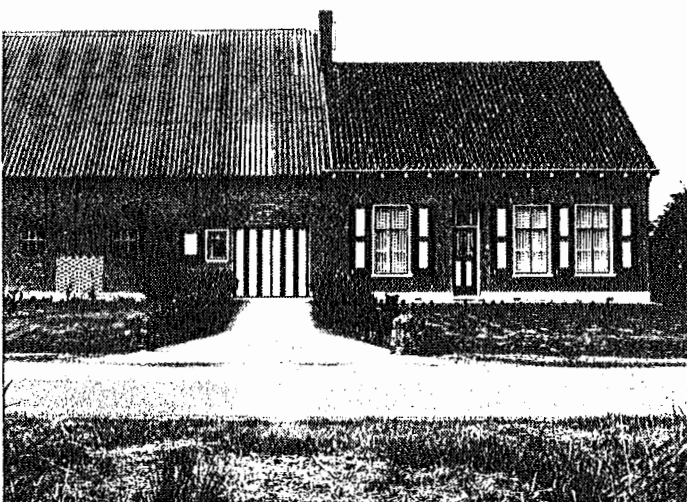

◀ 1

▲ 3

◀ 2

◀ 4

▲ 5

VERKERINGSTIJD

Nadat ze op de kermis Piet ontmoet had, kregen Anna en Piet verkering. Ze zagen elkaar om de veertien dagen.

Ze hadden zeven jaar verkering en in 1926 trouwden ze.

Een oom van Anna, zat in het blindeninstituut te Grave. Die kwam alleen met Pasen en in augustus thuis. Omdat hij ook bij het trouwfeest wilde zijn werd er in augustus getrouwd.

Op de trouwdag kwam de familie van Kalmthout in de Vierschaarstraat bij de familie Mulders en ging het met het gerij naar het gemeentehuis, waar burgemeester Mastboom het huwelijk voltrok. Daarna naar de kerk. Daar was de huwelijksinzegening om half tien. Na de Mis ging het gezelschap naar het huis van de Herder (Dorpsstraat 1) waar koffie gedronken werd. Tegen de middag gingen de bruiloftsgasten naar huis waar mevrouw Voorbraak voor het eten gezorgd had en zo kon het feest daar verder gevierd worden.

Vanaf die tijd gingen Piet en Anna van Kalmthout-Mulders wonen in een nieuwe boerderij aan Jagersweg Zuid 2.

Voor de bouw hadden ze niet kunnen sparen. Het duurde dan ook vele jaren voordat de lening voor de bouw afgelost was.

Ze begonnen met een tafel en stoelen. Een bed hoefden ze niet te kopen want er was een bedstee.

Ana was het al gauw gewend in de Jagersweg. Ze ging wel eens naar huis maar dat moest dan te voet, want een fiets had ze niet.

Door de jaren kwamen er vijf dochters en drie zonen.

De oudste is Rinus.

Hij trouwde op zijn beurt later met Cor van den Bos uit de Dulderstraat. Zij kregen weer twee kinderen en wonen nu in de Neerstraat. Rinus begon in zijn jonge jaren met loonrijden. Hij kocht daarvoor een dorsmachine en verschillende erwtenmaaiers bij smid P. Baaijens uit Roosendaal. Deze smid construeerde deze erwtenmaaiers zelf en die werden dan bij Rinus uitgeprobeerd. Nog in de tijd dat Anna al op de flat woonde zag ze in de zomer vaak vanaf die flat haar zoon Rinus aan het werk in de Gastelse polder.

Daarna kwam Marie.

Zij trouwde met W. Korsmit. Hij werkte bij de keuringsdienst.

Hun gezin werd uitgebreid met 5 kinderen en momenteel zijn daar ook 5 kleinkinderen. Marie woont met haar man in Roosendaal.

Naan.

De tweede dochter trouwde later met G. Hopmans en woont ook in Roosendaal, Zij hebben 4 kinderen.

Daarna kwam Jan.

Hij trouwde met M. Luycks van de "Leege Zeg". Hij werkte mee op de boerderij maar ging samen met zijn oudere

broer Rinus loonrijden. Toen Jan trouwde begon hij een eigen loonbedrijf. Helaas is Jan ongeveer acht jaar geleden overleden. Het loonbedrijf werd overgenomen door H. Ossenblok. In dit gezin werden twee kinderen geboren.

De volgende dochter was Dien.

Zij trouwde met Jan Krijnen, een champignonkweker uit Noordhoek. Daar werden ook twee kinderen geboren.

Jo.

Zij trouwde met Jan Peeters uit Oosterhout.

Daarna kwam Cor.

Zij is getrouwd met Mar. van Gastel uit Roosendaal. Hij was leraar aan de St. Bergmans Mavo te Roosendaal. Zij kregen 2 kinderen.

De jongste is Bertus.

Hij nam na zijn huwelijk met M. Vermunt de boerderij aan de Jagersweg over. Hij verkocht enkele jaren geleden het bedrijf en woont momenteel in Rucphen. Zij hebben ook 2 kinderen.

Alles bij elkaar zijn er nu ook 18 achterkleinkinderen.

HET LEVEN OP DE BOERDERIJ

Het leven op de boerderij aan de Jagersweg was zoals op zoveel boerenbedrijven een leven van hard werken, waarbij iedereen werd ingeschakeld.

Al van vroeg af aan moesten de kinderen meehelpen. En het zal ook niet altijd een pretje geweest zijn als ze te voet van de Jagersweg naar school en de kerk moesten. Gelukkig waren ze nooit alleen want er woonden daar nogal veel kinderen o.a. van Mulders en Bierbooms. En er was regelmatig een landbouwer die met paard en kar naar Gastel moest zodat ze mee konden rijden. Anders was er sok nog de melkrijder, die niet te beroerd was om een lift te geven.

Die melkrijder bracht ook hun melk naar de Vacca (Hollandia melkfabriek aan de Steenstraat).

De meisjes moesten melken en ook broodbakken hoorden tot het werk.

Voor de jongens was er het boerenwerk, Daarbij was er ook veel tijd gemoeid met het rijden naar de verschillende akkers die door heel Gastel verspreid lagen.

Voor het gezin van tien personen werden in november vier varkens geslacht. Er werd dan ook veel spek gegeten. Bij de boerderij was ook een grote hof (moestuin) waaruit de benodigde groentes gehaald werden.

Moeder had veel werk met het schuren en schoonmaken van de boerderij. Daarnaast was er ook veel verstelwerk aan de kleren, vooral aan de overalls. In het begin hielp haar schoonmoeder met het stoppen van de sokken. Voor nieuwe kleren ging ze met de lappen stof naar Marie van den Eynden Brouwers aan de Meir.

De jongens bleven na de lagere school thuis, want vader was er niet voor dat ze nog een vak leerden. "Dat is voor het groot", zei hij altijd.

De meisjes gingen (misschien door toedoen van moeder?) naar de landbouwhuishoudschool te Roosendaal.

Zij gingen uit werken in huishoudelijke dienst en kwamen alleen 's zondags naar huis. Ze werkten voor vijftig gulden per maand met kost en inwoning.

DE TWEDE WERELDOORLOG

De oorlog is ook aan het gezin van Kalmthout niet helemaal ongemerkt voorbijgegaan. Anna herinnert zich nog goed de beschietingen in de laatste fase van de oorlog. Er werd een paard, dat op stal stond dodelijk getroffen. Ook werd er zoals bij zovelen ook een paard gevorderd. Tijdens de beschietingen zat het gezin in de kelder. Die was zo ruim dat naast het hele gezin ook een grote voorraad eten erin was ondergebracht. Er kwamen ook vluchtelingen uit Roosendaal, maar die moesten wegens plaatsgebrek in de schuur een schuilplaats vinden. Met die vluchtelingen is er nog steeds contact.

DE LATERE JAREN

In 1965 beeindigde Piet van Kalmthout zijn landbouwbedrijf ten gunste van Bertus. Het echtpaar verhuisde naar de Neerstraat. Ze gingen daar eerst wonen in een houten woning bij A. van Kalmthout. Later werd om die woning een stenen muur gezet. Daar overleed Piet op 24 februari 1966. Tien jaar later bouwde Rinus daar een woning en werd de rest onteigend voor uitbreidingsplannen van Intramast. Het huisje werd afgebroken en daarom verhuisde Anna van Kalmthout-Mulders in 1976 weer naar een flat op Molenweide, waar ze nu nog woont.

Nu woont ze nog steeds in goede gezondheid op de flat. Ze komt nog steeds bij de kinderen en bezoekt ook het jaarlijkse ziekentriduüm. Ze hoopt de honderd nog te kunnen halen en wij van de heemkundekring sluiten ons met die wens daarbij aan.

Vanaf deze plek wil de redactie van het jaarboek Anna en haar dochter Marie Korsmit-van Kalmthout danken voor de bereidwilligheid om hun verhaal uit vroeger tijden te vertellen.

Oud Gastel, september 1995.

F. van Merrienboer
P. Peeters.

BEJAARDENFLAT "DE MOLENWEIDE" BESTAAT 25 JAAR
(1970-1995)

 Op 26 juni 1995 bestond de bejaardenflat "de Molenweide" 25 jaar. Het is wat ongemerkt voorbij gegaan. Toch mogen we wel even stilstaan bij deze gebeurtenis. We vinden het nu vanzelfsprekend, dat hij er staat, maar de ouderen onder ons weten, dat het een lang trekken en duwen is geweest. Begin jaren zestig ontstond bij het toenmalige Stichtingsbestuur de eerste plannen voor de bouw van deze flat. Vooral de heren P.A. van Onsenoort en pastoor W. van Dam trokken de kar, om deze broodnodige voorziening voor de Gastelse gemeenschap tot stand te brengen. Laten we beginnen met een stukje voorgeschiedenis. Op 3 juni 1966 gaf de gemeentelijke planoloog H.S. Bogaarts zijn fiat voor het plan van 70 wooneenheden voor ouderen, gemaakt door architect J. van Oorschoot uit Roosendaal, uitgevoerd in twee lagen hoogbouw. Op 23 mei 1967 gaf het toenmalige college van B. en W. toestemming. Toen begon de ellende en wel bij het provinciebestuur. Dat onthield de goedkeuring aan de plannen per 26 juli 1967, om reden dat de plannen niet goed onderbouwd waren en dat dit plan te groot was en een regionale invulling moest krijgen. Waarbij Oud Gastel dan niet de eerste plaats was voor vestiging!

Begrijpelijke verontwaardiging in het dorp en ingezonden stukken in kranten en vragen in de gemeenteraad. Op 25 oktober 1967 werd er zelfs voor de tweede maal goedkeuring aan het plan onthouden door het provincie-bestuur, om reden dat een dergelijke hoogbouw niet paste in de landelijke gemeente. Toen sprongen er nog meer Gastelaren uit hun vel, daar het gebouw, waar het schippersinternaat in gevestigd was, het voormalige "St. Jozef Gesticht" daar reeds in 1868 in hoogbouw was uitgevoerd! Er werd openlijk uitgesproken dat Oudenbosch ons dwars zat, omdat daar een regionaal verzorgingstehuis was gepland. Ook de toenmalige burgemeester Andriessen kwam in een moeilijke positie, daar hij onze gemeente in dat regionale bestuur vertegenwoordigde. Het Brabants Nieuwsblad sprak van een wanbeleid van gedeputeerde staten. Uiteindelijk is alles op zijn pootjes terecht gekomen, de goedkeuring kwam er en op 11 februari 1969 werd de eerste paal geslagen voor de toekomstige Molenweide. Op 30 juni 1970 werden de eerste dertig wooneenheden uitgedeeld onder de eerste nieuwe bewoners. In de St. Laurentiusklok van 19 september 1970 staan al hun namen en adressen gepubliceerd. Op 7 november werden de veertig namen en adressen van de volgende bewoners gepubliceerd:

Beeld van Anton van Meurs

Opening "Molenweide" op 25 mei 1970 met o.a.:
B. Heshof, broeder Theophile, pastoor W. van Dam en notaris Dekkers.

EERSTE BEWONERS BEJAARDENFLAT "MOLENWEIDE"

JUNI-OKTOBER 1970

BEEMD, beneden.

- 102. R. van Meer-van den Bosch.
- 104. H.P.J. Akkermans-Koenraad.
- 106. M. E. van Sprundel, wed. J. Akkermans.
- 108. M. L. Oomen-Smoor.
- 110. J. Aanraad-de Groen.
- 112. P. J. Van As-Deijkers.
- 114. J. C. Van Merrienboer-Wagemans.
- 116. C. Wierikx-van Sint-Annaland.
- 118. Gez. M. en I. Dam.
- 120. J. Vervaart-Luijten.
- 122. W. Van Zimmeren, wed. J. Palings
- 124. Ph. Wijmans, wed. H. Verhelst.
- 126. P. F. Korteman-v.d. Werf
- 128. A. G. de Mooij-Willemsse
- 130. L. Deckers-Hagenaars.
- 132. V. Beekman-Kremers.
- 134. M. Nuijten, wed. M. Horemans.
- 136. W. Dam, wed. Van A. Bsgers.

Eerste etage.

- 202. A. Frik-van Hooijdonk.
- 204. H. Jonkers-van Hooijdonk.
- 206. Wedn. M. Christianen-Dam.
- 208. J. C. Maas, wed. Van J. G. Meesters.
- 210. H. Muijs, wed. Van J.C. Slootmans.
- 212. M. H. B. Schoonhove-Melisse.
- 214. M. Spitters-Buckens.
- 216. W. Buckens-Broos.
- 218. P.J. Tak-Derene.
- 220. J.M. Roosendaal-van Caam.
- 222. J.F. Crul-Luijten
- 224. T.H.J. van Hal-van Steijn.
- 226. A.A. Kustermans, wed. A. Nuchelmans
- 228. L.C.M. van Mechelen
- 230. A.C.D. Crassaarts
- 232. J.M.J. de Jong, wed. G. Vergouwen
- 234. M.R. Melsen, wed. Van C.F.M. Melsen.
- 236. M. Rockx, wed. J. P. Mol.

Tweede etage.

- 302. A.P. Heshof, wed. Van P.C.R. Bus en J.C. Heshof.
- 304. A.M. van der Heijden, wed. Van J. Rademakers.
- 306. A.W. van Merrienboer-Aarsen.
- 308. C.J. Jansen-Vriens.

- 310. W. van Oers-van Hooijdonk.
- 312. M. Van Iersel-Schouwenaars.
- 314. A.F. Verpaalen, wed. Van W.M.S. Brugmans.
- 316. P. Verhelst, wed. Van J. Veraart.
- 318. J.A. Tak-Westdijk.
- 320. J. A. Broos-Akkermans.
- 322. A. Den Biggelaar-Bogaarts.
- 324. R. Lazaroms-v.d. Maagdenberg
- 326. C. v. Oosterhout, wed. J. Bierboom
- 328. F.J. Van de Nobelen-Geerden.
- 330. J. Lambregts-Felte
- 332. M. de Wit, wed. W. Vissenberg
- 334. A.M. Broeren, wed* G.J. Vogelaars.
- 336. M.A. v.d. Heijden, wed. P. v. Hooijdonk.

Derde etage.

- 422. A. Van Gaans-Verheijen.
- 424. J. van der Maas-Paans.
- 426. F. van Loenhout-van Gaans.
- 428. W. Traets, wed. Van C. Speek.
- 430. E. Schouw, wed. Van L. Jansen.
- 432. P. Dictus, wed. Van M. Tak.
- 434. J.F. Van Schendel-Wierikx.
- 436. A.C. Aarsen, wed. Van C. Kop.

Vierde etage.

- 522. H.P.R. Schalk, wed. F.E. Spangler en P.B.L. Schalk.
- 524. A.C. E. Jongenelen, wed. W. de Rooij.
- 526. C. Tak-Rockx.
- 528. F. Kerstens-Mol.
- 530. A. W. Kerstens, wed. G. H. Roebroeks.
- 532. C. Rijsdijk, wed. A. Suijkerbuijk.
- 534. C. Tak-Vergouwen.
- 536. M. Franken, wed. A.P. Jongmans.

Voor zover wij weten is er van de eerste bewoners niemand meer woonachtig op de flat. Bijna allen zijn overleden, slechts enkelen van hen wonen elders in een verpleeg- of verzorgings-tehuis. Bij de opening werd direct een comite gevormd onder leiding van de heer P. Akkermans om een geschenk aan te kunnen bieden bij de officiële opening, die later gepland was. De opdracht voor een beeld met als motief "Levenskracht" werd verstrekt aan de heer Anton van Meurs uit Bergen op Zoom. De officiële opening van de "Molenweide" vond plaats op dinsdag 25 mei 1971. Dus er kan in 1996 ook nog gefeest worden!?

HET BESTUUR
VAN DE GEMEENTE OUD EN NIEUW GASTEL-3

Over bursemeesters, wethouders en raadsleden

De 1. De Gemeenteraadsverkiezingen van 17 juni 1931

De gemeente was verdeeld in drie stembuizen. Er waren vier kandidatenlijsten ingediend, een minder dan de vorige maal.

De eerste lijst werd aangevoerd door de bekende Jef de Bie en A.G.J. Mastboom, tevens burgemeester!

De tweede lijst was van de heren J. van Iersel en A. van Keep.

De derde lijst was van de heren M. Theunisse en H. Luijten.

De vierde lijst was van de heren B. Slootmans en A. Buijs.

Lijst J.A.M. de Bie behaalde 1260 stemmen en 7 zetels.

Lijst J. van Iersel behaalde 96 stemmen en 0 „

Lijst M. Theunisse behaalde 1258 stemmen en 6 „

Lijst B. Slootmans behaalde 12 stemmen en 0 „

Het stembureau Bestond uit de heren A.G.J. Mastboom, voorzitter en de leden A.W. Smoor, M. Oomen, H. Luijten en M. Theunisse.

Op 19 juni 1932 werden voor de gemeenteraad benoemd verklaard:
van lijst 1:

1. de Bie J.A.M.	wonend A	253
2. Mastboom A.G.J.	„	A 16 (tevens burgemeester!)
3. Oomen-Schrauwen M.A.A.	„	C 104
4. Uitdewilligen P.J.B.	„	F 53 (Stampersgat)
5. Smoor A.W.	„	A 363
6. Melsen C.F.M.	„	A 17
7. Brocatus J.	„	E 12

van lijst 3:

1. Theunisse M.	„	F 88 (Stampersgat)
2. Luijten H.	„	A 316
3. van den Boom P.C.	„	A 356
4. Hack J.	„	A 3
5. van Oosterhout A.	„	C 106
6. Jansen C.	„	F 124 (Stampersgat)

De heer M.A.A. Oomen nam zijn benoeming niet aan.

Vergeleken met de gemeenteraad van vier jaar geleden zien we twee nieuwe gezichten in de gemeenteraad. Het eerste was van P.J.B. Uitdewilligen uit Stampersgat. Hij had geruimd waarschijnlijk met de heer J.W. Peeters uit Oud Gastel. En als tweede nieuwe man de bekende latere wethouder C. Melsen.

Stemt No. 1 van Lijst 3

Lijst 3

☐	M. Theunisse aftr.
☐	H. Luitjen aftr.
☐	J. Hack, aftr.
☐	P. v. d. Boom aftr.
☐	A. v. Ooster- hout, aftr.
☐	C. Jansen, aftr.
☐	P. Verhalen
☐	Jac. Hopstaken
☐	C. M. Vergouwen
☐	P. Vermeulen
☐	J. Bruggeman
☐	J. v. Rijsbergen
☐	A. Rijsdijk
☐	W. H. Brugmans
☐	H. Lambregts

Stemt No. 1 van Lijst 3

Daarom vervalt de laatste zinsnede waarin wordt gezegd, dat uit hun lijst is te vormen een bestuur, waaraan de belangen van alle standen zijn toe te vertrouwen. Dat zijn holle frazen en snoeverij, want bedenkt wel, dat de geheele lijst van hetzelfde gehalte is (op enkele uitzondering na) als den Voorzitter. Dus Kiezers en Kiezeressen, denkt bij het ter stembus gaan, dat het algemeen belang gediend wordt, door Uly stem uit te brengen op

Kiezers en Kiezeressen! van Oud- en Nieuw-Gastel

Naar aanleiding van de circulaire dezer dagen, aangaande de a.s. raadsverkiezingen, zijn wij genoodzaakt eenige opmerkingen te maken, om niet den schijn te wekken, dat wij met den inhoud geheel akkoord gaan. Dat de verkiezing voor de deur staat weet ieder.

Een vrije verkiezing hoort zoo.

Het algemeen stemrecht, maar tevens ook **stemplicht** hebben wij aan te nemen als een geschenk van hooger hand enz.

Degene, die dat schreven, bedoelen niet het algemeen stemrecht als een geschenk, maar voelen het aan als een straf.

Waarom anders den volgenden zin, dat de verschillende standen bewust of onbewust er aan hebben medegewerkt en de gevolgen ervan hebben te aanvaarden?

Lievers hadden zij liet als vroeger, toen maar een zekere groep menschen mocht deelnemen aan de stemming.

Medezeggenschap is daardoor aan alle standen verzekerd, en dan met vette letters: **meer dan medezeggenschap** is evenwel niet bedoeld.

Nu vragen wij ons af, waar was tot nu toe de medezeggenschap.

Was er medezeggenschap geweest in de Kiesvereniging, wij hadden niet gestaan lijst tegen lijst.

Was er nog wel medezeggenschap bij het stellen v.d. lijst?

Wij betwijfelen het, omdat deze lijst slechts is samengesteld door eenige menschen, terwijl nevenstaande lijst samgesteld is in een druk bezochte vergadering waarin iedereen medezeggenschap had.

De ondervinding tot nu toe heeft ons geleerd, dat er van medezeggenschap geen sprake was, dat steeds de wil van een persoon wet was.

Dat heeft U ondervonden in de laatste vergadering van de Kiesvereniging.

Werd daar een voorstel uit de Vergadering behandeld of in stemming gebracht, dat niet in de lim lag van den Voorzitter?

Immers neen, altijd onttrok hij zich langs een of anderen omweg.

Dat dezen moeilijken tijd hooge eischen stelt aan een gemeente bestuur onderstreepen wij gaarne.

Maar moet dan een gemeentebestuur samgesteld zijn enkel uit personen die steeds toonde het eigen belang te dienen en de meesten ervan niet eens weten welke moeilijkheden dezen tijd medebrengt voor andere standen.

No. 1 van Lijst 3

(Artikel 107 der Kieswet.)

PROCES-VERBAAL van de zitting van het centraal stembureau
tot het bekendmaken van den uitslag der verkiezing, van de
leden van den raad der gemeente *Anden Ramayana*

Het centraal stembureau neemt zitting iii het daartoe aangewezen lokaal des
voor na middags ten 10½ ure.

De Voorzitter maakt bekend, dat bij besluit van het centraal stembureau van
19 Juni 1911 zijn benoemd verklaard tot leden van den raad
der gemeente Oud en Nieuw Gastel.

[illegible]

1.1. PETRUS JOHANNES BERNARDUS UITDEWILLIGEN (1895-1971)

Hij was geboren op 18 oktober 1895 te Oud Gastel, als zoon van Cornelis Ludovicus Uitdewilligen en Maria Cornelia Blommerde. Hij stierf te Stampersgat op 13 december 1971 en was ongehuwd. Hij zette zich in voor de kerk- en dorpsgemeenschap, vooral voor Stampersgat.

Jarenlang was hij lid van het kerkbestuur van de H. Martelaren van Gorcum. Ook zat hij in het bestuur van de suikerfabriek de "Dinteloord". Later, tot 1953 zat hij in de gemeenteraad voor de partij van Gemeentebelangen, boeren, tuinders en middenstand. Zijn opvolger werd toen de heer Q. Koevoets.

1.2. CORNELIS FREDERIC MARIA MELSEN (1880-1960)

Hij was geboren op 29 april 1880 te Oud Gastel als zoon van Johannes Petrus Melsen en Anna Maria Somers.

Hij huwde met Anna Maria Marijnissen en na haar overlijden in 1937 met Maria Raijmund Melsen, geboren 21 september 1895 te Ossendrecht en op 99-jarige leeftijd overleden te Zevenbergen op 15 december 1994 en begraven te Oud Gastel.

Hij oefende het beroep van bakker uit. Zij hadden geen kinderen.

Hij zette zich in voor het dorpsgemeenschapsleven en was o.a. trouw bestuurslid en steunpilaar van de "oude" Gastelse harmonie Concordia. Op 30 september 1933 werd hij wethouder, als opvolger van A.W. Smoor, die op 27 juli 1933 overleden was.

Hij overleed zelf op 4 juni 1960 te Oud Gastel.

1.3. HENRICUS VAN MERRIENBOER (1873-1960)

Door de weigering van M.A.A. Oomen en H.C. van Mechelen, de laatste was tevens gemeentesecretaris! trad de heer H. van Merrienboer aan als raadslid op 17 augustus 1933.

Hij was op 7 november 1873 geboren als zoon van Antony van Merrienboer en Hendrika Mulders.

Hij trouwde op 25-10-1911 te Oud en Nieuw Gastel met Johanna Lauwerijssen. Hij was agrarier van beroep en woonde op de bekende boerderij de Heinsberg.

Uit dit huwelijk werden twee zoons geboren, te weten:

1. Antonius van Merrienboer. Hij werd geboren te Oud Gastel op 11-03-1913 en overleed te Oud Gastel op 15-08-1966. Hij trouwde met Maria Rubbens. Eerst bewoonden zij de boerderij hoek Dulderstraat / Barlaqueseweg. Zij bewoonden later eveneens de boerderij de Heinsberg.

Zij hadden zeven kinderen:

1. Henricus. Hij trouwde met C. Peeters te Oud Gastel.

Hij was korte tijd raadslid en wethouder.

2. Dymphna. Zij trouwde W. Hendriks te Breda.

3. Johanna. Zij trouwde C. Akkermans te Oud Gastel.

4. Adrianus. Hij trouwde G. van Oers te Oud Gastel.

5. Henriette. Zij trouwde M. Oomen te Oud Gastel.

6. Jeanette. Zij trouwde J. Maas te Hoeven.
7. Cornelis. Hij trouwde C. van de Riet te Oud Gastel.
2. Adrianus van Merrienboer, geb. 15-08-1914 en overleden te Oud Gastel op 29-12-1947.
Hij trouwde met Maria Dirven te Oud Gastel. Zij hadden een zoon (jong gestorven) en een dochter.
Hij boerde eerst op de Heinsberg en overleed op jonge leeftijd door een ongeluk.

2. De gemeenteraadsverkiezingen van 26 juni 1935

Het was rustig op het politieke front geworden. Er deden slechts twee lijsten mee bij deze verkiezingen.

Het hoofdstembureau werd bemand door burgemeester A.G.J. Mastboom en de leden waren H. Luijten, C. Melsen en M. Theunisse.

Onderstaande namen kwamen op deze twee lijsten voor:

Lijst 1

1. Verholen P.
2. Theunissen M.
3. Geerts A.C.
4. Luijten H.
5. van Rijsbergen J.
6. van der Velden J.A.C.
7. van Nispen M.J.
8. Rombouts J.C.
9. Jansen C.
10. Melsen C.F.M.
11. Brocatus J.
12. Van den Boom P.C.
13. Luijkx J.E.
14. Lauwerijssen C. B.
15. Lambregts H.
16. Hopstaken J.H.
17. van Hassel A. L.
18. Doornen A.C.

Lijst 2

1. Mastboom A.G.J.
2. Uitdewilligen P.J.B.
3. van Iersel J.A.
4. van Wezel A.J.
5. van Keep H.
6. van Merrienboer H.
7. van Nispen C.J.
8. Smoor P.A.J.
9. Slootmans B.P.
10. Akkermans H.P.J.
11. van Akkeren Chr.
12. Smoor L.P.M.
13. De Bie J.A.M.
14. Akkermans P.J.M.
15. Meeuwissen A.J.
16. Bus F.F.

Zoals U ziet hadden de heren C. Melsen en J. Brocatus van lijst gewisseld!

De lijst van P. Verholen behaalde 1787 stemmen of 9 zetels!

De lijst van A. Mastboom behaalde slechts 4 zetels.

Aan dit verlies had het zuinige en weinig sociale beleid van burgemeester A.G.J. Mastboom in deze crisisjaren waarschijnlijk mede schuld.

Daar lijst 1 zijn wethouder, de heer C. Melsen, niet kon missen, bleef de heer C. Jansen uit Stampersgat buiten de raad.

Er zaten overigens toch al 5 raadsleden uit Stampersgat in.

Toch was het eveneens een verrassing, dat de heer J.A.C. van

Keesje, Keesje Meles, wat had je **toch** gedaan
Dat gij ineens van no. **2** op **10** moest gaan staan?
Bij **boeren** en **middenstanders** waart ge goed
En nu zoekt gij het bij **ander** bloed.
Als **bakker** hield ge van 't **konijnenras**,
Vandaar dat ge nog al eens in 't **huitenland** was.
En baantjes als **electriciteits kassier**,
Verschaften U 'n **zakcent** voor wat bier.
Ook houders van 'n **klein** veebedrijf
Lusten er liever **10** dan **5**.
Maar hiervan had ge heusch geen schaad.
Want **Kees** kwam zelfs in den gemeenteraad.
Nu zijn **4** jaren **gepasseerd**
En **Gastel** heeft nu wel geleerd,
Dat **KEES** wel van de **BAAN** kan gaan,
Want hij staat **HEUSCH** het volk niet aan.
Men gaf **HEM** nu maar **2** plus **8** is **(10)**
Dat hadden de **KIEZERS** goed gezien.
Vriend **Kees** met **U**, is 't nu gebeurd,
Nu komen **andere** aan de beurt.

Voorzitters van Kiesverenigingen,
Bezitten soms heel rare dingen,
Al **wonen** die maar in Stampersgat,
TOCH haten ze niet, het **kostelijk** nat.
Zoo 'n **voorstander** van **groote** gezinnen.
Moet maar eens eerst **thuis** beginnen.
Maar daar komen **KINDEREN** niet van pas,
Want dan komt er geen **DUBBEL SALARIS** meer in kas.
Dus **SCHOOLVOS** hou je bij je leest,
We hopen dat ook **GIJ**, dit gedichtje leest.

Zeer slecht **op de hoogte** met de toestand
Bengt ge toch **POLITIEKE SCHREEUWEN** in het **LAND**,
Want **WEINIG WOL** en **VEEL GETOB**,
Dat zit alleen in **jouwen Kop**,
Wees dus wat **kalm** en **zwijg** dat 's best
Anders slaan ze jou 'n **blauw oog** op 't **lest**.

Het laatste is al gebeurt, **o wee**,
Wat beleven wij rare tijden **MEE**.

Gegroet van
De Konijnenvrienden.

PROCES-VERBAAL van de zitting van het centraal stembureau
tot liet bekendmaken van den uitslag der verkiezing, van de
leden van den raad der gemeente *Oud en Nieuw Gastel*

Het centraal stembureau neemt zitting in het daartoe aangewezen lokaal des
voor-
da- middags ten *10.30* ure.

De Voorzitter maakt bekend, dat bij besluit van het centraal stembureau van
De Voorzitter 19*25* zijn benoemd verklaard tot leden van den raad
der gemeente *Oud en Nieuw Gastel*

NAAM EN VOORLETTERS (OF VOORNAMEN) DER GEKOZENEN IN ALPHABETISCHE VOLGORDE		WOONPLAATS
<i>Geerts</i>	<i>A. C.</i>	<i>Stampersgat</i> <i>7° 125</i>
<i>van Gerssel</i>	<i>J. A.</i>	<i>Oud Gastel</i> <i>Q 7° 252</i>
<i>Ruijten</i>	<i>J. B.</i>	<i>id.</i> <i>A 7° 316</i>
<i>Wastboom</i>	<i>A. P. J.</i>	<i>id.</i> <i>A 7° 16</i>
<i>Malsen</i>	<i>A. M.</i>	<i>id.</i> <i>A 7° 17</i>
<i>van Mispren</i>	<i>M. J.</i>	<i>id.</i> <i>A 7° 231</i>
<i>Hombouts</i>	<i>J. P.</i>	<i>Stampersgat</i> <i>7° 182</i>
<i>Rijsbergen</i>	<i>J.</i>	<i>Oud Gastel</i> <i>A 7° 67</i>
<i>Heurliessel</i>	<i>M.</i>	<i>Stampersgat</i> <i>7° 82</i>
<i>van der Velden</i>	<i>J. J. B.</i>	<i>id.</i> <i>7° 52</i>
<i>Vetholen</i>	<i>H. A. P.</i>	<i>id.</i> <i>7° 115</i>
<i>van Nessel</i>	<i>J.</i>	<i>Oud Gastel</i> <i>C. 7° 118</i>
	<i>A. J.</i>	<i>id.</i> <i>B 7° 147</i>

der Velden op de valreep bedankte. Hij was op 15-08-1906 geboren in 's Hertogenbosch en woonde op huisnr. F. 115 te Stampersgat. Hij was waterbouwkundige van beroep en werkzaam bij het Heemraadschap Mark en Dintel. Zijn baas daar, de dijkgraaf, was eveneens de heer A.G.M. Mastboom.

En zo kwam de heer P.C. van den Boom weer terug in de raad, hij werd op 29 augustus 1935 toegelaten.

Hij houdt het echter niet vol en bedankt weer op 15 januari 1937. Daar de heren J. Brocatus en C. Jansen hun benoeming niet accepteren wordt de heer J. Luijkx per 18 maart 1937 toegelaten tot de gemeenteraad.

De nieuwe raad van 1935 zag er nu als volgt uit:

1. Geerts. A.C.	wonende F 125 (Stampersgat)
2. van Iersel J.A.	I I A 252
3. Luijten H.	I I A 316
4. Mastboom A.G.J.	I I A 16
5. Melsen C.F.M.	I I A 17
6. van Nispen M.J.	I I A 231
7. Rombouts J.C.	I I F 105 (Stampersgat)
8. van Rijsbergen J.	I I D 64
9. Theunisse M.	I I F 8 (Stampersgat)
10. Uitdewilligen P.J.B.	,, F 53 (Stampersgat)
11. Verholen P.	I I C 118
12. van Wezel A.J.	I I B 147
13. van den Boom P.C.	,, A 356

Van de "oude" raad kwamen alleen de heren A. Mastboom, C. Melsen, M. Theunisse, P. Verholen, M. Luijten, P. Uitdewilligen en P. van den Boom terug. Er waren dus 6 nieuwelingen. Als wethouder werden gekozen H. Luijten en C. Melsen.

De nieuwe raadsleden waren:

2.1. ADRIANUS CHRISTIANUS GEERTS (1897-1991)

Hij was geboren in Andernach (Duitsland) op 22 mei 1897 als zoon van de schipper Petrus Christianus Geerts uit Roosendaal en Adriana van den Bemt. Hij was getrouwd met Wilhelmina Johanna Aloysia Meijers en zij woonden op het J.F. Vlekkeplein te Stampersgat. In 1966 vertrok hij naar Roosendaal. Van beroep was hij eerst schipper, later sleepboot-agent. Weer later deed hij er een taxi-bedrijf naast, benevens baatte hij een cafe annex danszaal uit. (Nu zaal Heijnen)

Het gezin telde 7 kinderen, die nog allen in leven zijn.

1. Adriana Petronella Anna Maria, geb. 1927, wonend te Valkenswaard, 3 kinderen.
2. Anna Petronella Hendrika, geb. 1928, wonend te Maastricht, 2 kinderen.
3. Petrus Aloysius Adrianus, geb. 1929, wonend te Eindhoven, 4 kinderen.

Geburtsurkunde.

Nr. 88

Andernach, am 22. Mai 1897.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach durch Vorzeigung eines Familien-Stammbuches

ener- sammt
der Schiffer Petrus Christianus G e e r t s,

wohnhaft zu Rosendaal, in Holland,
katholischer Religion, und zeigte an, daß von der
Adriana G e e r t s geborenen v a n d e n B e m t,
seiner Ehefrau,

katholischer Religion,
wohnhaft bei ihm,

zu Andernach auf seinem Schiff „Landa-Deo“,
am zweiundzwanzigsten Mai des Jahres
tausend achthundert neunzig und sieben vor mittags
um ein Uhr ein Kind männlichen
Geschlechts geboren worden sei, welches die Vornamen
„Adrianus Christianus“
erhalten habe.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben
Petrus Christianus Geerts.

Der Standesbeamte

In Vertretung: Veith.

Daß vorstehender Auszug mit dem Geburts-Haupt-Register des Standesamts
zu Andernach - Stadt

gleichlautend ist, wird hiermit bestätigt.

Andernach am 4. Juli 1935.

Der Standesbeamte

In Vertretung:

Form B

4. Augustinus Johannes Aloysius, geb. 1930, wonend te Weert, 3 kinderen,
5. Maria Petronella Adriana, geb. 1934, wonend te Teteringen, 3 kinderen.
6. Marinus Hendricus Johannes, geb. 1938, wonend te Essen, 2 kinderen.
7. Wilhelmus Johannes Petrus, Aloysius, wonend te Roosendaal, 2 kinderen,

2.2. JOANNES ANTONIUS VAN IERSEL (1885-)

Hij was geboren op 8 maart 1885 als zoon van Petrus Jacobus van Iersel en Adriana Cornelia Krens.

Hij was smid van beroep en woonde in de Dorpsstraat A 252, ongeveer waar nu de C 1000 is gevestigd. Hij was getrouwd met Johanna Theresia Kerstens uit Oud Gastel.

Het gezin telde 6 kinderen en trok na de oorlog in 1946 Oud Gastel uit. De kinderen waren:

1. Johanna Cornelia Maria, wonend te Breda.
2. Cornelia Petronella Johanna, wonend te Breda.
3. Petrus Adrianus Johannes, wonend te Bosschenhoofd, overleden.
4. Adrianus Cornelis Petrus, wonend te Mol.
5. Maria Laurentia Johanna, overleden.
6. Laurentia Johanna Maria, wonend te Breda.

Na de gemeenteraadsverkiezing van 1935 werd hij wethouder.

Jan van Iersel was actief in het dorpsleven, maar na de oorlog kocht hij een steenfabriek te Etten Leur en verdween hij uit het dorpsbeeld.

2.3. MARTINUS JOHANNIS VAN NISPEN (1884-1941)

Hij was geboren te Oud Gastel op 23 december 1884, als zoon van Hendrik van Nispen en Francina van Hooijdonk.

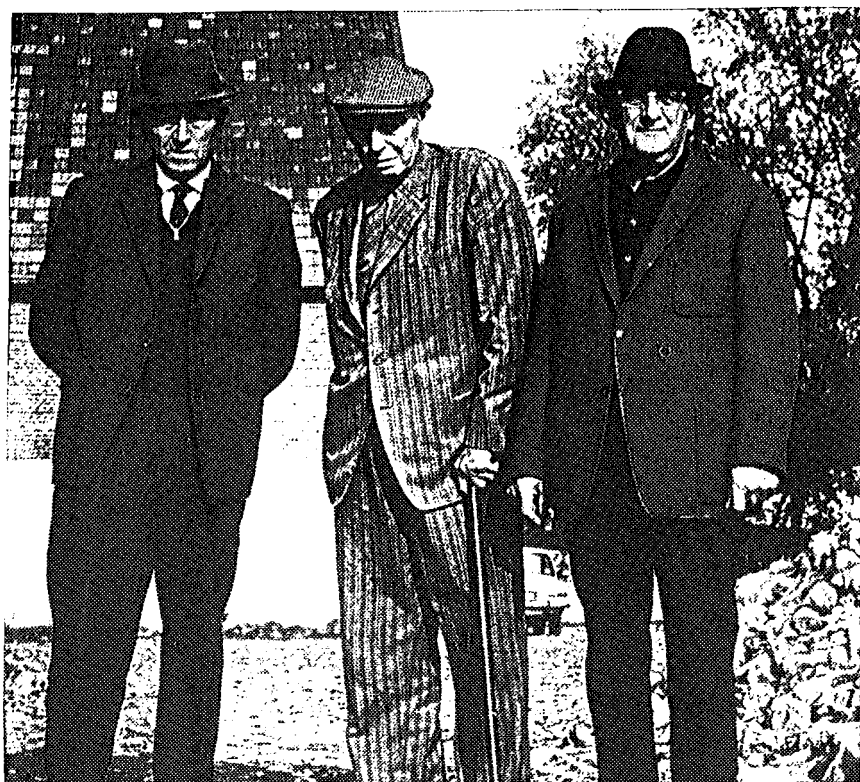
Hij was van beroep kleermaker en woonde in de Dorpsstraat A 231. Hij was getrouwd met Cornelia Maria Jacobs. Het gezin telde een zoon, Hendrik Wilhelmus van Nispen. Hij overleed als soldaat op 03-04-1940 ten gevolge van nekkramp bij de mobilisatie te 's Hertogenbosch.

Martinus van Nispen was heel actief in het dorpsleven. Hij was lid van het R.K. Armbestuur, van de Vincentiusvereniging enz.

2.4. JOHANNES CORNELIS ROMBOUTS (1903-1983)

Hij was geboren op 2 juni 1903, als zoon van Adriaan Pieter Rombouts en Elizabeth van Tilburg. Later trouwde hij met Dynphna Wilhelmina van Hooijdonk te Stampersgat.

Hij was van beroep banketbakker en woonde op F 105 te Stampersgat. Het gezin vertrok in september 1943 naar Eindhoven. In 1950 emigreerde het gezin grotendeels naar Australië. Daar zette vader Rombouts het banketbakkersberoep verder, met daarnaast een aannemersbedrijf. Na het overlijden van zijn vrouw huwde hij voor de tweede maal.

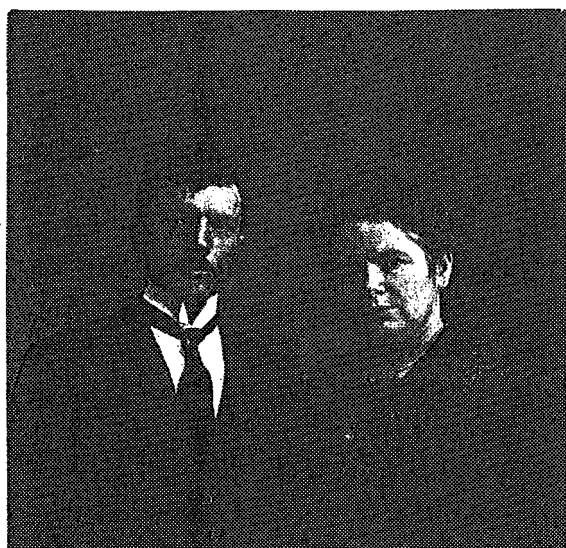
1.1. Piet Uitdewilligen (midden)

1.2.
C.F.M. Melsen

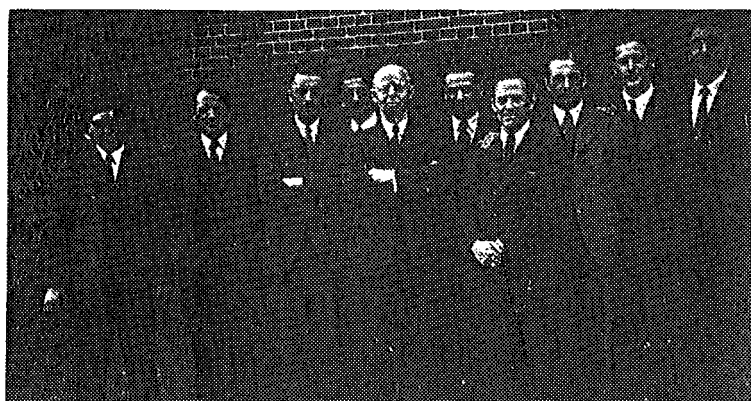
2.1.
A.C. Geerts

2.3. M. van Nispen

2.5. J. van Rijsbergen

Gemeentepersoneel (1943)

v.l.n.r.
S. Verholen,
F. Veraart,
H. van Mechelen,
A. Timmermans,
H. Hofland,
H. v.d. Zande,
H. Hennekam,
L. Vrolijk,
L. Blauw en
P. de Beukelaar.

De kinderen waren:

1. Adrianus Gerardus Marinus, overleden, was violist, woonachtig te Laren.
2. Marinus Franciscus Simon, woonachtig te Arnhem. Hij was directeur van een muziekschool te Dieren.
3. Gerardus Cornelis Godefridus, woonachtig in Australië, van beroep garagehouder.
4. Simon Petrus Godefridus, woonachtig in Nieuw Zeeland, van beroep tuinder.
5. Franciscus Cornelis Johannes, farmer van beroep en woonachtig in Australië.
6. Johannes Jacobus Maria, overl. 16-02-1936.
7. Cornelia Elisabeth Maria, landbouwkundig ingenieur en woonachtig in Australië.
8. Johannes Jacobus Johanna, bouwkundige van beroep en woonachtig in Australië.

2.5. JOHANNES VAN RIJSBERGEN (1880-1956)

Hij was geboren te Oud Gastel op 11 oktober 1880, als zoon van Jacobus van Rijsbergen en Catharina Danen. Zijn beroep was werknemer op de suikerfabriek te Stampersgat. Daar was hij ook woonachtig, Noordzeedijk 27.

Hij was getrouwd met Wilhelmina van Overveld (1882-1957), geb. te Roosendaal. In 1953 vertrok het gezin naar Tilburg.

Eerst woonde het gezin aan de Steenstraat te Oud Gastel, even voor de "grote" Janus Aanraad. Kort na de geboorte van Catharina Johanna is de familie verhuisd naar de Roosendaalsebaan tegenover café "De witte. Leeuw", richting Roosendaal. In 1936 is de woning afgebroken en op dezelfde plaats is er een nieuwe woning gebouwd. Dochter Catharina Johanna is later thuis ingetrouwd met Cornelis Rijsdijk, haar echtgenoot. Zij verhuisden in 1964 naar Wouw. De woning maakt nu deel uit van het autobedrijf Van Etten.

Johannes was werknemer op de coöperatieve suikerfabriek te Stampersgat en actief in het organisatieleven. Hij was mede-oprichter van de afdeling Oud Gastel van de Katholieke Arbeidersbeweging (de KAB).

Het gezin telde 8 kinderen, te weten:

1. Catharina Johanna, geb. 18-10-1905, gehuwd met Cornelis Rijsdijk. (1904-1980)
2. Johanna Jacoba, geb. 06-12-1906, overl. 11-02-1994. Zij was gehuwd met Petrus Heeren. (1899-1950).
3. Jacoba Cornelia, geb. 09-04-1908, overl. 01-04-1960. Zij trouwde Mattheus Magielse te Fijnaart.
4. Cornelia Petronella, geb. 05-06-1910, overl. 12-10-1912.
5. Jacobus Johannes, geb. 17-03-1914, overl. 08-04-1991, electromonteur bij Philips te Roosendaal, trouwde Cornelia Johanna van As (1917-1986).
6. Johannes Marinus, geb. 14-06-1917. Hij was politieagent te Stampersgat (tot 1955) en werd later rechercheur te

Tilburg.

Hij trouwde Cornelia Petronella van den Berg uit Hoeven.
(1915-1991). Zij hadden 5 kinderen.

2.6. ADRIANUS JOSEPHUS VAN WEZEL (1888-1978)

Hij was geboren te Oud Gastel op 7 september 1888 als zoon van Johannes Cornelis van Wezel en Laurina Catharina Roozen.

Hij was gehuwd met Adriana Petronella Johanna Maatjens.
(overl. 14-11-1973). Zijn beroep was landbouwer en zij woonden aan de Dulderstraat 21, later op de Dorpsstraat 41. Na het overlijden van zijn vrouw ging hij in 1974 naar de Zellenbergen te Oudenbosch.

2.7. JOHANNES EGIDIUS LUIJKX (1887-1950)

Hij was geboren op 19 augustus 1887 te Oudenbosch, als zoon van Livinus Luijkx en Johanna Vermunt. Zijn beroep was schilder.

Hij woonde in de Dorpsstraat en was getrouwd met Cornelia Elisabeth de Jong uit Oud Gastel. (Haar vader was postbode alhier). Zij woonden in de Dorpsstraat A 155 (79).

Het gezin telde 7 kinderen:

1. Johanna Elisabeth, geb. 1916, later gehuwd met J.E. van Hal (overleden) te Bergen op Zoom. Zij drijft nog steeds (eerst met haar man samen) het handelskantoor Mercurius.
2. Cornelius Levinus, overleden.
3. Livinus Franciscus, was lange tijd woonachtig te Amsterdam.
4. Adriana Maria, woonachtig te Paramaribo.
5. Franciscus Johannes Marinus, woonachtig te Dordrecht.
6. Elisabeth Cornelia Maria, woonachtig te Apeldoorn.
7. Johannes Petrus Gerardus, woonachtig te Wehl.

Jan Luijkx was een geziene en bekende figuur in de Gastelse gemeenschap en actief in het verenigingsleven. Hij was een goede toneelspeler o.a. in de Gastelse revue's en muzikant-zanger in de Gastelse Harmonie.

3. DE GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN VAN 19 JUNI 1939

Deze verkiezingen werden weer ingegaan met twee lijsten:

Lijst 1

1. Melsen C.F.M.
2. Luijten H.
3. Verholen P.
4. Geerts A.C.
5. Van Rijsbergen J.
6. Rombouts J.C.
7. Luijkx J.E.
8. Couwenbergh G.D.
9. Vreugde J.
10. Van Aken C.J.

Lijst 2

1. Mastboom A.G.J.
2. Theunisse M.
3. Uitdewilligen P.J.B.
4. Van Nispen M.J.
5. Van Wezel A.J.
6. Van Iersel J.A.
7. Smoor P.J.A.
8. Van der Vorst J.
9. Akkermans P.J.M.
10. De Bie J.A.M.

11. Akkermans F.A.
12. Mastboom H.P.M.A.
13. Bus P.C.R.
14. Oomen M.A.A.
15. Braat M.
16. Van Merrienboer H.
17. Smoor L.P.M.
18. Van den Bos M.A.

STEMT No. 1 **van LIJST 2**

1	2
☐	Mastboom, A. G. J.
☐	Theunisse, M.
☐	Uitewilligen, P. J. B.
☐	van Nispen, M. J.
☐	van Wezel, A. J.
☐	van Ierssel, J. A.
☐	Smoor, P. J. A.
☐	van der Vorst, J.
☐	Akkermans, P. J. M.
☐	de Bie, J. A. M.
☐	Akkermans, F. A.
☐	Mastboom, H. P. M. A.
☐	Bus, P. C. R.
☐	Oomen, M. A. A.
☐	Braat, M.
☐	van Merriënboer, H.
☐	Smoor, L. P. M.
☐	van den Bos, M. A.

**Slechts 1 hokje ROOD maken, anders is
het stembiljet ongeldig**

AAN DE

Kiezers en Kiezeressen van Oud- en Nieuw-Gastel.

DAMES EN HEEREN.

Ter inleiding.

De dag nadert, waarop gij in de stemlokalen van **Gastel** en Stampersgat voor onze gemeente een **nieuwen** Raad **gaat** kiezen. **Die** Raad zal tot taak hebben in de eerstvolgende vier jaren aan het bestuur van Oud- en Nieuw-Gastel de goede richting te geven.

De meesten van U zijn harde werkers met de handen of met het **hoofd**, die doorgaans geen tijd hebben om zich in te laten met zaken van gemeentepolitiek. Daarom **meenen** wij, dat heel veel kiezers uit **Gastel** en Stampersgat, alvorens hun stem uit te brengen, graag eenige voorlichting zullen ontvangen, eenige inlichtingen over den toestand en de **nooden** hunner gemeente.

Donkere wolken boven ons land.

Het ziet er, **zooals** gij allen door de kranten weet, **met** Europa maar somber uit. Grootte **zoowel** als kleine staten bewapenen zich met koortsachtigen ijver. Millioenen en **milliarden** worden daaraan ten koste gelegd, Legers van honderdduizenden staan voor den aanval **gered**. Ook in ons eigen dorp zijn tientallen **mannen** en **jongens** uit **de** **gezinnen** **gehaald** en **opgevoerd** om het Vaderland tegen onverwachte invallen te beschermen. Een blijvende oorlogsdreiging beangstigt de oude wereld, terwijl wij niet inzien, hoe het gevaar binnen afzienbaren tijd zal kunnen wijken.

Nog weinig is tot de massa der bevolking doorgedrongen, dat zich bij de genoemde oorlogsdreiging een tweede ernstig gevaar gevoegd heeft, het gevaar namelijk van de ontreddering der overheidsfinancien. Ten deele door de groote kosten der landsverdediging, ten deele ook als gevolg van de ontzaggelijke uitgaven voor de bestrijding der werkeloosheid, dreigt het met de geldmiddelen van ons Vaderland spaak te **loopen**. De steeds **grootere** tekorten der noodlijdende gemeenten, wier aantal bovendien voortdurend stijgt, maken in ons Koninkrijk den geldelijken gezichtseinder nog somberder. Immers, onder opheffing of beperking der gemeentelijke zelfstandigheid, past het Rijk, dat schandalen wil vermijden, die tekorten voorloopig nog bij, maar verhaast vanzelfsprekend zodoende het oogenblik van eigen financieele **ruïne**. Minister de Wilde, tot voor kort de hoeder over onze staatsgelden, heeft de **regeering** reeds verlaten, omdat hij geen kans meer zag de eindjes aan elkaar te **knoopen**.

Over deze **financiële** moeilijkheden van ons vaderland moet men vooral niet te **licht** denken. De ervaring in andere landen, met name in het naburige Duitschland, heeft duidelijk geleerd, dat slechte **overheidsfinanciën** in onzen tijd den weg banen voor de diktatuur. En wat die diktatur uitwerkt, kunt gij, nu al zes jaar lang, dagelijks in uw lijfblad lezen.

En ook boven Oud- en Nieuw-Gastel.

In onze gemeente is de toestand zoo, dat wij ons bevinden op den rand van de noodlijdendheid, van het faillissement. Doordat de belastingen, die aan de gemeente haar inkomsten verschaffen, het toppunt bijna bereikt hebben, en anderzijds de uitgaven maar altijd blijven stijgen, wordt het evenwicht tusschen inkomsten en uitgaven steeds moeilijker bereikbaar. De noodlijdendheid en het daarmee gepaarde verlies der zelfstandigheid komen voortdurend naderbij. Ook **Gastel** dreigt het Vaderland tot last te worden.

De nooden van het oogenblik.

In deze benarde omstandigheden, — ieder weldenkend Gastelaar zal het beseffen — moeten wij voor onzen gemeenteraad de beste mannen uitkiezen.

Er zal een zuinig beleid gevoerd moeten worden door bewame personen. De tering zal **zooveel** mogelijk naar de nering gezet, alle niet strikt noodzakelijke uitgaven **zullen** vermeden moeten worden. Alle zeilen dienen te worden geheschen, om, **zoolang** het kan, onze eer van vrije, zelfstandige en onafhankelijke gemeente te handhaven.

Personen moeten we hebben, die deskundig zijn en ontwikkeld. want **het** gaat over een moeilijk werk. Personen ook, die onkreukbaar zijn en het algemeen belang der gemeente steeds stellen boven het persoonlijk of eigen belang. Wie het lidmaatschap van den Raad vooral ziet als een middel om familieleden en vrienden een baan of salarisverloofing te bezorgen, hoort in den gemeenteraad nooit thuis, maar zeker niet in de zorgelijke omstandigheden van tegenwoordig.

Zou, wat God verhoede, over Europa of Nederland het vreeselijke onweer losbarsten, dat we oorlog noemen, en dit is in de eerstvolgende vier jaar zeker niet **uitgesloten**, dan moet de Gastelsche Raad, om aan de opdagende moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden, de beste krachten bevatten, die er onder onze bevolking te vinden zijn.

De keuze.

Kiezers van Oud- en Nieuw-Gastel, twee lijsten met kandidaten voor den gemeenteraad zult gij op uw stembiljetten aantreffen. Twee groepen van Roomsche-Katholieke personen dingen om uw gunst.

De vragen, welke gij, na lezing van het voorgaande, zult stellen, zijn deze. Van wie kan ik verwachten, dat zij de fiere zelfstandigheid van ons dorp met hand en tand zullen verdedigen, dat zij een zuinig beheer zullen voeren en daardoor Oud- en Nieuw-Gastel zullen doen blijven, wat het sinds menschenheugenis altijd geweest **is**, een, ook financieel kernegezond lid der **groot** Nederlandsche gemeenschap? Op welke lijst vind ik de meest bekwame en ontwikkelde personen, personen tevens, waarvan ik nooit behoefte te **vreezen**, dat zij hun lidmaatschap van den Raad ten eigen bate zullen trachten uit te buiten? Welke lijst is het meest veelzijdig samengesteld en bevat naast werklieden en middenstanders ook landbouwers en vertegenwoordigers der **hoogere** standen? Om kort te gaan, welke lijst biedt de beste waarborgen voor het deskundige, krachtige en onkreukbare bestuur, waaraan onze gemeente in de komende vier jaren misschien meer dan ooit behoefte zal hebben?

Het is lijst twee, het zijn de mannen van lijst twee I

BESLUIT,

Verstandige Kiezers **en** Kiezeressen van **Gastel** en Stampersgat, brengt op Woensdag 21 Juni 1939 allen, zonder uitzondering, uw stem uit

op nummer één van lijst twee,

op onzen kranigen burgervader, A. G. J. MASTBOOM,

den man met de veertigjarige ervaring, den man onder wiens zegenrijk bewind de Gastelsche werkers van alle slag in stoffelijk opzicht een welvaartspeil hebben **bereikt** als nooit te voren, een welvaartspeil, dat wij, als het kan, zullen trachten te handhaven, maar dat wij op den duur alleen kunnen handhaven door de gemeentekas degelijk en zuinig te beheeren.

Aanstaanden Woensdag stappen in **Gastel** en Stampersgat vele honderdtallen denkende kiezers en kiezeressen uit alle standen de stembus tegemoet **met** eenzelfde gedachte **in** den geest, eenzelfde kreet op de lippen:

EEN HOEZEE VOOR LIJST TWEE!!!

DE PROPAGANDISTEN.

Lijst 1 behaalde 1557 stemmen of 7 zetels en lijst 2 1251 stemmen of 6 zetels.

Een kleine complicatie gaf de afgesproken en eerst aanvaarde benoeming van de heer J. Vreugde, de vakbondsman. Daar zijn zwager de heer M. Theunisse bij de tegenpartij stond, trok hij zich terug, anders zou er geloot moeten worden! Daardoor kwam de heer J.E. Luijkx terug en werd per 5 september benoembaar verklaard.

Op 8 augustus 1939 werden als leden van de raad toegelaten de heren:

1.	Geerts A.C.	wonende	F 125 (Stampersgat)
2.	Van Iersel J.A.	I I	A 252
3.	Luijten H.	//	A 316
4.	Mastboom A.G.J.	I I	A 16
5.	Melsen C.F.M.	I I	A 17
6.	Van Nispen M.J.	I I	A 231
7.	Rombouts J.C.	I /	F 105 (Stampersgat)
8.	Van Rijsbergen J.	//	D 64
9.	Theunisse M.	I I	F 88 (Stampersgat)
10.	Uitdewilligen P.J.B.	//	F 53 (Stampersgat)
11.	P. Verholen	t I	A 147
12.	Van Wezel A.J.	1 1	A 7
13.	J. E. Luijkx	I I	A 155 (per 5 sept. 1939)

Als wethouders werden per 5 september 1939 gekozen de heren C.F.M. Melsen en J.A. van Iersel. De laatste was overgestapt naar lijst 1, waardoor hij wellicht wethouder werd in plaats van de zittende wethouder de heer H. Luijten. De heer J. Luijkx ging met lijst 2 mee, wat niet hielp!

Wegens het naderende einde van zijn lange ambtsperiode (42 jaar!) bedankte burgemeester A.G.J. Mastboom 10 april 1940 als burgemeester en als lid van de gemeenteraad. Zijn opvolger in de raad wordt de heer P.J.A. Smoor.

Hij is het enige nieuwe gezicht in de gemeenteraad.

3.1. PETRUS JOHANNIS ADRIANUS SMOOR (1877-1960)

Hij werd geboren te Oud Gastel op 11-11-1877 als zoon van Johannis Smoor en Anna Cornelia Jongenelen.

Hij was gehuwd met Anna Catharina Traats. (overl. 21-08-1947)

Hij boerde eerst aan de Neerstraat en woonde later in de Kerkstraat 56. Hij was actief in het verenigingsleven, lid van de Vincentiusvereniging en trouw lid van de H. Familie.

Gemeente Oud-en Nieuw Gastel.

No. 418.

(Postadres Oud-Gastel)

ONDERWERP:

oud-gastel, 9 Augustus 1939.

Onderzoek
geloofsbrieven.

Bijlage(n):

Wij hebben de eer u kennis te geven, dat de gemeenteraad in zijn vergadering van 8 Augustus j.l. besloten heeft als leden van den raad toe te laten:

1. A.O. Geerts
2. J.A. van Ierssel
3. H. Luijten
4. A.C.J. Mastboom
5. C.F.M. Melaen
6. M.J. van Niepen
7. J.O. Rombouts
8. J. van Rijsbergen
9. M. Theunisse
10. P.J.B. Uitdewilligen
11. P. Verholen
12. A.J. van Wezel

Wij merken voortn op, dat de raad tot niet toelating van J. Vreugde heeft besloten, zulks op grond van de omstandigheid, dat belanghebbende bij schrijven d.d. 8 Augustus j.l. aan den Voorzitter van het Hoofdstembureau heeft kennisgegeven zijn aanvankelijk ingezonden verklaring van de aanwinst zijner benoeming in te trekken.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van OUD- en NIEUW GASTEL,

De Secretaris,

De Burgemeester,

Typ.
Coll. Vr.

AAN

Heeren Gedeputeerde Staten

van Noord-Brabant, te

's-HERTOGENBOSCH.

EEN NIEUWE BURGEMEESTER EN DE TWEDE WERELDOORLOG BREEKT UIT

Per 1 mei 1940 wordt als nieuwe burgemeester van Oud en Nieuw Gastel benoemd de Edelachtbare Heer H.J.M. Hofland.

Op 10 mei 1940, tien dagen later, breekt de tweede wereldoorlog uit.

Per 05-05-1941 overleed raadslid M.J. van Nispen. Nu werd oud-burgemeester Mastboom weer benoembaar verklaard. Hij bedankte echter voor de eer per brief van 23 mei 1941.

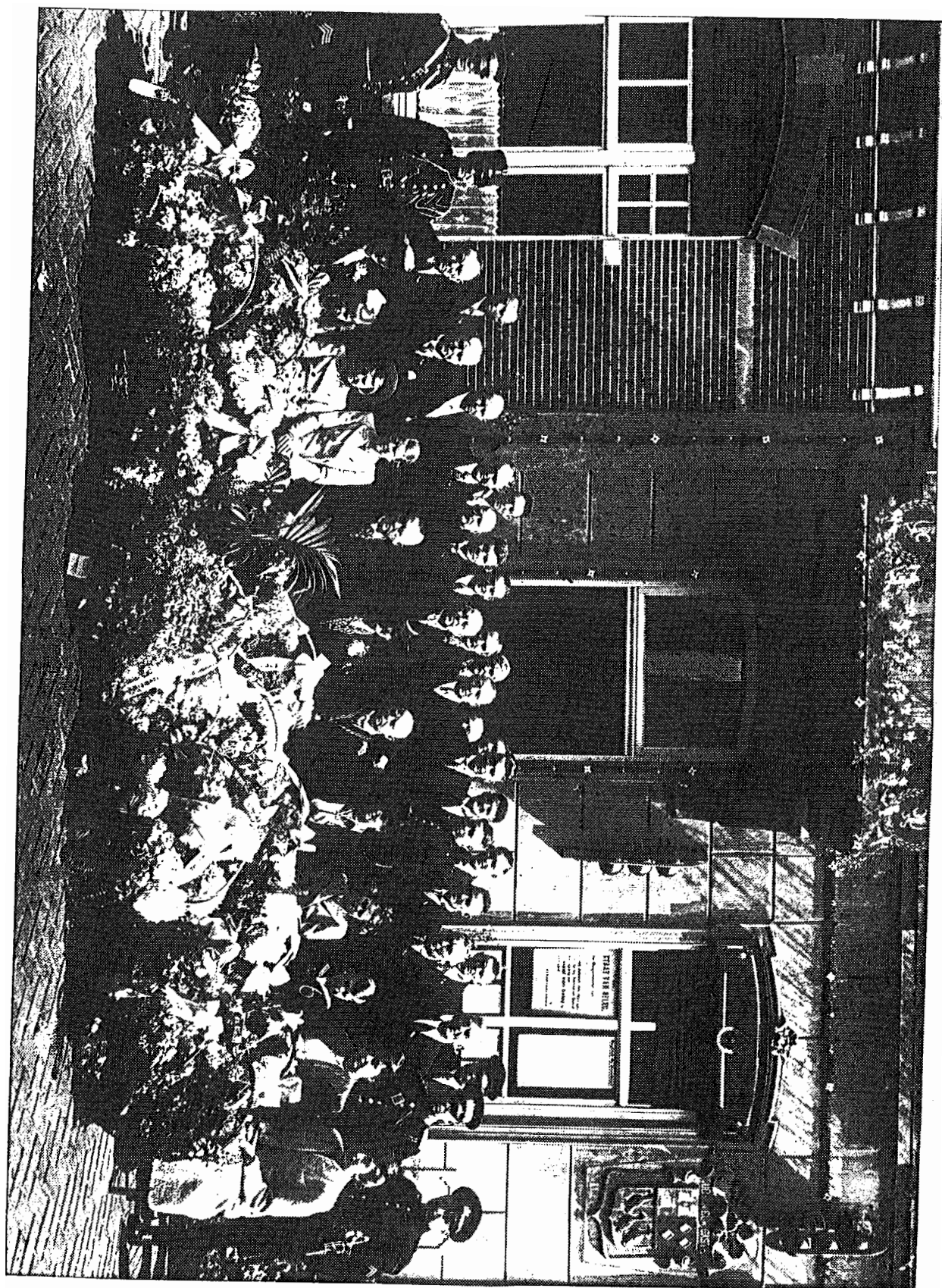
Op 28 augustus 1941 vergaderde de gemeenteraad in oorlogstijd voor de laatste keer. De burgemeester werd belast met alle taken van het gemeentebestuur. (de Nazi-dictatuur deed zijn intrede, de verkiezingen en de democratie werden afgeschaft!)

Na de tweede Wereldoorlog werd op 24 september 1945 de "Noodraad" geïnstalleerd en op 21 augustus 1946 begon weer een nieuwe democratisch gekozen gemeenteraad haar werkzaamheden in onze gemeente. De burgemeester H.J.M. Hofland mocht na "zuivering" op zijn post blijven.

BURGEMEESTER HENRICUS JOSEPHUS MARIA HOFLAND (1896-1970)

Hij was geboren op 14 april 1896 te Tilburg. Na enige jaren ambtelijke dienst werd hij in 1934 burgemeester van Baarle Nassau. Per 1 mei 1940 werd hij benoemd als burgemeester van Oud en Nieuw Gastel (zie foto van de installatie van burgemeester Hofland op pagina 102). Hij droeg een zware verantwoordelijkheid in de oorlogsjaren. Het was een wikken en wegen tussen Duitse instructies en eigen geweten. Niet alle maatregelen, die hij nam (moest nemen soms) werden hem toen in dank afgenomen. Er waren inwoners, die hem na de oorlog weg wilden hebben. (zie de herinneringen van wijlen Broeder Theophile Nijman). Hij mocht echter op zijn post blijven, wat naderhand toch als een eer moet worden gezien. De na-oorlogse jaren van wederopbouw waren soms moeilijk en zwaar. De Indië-periode kwam er bovenop, waardoor bijna 200 jongemannen, die onmisbaar waren in het boerenbedrijf of voor het gezinsinkomen, de gemeente noodgedwongen moesten verlaten. En er heerste grote woningnood.

Zijn inzet en sociaal gevoel moet worden geprezen, al was het onmogelijk het ieder naar de zin te maken. De opbouw van de eerste nieuwe wijk van na de oorlog, de zo geheten Karolinawijk heeft hij nog mede vorm en inhoud gegeven. Het R.K. Schippersinternaat en de nieuwe school werden opgericht. De nieuwe St. Maarten Mulo kwam tot stand en werd geopend in 1961 (nu Veerhuis). En de verhuizing van het gemeentehuis (nu P. Bus Woninginrichting) naar de overkant, Dorpsstraat 9 vond plaats in 1960. Hij zette zich mede in voor de sportaccomodaties, speciaal sportclub Gastel. In 1959 vierde hij zijn 25-jarig burgemeestersjubileum op het gemeentehuis.

Op 29 april 1961 nam hij waardig afscheid van de gemeente met een receptie in de hal van de nieuwe Schippersschool aan de Veerkensweg. Op bevrijdingsdag 5 mei 1970 stierf hij op 74-jarige leeftijd te Breda en werd op 9 mei op de R.K. Begraafplaats St. Jan te Goirle begraven.

Burgemeester Hein Hofland was gehuwd met Maria Majoie en het gezin Hofland had 13 kinderen en woonde op de Dorpsstraat. (nu huisnr. 42). Hun zoon Wim was jaren actief in de gemeente.

De namen van de kinderen waren: Marijke, Hetty, Renee, Hein, Else, Margriet, Rudolf, Dirk, Gemma, Wim, Coen, Marie-Louise en Frits, waaronder twee tweelingen.

F. van Merrienboer (wordt vervolgd)

In de vrede van Christus Is uit ons midden heengegaan **mljn** lieve man, onze goede vader en grootvader

HEIN HOFLAND

Oud Burgemeester van Baarle Nassau en van Oud- en Nieuw-Gastel
echtgenoot van

MARIA MAJOIE

op de leeftijd van 74 jaar.

Breda.	M. G. A. G. Hofland-Majoie
Heerlen,	Marijke Hofland
Den Haag.	Hetty Schlatmann-Hofland
	J. L. M. Schlatmann
Bruasel,	Renee Engels-Hofland
	C. M. J. Engels
Park Hill (Canada).	Hein Hofland
Eindhoven,	Else Hofland
Groenlo,	Margriet de Groen-Hofland
	H. L. V. de Groen
Haverte,	Rudolf Hofland
	A. Hofland-van der Kroon
Barcelona.	Dirk Hofland
	F. Hofland-Martinez
Dreieichenhain (Dld.),	Gemma Fechner-Hofland
	D. Fechner
Oud-Gestel,	Wim Hofland
	J. Hofland-Wierikx
Breda.	Coen Hofland
Breda.	Marie-Louise Hofland
Nijmegen,	Frits Hofland

en kleinkinderen

Brede, 5 mei 1970
Koningin Emmalaan 22.

De overledene is opgebaard in de rouwkamer van het St. Laurens Ziekenhuis te Breda; bezoek **vrijdag** 8 mei van 16.00 tot 17.00 uur.

Avondwake **vrijdag** 8 mei om 19.45 uur in de Parochiekerk van de H. **Laurentius**, Ginnekenweg 331 te Breda.

De **Eucharistieviering**, waartoe U wordt uitgenodigd, zal plaatsvinden op zaterdag 9 mei om **11.00** uur in voornoemde kerk.

Hierna zal de begrafenis geschieden op de R.K. Begraafplaats St. Jan te Goirle. Gelegenheid tot condoleren van 10.15 tot 10.45 uur, Koningin Emmalaan 22, Breda en na de begrafenis **Sociëteit** Philharmonie Goirleseweg 13 Tilburg.

ACTIVITEITEN VAN DE HEEMKUNDEKRING 1994-1995

- December 1994 Op het einde van het jaar 1994 is in het museum een tentoonstelling ingericht door Stichting Stedenband Oud Gastel-Szamotuly. De bijdragen komen voornamelijk uit Polen.
- Kerstmis 1994 presentatie van het elfde jaarboek van de Heemkundekring.
- Januari 1995 In de gemeenten Hoeven, Oudenbosch en Oud en Nieuw Gastel zijn besprekingen gaande over de naam van de nieuw te vormen gemeente, die zal bestaan uit de bovengenoemde gemeenten. Er ontstaat een impasse. Om hieruit te komen, wordt het advies van de plaatselijke heemkundekringen gevraagd. Op 31 januari komen die kringen bij elkaar en wordt de naam Halderberge aanbevolen. Dit wordt overgenomen door de drie gemeentebesturen.
- Februari
- 6 februari Bij graafwerkzaamheden in het Wilhelminapark wordt er een put aangetroffen achter het voormalige gemeentehuis/dokterswoning van Sprangh. De Heemkundekring wordt bij een en ander betrokken. De put wordt afgesloten en ter herinnering is er tijdens de Marterei een koperen plaat bevestigd op de plek, waar de put zich bevindt.
- 11 februari Na een lange slopende ziekte overlijdt onze voorzitter Broeder Cornelius Deckers. Voor een memoriam zie elders in dit jaarboek. Zijn levensloop werd al verteld in jaarboek 1993 naar aanleiding van zijn 40-jarig kloosterjubiläum.
- 15 februari Onder grote belangstelling, waarbij ook een afvaardiging van de Heemkundekring aanwezig is, vindt de uitvaart plaats van Broeder Cornelius Deckers.
- Maart
- 9 maart Ledenvergadering van de Heemkundekring. In de plaats van Br. Cornelius wordt gekozen dhr J. de Jongh. Hij wordt vice-voorzitter. Dhr. A. Haasnoot wordt tot voorzitter gekozen. Na de vergadering houdt dhr. Johan van Doorn een lezing over Operatie Rebound, meer speciaal

- over de bevrijding van onze gemeente in oktober/november 1944.
- 31 maart Dhr. en Mevr. Broos-Schijvenaars, leden van onze kring vierden hun gouden bruiloft.
- April
- 22 april Museumdag met expositie van de eigen collectie.
- Mei
- In deze maand loopt in het museum een tentoonstelling over de tweede wereldoorlog. Op 6 mei wordt deze expositie o.a. bezocht door Britse oudstrijders en familieleden. Dan wordt ook het "Liberation-Display" dat door enkele leden van onze vereniging ontworpen en gebouwd werd in gebruik genomen.
- 9 mei Gouden bruiloft van dhr. en mevr. J. Rockx-van den Weygerd, leden van onze vereniging.
- 13 mei Excursie van de Heemkundekring naar de Biesbosch met bezoek aan het Biesboschmuseum. Ook op deze dag de finale van de vierde Looskwis. De Heemkundekring werkt aan beide zijden mee. Enerzijds bij de vragen en anderzijds met een team. Dhr. J. de Jongh en A. Haasnoot worden 3e. Het team van Volleyclub Gavok wint.
- Juni
- 3 juni Reünie met tentoonstelling van de oud leerlingen en medewerkers van Internaat en school Sint Joseph voor schippers- en kermiskinderen. Deze school was er van 1950-1983. Er was veel belangstelling.
- 11 juni Kapellekes-fietstocht door de Gastelse dreven.
- 17-18 juni Marterei. In het museum is er een tentoonstelling van verzamelaars, die hun collecties met medewerking van de Heemkundekring aan belangstellende kunnen tonen. Er zijn 11 exposanten. Te zien zijn o.a. flessenopeners, communieattributen, Anton Pieckplaten, eierdopjes, olifanten en fotocamera's Er is veel belangstelling. Ook de verkoop van oude boeken loopt goed.
- Juli
- 7 juli Mevr. Somers de Veth, lid van onze vereniging overlijdt.
- Augustus
- 31 augustus Broeder Louis, lid van onze vereniging viert zijn gouden kloosterjubileum.

De put welke bij graafwerkzaamheden
in het Wilhelminapark werd aangetroffen.
(6 februari 1995)

"Liberation-Display"

Bezoek van oud-strijders aan het museum (mei 1995)

September

- 9 september Monumentendag: Een expositie uit de eigen verzameling van de Heemkundekring is te zien in het museum. Tevens is er een kleine tentoonstelling van de gemeente met de plaatselijke monumenten. In de zaal is er een "Tandartsenhoek" ingericht met voorwerpen van tandarts Bod uit Roosendaal.
- 22-24 sept. Excursie naar Londen. (een verslag hiervan volgt in het volgende hoofdstuk.)

November

- 10 november Najaarsvergadering met vertoning van videobeelden van de excursie naar Londen.
- 17 november Een team van de Heemkundekring neemt deel aan de regionale kwis van Heemkundekringen te Wouw. Het team wordt 6^e.

December

- Kerstmis 1995 tentoonstelling als eerbetoon aan de overleden voorzitter Broeder Cornelius Deckers en presentatie van het twaalfde jaarboek.

P. Peeters.

VERSLAG VAN DE EXCURSIE NAAR LONDEN

van 22 tot en met 24 september 1995

Na de succesvolle trip naar Parijs ter gelegenheid van het koperen jubileum van de Heemkundekring kwam van verschillende zijden de vraag om nogmaals een meerdaags uitstapje te doen naar een stad in het buitenland. Rond maart kwam het reiscomité bijeen en besloot om bij voldoende deelname dit jaar naar Londen te gaan. Bij de inschrijving verliep alles buiten verwachting en alras bleek dat niet een maar twee bussen nodig zouden zijn om alle gegadigden mee te kunnen nemen. Hiertoe werd dan ook besloten. De reis werd vastgesteld van 22 tot 24 september. Na de nodige voorbesprekingen en geregeld vertrokken we op vrijdag 22 september in alle vroegte -5.30 uur!- met 87 personen vanaf het busstation aan de Veerkensweg per bus richting Calais om de oversteek naar Engeland te maken. Voor velen van de deelnemers was het de eerste keer in hun leven. Goed en wel voorbij Antwerpen begon het daglicht door te breken en kon eenieder genieten van het Belgische Waasland en de kuststrook rond Ieper en Veurne. De passage van de Franse grens verliep vlot. Door de IJzerstreek reden we langs Duinkerke met de vele industrie en het dorp Roosendaal. Bij de aankomst bij de terminal voor de kanaaltunnel in Calais keken we met verbazing hoe mooi, groots en modern alles was aangelegd. Om 9 uur was het dan zover, dat we met bus en al de trein (Shuttle) op reden en in een compartiment werden geleid, waarna de trein richting Folkstone vertrok. Tijdens de rit door de tunnel konden we de bus verlaten om de benen te strekken. Ook chauffeur Kees de Bruyn wilde wel even naar buiten. Daarom nam zijn neefje Willem (de Mul) tijdelijk het stuur over en zorgde zodoende dat we na 54 km. in 35 minuten Folkstone bereikten. De ontscheping op Britse bodem verliep vlot en we vertrokken door het fraaie landschap van Kent naar Canterbury.

In deze oude stad met de bekende kathedraal en antieke winkeltjes werd de eerste stop gemaakt. Die werd benut om een bezoek aan de kerk en de winkeltjes te brengen. Daarna togen we op stap naar de grote wereldstad Londen met haar 10 miljoen inwoners. De namiddag werd benut voor een rondrit langs de voornaamste bezienswaardigheden en een bezoek aan de omgeving van de Tower met de bekende brug. Een bezoek aan de Tower zelf kon door de grote drukte niet plaatsvinden maar een wandeling langs de Theems was ook de moeite waard. Het was voor de deelnemers een geweldige ervaring. Het zicht op kolossale gebouwen en oude noodwinkeltjes. Vooral de enorme drukte door de hele stad wekte verbazing, mede omdat het verkeer zo rustig en schijnbaar gemakkelijk voortging zonder dat er incidenten

te zien waren.

Na deze interessante rondrit werd het tijd om het hotel op te zoeken, waar we de nachten zouden doorbrengen. Dat lag ongeveer 1 uur rijden vanaf het centrum van Londen. We boften niet, omdat we in een kilometers lange file terechtkwamen en daardoor over de afstand een uur langer deden dan gepland was. Zodoende bereikten we pas om tegen achten het hotel. Nadat de toegewezen kamers waren opgezocht en na ons verfrist te hebben gingen we aan tafel voor het uitstekende diner. Dat smaakte best! Na het eten ging zowat iedereen naar de kamers terug om zo snel mogelijk onder de dekens te duiken. Een groepje ging nog "poolen" op het biljard met een kruk van L.L.

De andere morgen bij het ontbijt kwamen de verhalen los over de mooie slaapkamers, waarvan verschillende waren voorzien van een "Jacuzy"-bubbelbad. Daarvan werd gretig gebruik gemaakt, zelfs zo, dat bij een badkamer de tegels eraf vlogen. (Daar weet "Baaike" meer van!) Een ander vertelde dat ze bij het verlaten van het bad staande voor de in ruime mate aanwezige spiegels dacht "Wie is dat nou?". Ze had zichzelf niet zo direct herkend na de schoonheidsbehandeling!

Na het overvloedig ontbijt werd wederom met prachtig weer koers gezet naar Windsor. Daar kon ieder zijn eigen gang gaan. Velen zijn het prachtige kasteel van "Queen Elisabeth" gaan bezoeken, terwijl anderen het stadje ingingen om de typische huizen en winkeltjes te bekijken. 's Middags werd in Londen de "Covent Garden Market" bezocht en tijdens weer een rondrit werden de parlamentsgebouwen, "Buckingham Palace" en vele andere bekende bezienswaardigheden zoals Downingsstreet bekeken.

Nadien werd Sint Pauls kathedraal bezocht, waarbij sommigen het aandurfdën de koepel te beklimmen. Hun moed werd beloond. Door het bijzonder heldere weer hadden ze een fraai uitzicht over de grote stad Londen.

Daarna werd het hotel opgezocht. Ongeveer de helft maakte nog gebruik van de mogelijkheid om een rondrit te maken door Londen bij nacht. Vooral Piccadilly Circus was nu de moeite waard om te zien. Om middernacht keerden ze weer terug in het hotel.

Zondag was de dag van terugkeer naar Gastel. De voormiddag werd, na een stevig ontbijt benut om een bezoek te brengen aan "Chartwell" het buitenverblijf van wijlen Winston Churchill. Hier woonde de beroemde staatsman tijdens de tweede wereldoorlog. Tijdens de rit daarheen was het somber regenachtig weer, maar toen we de tuinen van het buitenverblijf bezochten was het wonderwel droog. Het huis is ingericht als museum, waar een en ander over de leefgewoonten van de familie Churchill is te zien. Tevens zijn er uitgestald de talrijke ere-uniformen en andere kledingstukken van Winston, evenals een grote

The "whole compagny" except one (the fotographer)
 Alles bijeen op bezoek aan het buitenverblijf van Churchill op 24 sept.

Bij de Tower Bridge, 22 september 1995.

variatie van artikelen en attributen, waaronder zijn bekende sigaren.

Begrijpelijk dat heel wat herinneringen werden opgehaald. Na nog wat gebruikt te hebben in het nabijgelegen restaurant vertrokken beide bussen weer naar Folkestone voor de tocht door de tunnel naar het vasteland. We reden weer door het fraaie, maar nu regenachtige Kent. Allen genoten van het eigene van deze mooie streek van Engeland. In de Terminal van de "Shuttle" werd nog even vertoefd om nog wat van de Engelse Ponden af te raken in de Tax Free Shop. De tocht door de tunnel verliep weer voorspoedig en werd door sommigen gebruikt om een praatje te maken met het tunnelpersoneel om wat te vernemen over het wel en wee van de beginperiode van de tunnel.

Terug in "La France" werd het weer gaandeweg slechter, maar dat was niet zo'n ramp meer. In het wegrerestaurant van "Van der Valk" in Nazareth (West-Vlaanderen) werd het afscheidsdiner genuttigd. Om 22.00 uur arriveerden we weer op het busstation in Gastel. Daar werd de dank uitgesproken aan de twee buschauffeurs, die ons veilig en wel gedurende de drie drukke dagen overal doorheen geloodst hebben.

We zijn er zeker van dat over deze wel geslaagde reis naar Londen nog vaak zal worden nagepraat!

September 1995

M. van Nispen.

Zoals gebruikelijk in de serie van 100 jaar geleden is ook nu weer geput uit de berichten die stonden in "De Grondwet".

Onze gemeente had op 1 januari 1895 4060 inwoners, hetgeen ongeveer de helft is van het aantal inwoners in 1995.

In het jaaroverzicht van 1894 wordt al melding gemaakt van vechtpartijen in Gastel en dat blijft ook in dit jaar.

Op 14 januari valt landbouwer P. Huybregts van de gaanderij van de molen van J. Peeters. Daarbij raakt hij bewusteloos en overlijdt later. De molen waar het in dit bericht om gaat stond van 1812 tot 1935 aan het einde van de Meirstraat, waar nu H. Peeters (een achterkleinzoon van J. Peeters) zijn bedrijf heeft.

Op 18 januari komt de Gastelse landbouwvereniging bijeen voor bestuursverkiezingen. In het bestuur komen o.a. P. Smoor en dr. Dautzenberg. Het bestuur bestelt 80.000 kg. superfosfaat. In die tijd wordt er dus al kunstmest gebruikt voor de bemesting van de landbouwgrond. Er wordt nog voornamelijk stalmest gestrooid, vooral op de kleinere bedrijven op de zandgrond. In Nederland is de toepassing van kunstmest dan nog niet zo algemeen en in verschillende streken strooien de boeren de kunstmest nog 's nachts, omdat ze bang zijn voor kommentaar van de "collega boeren". Die superfosfaat komt dan nog uit Duitsland waar deze meststof een bijproduct is bij de mijnindustrie. Ook wordt in ons land dan al Guano, vogelmest uit Zuid Amerika toegepast.

In februari viert kapelaan de Bie dat hij twintig jaar als zodanig werkzaam is in Gastel. Hij wordt in dit jaar prelaat in Bornem en wordt in 1900 generaal abt.

Er is ook een stevige winter want op 10 februari is er een Vliettocht van Roosendaal naar het Bovensas op de schaats. De sasmeester rijdt met slede en paard op het ijs.

Op 17 februari treedt muziekkorps Sint Caecilia uit Stampersgat op op het suikerfabriek. Dit ter gelegenheid van het zilveren huwelijk van Jac. Laroche-Tak. Hij werkt al 28 jaar op het fabriek.

Er is ook een opvoering van het toneelstuk "Die verwenschte Erepostjes" en dhr Goossens vertoont fotografische beelden met oxydrisch licht. In 1895 is het begin van de film, maar ook dan kan er al genoten worden van beelden geprojecteerd op een scherm, zoals we dat nu nog kennen bij dia's.

Hij vertoont zijn prenten ook op de eerste openbare school (aan de Koelestraat).

De Gastelse harddraverijvereniging vergadert weer om op tweede pinksterdag de jaarlijkse wedstrijden te organiseren. Daarvoor is geld nodig. Aanvankelijk komt het geld niet zo vlot maar als het eindelijk tweede Pinksterdag is zullen de wedstrijden toch plaats kunnen vinden.

Op 17 april is de voorjaarsveemarkt. Er worden 100 stuks hoornvee aangevoerd en de prijzen zijn goed, vooral voor vetweibeesten.

ADVERTENTIE.

Heden overleed tot onze diepe droefheid, zacht en kalm, tijdig voorzien van de 11.11. Sacramenten der etervenden, onse dierbare Echtgenoot, Vader, Behuwdvader en Grootvader

DE HEER

JOHANNES BAPTIST PEETERS,

Wethouder van Oud- en Nieuw-Gastel,
in den ouderdom van 74 jaar en 8 maanden.

Wed. J. B. PEETERS—POTTERS,
KINDEREN, BEHUWD- EN
KLEINKINDEREN.

Oud-Gastel, 26 April 1895.

 Het Kantoor
der Directe Belastingen en Accijnsen zal van af 6 Mei gehouden worden in de
Vuchtstraat,
wijk A, N° 200.

Roomboterfabriek „Gastel“

Oud-Gastel (N.-B.)

J. H. H. v. d. VAART.

De prijs mijner gegarandeerd zuivere Roomboter in mijn depôt bij den Heer G. VOERMANS—UIELS is deze week 55 cts. per ½ kilo.

Onder beleefde aanbeveling

J. H. H. v. d. Vaart.

broer Johannes, die raadslid was van 1919 tot 1931. En in 1994 werd de achterkleindochter van Henricus raadslid tot november 1995.

Op 25 april overlijdt Johannes Bapt. Peeters, in leven wethouder van de gemeente Oud en Nieuw Gastel. Hij was ook nog bestuurslid van diverse verenigingen, want later vinden we diverse bestuursaanvullingen, zoals van het armbestuur en de Oud en Nieuw Gastelse polder, die nodig zijn omdat J. Peeters aan het bestuur is ontvallen.

J. Peeters is op het moment van overlijden bijna 75 jaar, hetgeen nu niet meer voorkomt als wethouder. Hij was in de raad van 1874 tot aan zijn overlijden en vanaf 1881 tevens wethouder.

J. Peeters was van beroep molenaar en was eigenaar van de molen waar in januari het ernstige ongeluk gebeurde. Ook was J. Peeters eigenaar van een slagerij, nu Dorpsstraat 55. Hij was ook landbouwer en had 86 gemet grond ± 34 ha.

De naam Peeters kwam meer voor bij de lijst van raadsleden, De grootvader van Joh. Peeters, ook een Johannes was in 1789 inkasseur van de verpondingen en van 1810 tot 1820 raadslid. Na het overlijden van Johannes in 1895 werd zijn zoon Henricus raadslid van 1898 tot 1919. Die werd weer opgevolgd door zijn

In Gastel is er in die tijd een roomboterfabriek van J. van der Vaart. Er wordt in Roosendaal een depot geopend bij G. Voermans. Regelmatig adverteert dhr. Voermans en maakt de boterprijzen bekend. In april kost 1 kg. boter 60 cent, maar de prijs zakt later in het jaar naar 55 cent, 50 cent en heeft een dieptepunt van 45 cent om daarna weer te stijgen.

Op 14 mei spelen enkele jongens op een lege tramwagen. Deze gaat rijden en een van de jongens raakt eronder. Zijn ene voet is eraf en zijn andere voet moet geamputeerd worden.

In de gemeenteraad wordt op de plaats van J. Peeters dhr. A. Blankers gekozen.

Op 26 juli is er brand bij arbeider/winkelier A. Gijzen op Kuivezand. Er wordt slechts een geit gered uit de vlammen, de rest verbrandt. Dhr. Gijzen is verzekerd bij de Tielse Brandassurantie.

De Gastelse Cooperatieve steenkoolvereniging koopt 2000 hl. steenkolen voor de prijs van 60 ct. per kilo aan voor haar leden.

In november is er de najaarsmarkt. Deze is niet zo'n groot succes, met de 20 stuks hoornvee.

In de houtzagerij van Franken gebeurt een ernstig ongeluk, maar dat is daar niet het eerste, zodat deze zaak meer aandacht krijgt.

In dit jaar willen diverse mensen werk zoeken in Duitsland. In verschillende dagbladen worden daarvoor arbeiders opgeroepen. Maar als ze dan in Duitsland komen, blijkt men geen werk voor hun te hebben. Aangeraden wordt dan ook om eerst contact op te nemen met de Nederlandse consul.

Aan het eind van het jaar heeft onze gemeente 4158 inwoners. Dat lezen we in het jaarverslag van de gemeente. Daarin staat o.a. ook dat er 2 scholen voor lager onderwijs zijn en een school voor Ulo. Er zijn 3 beetwortelsuikerfabrieken. Vanuit Stampersgat zijn er verschillende afvaarten van beurtsdiensten. Geregistreerd zijn een beurtschip op Rotterdam van 57 ton, een klipper van 222 ton, een rijnschip van 333 ton en een stoomsleeperboot van 28 ton.

P. Peeters

Bronnen

De Grondwet jaargang 1895.

Winkler Prins Encyclopedie 7^e druk

Str. Arch. Nassau Brabant

Jaarverslag O.N. Gastel 1895

D. de Boer e.a. Moderne geschiedenis van Nederland Elsevier 1965.

HET GEBEURDE IN 1945

In januari 1945 was Oud Gastel twee maanden bevrijd. Er was dus een periode van vrijheid aangebroken maar er was nog niet overal vrede, ook niet voor vele inwoners van Gastel. We denken daarbij aan degenen, die nog in Duitsland al of niet gedwongen te werk gesteld waren. Anderen zaten nog in Nederlands Indie, of in het bezette deel van ons land.

En al waren de mensen hier bevrijd, het was toch nog een tijd van tekorten op velerlei gebieden. Voor allerlei dingen die te koop waren bestond nog het distributie-systeem. Er was ook grote woningnood, want naast het feit, dat nog steeds geen nieuwbouw plaatsvond, hadden er in onze gemeente meer dan 1000 vluchtelingen uit andere delen van ons land hun toevlucht gevonden. Die woonden vooral in Gastel omdat in Stampersgat zelf veel woningen vernield of beschadigd waren. Daarnaast was er in Gastel nog inkwartiering van geallieerde (voornamelijk Amerikaanse) militairen.

Ook was er in deze streek ook beperkte bewegingsvrijheid, omdat sommige gedeelten, vooral in het noordwesten nog "Forbidden area's" waren.

Maar het culturele leven komt alweer opgang.

Ook op andere wijzen werd je op het feit gedrukt dat de oorlog niet afgelopen was. Regelmatig vlogen er nog V-1's en V-2's over en het was allerm minst bekend waar die zouden neerkomen.

Het Gastels toneelensemble geeft een reeks van 8 uitvoeringen van het stuk "En waar de Sterre bleef stillestaan" van de bekende Vlaamse schrijver Felix Timmermans. Dat gebeurt in de Harmoniezaal aan de Kerkstraat. De mensen hebben er wel wat voor over, want in deze tijd van schaarste zal de verwarming ook wel niet zo goed geweest zijn.

De opbrengst is voor een goed doel, nl. voor de oorlogsslachtoffers bijvoorbeeld die van Stampersgat.

Ook de vakbonden en andere verenigingen, die door de Duitse bezetters verboden waren, worden weer actief. Zo houdt de R.K. Werkliedenvereniging een propaganda-avond in de Harmoniezaal. Daar spreekt dhr. Mouwen.

Het is in januari ook weer vriesweer. Op het Gastels Laag, nabij de Heinsberg kan geschaatst worden.

Er zijn plannen, om weer een operette op te voeren, zoals in voorafgaande jaren.

De aanwezigheid van de vele vluchtelingen brengt met zich mee dat er op het gemeentesecretarie meer werk verzet moet worden. Er komt personeel bij nl. de heren G. Hoefsloot, W. Bernaerts en M. Hennekarn.

Op 9 januari is de achtste uitvoering van "En waar de Sterre..." en dan wordt aan burgemeester H. Hofland f. 2000,00

overhandigd voor de oorlogsslachtoffers.

Naast het Gastels toneelensemble voert ook de Katholieke Aktie een toneelstuk op voor genodigden: 'Een Meisje uit de Achterbuurt.'

En de kleindierenvereniging "De Konijnenvriend" viert haar 25-jarig jubileum. Dat had al eerder plaats moeten vinden, maar was om begrijpelijke redenen uitgesteld. Er is een plaatselijke tentoonstelling met 179 dieren, ook weer in de Harmoniezaal. Door omstandigheden is er dan ook geen landelijke expositie.

De R.K. Jonge boerenvereniging wordt weer heropgericht, waarbij een toneelstuk opgevoerd wordt door het Aloysius-toneel. Dit is een toneelgroep die voortkomt uit het Groot Patronaat van de broeders.

De hierboven geschetste schaarste blijkt ook wel uit de berichten, over diefstallen op de Stoof en van steenkool bij de brandstoffenhandelaar B. aan de Steenstraat.

Projectiel eischt zeven slachtoffers uit een gezin

VADER EN TWEE KINDEREN GEDOOD.

Een plotseling ontploffing projectiel heeft Donderdagavond te Oud-Gastel de vreeselijkste uitwerking gehad. In een gezin veroorzaakte tiet zeven slachtoffers. Ik 50-jarige werkmán A, van Nijnatten, wonende Kuivezand, en zijn 18-jarige zoon en 9-jarig dochtertje vonden den dood, de moeder en drie kinderen werden zwaar gewond en moesten worden overgebracht naar het St. Josephgesticht

In februari valt er een V-l op Kuivezand. Een onderdeel van die V-l wordt bij de familie van Nijnatten mee naar binnen genomen. Dit komt op 15 februari tot ontploffing. De gevolgen zijn rampzalig. Adrianus sr., zoon Adrianus jr. en dochtertje Jacoba zijn op slag dood. De moeder en drie andere kinderen zijn ernstig gewond en moeten naar het ziekenhuis in Gastel worden overgebracht. Zij overleven uiteindelijk de ramp. Enkele jaren erna zal een van de overlevenden Petrus in Indie sneuvelen bij een van de politionele acties.

In februari is er ook nog een collecte van Hulpactie Rode Kruis (HARK). Die brengt f. 3100,00 op en er wordt ook een revue-avond gegeven voor de oorlogsslachtoffers, die f. 750,00 opbrengt.

1 maart

Na jaren van stilte komt de radiodistributie, een soort voorloper van de radiokabel, weer in werking. In de jaren 30 had dhr. C. Melsen in Gastel een distributienet voor muziek en gesproken woord. Nu is dit weer terug en er is een regionaal en later weer een landelijk distributienet, waarop je kunt aansluiten.

Er is in West Brabant nog steeds een militaire zone, waarin een avondklok van kracht is van 's avonds 23 uur tot 's morgens 5 uur, maar onze gemeente ligt van nu af in een vrij

gebied.

En het is weer mogelijk om met de BBA te reizen. Er is een beperkte dienstregeling. Er wordt drie keer per dag gereden van Bergen op Zoom naar Breda v.v. Dit gebeurt met de zgn. belluwagens. Dat zijn omgebouwde Bedford brandweerwagens van de Londense brandweer. De bel zit er nog op, vandaar de naam. De Gastelse Harmonie heeft ook weer zijn instrumenten bij elkaar gevonden en geeft twee concerten.

april

Op 10 april houdt de Gastelse heemkundekring Sint Laurens haar eerste vergadering. Deze heemkundekring is ontstaan uit de regionale heemkundekring Sint Bernaerts. Deze moest op last van de Duitse bezetter haar activiteiten staken, maar ondergronds werd verder gegaan in Gastel. Na de bevrijding wordt de Heemkundekring een Gastelse aangelegenheid en krijgt ze de naam Sint Laurens. Dhr. H. Mastboom is voorzitter en in het bestuur zit o.a. broeder Theophile Nijman. Op de eerste vergadering houdt broeder Theophile een lezing over de Laurentiuskerk in 1795 en de teruggave aan de katholieken.

In deze maand vindt de premiere plaats van de derde operette nl. "De Betoverde Prinses". Deze werd geschreven door twee broeders uit het klooster van Huybergen, die na de verwoesting van hun eigen klooster in oktober 1944 bij de broeders van Gastel kwamen wonen.

Ook nu verzorgt de firma Reichard uit Breda de verlichting en de decors zijn weer van de heren P. Akkermans en B. Heshof.

Deze operette wordt 5 keer opgevoerd.

Maar intussen wordt het Noorden niet vergeten. Er zijn regelmatig inzamelingen in het kader van 'Zuid helpt Noord'. Zo is er in april een pakketinzameling alvast voor de dag waarop ook het noorden bevrijd zal zijn, Zo wordt ook in deze tijd van schaarste gedacht aan de medemens.

20 april

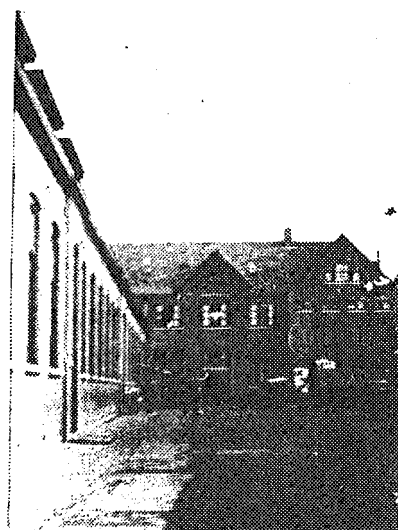
Het Gastels toneelensemble onder regie van C. van Sprundel voert op het toneelstuk "De Rare". Daarbij verleent het Gastels Dameskoor haar medewerking.

Mei

Eindelijk is het zover. Het Duitse leger capituleert ook in Noord Nederland. Nu is heel het land vrij en dat moet gevierd worden! Na enige strubbelingen (zie het artikel hierover in jaarboek 1994) komt er een grote optocht met 73 wagens. De optocht duurt uren, want al de deelnemende wijken willen worden aangedaan door die optocht. In de zalen mag weer gedanst worden. Frans "Campen" laat zijn orgel weer draaien in de zaal op de Meir en er komen weer gelegenheids "Jazz"-bandjes. Er zijn in Gastel enkele zalen o.a. de Harmoniezaal aan de Kerkstraat, zaal Concordia aan het eind van de Dorps-

**Militaire begraafplaats
aan de Veerkensweg te Oud
Gastel in mei 1945.**

**Noord-Zuid hulp op
plein St. Bernardus-
school te Oud Gastel
(mei 1945)**

**Verwoeste panden aan de Gastelsedijk Noord
te Stampersgat (foto november 1944).**

straat en Kastele op de Meir. Velen willen meedoen en gaan op dansles om de nieuwste Amerikaanse dansen (soms letterlijk) onder de voet te krijgen. Dansles al of niet op muziek, dat maakt niet uit! De "juinschuur", een loods aan de Oudendijk is een mooie gelegenheid waar het geleerde in praktijk gebracht kan worden al of niet met geallieerde militairen. En zoals het in zoveel plaatsen gaat het is soms wel een bevrij(d)ingsfeest.

Het bevrijdingsfeest zelf wordt afgesloten met een vreugdevuur, maar de dansavonden gaan nog wel enkele weken door! Met de slogan "Het bier is weer best!" gaat Heineken de slag aan met de plaatselijke brouwerijen, die er in Gastel niet meer zijn, maar veel bier komt van "Cambrinus" uit Etten, de "Drie Hoefijzers" uit Breda, of "De ster" uit Wouw.

In deze tijd vierden het echtpaar Van Zimmeren-Monseurs en Broeren-Rombouts hun gouden bruiloft. Dat hadden ze al eerder willen doen maar nu in de feestperiode komt dat goed uit.

14 mei

In een concentratiekamp te Loemboek-Lindau in Indonesie overlijdt Bernardus Smoor.

Ook nu zijn er nog mensen, die hun eigendommen op ongeoorloofde wijze wilden vermeerderen, want nog steeds zijn er berichten over diefstallen, o.a. van twee rijwielen.

Ook komen nu zo langzamerhand de mensen terug, die in Duitsland gevangen zaten of er werkten. Ze worden op hun doortocht door het buitenland, o.a. België en Frankrijk goed onthaald maar in ons land doet de bureaucratie weer haar werk en gaat het er formeel aan toe. Hier ter plaatse is er de HARK, die goederen o.a. kleding beschikbaar stelt maar dat is niet voldoende. Er is een geval bekend, dat iemand die met alleen wat versleten kleding terugkwam uit Duitsland het moest doen met een "Hoge Zije". Hij was een bekend toneelspeler in Gastel en die hoed deed nog heel lang dienst. Maar er wordt wel een avond voor de gerepatrieerden georganiseerd, door het Gastels Toneelensemble met dhr. A. Bakx en C. van Sprundel, C. Manje en L. van Hooydonk.

30 mei

Ten gevolge van verwondingen al eerder opgelopen in de laatste fase van de verdediging van Berlijn tegen de Sovjettroepen overlijdt Cornelis Voermans aldaar.

Juni

Het Roosendaals Toneel o.l.v. Jac. Mol voert de klucht "Pukkel en Pukkel" op. Allerlei verenigingen starten weer hun activiteiten. Zo houdt handboogschutterij "Willem Tell", gevestigd in cafe Goorden op Kuivezand weer de onderlinge prijsverschieting, en het Gastels toneel voert weer het stuk op "De Rare". De Marechaussee vindt een partij gestolen wijn terug.

- 1.778.2

GEMEENTE OUD- EN NIEUW GASTEL

(POSTADRES OUD-GASTEL)

Nr.: 858:

oud-gastel, 15 Mei 1945.

ONDERWERP
Mutsaards voor bakkerijen.

BIJL:

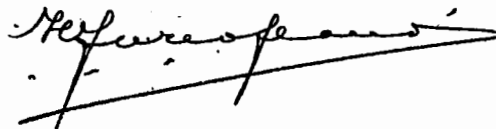
Van den Wnd. Houtvester in de Houtvesterij "Breda" te Breda heb ik heden een schrijven ontvangen, houdende mededeeling, dat door hem ten behoeve van de door mij opgegeven bakkers 5000 mutsaards uit de boschwachterij "Ulvenhoutschebosch" ter beschikking worden gesteld onder voorwaarden:
1o. dat het binden en weghalen door de bakkers zelf geschied;
2o. dat de geheele partij voor 1 Juni a.s. wordt gehaald.

Voor de aflevering der mutsaards moet U zich rechtstreeks in verbinding stellen met den betrokken boschwachter 1e klasse, den heer P. W. Daulder te Ulvenhout.

Op grond van het door mij opgegeven aanverbruik zijn van opgemelde partij mutsaards aan U toegesproken.

In verband met de te verrichten werkzaamheden en het vervoer verdient het naar mijn meening aanbeveling, dat U zich met Uw Colleges die eveneens voor een toewijzing in aanmerking komen, in verbinding stelt.

De Burgemeester van Oud-en Nieuw Gastel,

AAN
M Heer F. van der Lint
A. van den Bijnden
J. Praantjens
J. van Rijsbergen
C. de Rooij
M. Tak

A 331	Alhier		910 mutsaards
A 361	Alhier		1135 mutsaards
A 44	Alhier		570 mutsaards
C 130	Alhier		570 mutsaards
D 111	Alhier		680 mutsaards
A 326	Alhier		1135 mutsaards

LIJST
van te onteiggenen panden.

BUREAU WEDEROPBOUW STAMPERSGAT

11/14

omschrijving pand	adres	sectie en nr.	eigenaar (naam en adres)
woonhuis	F 13	B 366	Erven Donkers, Stampersgat P 13
woonhuis	F 14	B 366	id.
garage	F 15	B 1100	Mevr. Aa. Slokkers, Dinteloord A 164c
woonhuis en winkel	F 17	B 1127	A. Braat, Stampersgat F 147
woonhuis	F 20	B 1422	Jos. Brugmans, Oud-Gastel E 3
woonhuis	F 24	B 750	H. Dellepoort, Werkhout-Grens
woonhuis en smederij	F 25	B 1153	H. Verhoeven, Stampersgat F 177
woonhuis	F 28	B 1346	H. Vissenberg, Stampersgat F 101
woonhuis. café, schuur	F 31	B 1246	A. Bus-J. Rombouts, Stampersgat F 113
woonhuis	F 32	B 1247	H. Bus-J. Rombouts, Stampersgat F 21
woonhuis	F 33	B 335	id.
woonhuis	F 34	B 336	id.
woonhuis	F 35	B 337	id.
woonhuis	F 36	B 338	id.
woonhuis	F 37	B 339	id.
woonhuis	F 38	B 940	id.
woonhuis	F 39	B 941	id.
woonhuis, winkel, café	F 40	B 1136	A. Janssen-Vissenberg, Stampersgat F 142
woonhuis	F 42	B 377	M. Tak, Stampersgat P 41
woonhuis	F 43	B 373	J. van Hal, Stampersgat F 35
woonhuis	F 52	B 1658	Jac. Franken, Oud-Gastel A 283
woonhuis	F 94	B 1702	B. van Straten, P 34, Stampersgat
woonhuis	F 103a	B 1713	C. Clarijs, Stampersgat F 104
woonhuis en winkel	F 103	B 1627	E. Bus, Stampersgat F 119
winkel	F 117	B 1113	B. Dellepoort, Werkhout-Grens
woonhuis	F 122	B 1437	A. Verhoeven, Stationspl., Roosendaal
woonhuis	F 137	B 1655	Mij. v. Sloopwerken, Stampersgat F 733
woonhuis	F 138	S 1655	id.
woonhuis	F 139	Y 1655	id.
kantoor Mij. v. Sloopw.	F 140	B 1656	id.
woonhuis	F 142	B 1708	id.
woonhuis	F 144	B 1125	J. Verhoeven, Oudemolen
woonhuis	F 145	B 1125	id.
woonhuis	F 152	B 369	J. van Kaam, Dinteloord D 32a
woonhuis	F 153	B 1020	A. Schouwenaars, Oud-Gastel B 125
woonhuis	F 157	B 1120	Franken-Vissenberg, Stampersgat F 12
woonhuis en café	F 159	B 1205	E. Goorden, Stampersgat F 26
woonhuis	F 161	B 566	Wed. F. Geleijns, Stampersgat F 14
woonhuis	F 182	B 1534	H. Vissenberg, F 101 Stampersgat
schuur	F 185	B 338	Jac. Steevens, Stampersgat F 8
woonhuis	F 186	B 801	A. Havermans, Stampersgat F 189
woonhuis	F 195	B 1053	A. Laros, Dinteloord
woonhuis en schuur	F 207	B 1506	Wed. v. Kalmthout, Stampersgat F 100
woonhuis en schuur	D 28	A 847	W. Heijnen, Oud-Gastel D 33
woonhuis en schuur	D 27	A 846	C. Tuk, Oud-Gastel A 326
stal	A 235	D 2529	Erven Hack, Oud-Gastel A 235
woonhuis	A 236	D 230	J. B. v. Domburg, Oud-Gastel A 13
woonhuis	A 237	D 230	J. B. v. Domburg, Oud-Gastel A 13
garage		C 1209	Mij. v. Sloopwerken, Stampersgat F 133
remise		C 1302	id.
smederij		C 1465	id.
woonhuis	G 28	C 1324	M. v. Aart, F 29 Stampersgat
woonhuis	F 47	D. D	D. Daas, Stampersgat F 99

Stampersgat, 5 September 1345.
De Opzichter van den Wederopbouw
in de gemeente Oud-en Nieuw Gastel,
W. G. A. J. van Kaan.

T

29 juni

Anjerdag de verjaardag van Prins Bernhard. Nu zijn er kinderfeesten.

De Harmoniezaal blijft goed bezet. Er is nu het cabaret Guus Heddy uit Breda en er wordt ook een wijkvergadering gehouden van de wijkbewoners van de Kerkstraat, Veerkensweg en de Achterdijk.

Dat is een voorbereiding op de wijkfeesten, die in de vorm van een kermis plaatsvinden. De kermis wordt opgesteld op een weide van Van de Weygert aan de Korte Dreef. Daar staat o.a. een Cake Walk en een draaimolen. Er is ook een koffietafel. Voor de kinderen zijn er spelen. In de Harmoniezaal is er een wijkavond. Op deze avond is er muziek en toneel verzorgd met medewerking door dhr. Van Sprundel met bal na.

Voor de blinden wordt er een speldjesdag georganiseerd.

De gebr. Cees en Geert van Sprundel zijn in deze maand nog meer actief in de Harmoniezaal, want ze verzorgen daar een Vacca-avond. Een bonte avond voor het personeel van het melkfabriek de "Vacca".

Ook de liefhebber van lezingen wordt niet vergeten, want Pater Henricus, een redenaar, komt een redevoering houden in de Harmoniezaal en Professor Dellepoort uit Stampersgat houdt een lezing over de Afrikaanse kerk voor de leden van de Heemkundekring.

Aan het eind van deze maand komt er een eind aan de avondklok in West Brabant, zodat er nu hier weer volledige bewegingsvrijheid is.

4 juli

De Landarbeidersbond doet een toneeluitvoering, weer in de Harmoniezaal.

In juni hield de wijk Kerkstraat e.o. haar wijkfeesten. Nu zijn de Rijpersweg en Gastelsveer aan de beurt. De Rijpersweg houdt volksspelen op het Karolien en Gastelsveer bouwt een feesttent op bij Moerings, waar gedanst wordt.

15 juli

Concours Hyppique aan de Lange Dreef georganiseerd door de Heerjanslandruiters.

Zangvereniging Euterpe uit Roosendaal geeft een uitvoering in de Harmoniezaal.

Landelijk nieuws is dat er gestaakt wordt in de haven van Rotterdam en in de steenkolenmijnen in Zuid Limburg.

Weer zijn er berichten van inbraken, zo worden er o.a. radio's gestolen.

GEMEENTE OUD- EN NIEUW GASTEL

(POSTADRES OUD-GASTEL)

Nr.: 1384

oud-gastel, 25 Juli 1945.

ONDERWERP

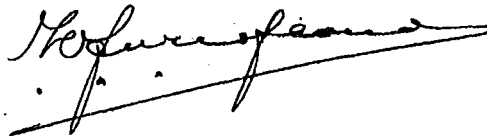
Getroffen detailzaken in kruidenierswaren.

AAN de Vakgroep Detailhandel in
Kruidenierswaren
Sarphatijkade 11
AMSTERDAM.

Ter voldoening aan Uw ongedagteekend schrijven doen wij U hierbij de gevraagde opgave toekomen.

1. J. Tak	F No. 90a	voor de helft leeggeplunderd en beschadigd
2. Wed. J. Visse berg	F 40	verwoest
3. J. Embregts	F Ho. 1.05	winkel verwoest, pakhuis gedeeltelijk leeggeplunderd;
4. Erven Wierikx	F No. 109	winkel verwoest, pakhuis gedeeltelijk leeggeplunderd;
5. W. Verhoeven	P No. 35	geheel verwoest;
E. A. Geerts	F No. 125	beschadigd en gedeeltelijk leeggeplunderd;
7. G. van Sprundel	B Yo. 129	beschadigd en gedeeltelijk leeggeplunderd;
U. A. Kerstens	P No. 154	beschadigd en leeggeplunderd;
3. Chr. v. Kalmthout	F Yo. 193	beschadigd en gedeeltelijk leeggeplunderd;
10. P. van Sprundel	F Yo. 165	beschadigd en leeggeplunderd;
71. Wed. C. Mack	A No. 335	beschadigd, eenige voorraad in pakhuis vernietigd;
13. Erven v. Oosterhout	R 113	geheel leeggeplunderd. Kruideniersbedrijf wordt in de toekomst niet meer uitgeoefend.

De Burgemeester van Oud-en Nieuw Gastel,

29 juli

Sportfeesten van de Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ) op het sportterrein (nu BBA station) aan de Veerkensweg en Gastels Sportclub houdt haar ledenvergadering in hotel Peeters aan de Markt (nu cafe Vogelaars).

En voor het eerst na enkele jaren is er weer Gastelse kermis op 4, 5 en 6 augustus.

Af en toe verschijnen er nog berichten over de distributie. Er kan 150 gram verse vis in moten of 250 gram hele vis gehaald worden op de bon.

Natuurlijk staat er behalve het regionale nieuws ook landelijk en internationaal nieuws in de krant, berichten waarvan de inhoud ook van plaatselijk belang zijn, zoals de Potsdam-conferentie, waar Europa in twee kampen verdeeld wordt. Ook de zaak Han Vermeegeren, de schilderijenvervalsingen en de

Belgische koningskwestie krijgen veel aandacht. En niet te vergeten het proces tegen de oorlogsmisdadigers in Duitsland. En veel zaken in Roosendaal zijn een week in augustus gesloten wegens vakantie.

Op 7 augustus is er een melding van de atoombom.

12 augustus

Konijmententoonstelling in de Harmoniezaal.

PROGRAMMA NATIONALE FEEST -
DAG op 16 AUGUSTUS 1945.

oo

1. 10.00 uur KINDEROPTOCHT, waarna KINDERZANGHULDE op de MARKT.
2. 7.00 uur CONCERT van Nationale- en Volksliederen op de MARKT.
3. 8.00 uur MUZIKALE WANDELING door het dorp.
4. 9.00 uur MUZIEK IN DE CAFE'S.

G E E N P O L I T I E U R ! ! ! !

oo

18 en 19 augustus

Uitvoeringen van zingende jeugd uit Zeeland in de Harmoniezaal.

De Wit-Gele Kruisvereniging houdt haar jaarvergadering in cafe Rademakers (op de Markt).

En op de tentoonstelling van de Geitenvereniging wint Dingeman van Wortel de eerste prijs.

24 augustus

Het Gastels Toneelensemble geeft een uitvoering van het toneelstuk "De Rare" in de Vlijtzaal te Roosendaal.

25 augustus

Broeder Canisius, directeur van het Sint Josephhuis, is 25 jaar in Gastel. Hij is daarmee een van de eerste broeders van Scheppers, die in Gastel gekomen zijn. Ze hebben aanvankelijk hun verblijf in de Harmoniezaal en zijn nauw betrokken bij de oprichting van de Sint Joannesschool, die in 1921 wordt geopend.

27 auaustus

Vertrek van een bus met kinderen uit Vlaardingen en Schiedam terug naar huis. Zij zijn twee maanden in Gastel ondergebracht geweest bij diverse gezinnen. Ze waren hier om na de hongerwinter weer aan te sterken door bemiddeling van het Interkerkelijk bureau. Een van die kinderen was Toos Hazebroek uit Schiedam, die na 50 jaar (in 1995) weer in Gastel terugkomt om hernieuwd kennis te maken met de familie, waar ze in 1945 was ondergebracht.

Er is tweerichtingsverkeer, want uit Dordrecht komen hulpgoederen zoals keukengerei.

Ook op 27 augustus viert dhr. P. Corstjens, dat hij 25 jaar bij de BBA werkt en hij is nu rayonchef.

28 augustus

Vergadering van de Gastelse afdeling van de Nederlandse Bond van Handels-, Kantoor en Winkelpersoneel in het patronaat. Voorzitter wordt dhr. J. Konings, C. Paantjens wordt secretaris en W. van den Broek penningmeester.

31 auaustus, koninginndag

Voor het eerst na 1939 kan er weer koninginndag gevierd worden in een vrij Nederland.

De dag begint met kerkdiensten in de Laurentiuskerk en in de Ned. Hervormde kerk.

Er is daarna een kinderoptocht en een optocht voor de groten. Op de Markt is er tussen 7 en 12 bal champêtre.

1 september

De feestelijkheden gaan door met kinderspelen in de wijken, met volkspelen en weer bal champetre.

2 september

Be feestelijkheden staan in het teken van de sport met een amateurwielerronde en hardlooppwedstrijden, een concours op de Markt en weer bal.

Tevens is es dan ook een avond voor de gerepatrieerden.

Pater Lips vertelt over zijn verblijf in concentratiekamp Dachau.

8 september

Op de pastorie komen de kapelaans Kloeg en Van Dam te wonen. Kapelaan Siteur vertrekt.

Dhr. W. van Dam woont nu (1995) nog steeds in Gastel en is daarmee de laatste cistercienser die hier woont.

In deze dagen gebeurt er een tragisch ongeval: Een zevenjarig jongetje R. klimt ondanks het verbod van zijn vader op een kar met stro. Hij valt eraf en komt onder een wiel. Hij overlijdt tengevolge van dit ongeluk.

000

31' AUGUSTUS 1945

8 - 9 uur Kerkdiensten.

Route: Meir - Rijpersweg - Heuvel - Dorpstraat - Hoofd-
straat - Markt - Kerkstraat - Moleneind - Steen-
straat (tot Vaoca) - Achterdijk - Veerkensweg -
Markt (ontbinding van den optocht).

Route: Veerkensweg - Markt - Kerkstraat - Moleneind -
Roosendaalschebaan (tot Groene Woud) - Steen -
straat - Karnemelkstraat - Stoof - Meir - Heuvel
Dorpatraat - Koelestraat - Oudeindijk - Rijpers-
weg - Heuvel - Dorpstraat - Hoofdstraat - Markt
(ontbinding van den optocht).

IN DE AVONDUREN OVERAL DANSEN VAN 7 - 12 uur.

10.00 uur KINDERSPELEN in de verschillende WIJKEN.

2,00 uur **KAMPIOENSCHAPPEN.**

Voor de meisjes geldt hetzelfde programma als voor de jongens. Dus ook kampioenswedstrijden.

2 SEPTEMBER 1945.

Na afloop hiervan ESTAFETTELOOP op het Kampioenschap
Elke wijk kan een 6-tal afvaardigen. Afstand 6 K.M.

2.00 uur Schieten om het Kampioenschap HANDEBOOG door de 16 beste schutters uit de gemeente.

7.00 uur CONCERT, waarna groot bal-champêtre op de MARKT.

126

13 september

Dhr. D. van Wortel haalt twee prijzen in Breda met zijn geiten.

Er worden drie inbrekers aangehouden. Gehoopt wordt dat het aantal inbraken zal afnemen.

14 september

Antonius Hopstaken verongelukt bij het opruimen van mijnen te Isques in Frankrijk.

16 september

Dhr. J. Moerings wint de eerste prijs op een concours hippique in Roosendaal.

17 september

Er wordt een film over Lourdes vertoont en er is een cabaretvoorstelling van het duo De Laat.

De suikerfabrieken draaien weer. De volle capaciteit kan nog niet worden benut, omdat er te weinig aanvoer is.

20 en 21 september

De Alliance revue uit Roosendaal geeft drie uitvoeringen in de Harmoniezaal.

24 september

De gemeente Oud en Nieuw Gastel krijgt zoals alle gemeenten in ons land weer een voorlopige gemeenteraad. P. Verholen en L. Moerings zijn de nieuwe wethouders. De nieuwe raad maakt een werkplan. Op dit plan staan o.a. het verbeteren van de straten, woningbouw, een nieuw raadhuis, een nieuw sportpark en de bouw van noodwoningen in Stampersgat. De uitvoering laat echter wat sommige punten betreft nog lang op zich wachten. De eerste woningen worden in 1947 gebouwd. De straten in het buitengebied komen vanaf 1949 aan de beurt, maar dit is altijd nog eerder dan in de buurgemeenten Oudenbosch en Roosendaal. Een ander raadhuis wordt in 1961 in gebruik genomen en een nieuw voetbalveld komt er in 1949. Alleen de inmiddels weer afgebroken noodwoningen in Stampersgat komen er gelukkig al snel, maar de woningnood is in dat dorp na de verwoestingen in november 1944 dan ook zeer groot.

Ondanks de arrestatie van een drietal inbrekers is het aantal diefstallen nog groot. Es staan dan ook bijna elke dag nieuwe berichten van inbraken in de krant van diefstal van distributiepapieren tot tabak, van wasgoed tot graan.

26 september

Landelijke geldzuivering in Nederland. Op deze dag is elke Nederlander even rijk. Iedere landgenoot krijgt namens de minister van financiën 10 gulden, het Tientje van Liefding. Het oude geld is waardeloos verklaard en als aangetoond kan

worden, dat het geldbezit legaal is krijg je dit weer in nieuwe bankbiljetten uitbetaald. Bekend is het verhaal van een inwoner uit Gastel, die dit niet kon aantonen en zijn sigaar aanmaakt met oude briefjes van honderd.

29 september

De VKAJ houdt haar zomerfeest.

30 september en 1 oktober

Toneeluitvoering van de Rotterdammers met het toneelstuk 'Het Overschotje' in de Harmoniezaal.

oktober

Het Alliancetoneel uit Roosendaal geeft weer enkele opvoeringen, zoals al eerdere in het jaar.

4 oktober

Ten gevolge van verwondingen, opgelopen bij het opruimen van mijnen in Roosendaal overlijdt Adrianus Sep.

In de krant verschijnen ook berichten over het begin van de zittingen van de tribunalen. Dit zijn rechtscolleges, waarvoor personen zich moeten verantwoorden over hun houding en daden tijdens de afgelopen Duitse bezetting. In onze regio zijn er tribunalen in Etten, Roosendaal en Bergen op Zoom. Het gaat dan meestal om de "lichtere" gevallen. Er worden mensen berecht die dan om soms een zeer gering vergrijp al vanaf najaar 1944 vastgezet zijn o.a. in de ruine van het voormalig suikerfabriek "Sint Antoine" of in Roosendaal in wolfabriek "Lagero". Ook verschillende inwoners van Gastel zijn daar gevangen.

Een TBC-collecte brengt f. 2007,00 op. Het geld wordt overhandigd aan "Herwonnen Levenskracht".

14 oktober

Het toneel-ensemble "De Spiegel" uit Rotterdam voert "Miljoenair tegen wil en dank" op.

Manufacturier H. krijgt een boete, omdat hij textiel tegen te hoge prijzen had verkocht. De boete bedraagt f. 300,00.

Intussen is kunstenaar Hennie Visser bezig met de opdracht voor een monument voorstellende een krachtige mannenfiguur. (Dit monument is er niet gekomen).

15 oktober

Broeder Willibrord wordt benoemd tot hoofd van de Sint Joannesschool. Hij volgt daarmee op dhr. A. Nuchelmans, die om gezondheidsredenen ontslag neemt. Broeder Willibrord is hoofd gebleven tot zijn pensioen in 1963.

Al een tijdje zijn een groep personen bezig met de voorbereidingen voor de eerste Gastelse Revue.

Op 21 oktober is de premiere in de Harmoniezaal. De titel is:

"Oe komde daar nou bij?". Deze revue werd geschreven door M. Rockx, M. Aarssen en C. van Sprundel. De laatste heeft met zijn familie ook een groot aandeel in de uitvoering. Zij hebben hun repetities in de bakkerij van de gebroeders van Sprundel. De decors zijn van M. van Kalmthout en B. Heshof. De organisatie berust bij L. Vrolijk en H. van Poll verzorgt de muziek.

De revue wordt 8 kees opgevoerd.

Tijdens enkele voorstellingen is er een verloting ten bate van het oorlogsmonument.

De revue is de eerste van een serie Gastelse revue's die tot in de jaren 50 worden opgevoerd.

30 oktober

Het is een jaar geleden, dat Gastel bevrijd is. Dit wordt herdacht met een heilige mis en een kranslegging bij de graven van de Britse militairen aan de Veerkensweg.

november

De Schouwburgspelers uit Tilburg voeren "Laat Meyertje het opknappen". Dit is weer in de Harmoniezaal waar ook tussendoor nog een konijntentoonstelling plaatsvindt op 11-11.

Na de drukte van de revue treedt het Gastels toneelensemble weer op o.l.v. C. van Sprundel met het stuk "Alles voor Adriaan".

In de parochie verandert ook het een en ander: De parochie heeft tot dan toe de hulp gehad van de Broeders van Scheppers o.a. van broeder Maurice. Hij vertrekt en nu zijn er een nieuwe koördirecteur, een organist en een koster nodig. C. Dam wordt organist, C. Willemen koördirecteur en D. Hennekam koster.

17 november

Het expeditiebedrijf Van Merrienboer, gevestigd bij cafe "In de drie Snoeken" hervat de activiteiten na vier jaar sluiting. Ook op deze datum houden vee-artsen Corby en van Leengoed een lezing voor de Jonge Boerenstand over de ziekte 'Mond en Klauwzeer'.

23 november

Eerste Heilige Mis in Gastel door pater Roozen, die dan al 15 jaar als missionaris in China werkzaam is. Door de oorlogsomstandigheden was hij als priester nog niet eerder in Gastel.

23 november

Opvoering van het toneelstuk "Kinderen van ons Volk" door het "Rooms Toneel" uit Roosendaal.

27 november

Dhr. H. Mastboom houdt een lezing over Jan IV van Glymes, de markies van Bergen op Zoom in wiens periode de Gastelse polder werd drooggelegd en naar wie nog gemaal "Heerjansland" in Stampersgat genoemd is.

2 december

Sinterklaas brengt vanuit het Sint Josephziekenhuis een bezoek aan Gastel. Daarbij wordt de rondrit opgeluisterd door Gastels Harmonie.

6 december

Einde van de bietencampagne, die 7 weken heeft geduurd. er zijn 105 miljoen kilo bieten verwerkt met een gemiddeld suikergehalte van 15 %.

8 december

Een toneelgroep van de VKAJ van de Sint Corneliusparochie uit Roosendaal voert op "Wroeging".

Een opvallend krantenbericht verschijnt over de Philipsfabriek te Eindhoven. Daar werd al vanaf 1934 in het geheim gewerkt aan atoomsplitsing. Nu (1945) zou Philips in staat zijn om een atoombom te kunnen maken.

Een ander bericht gaat over de vastgesteld bierprijzen:

Lager bier 20 ct. per 33 cl., tussensoort 27 ct, zwaar 24 ct. en stout 23 ct.

17 december

Opvoering van de stukken "Tropengang" en "Johan als Rentenier" door de toneelafdeling "Kunst na Arbeid" van de R.K. Werkliedenvereniging.

Er is ook een raadsvergadering waarop een bioscoopverordening wordt aangenomen dat filmvoorstellingen voor jeugd beneden 14 jaar wordt verboden behalve als het om een schoolfilm gaat!

18 december

In de Nederlands Hervormde kerk wordt een gedenksteen onthuld ter nagedachtenis aan J. van Honk, de BBA-chauffeur, die op 21 juli 1944 nabij Steenberghe het leven liet bij een beschieting door geallieerde vliegtuigen.

19 december

Het toneelgezelschap de Rederijkers voert het stuk "De Klokengieters" van Antoon Coolen op.

Steeds weer verschijnen er berichten over diefstal o.a. bij wasserij Zwanenburg.

22 december

Zanguitvoering door "Polhymnia" in het Bernardusgesticht.

25 en 26 december

Uitvoering door het Gastels Toneelensemble van het toneelstuk "Stroppers in de Kerstnacht" en op 30 december "Armen en Rijken" door dezelfde groep.

P. Peeters.

Bronnen

Jaargang 1945 van Brabants Nieuwsblad.

J. Laros: Bezetting en Bevrijding Oud Gastel Stampersgat, Stampersgat 1990.

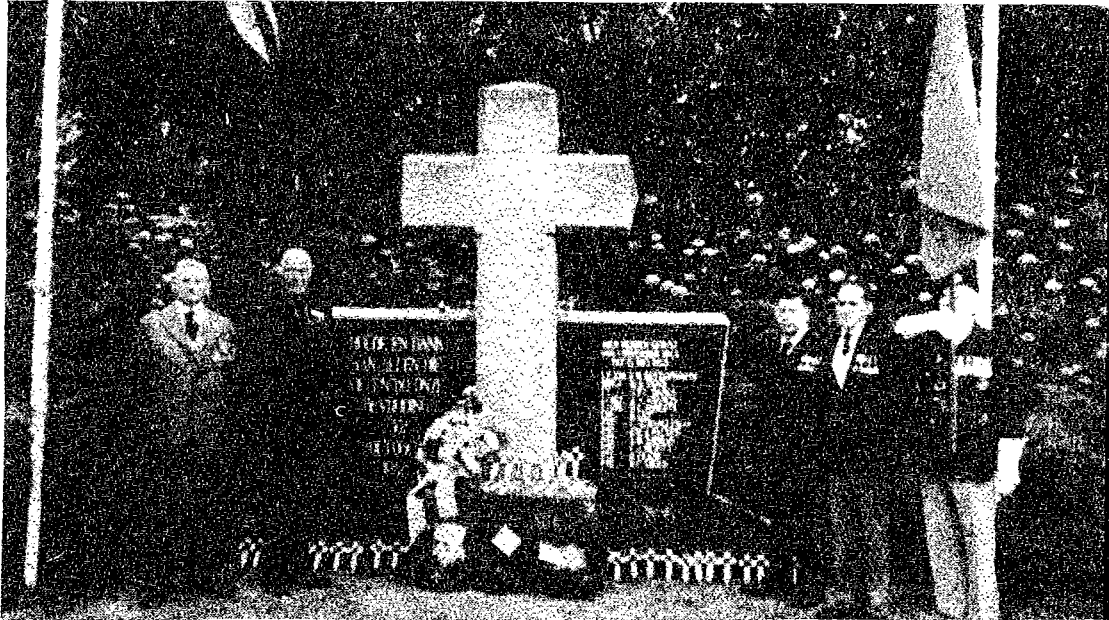
Br. Theophile Nijman en J. Dellepoort: De bevrijding van Oud Gastel en Stampersgat, Oud Gastel 1949.

Mondelinge mededelingen door diverse personen.

EEN DOKTER IN OORLOGSTIJD

INLEIDING

Bij de viering van onze vijftigjarige bevrijding in oktober 1994 waren er ook enkele oud-strijders aanwezig.

Bij het oorlogsmonument te Oud Gastel.

V.l.n.r. mr. Herbie Wright, major Peter Burton, mr. Frank Clarke,
mr. Vic Edwards, mr. Charlie Smith.

Een van hen was bovengenoemde 70-jarige dokter M.F. Manning uit Guildfort, district Surrey in Engeland. Hij was toen hier samen met zijn dochter en schoonzoon. Hij vertelde, dat het de eerste keer was na 50 jaar, dat hij in Nederland terug kwam. Hij had thuis weinig over de oorlog verteld. Hij herinnerde zich wel, dat hij in Roosendaal was geweest in de oorlogsjaren. Van Oud Gastel kon hij zich niets meer herinneren. Op mijn aandringen iets op papier te zetten over zijn belevenissen in Nederland, was hij eerst afhoudend. Na enige correspondentie hierover stemde hij toe. U vindt hieronder zijn verhaal, dat hij mij heeft toegezonden, samen met een Engelstalige staf-kaart van Nederland uit 1944. Voor het heemkundig museum stelde hij een mooi schild beschikbaar van zijn legeronderdeel uit die tijd.

Leest U zelf het interessante verhaal van iemand die als soldaat het oorlogsgebeuren dus allemaal zelf heeft beleefd en meegemaakt. Mijn vertaling uit het Engels is naar beste kunnen en weten verricht, maar het Engelse originele exemplaar is natuurlijk mooier, vanwege de fijne Engelse humor soms, die moeilijk te vertalen is! Deze is ter lezing en inzage op de Heemkundekring beschikbaar.

F. van Merrienboer.

HERINNERINGEN AAN DE TWEDE WERELDOORLOG IN NEDERLAND

door dokter M.F. Manning M.B., B.S.; D.C.H.

1 februari 1995

Na vijftig jaar zijn mijn herinneringen aan de tweede wereldoorlog niet compleet maar sommige gebeurtenissen zijn gemakkelijk voor de geest te halen. De data, kaartuittreksels en vaak plaatsnamen komen uit het "Unit War Diary" (een soort oorlogsdagboek, F. v. M.), dat bewaard wordt in het Openbaar Registerkantoor te Kew in Londen.

Ik was een onervaren dokter van 26 jaar, die werkte in een Algemeen Veldhospitaal van 1000 bedden in Normandïe. Op mijn verzoek was ik op 8 september 1944 overgeplaatst naar de 187 Veld Ambulance (Fd Amb) dat was toegevoegd aan de 56-ste Brigade van de 49-ste Divisie (div).

Dit was vlak na haar verovering van Le Havre.

Het onderscheidingsteken van de 49-ste Div., gedragen als schouderteken, was een IJsbeer (Polar Bear), dat de divisie had gebruikt sinds 1942 in IJsland. De originele beer was uitgebeeld als snuffelend over de grond. Later heeft een enthousiaste divisie-commandant het verandert in een vechtende beer. Na de slag van Falaise noemde de NAZI-radio-omroeper "Lord Haw-Haw" (Meester Waf-Waf, F. v. M.) ons de "Slagers Beer"-divisie.

Dit resulteerde in een Kerstkaart, die een beer afbeeldde in een gestreepte slagersschort, staande voor een hakblok, een hakmes vasthoudend, die kleine Duitsertjes afstrafte. Onnodig te zeggen, dat weinigen van de fronttroepen toen in Nederland, de kaart wilden kopen, met het risico, gepakt te worden in het bezit van die kaart.

Op 23 september trok mijn sectie op naar Berlaar, een dorp 20 km ten zuid-oosten van Antwerpen en 34 km. van de Nederlandse grens. Wij waren de eerste troepen in het dorp na het vertrek van de Duitsers en werden ingehaald als hun bevrijders. Daar wij een medische eenheid waren, waren de enige wapens die wij hadden colt-revolvers, een voor elke officier, alleen om onze gewonden te beschermen. Toch gaf de notaris ons een diner-party. Ik was gezeten naast zijn vrouw, een liefvallige dame, die, in tegenstelling tot haar echtgenoot, vloeiend Engels sprak. Wij spraken enthousiast met elkaar. Na een tijdje gaf haar echtgenoot signalen dat hij "horentjes" kreeg. (jaloers werd! F. v. M.) Ik vroeg zijn vrouw om uitleg. Zij glimlachte naar mij en zei: "Er is een legende, dat als een man gek wordt hij horentjes krijgt." Daarna correspondeerde zij jaren met mijn moeder. Wij vertrokken uit Berlaar op 25 september.

Op 26 september vestigden wij een E.H.B.O-post (CCP) 2 km.

zuid-zuid-oost van Rijkevorsel, ongeveer 9 km. ten zuiden van de dichtbijzijnde Nederlandse grens. Het was 20 meter ten noorden van een brug over het kanaal, dichtbij een kerk, in een steenbakkerij. Wij werden regelmatig beschoten, maar een direct treffen resulteerde alleen in een rode mist die een dikke laag veroorzaakte op iedereen en alles, inclusief pas gebrouwen kroezen thee. Niet lang daarna was er een oproep voor eerste hulp voor een soldaat bij de brug. Hij was geraakt door een granaatscherf. Ik trok er op uit met twee brancardiers om hem te helpen. Het schieten ging door dus wij namen de sloot en renden naar de getroffene. Wij controleerden hem vlug op uitwendige bloedingen, voor wij hem op de brancard vervoerden. Gelukkig was er een pauze in het schieten, zodat we in staat waren terug te lopen, de gewonde man dragend naar de veiligheid van de steenbakkerij. De beschieting was van een Duits 88-mm kanon. Het vervolgde met tussenpozen tot de volgende middag, toen een van onze tanks verscheen en de kerktoeren beschoot, waarvan een Duitse schutter direct de brug onder vuur hield. Daaropvolgend kwam er een order dat geen eenheid juist ten noorden van een brug geplaatst mocht worden. Dit was zeker in contrast met het toedienen van verdovende middelen in een algemeen veldhospitaal. Wij vertrokken van hier op 28 september om een EHBO-post te vestigen in Rijkevorsel, ongeveer 7 km. van de dichtbijzijnde Nederlandse grens. Hier verbleven wij ongeveer 3 weken. Ik bezocht het plaatselijk cafe voor het gebruikelijk biertje en leerde de eindeloze muziek uit haar mechanisch Wurlitzer draaiorgel te verdragen. Door de logistiek werd er een pauze in de opmars van ons leger opgelegd. De aanvoerroute strekte zich nu uit over 500 km. Er was teleurstelling over het weer bruikbaar en actief maken van de veroverde Franse havens. De totaal vereiste aanvoer van militaire voorraden bedroeg 46.000 ton per dag. Elke divisie had 700 ton per dag nodig. Het leger had een meerderheid van materiaal nodig. Antwerpen was de sleutel en werd 5 september bevrijd. (4 sept. F. v. M.) Toen moest Walcheren veroverd worden, voordat de haven midden november functioneel was. Het was pas in oktober dat de aanval hervat kon worden.

Op 19 oktober startte onze divisie weer haar aanvallende opmars. Dit was om in noordwestelijke richting te komen ons parallel bewegend aan de Nederlandse grens. Het betekende zo'n 48 km. van de grens en het duurde 8 dagen; dit in tegenstelling met de recente vooruitgang van het Britse tweede leger en het derde Amerikaanse lager, die beiden in 6 dagen 600 km. hadden bestreken. De oorlog in Noord-West Europa was een heel nieuwe fase ingegaan.

De 56-ste Brigade bestond uit het 2-e Glosters, het 2-e Essex en het 2-e South Wales Borderers (s.W.Bs.) bataljon met het 185-ste veldregiment R.A., aangevuld met het 187-ste Field

Ambulance (Fd Amb.) De Brigade vocht zijn weg vanaf zijn gevestigd bruggehoofd over het Albertkanaal naar St. Lenaarts door Brecht, Loenhout, Wuustwezel, Nieuwmoer en uiteindelijk naar Essen, net ten zuiden van de Nederlandse grens. Op 24 oktober bij het begin van de aanval op Essen sneuvelde de medische officier van het regiment (R.M.O.) van het 2-e S.W.B. Ik werd naar voren gestuurd als zijn tijdelijke plaatsvervanger. Het R.M.O. in actie was beperkt tot de eerste hulp maar haar aanwezigheid had een goede invloed op het moreel van de troep. Tot spijt van de Duitsers hadden zij er hulp en steun van. Na een paar dagen keerde ik terug naar mijn eenheid. Op 27 oktober staken wij de Nederlandse grens over in de buurt van Nispen. Mijn sectie werkte vanuit een school bij een S-bocht in de weg enigszins ten noorden van een rivier. Het was een mooie zonnige namiddag. Twee sergeants reden naderbij op "Matches"-motorfietsen juist op het moment dat een granaat ontplofte tegenover de school. Ze werden beiden van hun motor geblazen en beiden hadden enkelvoudige breuken aan hun dijbeen. Onze mensen legden hen op canvas-brancards die we de school indroegen en op schragen zetten. De onderbenen moesten onbeweeglijk blijven door het gebruik van de standaard metalen "Thomas"-spalk maar onze eerste taak was de pijn te verminderen en de beenspieren te ontspannen. Dit bereikte ik door een morfine-injectie in een zenuw van de arm. Het effect was dramatisch. Binnen een paar seconden ontspanden hun gelaatstrekken zich in vreedzame toestand en toen het been werd rechtgezet, was de RAMC-sergeant in staat vlug de spalk te zetten. De onbeweeglijkheid van een breuk houdt de geleidingen boven en onder de beunbreuk in rust. Dit vermindert de pijn en de shock en voorkomt verder schade aan de vezels en weefsels in de buurt van de gebroken been-einden.

Morfine werd overvloedig gebruikt op het slagveld. De regiments-brancardiers injecteerden het vanuit zacht metalen spuit. Die bevatte een mix van morfine in olie en had daarbij een verlengende talmende werking. Daarna merkten zij met een rode pen het voorhoofd met de letter "M" en de tijd van toediening. Shock met vermindering van bloedcirculatie vertraagde de opname van morfine. Dit kon een probleem veroorzaken voor de dokter verder weg, wanneer het slachtoffer nog pijn had: of te wachten om door warmte en beschutting de shock te neutraliseren en de eerste morfine-injectie te aktiveren of door toediening van een tweede injectie van morfine op waterbasis. Morfine op waterbasis had een snelle werking maar kon resulteren in een cumulatief effect met verslapping van de ademhaling. Veel kon afhangen van de ernst van de pijn en de aard van de shock.

Op 30 oktober waren Rucphen, Nispen en Roosendaal bevrijd door de 49-ste Divisie bijgestaan door de Canadese 2-de Infanterie en de Amerikaanse 104-de Divisie.

THE BATTLE OF THE SCHELDT

OCTOBER-NOVEMBER 1944

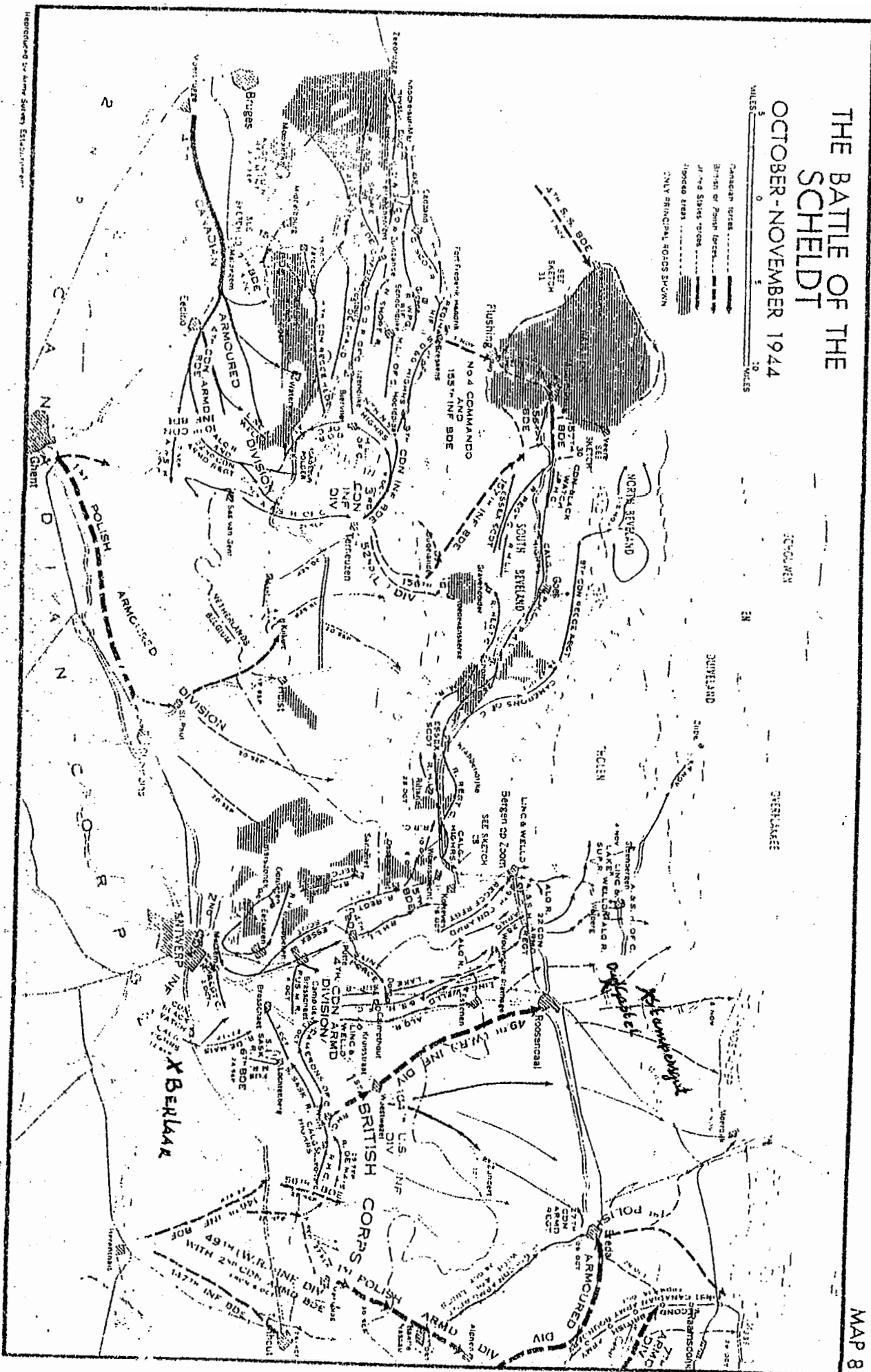
WILES 0 5 10

Canadian units
British or Polish forces
of the States, etc.
flashed first
ONLY PRINCIPAL ROADS SHOWN

SCHELDT

OVERLAND

MAP 8

Op 30 oktober bracht ik de morgen door in een pas gebouwde school aan de zuid-rand van Roosendaal, bij het kruispunt met de weg ten noorden van Nispen en de N 58 (Map reference-MR-729301). Gedurende een beschietingsaanval zaten een Nederlandse onderwijzer en ik samen op de grond. Toen we met elkaar spraken, stelde hij voor dat na de oorlog Nederland maar vanuit Londen geregeerd moest worden. Ik veronderstel dat deze opmerking een manifestatie van "shell shock" was (zenuwoverspanning door voortdurende beschieting, F. v. M.).

Toen kwam de slag om Stampersgat waarbij de 49-ste div. zich inspande de omgeving tot de rivier de Waal te zuiveren. De 104-de Amerikaanse Div. (Timber Wolves) waren op onze rechterzijde en de Canadese regimenten op onze linkerzijde. De 187 Field Amb. was zo opgesteld, dat op 1 november ons Hoofdkwartier een Vooruitgeschoven Verband Post (ADS) had gevestigd in een ziekenhuis in Roosendaal, op 31 oktober om 17.00 uur opende onze B-compagnie een EHBO-post (CCP) in de noordwestelijke buitenwijk van Oud Gastel (MR 729372) (in de kelder van de toenmalige pastorie, nu gemeentehuis, F. v. M.) en de A-compagnie was juist ten zuiden van Roosendaal (MR 729301) in reserve.

De details van de veldslag is het best beschreven in het boek over "De bevrijding van Oud Gastel en Stampersgat" door Prof. J. Dellepoort en Br. Theophile Nijman, B. V. B. verkrijgbaar op het gemeentehuis en in het museum. (zie ook het boek van Jac. Laros over de bevrijding, F. v. M.).

In de morgen van 31 oktober was mijn sectie het meest vooruitgeschoven deel voor de slag die nacht. Wij kwamen Oud Gastel binnen en bezetten een school. (de St. Joannesschool, F. v. M.). De school was op de zuid zijde (noord? F. v. M.) van een weg gelegen, die liep van oost naar west. De noorder muur was verwoest door eerdere beschietingen. Er was alle dagen een vreemde rust. Zij werd alleen verbroken als een schutter een enkel schot op me afvuurde als ik zo gek was om een wandeling te maken in de tuin van het tegenoverliggende huis. Laat in de middag kwam de rest van de sectie bij ons om een EHBO-post op te zetten. Toen het donker werd kwamen twee bataljons het gebied binnen en het bombardement op de vijandelijke posities begon. In het begin kwamen de granaten van onze zuid-batterijen. Het spervuur duurde een uur of wat voort. Wij dachten er niet aan onze oren te beschermen, zodat ik verwacht dat velen van ons net als ik bijna doof zijn. De slag ging door. De 2-de Essex forceerde een oversteek over de Mark maar met sterke tegenstand op de Dijk. Ongeveer een uur later arriveerde de eerste van onze slachtoffers. Sommigen waren over de Mark geëvacueerd door aangevallen boten heen en waren toen met brancards meer dan 550 meter gedragen door

overstroomd gebied. Zoals noodzakelijk, werd de bloeding gecontroleerd, wonden opnieuw verbonden, spalken aangelegd en morfine toegediend en gemarkeerd op het voorhoofd. De diagnose en behandeling werden opgeschreven op ieders medische behandelingskaart, die in een bruingele leren enveloppe zat. De hele nacht werden er geruststellende woorden gesproken en geurende thee verstrekt.

Op een keer waren er twee gevallen van "Gevechtsuitputting", die wachtten op evacuatie. Hun gedrag was in compleet contrast met elkaar. Een soldaat zat geheel wezenloos op een stoel. Wanneer een granaat dichtbij viel bleef hij zitten en staarde recht voor zich uit. De andere was hyper-actief. Als granaten neervielen begon hij te schreeuwen en te schelden en probeerde de straat op te rennen. Het waren mannen met weinig gevechtservaring. Ze waren aan het bataljon toegevoegd met als enige doel administratieve diensten op te zetten om belangrijke informatie uit te zoeken, als een stad was veroverd.

In het gevecht stonden de 2-Essex rechts van de 2-Glosters. In de kleine uurtjes van de morgen werd een vriend van mij van de 2-de Essex binnengebracht op een brancard ter mijner verzorging. Hij had zo'n ernstige shock van kommer, letsels en ellende, dat hij op het eerste gezicht dood leek te zijn. Ik zat in grote nood maar, door de genade Gods, overleefde hij het. Vroeg in de morgen op 4 november rinkelde onze veldtelefoon. Het was een dringend verzoek voor de Majoor om de brigade-generaal te verzorgen. Bij zijn terugkeer vertelde hij dat de generaal was gedood. Op 4 september was de bevrijding van Stampersgat compleet. De 56 Brigade speelde haasje over met de 146 Brigade om Klundert aan te vallen. Haar 1 King Own Yorkshire Light Infantry" (KOYLI)- bataljon bevrijdde de stad dezelfde dag. De 49 div. bestond uit drie brigades, de 56, 146 en 147-ste.

Op 5 november trok de veld-ambulance, compagnie B, sectie 2 verder op in een poldergebied ten zuiden van Fijnaart en ten noord oosten van Stampersgat. (MR 737416) Het was ten noorden van de Mark. Hier werd een EHBO-post opgezet om de opmars van de 2 S.W.Bs naar Nieuwemoer (Nieuwe Molen?) te dekken. Uiteindelijk werd er kort een EHBO-post geopend ten noordwesten van Driehoek, wat hetzelfde is als het noord westen van Fijnaart (Mr 712443). Deze werd gesloten op 7 november en de "Operatie Pheasant" was compleet. Op 9 november keerde deze A2-sectie terug even ten zuiden van Roosendaal (Mr 7293301). Op 11 november nam een nieuwe Brigadier het commando van de 56e-brigade over. Van 12 tot 14 november werd een brancardiërs cursus gehouden in Oud Gastel. De 49-ste div. begon zich te verplaatsen naar het westen (Oosten?) van

Nederland, rond de streek van Venlo.

Het was in Oud Gastel dat we ons eerste NAAFI rantsoen sterke drank kregen, sinds we zes maanden eerder Engeland hadden verlaten. We hadden een ontspannen avond. Ik nam nog een slok bij het ontbijt. De wereld kreeg een vrolijker kleurtje. Dit was de manier van leven, dacht ik! Binnen een paar dagen raakte de whisky op en kwam ik terug in de werkelijkheid. En toen na een maand of zo het volgende rantsoen drank arriveerde, had ik geen interesse meer om opnieuw het pimpelen te ontdekken.

Van 9 tot 30 november verbleef de Divisie in Limburg in een gebied ten westen van Venlo. Bij Heibloem was ik op een morgen een chauffeur van een Jeep aan het verzorgen, die zijn voet was afgeblazen door een mijn. Zijn officier verscheen naast mij. "Evacueer hem onmiddellijk", zei hij. Ik ging door met de stomp van zijn been te verbinden. "Zo gauw als we de ambulance vol hebben," antwoordde ik. "Ik zei onmiddellijk," kwam zijn langzaam stotterend antwoord. Ik herhaalde wat ik gezegd had toevoegend, "dat zijn mijn orders" "Van wie?" "Mijn kolonel" "Dan zal ik je de bons geven, als je hem niet onmiddellijk evacueert," blafte hij.

Op dat ogenblik stond ik op om te weten te komen wat soort kerel hij was. Hij droeg een gecamoufleerd gevechtswaarschild, maar toen ik helemaal rechtstond zag ik zijn epaulette die drie sterren droeg en een kroon van een brigade-generaal. "Yes sir," zei ik.

Ik ontplofte bijna! Alleen op dat ogenblik in de hele Europese campagne hoopte ik op een paar meer ongelukken.

Op 22 november verbleef de 187e Veld-Ambulance (Fd Amb) in Weert. Ik herinner me weinig van dit verblijf daar alleen dat ik 48 uur verlof kreeg in Antwerpen. Op de terugweg van mijn 48'-uurs verlof, toen we Nederland weer binnenreden, in het verbleekte decemberlicht, was daar het neonlicht van een wegrestaurant. Wat een vrolijk gezicht was dat. En wij gingen binnen. De drank voor de maaltijd werd onmiddellijk aangeboden -een goed idee- het was vast een gin. Ugh, het was Bols, die ik niet graag lustte. Daarna werd een gegrilde biefstuk aangeboden, ongelooflijk. Ugh, het was mals paardenvlees. Het was allemaal wonderlijk.

Op 1 december trok de 49-ste Divisie naar Nijmegen om het bruggehoofd ten noorden van de Waal te beschermen. Dit behelsde ongeveer 8 km., juist halfweg Arnhem. Op 8 december werd het Hoofdkwartier van de 187-ste veld-ambulance gevestigd in het orthopedisch Ziekenhuis van Nijmegen. Ik herinner me weer toen een nieuwe methode van het spalken van beenbreuken gezien te hebben, door een metalen pin die ingebracht werd in

het centrum van de beenschacht. De pin was gemaakt van een nieuw soort metaal, verenigbaar met menselijk weefsel. Het werd gebruikt door de Duitsers. Er was eveneens een Röntgen-apparaat (X-Ray) om metaalsplinters te localiseren in het zachte weefsel van lichamen. Om ze operatief te verwijderen waren deze "vreemde voorwerpen" (F.B.) onverwacht moeilijk te lokaliseren. Er werden twee elektrische lampen bijgezet die twee bundels licht op de huid brachten. Dan sneed men in, midden tussen de lichtstralen door en ging dieper tot waar de stralen samenliepen en daar zat het vreemde voorwerp. Dat idee was uitgevonden door Philips uit Eindhoven.

Soms nam ik mijn sectie mee naar omliggende dorpen. Ik was eens ingekwartierd bij een Nederlandse familie. Dit betekende thee in bed door het dienstmeisje! Wij boden medische hulp aan voor de plaatselijke bevolking. Op andere tijden loste ik een van de drie medische regimentsofficieren af. (R.M.O.'s)

Bij een van die gevallen riep een bataljonscommandant me op in de vroege avond. Hij vroeg mij een soldaat te onderzoeken, die elke keer 's avonds naar Nijmegen terugkeerde met het excuus dat hij een injectie moest ontvangen op het A.D. S. voor steeds terugkerende steenpuisten. Ik moest de echtheid van zijn klacht beoordelen. Het was net binnen de mogelijkheden van waarschijnlijkheid. Bij inspectie van zijn verbonden "steenpuist" was het opvallend dat het een recente schaafwond was die hij toegaf zelf gemaakt te hebben. Hij bekende, dat hij de beschieting van onze positie 's nachts niet kon verdragen en hem niet terug te sturen naar de frontlijn. Bijna op hetzelfde ogenblik belde de Majoor opnieuw.

"Heb je de man gezien?" vroeg hij.

"Ja, ik denk dat je verder geen probleem meer met hem zult hebben"

"Was het echt waar?" schreeuwde hij.

"Nou, niet echt, maar hij is okay nou".

"Ik breng hem voor de krijgsraad"

"Ik denk dat hij afwezig blijft zonder verlof (AWOL)(deserteur, F. v. M.)"

"Stuur hem terug naar mij," ging hij te keer en smiet de telefoon neer. De knaap verdween die nacht.

Maanden later, na V.E.-day (bevrijdingsdag, F. v. M.), kreeg ik de verplichting op me een medische inspectie uit te voeren op een man, die schuldig bevonden was en voor de krijgsraad kwam. Men overhandigde mij een dikke enveloppe.

"Lees dit alstublieft en doe wat je goeddunkt," zei hij.

Later op de morgen las ik de brief van vijf pagina's.

Het beschreef in detail hoe hij mij behandeld had op het "eiland". Er was geen twijfel het was de knaap met de "steenpuisten". In de brief beweerde hij verleid te zijn tot

homosexualiteit door de majoor van zijn trainingsbataljon. Hij moest elke avond naar zijn vriend terug in Nijmegen. Na ons gesprek reisde hij terug naar Antwerpen en leefde met een Amerikaan. Na de wapenstilstand was hij opgepakt door de militaire politie als deserteur (AWOL) en teruggekeerd naar zijn eenheid. Ik stuurde zijn brief naar een militaire psychiater. Zoals altijd hoorde ik niets meer.

Niet lang voor Kerstmis, werd de vervangende brigade-generaal ziek. Ik was voor speciale dienst aangewezen hem te verzorgen. Zijn bed stond in de donkerste hoek van een leuke kamer. Hij was zo donker dat ik me pas na drie dagen realiseerde dat hij geelzucht had. Ik vertelde hem dat hij infectieuze Hepatitis had en dat hij ongeveer zes weken ziek zou zijn. Dit betekende evacuatie naar een basisziekenhuis. Hij protesteerde beleefd dat hij graag naar een club officieren werd gestuurd, die beschikbaar waren voor een commando en dat hij niet gelukkig was naar de 56-ste Brigade terug te keren. Hij accepteerde het dat het moest. Hij keerde echter na een maand terug met het commando over de 56-ste Brigade.

Op 24 december op een saaie namiddag trokken mijn sectie en de R.K. aalmoezenier, die een M.C.-medaille had in een boerderij in de buurt van Andelst (Andel?). Het was juist ten noorden van de Waal en 10 km. ten westen van de Nijmeegse brug. Onderweg ruilden wij voor 200 sigaretten een gans bij een vertrekkende boer. Kerstmis was vreedzaam en draaide om onze kok, een aardige gezette man. Hij werkte hard vanaf de vroege morgen. Er werd door de man een uitstekende maaltijd geserveerd voor de pater, de sergeant, de kok en mijzelf. Later dineerden we samen. De eerste gang was van hoge klasse met de Pickwickse sergeant in hoger sferen. We kregen toen ons dagelijks portie rum. Daarna kwam de grote Kerstmis-pudding overdekt met een dikke witte saus. De sergeant nam een grote hap en spuwde het onmiddellijk uit. De kok keek alarmerend. Hij nam een klein hapje en barstte in tranen uit. Door het hektisch werken had hij zout gebruikt in plaats van poedersuiker om de witte saus te maken. Er viel een pijnlijke stilte; daarna lachen.

Na Nieuwjaar keerden we terug naar Nijmegen. Ik bezocht een Nederlandse familie, waarmee ik bevriend was geraakt; te meer daar zij een dochter hadden. "Hij had zijn benen onder tafel," zoals de jongens zeiden. Haar grootvader had ze van Elst meegebracht. Toen hij vertrok had hij zijn hond niet meer gevonden, zodat die achtergebleven was. Dat verbijsterde mij. De volgende dag namen mijn chauffeur en ik een jeep naar Elst, dat verlaten was. We vonden spoedig zijn landhuis en niet lang daarna de hond, een ruige witte harige terrier. Na wat rondjes was de hond heel gelukkig om bij ons in de jeep te komen en

teruggebracht te worden naar de eigenaar. Bedroefd hoorde ik later dat de hond, niet gewend aan het stadsverkeer, de weg opgerend was en was gedood door een passerend voertuig. Het was een eind dat ik liever niet gehoord had.

Het front was voorlopig statisch en rustig. De E.N.S.A.-party's vermaakten de troepen. De grote gelegenheid was het nachtoptreden van Josephine Baker in Grave. Zij was een zwarte Amerikaanse, die een cabaret ster-artieste was geworden in Parijs. Ondanks haar hoge leeftijd, had zij het grootste en het meest enthousiaste publiek, dat ik ooit gezien had. Het wolvengehuil zou de Duitsers uit het lood geslagen hebben.

Ik herinner me, dat op een middag toen ik gemakkelijk voor het haardvuur in de kamer zat, ineens de kogels door de kamer vlogen, die net onze benen misten. Een grapjas had de kogels gemengd met kolen, wat geen goede zaak was. Op 3 en 8 februari 1945 landden vliegende bommen (V-1) in Deest, net ten zuiden van de Waal en 14 km. ten westen van Nijmegen. Bij elke val waren burgerslachtoffers die behandeld werden op onze EHB0-post.

De 49-ste Divisie was de afgelopen 4 maanden in Nijmegen geweest. De troepen met haar wrange humor had zichzelf betiteld als Nijmeegse Luchtbeschermingsdienst. In maart 1945 werd ik toegevoegd aan een bataljon van de R.M.O. De volgende morgen trokken we verder naar de Rijn en staken over. Ik herinnerde mijn moeders woorden van haar droom, waarin zij de zieke Hitler verzorgde en zij mijn graf bezocht in Duitsland. "Dit is het," dacht ik. De volgende morgen werd onze opmars gestaakt. Het oversteken was al gebeurd. Ik moet opgeluchter zijn geweest dan de meeste.

Op 14 april, Arnhem en de rest van Nederland waren door de Britten bevrijd. Op 8 mei 1945 trok ik naar Driebergen om een middelgroot militair ziekenhuis over te nemen. Dit was gehuisvest in een omgebouwd Rooms Katholiek seminarie op de noordzijde van de hoofdstraat. Elke morgen confronteerde ik, met een beleefde Nederlandse tolk, de Duitse majoor door hem de Britse eisen te vertellen. De plaatselijke Nederlands stadsbevolking vertelde dat de ziekenhuisetaf al haar fietsen had gevorderd. De volgende morgen zei ik de Duitse majoor, dat alle fietsen van het ziekenhuis om 17.00 uur bij de hoofdpoot gezet moesten worden. De majoor ging akkoord, zonder de gebruikelijke milde poging tot tegenwerking. De tolk adviseerde de mensen om om half zes hun fietsen bij het ziekenhuis te komen ophalen. Er moeten meer dan honderd fietsen geweest zijn die de Nederlanders claimden binnen een half uur. De volgende morgen zei de majoor dat een operatiezaal-zuster haar fiets in Duitsland gekocht had en

vroeg hij hoe dat ze terug naar Duitsland moest. Zijn schijnheilige obstructie irriteerde mij zo, dat ik antwoordde dat ze kon lopen. De zaak van de fietsen werd niet meer genoemd.

De 48-uurs rantsoenen van het leger werden onder de bevolking uitgedeeld. Zij werden zo genoemd, omdat zij genoeg voedsel bevatten voor 48 mensen voor een dag of voor een man voor 48 dagen. De volgende dag ontving ik een 4-pagina's lange brief van een plaatselijk iemand. Daarin legde hij uit dat hij een Rastafarian was (vegetarier?) en zo voorts. Aan het eind van de brief vroeg hij of zijn portie van osse-biefstuk kon geruild worden voor kaas. Onze kok was gelukkig hieraan te kunnen voldoen.

Na een paar dagen kreeg ik order een Duits slachtoffer op te halen van een tijdelijk burgerziekenhuis te Arnhem. Ik moest hem overbrengen naar het Duits ziekenhuis te Driebergen, gebruik makend van mijn Rode Kruis brancardiers-jeep. Dezelfde avond vroeg een Nederlandse jongedame mij te zien. Ze zei, dat ze een medisch studente in den Haag was. Ze was op zoek om haar moeder te bezoeken, die ze verschillende jaren niet gezien had. Zou ik haar aub willen helpen mee naar Arnhem te reizen. Ik legde uit dat er een militaire controle-post was op onze weg. Het was om burgers te controleren, die van Oost naar West gingen. Ze kon echter niet weerhouden worden. De volgende middag, met haar achterin de jeep, vertrokken mijn chauffeur en ik voor de 50 km. trip naar Arnhem.

Bij de controle-post werd mijn jeep tegengehouden en een sergeant zei: "De Majoor wenst je te spreken." Ik werd geescorteerd naar de wachtkamer. Hier was tot mijn verbijstering hun bezorgdheid groter dan de mijne. Er lag een vrouw bewusteloos op de grond.

"Leeft ze nog, dokter?" vroeg de majoor.

"Wat is er gebeurd?" vroeg ik.

Toen ze ondervraagd werd, deed een van mijn mannen haar shawl af en kwam haar geschoren hoofd van Duits collaborateur tevoorschijn en plofte ze op de grond.

Ik knielde neer, merkte haar bleke gezicht op en voelde haar slappe langzame polsslag. "Alles is in orde, zij is alleen maar flauwgevallen. Kan ik nu gaan?"

"Jazeker, en bedankt dokter," antwoordde hij.

Wij gingen verder zonder nader onderzoek en later verdween mijn passagier in de straten van Arnhem.

Het burgerziekenhuis was werkzaam in een ongebruikte fabriek. Op 6 mei, de dag voordat de Duitsers zich overgaven aan de Rijn, bracht een Duitse SS-officier een van zijn mannen in dit ziekenhuis, die een schot in de maag had gekregen. Hem was geadviseerd elders te proberen, daar de chirurg ziek te bed

lag met hoge koorts. De Duitse officier had zijn pistool getrokken en dwong de chirurg te opereren met de pistool op de borst. De Duitser overleefde het maar de Nederlandse chirurg stierf door tyfus. Oorlog kan wreed zijn.

Terug in Driebergen werkte ik mijn verslag af en mijn tekeningen van de plattegrond van het hele Duitse ziekenhuis. Voor de week uit was gaf de Veld Ambulance sectie een ruime ontspanning door middel van een tuin-party.

Op 14 mei trokken we Duitsland binnen als deel van het bezettingsleger en non-broederschap. Dit was een strikte code van geen enkel sociaal kontakt en spreekverbod met elke Duitser.

Ik had 6½ maand in Nederland doorgebracht. Ik was weer op de terugreis door Nederland, deze keer per trein om het te verlaten voor Engeland. Ik keek door het raam en had een prachtig en rustig zicht op een reusachtig bloembollenveld in bloei. Een symbool van vrede nu en hopelijk ook voor de toekomst.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN OUD-INDIË-GANGER-2

Dit is het vervolg van het dagboek van J. W. Wagemakers (broeder Servaas), dat hij heeft bijgehouden, toen hij in het toenmalig Nederlands Indie verbleef, vanwege de politionele akties aldaar (1947-1950). Zie ook jaarboek 1994.

DEELNAME AAN DE GROTE ZUIVERINGSAKTIE BIJ MODJOKERTO (JAVA)

Zondaa 27 juli 1947

Op deze dag werd er door de artillerie verschillende granaten verschoten uit de zes artillerie-stukken, die voor de kantine in Modjokerto waren opgesteld. Ook werd er aan vijf verplegers en vijf A.A.T.-ers medegedeeld, dat zij zich klaar moesten maken voor deelname aan de komende zuiveringsakties.

We moesten onze pistolen inleveren en hiervoor in de plaats kregen we een geweer. Persoonlijk was ik hier wel blij mee, omdat ik me tijdens de eerste politionele aktie met een pistool zo onnozel vond, als het ging om me te verdedigen tijdens een of andere beschieting.

Maandaa 28 juli 1947

's Middags rond 15.00 uur stapten we op de vrachtwagen met de meest noodzakelijke bagage om aan deze aktie deel te nemen, die een zestal dagen zou gaan duren.

Voor de komende dagen kregen we een kist noodrantsoenen mee en reden om 15.30 uur met een vrachtwagen van ons onderdeel weg.

Om 16.30 uur kwamen we op de plaats van bestemming aan in de bergen in het plaatsje Patjet. Hier meldden we ons bij de commandant. We moesten daar onze Nederlandse huisadressen opgeven. We begrepen maar al te goed wat daarvan de bedoeling was. We keken elkaar maar eens aan, maar er werd verder niets over gezegd. Voor de komende nacht werden we ingekwartierd in een klooster met de naam "Stella Martutina". Het gebouw was door het militaire geweld beschadigd. Er zat een groot gat in het dak en ook binnen waren veel vernielingen te bespeuren. Nadat we ons hadden geïnstalleerd konden we nog even genieten van de mooie natuur, zoals deze door ons raam te zien was. Door de zonsondergang waren de toppen van de bergen door een roodachtige tint omgeven. Ten slotte verdween de zon en de nacht deed zijn intrede.

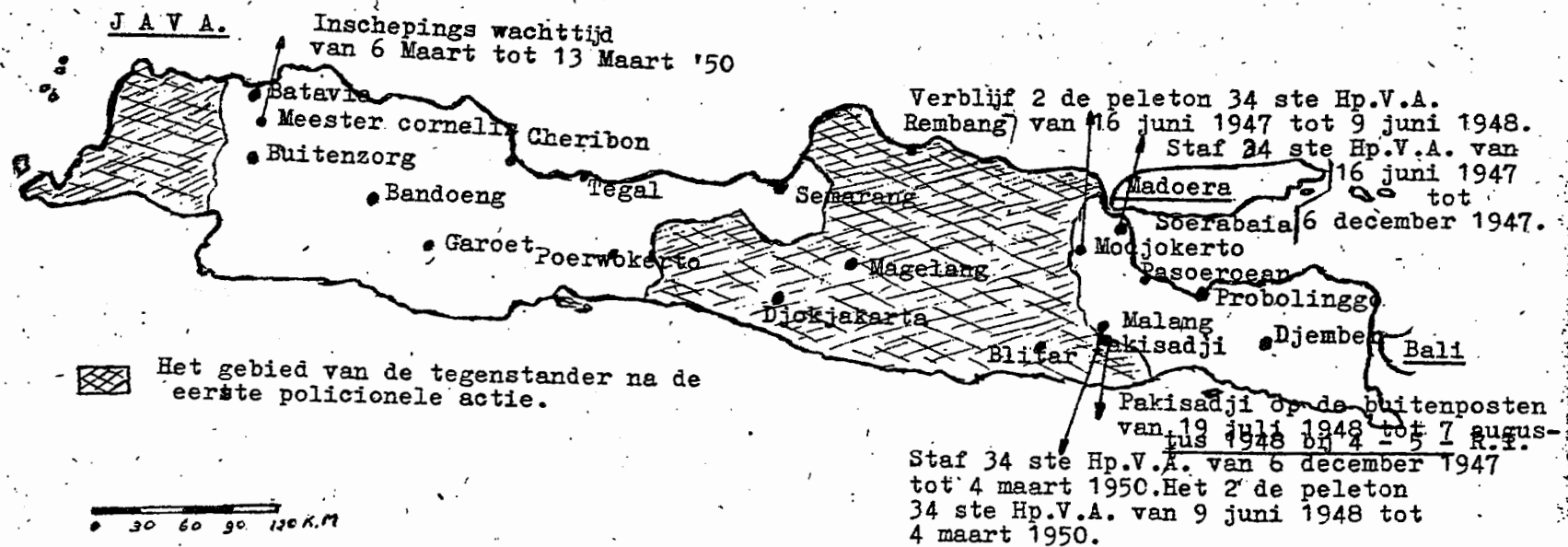
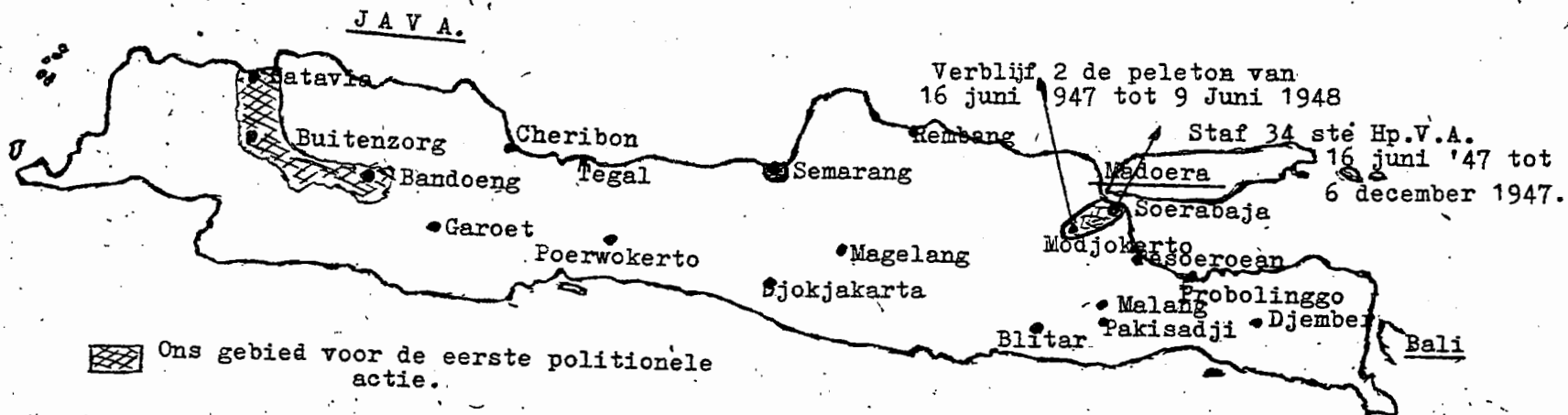
Dinsdaa 29 juli 1947

Om 03.00 uur moesten we opstaan om ons klaar te maken voor het vertrek van deze aktie. Van onze groep bleken er vijf man ziek te zijn ...? We hebben dat aan kapitein de Vries gemeld en zij

werden door hem naar Modjokerto teruggezonden.

Zelf had ik me ook graag ziek gemeld, omdat ik het niet vertrouwde, dat wij onze huisadressen moesten opgeven, maar dit kon je niet maken, vond ik. Na het wassen, eten en het klaar maken van de bagage konden we starten. Het was een grote colonne, die zich in beweging zette met veel bergpaardjes, beladen met mortieren, munitie en andere bagage. Ook waren veel inlanders aanwezig, om de rest van de bagage te dragen. Nadat we alles zo goed mogelijk hadden geregeld startten we om 7.00 uur en kregen al spoedig ons eerste oponthoud, We kwamen bij een kali (beek) aan, waarover als brug rails waren gelegd. Wij konden daar nog wel tamelijk gemakkelijk overheen, maar onze bergpaardjes hadden daar veel moeite mee. Uiteindelijk lukte het toch. Hierna ging het verder bergopwaarts. Een vliegtuig cirkelde boven ons. Een tiental militairen van de 3-5-RI. droegen een oranje doek om hun schouders om de kop van de colonne aan te geven en om aan de piloot kenbaar te maken, dat wij Nederlanders waren. Nadat het een tiental minuten had rondgecirkeld, vertrok het richting Soerabaja. De natuur was mooi, maar wij moesten goed uitkijken, omdat in het vele groen om ons heen groot gevaar kon schuilen, Af en toe zag je een aap in de bomen, die een angstaanjagend geluid maakte en van de ene boom naar de andere sprong. Toen wij voor de eerste keer dit geluid hoorden, gingen wij snel in dekking en richtten onze wapens op hem. Achteraf had je daar veel plezier om. Rond 13. 00 uur gingen we door een soort oerwoud. Het was hier tamelijk donker, zodat we goed op moesten letten. Opeens, het zal zowat ongeveer 16.00 uur geweest zijn, werd er door de jongens van de 3-5-RI. veel geschoten. Niet ver van ons vielen een drietal mortiergranaten. We zochten dekking in een greppel en de inlanders, die er bij waren, werden ontzettend bang. Toen alles weer rustig was, gingen we weer verder en om ongeveer 17.00 uur stonden we weer voor een kali.

Ook hier veel oponthoud, omdat het pad naar de kali door grote rotsblokken zeer smal was. We moesten de bergpaardjes van hun last ontdoen en aan de andere kant van de kali weer alles opladen, nadat we zelf alles naar de overkant hadden gedragen. Rond 18.00 uur hadden we dit karwei geklaard en konden we onze tocht voortzetten over een pad, dat behoorlijk steil naar boven liep. We kwamen uiteindelijk bij een tiental kampong-huisjes terecht en besloten hier de nacht door te brengen, op een hoogte van 1700 m. in het "Ardjoenogebergte". Na wat te hebben gegeten, moesten Tijdsma en ik op wacht van 20.00 tot 22.00 uur. Onze post was een dikke boom, die voor de kampong lag en we gaven onze ogen en oren goed de kost. Wachtkloppen in de duisternis deed ik niet graag, zeker niet als we het terrein niet kenden. Een van de zware mortieren was ook opgesteld, voor het geval dat er een aanval zou komen, die we toch van alle kanten konden verwachten, De nacht was wel bar koud. In de verte stond iets in brand, wat te zien was aan een

oranje gloed in de lucht. Toen onze wacht erop zat, gingen we op een baleh (bed) liggen en sliepen deze nacht niet slecht.

Woensdaa 30 juli 1947

Om 08.00 uur zijn we opgestaan, hebben ons gewassen en aten onze noodrantsoenen. Rond 8.30 uur gingen we weer voorwaarts, maar we kwamen op zo'n slechte weg terecht, dat werd besloten weer terug te gaan naar het vertrekpunt. Alleen een peloton ging wel verder om te verkennen of er in dat terrein tegenstanders verbleven. Om 12.00 uur kwamen we weer bij elkaar op hetzelfde punt. Om 13.00 uur gingen we weer gezamenlijk verder, maar nu langs een andere route, die door een diep ravijn ging, waarna we later op een bredere weg terecht kwamen. Naast ons bevond zich een bunker, die nog niet geheel was afgewerkt en op de weg waren duidelijk de sporen te zien van een voertuig. Daarna zagen we nog verschillende bunkers van de tegenstander, gebouwd op heuveltjes aan de rand van de berg. Wij waren blij, dat ze niet bezet waren, want het waren goede verdedigingswerken voor de ploppers. Ook liepen we langs prikkeldraadversperringen, die rond een groot terrein waren aangebracht. Het terrein zelf stond vol met bamboestaken van zo'n twee meter hoogte en voorzien van scherpe punten, waarschijnlijk bestemd om luchtlandingstroepen tegen te houden. In het midden van dit terrein bevond zich op een heuvel ook nog een bunker. De weg waarop we liepen werd op aanwezigheid van mijnen gecontroleerd. Alleen op dat gedeelte wat was gecontroleerd mocht gelopen worden. Om dit duidelijk te maken aan de inlanders kostte heel wat moeite. Om 16.00 uur kwamen de voorste militairen van 3-5-RI. in de buurt van een kampong. Hier werd van beide zijden behoorlijk vuur gegeven. Ook werden er nu twee tegenstanders gevangen genomen, die zich hadden verscholen en een speer naast zich hadden liggen. Rond 17.00 uur was het weer rustig en konden we verder gaan. We zagen, dat verscheidene kamponghuisjes tegen de vlakte lagen en in brand waren gestoken. Het vuur smeulde nog. Er werd besloten, dat we hier zouden overnachten. 's Avonds kregen we allemaal een stuk vlees van een wild zwijn, dat ze hadden geschoten en dat we zelf moesten klaar maken. Een gedeelte werd gebakken en we hebben dat bij onze noodrantsoenen opgegeten. Het smaakte voortreffelijk. De sergeant-verpleger van 3-5-RI. besloot om de rest in een pot te doen en er soep van te maken. De wacht in de komende nacht moest dan maar een oogje in het zeil houden om het vuur brandende te houden. De twee krijgsgevangenen werden in een grote kist gedaan waaromheen een koord werd gebonden, zodat ze niet konden ontsnappen. Deze keer had ik wacht van 23.00 tot 24.00 uur, alleen!

Donderdaa 31 juli 1947

's Morgens om 6.00 uur kregen we kontakt met de mariniers die

vanuit Malang in onze richting waren opgerukt.

We kregen bevel zo spoedig mogelijk verder te gaan, maar hebben toch eerst nog maar wat geeten.

Het vlees in de soeppot was echter helemaal verbrand. De nachtwachten hadden wel naar het vuur gekeken, maar niet gelet op het water in de pot. Dit was geheel verdampt en daardoor was het vlees verkoold en moesten we het maar stellen met onze noodrantsoenen. Om 7.00 uur gingen we weer op stap. Enkele mijnen, die in de weg waren verborgen, werden door de mijnensweeper tot ontploffing gebracht. Rond 9.00 uur liepen we door een plantage van kinabomen en het duurde wel tot 11.00 uur, voordat we door deze plantage heen waren. Er werd hier veel geschoten en een mariniersvliegtuig cirkelde over ons heen. Om 12.00 uur ontmoetten we de mariniers in het plaatsje "Djoenga". Hier werden we door de bevolking goed ontvangen. We mochten direct van de boom zoveel sinaasappelen eten, als we wilden. Ze smaakten overheerlijk en onze dorst werd er volledig door gelest. Naast ons stond de kininefabriek in brand. Omstreeks 12.30 uur werd onze bagage in een landingspantserwagen opgestapeld en gingen wij te voet verder, achter deze wagens aan, richting Batoe. Onderweg stonden verschillende mensen ons toe te juichen. Vele huizen waren vernield en verschillende bomen omgekapt of stonden nog wel overeind, met daarop duidelijk de sporen van bijlslagen. Om 13.00 uur kregen we nog vuur uit het zij-terrein, maar met een flinke roffel uit de punt vijftiger vanaf de pantserwagen hadden ze er meer dan genoeg van en werd het weer rustig. Bij een brug over de kali waren grote gaten gegraven, maar de vliegtuigbommen lagen er nog naast en waren niet geplaatst. Rond 13.30 uur kwamen we in Batoe aan op een groot plein en pas om 17.30 uur werd onze bagage op een vrachtauto geladen en reden we naar onze plaats van bestemming. Met ons groepje kwamen we in het "Ardjoeno-hotel" te liggen. Het verblijf hier was voor ons zeer goed te noemen. We sliepen in bedden met gordijnen ervoor en dat was voor ons een hele luxe.

Vrijdag 1 augustus 1947

's Morgens ging er van hieruit een patrouille op stap die in de namiddag terugkwam met een groot aantal mensen die gevangen gezeten hadden bij de tegenstander. De meesten waren Madoerezen. Om 20.00 uur werd er nog een keer of vier geschoten op rampokkers.

Dinsdaa 5 auaustus 1947

Vele van de bevrijde krijgsgevangenen kregen van kapitein de Vries een wapen en werden ingelijfd bij de burgerwacht.

Woensdaa 6 auaustus 1947

Op deze dag verhuisde onze groep vanuit het "Ardjoeno-hotel" naar de andere kant van Batoe. Qua huisvesting een

achteruitgang, want we moesten nu weer op onze tampatjes slapen, die met een vrachtwagen waren gebracht.

Donderdaa 7 auaustus 1947

's Morgens om 9.00 uur werd er een pantserwagen beschoten vanuit de bergen. Zij moesten terugkeren wegens gebrek aan munitie. Na meer munitie te hebben ingeladen werd weer naar dezelfde plaats teruggereden, maar nu was er niets meer te zien.

Om 13.00 uur moest ons groepje zich bij commandant de Vries melden. Als beloning kregen we van hem een meter of tien linnen stof als dank voor wat we gedaan hadden tijdens deze actie en ook omdat wij ons niet ziek hadden gemeld aan het begin.

In de namiddag, rond 13.45 uur, zijn we weer naar Modjokerto teruggekeerd, via Malang en Motjosarie. In deze laatstgenoemde plaats werden we door de vrachtwagen afgezet. Van hieruit hebben we ons onderdeel opgebeld om ons op te komen halen met een vrachtwagen. Om 18.30 uur verlieten we Modjosarie in de donkere avond en reden over een bijna niet verlichte weg naar Modjokerto. We kwamen daar om 19.30 uur aan en werden hartelijk door onze jongens ontvangen. Hierna werd alles weer op zijn plaats gezet en konden ons gaan opmaken om te gaan slapen.

Zaterdag 23 auaustus 1947

Met Willy Vermeulen op wacht van 24.00 uur tot 6.00 uur.

Samen hadden we al vaak nachtwachtjes geklopt en dan babbelden we gezellig met elkaar, wat die nacht ook weer het geval was.

We hadden wacht in de stelling voor de grote tent op het hospitaalterrein. In deze tent lagen de kleine tentjes opgestapeld. Omstreeks 3.25 uur ging de patrouille, die bij ons was geweest om te kijken of alles rustig was, weer verder, na een dertig minuten bij ons gezeten te hebben. Even nadat de patrouille vertrokken was (het was doodstil) zagen we twee personen naar onze stelling lopen richting hospitaal, een 50 meter van ons verwijderd. We dachten, dat het de patrouille was, maar twijfelden en hielden een oogje in het zeil. Op dat moment gingen de twee linksaf en we wisten toen met zekerheid, dat dat onze patrouille niet kon zijn, maar wel verdachte personen van de T.R.I. of inlanders. Ze bevonden zich tussen ons en het hospitaal, zodat we niet konden schieten omdat er zich personen bevonden in dit hospitaal. We hebben toen afgewacht tot ze in het open veld waren. Vermalen wilde schieten met zijn stengun, maar er kwam geen schot uit en hij zei: "Dit rot ding vuurt niet, zeg!" Ik lag achter de bren en zette het wapen op automatisch, wachtte nog even en zag ze weer voor ons uit, niet ver van de stelling achter ons hospitaal waar twee jongens van de 33e Hp. V.A. waren en snapte niet dat die nog niet vuurden. Toen schoot ik, maar na

een paar kogels weigerde ook de bren, die ik daarna weer opspande. Onze "bezoekers" waren in dekking gegaan en ik schoot nu naar schatting waar ze zouden kunnen zijn. Na een vijftal patronen weigerde het wapen weer, nogmaals gespannen, weer geschoten naar schatting, totdat het na een paar schoten weer weigerde. (naderhand is verteld, dat de bren was afgesteld op het kleinste gaatje en dat moest op het grootste zijn, wegens de warmte hier in de tropen.) Tijdens het vuren was ik niet zenuwachtig, maar nu gierden de zenuwen door mijn keel. Dit kwam door het weigeren van de wapens. Het viel ook niet mee als je ook een vijftal minuten moet wachten op dingen die je op dat moment nodig hebt. Na een poosje te hebben gezwezen zei Willy: "Jan, we hebben mazzel gehad, het had ook anders kunnen zijn." Dat was ook zo. We hebben toen maar al te goed ondervonden, dat twee man in die stelling te weinig was als er iets gebeurde en je dan ook nog overzicht moest houden rondom je heen. Een 25 minuten na dit vuurgevecht kwam eindelijk wachtcommandant van Weerden bij ons met zijn pistooltje in de hand. Het eerste wat hij vroeg was of wij hadden geschoten en waarom. Nadat wij alles hadden uitgelegd vroeg hij of er ook was teruggevuurd, waarop we met nee antwoorden. Hij zei: "Nou, dan hebben jullie zeker maar gedacht, dat je wat zag". Wij begonnen ook te twijfelen, maar we zeiden tegen elkaar: "Het was toch duidelijk te zien." Brommend en foeterend ging sergeant van Weerden van de 33e Hp. V.A. weg en zei: "Het is natuurlijk weer de 34e HP. V.A. met zo'n geintje."

's Morgens om 6.00 uur gingen we zoals gewoonlijk weg. Dat was toegestaan, omdat er overdag geen wacht stond. En gingen wat eten en daarna de kamer op om te gaan slapen. Rond 7.00 uur, net voor het slapen gaan, kwam Wim van der Valk naar me toe en vertelde dat ze in de afgelopen nacht aan het tenten rampokken geweest waren. Enkele tenten, die ze door het schieten achter gelaten hadden lagen verspreid op het terrein voor ze het hazenpad hadden gekozen. Ook hadden de rampokkers aan de achterzijde van de grote tent een spoor gemaakt, dat voor ons vanuit de stelling onmogelijk te zien was. Er waren 7 tenten verdwenen, die volgens het zeggen een waarde hadden van 1500 gulden. De MP, die gebeld was, kwam rond 8.00 uur bij ons voor nader onderzoek en ze zochten met enkele jongens van ons de kampong af naast het hospitaalterrein naar bloed of andere sporen. Maar er was niets te vinden, dus ook vermoedelijk niets geraakt met het schieten. 's Middags werd er druk gewerkt aan de versperring bij de kampong en de ruwe takken door de koelies afgekapt voor een beter zicht. Omstreeks 18.00 uur moesten Willy en ik bij de wachtcommandant komen van de afgelopen nacht voor het rapport van de MP. Het rapport was volgens ons niet goed opgemaakt, want er stond in dat hij 's nachts tegen ons gezegd had, dat wij 's morgens op aflossing moesten wachten, wegens het gevaar van boobytraps bij de grote

tent. Ook werd ons aangeraden om over de weigering van de wapens te zwijgen. We gingen met dit rapport niet akkoord en vertelden nog waarom er niet in vermeld stond dat het zeer lang duurde voordat er bij ons weer controle was na het schieten. We zijn bij de sergeant weggegaan zonder te tekenen, maar vertrouwen deden we het niet. We hebben nadien nog een hele tijd in onzekerheid geleefd of dit voor ons nog gevolgen zou hebben. Want, je kunt nooit weten wat ervan zou kunnen komen in zulke omstandigheden. (In Malang heb ik nog vernomen, dat er geen enkele tent was verdwenen??)

Zondaa 24 augustus 1947

Van het rapport hebben we nog niets gehoord om dit af te maken en leefden wel in onzekerheid, wat er nog kan gebeuren. Ook ging er op deze dag een patrouille uit van 2-5-R.I. waarbij er veel werd gevuld door de artillerie en een van onze jongens van 2-5-R.I. sneuvelde.

Dinsdaa 26 augustus 1947

In deze nacht werd er een aanval gedaan van de T.R.I. (Indonesische leger) op de buitenposten van Modjokerto. Wij hadden grote waakzaamheid rond ons hospitaaltje. Vanaf 24.00 uur moetsen Vermeulen en ik wachtlopen. Omstreeks 1.00 uur werd er aan verschillende zijden en af en toe in Modjokerto gevuld en ook werd er door de jongens van 2-5-R.I. een lichtkogel afgevuurd, die de hele omgeving verlichtte en een mooie kleur te weegbracht in de donkere nacht. 's Morgens werden er verschillende vliegtuigbommen gevonden, die in de namiddag werden opgeblazen.

Dinsdag 2 september 1947

Rond 4.30 uur werd er een bailybrug door de T.R.I. opgeblazen, waardoor het vervoer is verbroken tussen Modjokerto en Soerabaja. En we voorlopig een omweg moeten maken naar Soerabaja tot alles weer hersteld is. De hele dag werd er regelmatig door de artillerie van ons geschoten.

Maandaa 8 september 1947

Op deze dag werd ik te werk gesteld op de chirurgische afdeling op zaal 1 en hoefde vanaf heden niet meer op wacht.

Woensdaa 10 september 1947

Rond 10.00 uur werd er een KNIL-militair, ene Willemsen, binnengebracht, die zichzelf door onvoorzichtigheid met een stengun had verwond. Rechts naast het oog was de kogel er in gegaan en in het achterhoofd was hij eruit gekomen. Hiermee was veel werk aan de winkel en was dan ook blij met de aflossing rond 22.00 uur.

Vrijdag 12 september 1947

's Morgens om 8.00 uur stond dokter van Essen bij me en vroeg of ik overgeplaatst zou willen worden naar Soerabaja om te gaan werken in het C.B.Z. (Centraal Burger Ziekenhuis). Samen met Jan Schreuder en we vonden dit goed en vertrokken samen rond 14.45 uur naar de havenstad en sliepen de komende nacht in de "Darmo" bij onze jongens van de 34e Hp. V.A.

Zaterdag 13 september 1947

In de voormiddag gingen we de stad eens bekijken en het is een hele verandering vergeleken met Modjokerto. Zonder wapen liepen we door de straten en er was veel drukte van het verkeer en de bevolking. In de namiddag reden we met de wagen naar het C.B.Z. en werden er hartelijk ontvangen door dokter van der Meer, die ons naar een andere plaats verwees bij de staf van de vierde Infanteriebrigade (Prinses Irene Brigade). Daar aangekomen was de commandant niet thuis en reden we weer terug naar de "Darma" en zetten onze tampatjes weer op zijn plaats voor de komende nacht.

Dinsdag 16 september 1947

Te 8.00 uur gingen we weer op pad met een ambulance-wagen van ons, samen met dr. van Keep naar de plaats van bestemming. En gingen ons melden bij de commandant, waarvan we al een behoorlijke uitbrander kregen, omdat we niet in de houding gingen staan. Dit was al een goed begin bij de ontvangst! Nadat dit alles was voorgevallen kregen we een kamertje toegewezen. We moesten hier voor ongeveer 200 militairen van de Staf instaan en ook voor de hygienische verzorging in en buiten de gebouwen. Elke dag werd er voor deze jongens ziekenrapport gehouden van 7.00 tot 9.00 uur en van 16.00 tot 17.00 uur. Bij ernstige gevallen moesten we dokter van Keep opbellen. Die tevens ook een keer per week langs zou komen. We liggen hier in het hartje van Soerabaja, nl. Embang Woengo. (straatnaam)

Vrijdag 26 september 1947

Onder de jongens hier heerst er veel ringworm en schimmel en we krijgen het elke dag drukker op het ziekenrapport. Ook komen er verschillende krijgsgevangenen van de T.R.I. bij ons op het ziekenrapport voor een behandeling, die hier bij de 4e Infanterie aan het werk zijn en we behandelen deze mensen ook zo goed mogelijk en ze zijn ook zeer dankbaar en komen dikwijls binnen met de Jappengroet. Sommige van onze jongens verwijten ons twee, dat zij door ons worden geholpen, daar er in het gevangenkamp ook een polikliniek is.

Woensdag 1 oktober 1947

's Morgens om 9.00 uur ging ik al liftend naar Modjokerto om sigaretten te gaan halen, zo'n 50 km. van Soerabaja. In

Modjokerto kreeg ik te horen, dat de sigaretten zijn beschimmeld en nadat ik nog wat de jongens van ons peloton had gepraat ging ik weer terug met een inlandse wagen, die vol zat met inlanders en waar ik alleen als blanke tussen vertoefde. Onderweg kregen we een tropische bui en moesten stoppen. Van de inlanders moest ik in de cabine van de auto gaan zitten, omdat het zeil over de bak op verschillende plaatsen water doorliet. Dit deed ik persoonlijk niet graag, daar ik dan al deze mensen achter me had. Rond 17.00 uur was ik weer op de plaats van bestemming.

Dinsdaa 28 oktober 1947

Op deze dag werd er een aktie verwacht op het eiland Madoera en 42 militairen van hier moeten zich gereed maken om deel te nemen aan deze aktie. Ook werd er bekend gemaakt dat er vanaf 1 november a.s. iedere militair 20 postbladen kreeg bij de kadio, die portvrij konden worden verstuurd, de rest moest men gaan betalen. Hierover werd behoorlijk gekankerd onder de jongens.

Woensdaa 12 november 1947

De voorvermelde rantsoenering van de postbladen is opgeheven en we kunnen weer zoveel schrijven als we zelf willen.

Vrijdag 12 december 1947

In de namiddag rond 18.00 uur zijn er een 100-tal Grenadiers van de 4e Infanteriebrigade bij ons aangekomen uit de buurt van Griessee. De T.R.I. heeft de dijken doorgestoken en alles staat daar onder water. De jongens zien er vuil en vies uit van het baggeren door het water. Ook Ko de Rond uit Oud Gastel is bij deze groep, waarmee ik nog even heb gesproken.

Zondaa 14 december 1947

Piet van As uit Oud Gastel komt zo af en toe eens een bezoekje brengen. En we besloten samen eens naar de Rond te gaan in de Kromhoutkazerne in Soerabaja en we hebben ons best vermaakt bij Ko.

Maandaa 15 december 1947

Rond 7.00 uur krijgen we bericht van dokter van der Meer dat Jan Schreuder en ik onze bagage zo snel mogelijk moesten inpakken voor overplaatsing naar Malang en zit onze tijd er weer op hier in Soerabaja en we hebben het hier ook best naar onze zin gehad.

Om 11.30 reden we weg en komen rond 14.00 uur te Malang aan in het "Soekoenhospitaal" bij ons onderdeel van de 34e Hp. V.A. Hier verblijven de meeste jongens van ons, buiten het 2e peloton, dat nog te Modjokerto zijn werk doet. Malang is een mooie stad en ligt in de bergen, een 90 km. van Soerabaja op een hoogte van 430 m. tussen 4 grote vulkaanbergen, nl. de

Gunung Smemeru (3675 m.), Gunung Kawie (of de slapende vrouw; 2860 m.), Gunung Ardjoeno (3363 m.) en de Gunung Butak (2867 m.). Het is hier een zeer mooie omgeving en ook een veel beter klimaat. Ook is het een behoorlijk hospitaal, met een tiental ziekenzalen voor militairen en ook voor vrouwen en kinderen van het K.N.I.L.

Vrijdag 19 december 1947

In diensttreding als verpleger op zaal 1.

Donderdas 25 december 1947

Kerstviering in het "Soekoenhospitaal". Alles is goed georganiseerd en we hebben ook een klein feestje en een plechtige H. Mis en we zijn tevreden over deze dag, maar we hopen toch de volgende keer Kerstmis in Nederland te kunnen vieren.

Zaterdag 10 januari 1948

Wervelstorm omstreeks 16.00 uur. Veel schade in het hospitaal met overlast van water in enkele afdelingen. Met dit alles is er veel werk aan de winkel om alles weer zo'n beetje normaal door te kunnen laten gaan.

Woensdag 14 januari 1948

's Nachts rond 1.00 uur werden we wakker van het geratel van het schieten en geschreeuw van de aanvallers van de T.R.I. onder het geroep van "Merdekka" (vrijheid). De tampatjes uit en met het wapen in de hand naar de gangen van het hospitaal, ook verschillende lopende patienten waren aanwezig. Rond 2.15 uur is het weer volkomen rustig en werd het alarm opgeheven en gingen we weer slapen.

Donderdaa 5 februari 1948

Op deze dag werden er vele van onze tegenstanders uit ons gebied over de Status Quo-lijn gebracht en ze mochten ook hun wapens meenemen! Dit was een overeenkomst tussen de Republiek en Nederland.

Vrijdag 14 mei 1948

Het 1-jarig bestaan van de 34-ste Hp. V.A. met Vlaggenparade, toespraken, volksspelen, H. Mis en Dankdienst, met een behoorlijk feestmaal voor deze gelegenheid. Alles bij elkaar een goede dag voor ons.

Dinsdas 1 juni 1948

's Middags moest ik bij de commandant op het matje komen, daar ik vier dagen geen pillen had geslikt tegen malaria en kreeg hiervoor vier dagen licht arrest, dus mag ik vier dagen het hospitaal niet verlaten.

Feestprogramma:

12 Mei 1948

17.30 uur Slamatan gevolgt door uitvoering van gamalang muziek en Indiese volksdansen.

Op het feestterrein.

14 Mei 1948

Verjaardag van onze 34 e Hp.V.A.

7.30 uur Opname van een groepsfoto der geheele 34 e Hp.V.A. voor de ingang van het hospitaal.

8.30 uur Vlaggenparade met medewerking van het Hp.V.A. fanfarecorps.
Feestrede van de commandant.

9.00 uur tot Waterfeest in ons eigen zwembad.

12.00 uur

14.00 uur tot Veldwedstrijden op het feestterrein.

18.00 uur

18.30 uur Gemeenschappelijke broodmaaltijd in de recreatiezaal.

19.30 uur Vertrek per auto naar de feestzaal

20.00 uur Aanvang van de feestavond met de Hp.V.A. revue en gevarieerd bal.

15 Mei 1948

14.00 uur tot Voetbalbliksemtournooi om de 34 e Hp.V.A. beker. Opgeluis-
18.00 uur terd met muziek van het Hp.V.A. fanfarecorps.

16 Mei 1948 1 e Pinksterdag.

DANKDAG.

7.30 uur H.Mis opgedragen uit dankbaarheid.

18.30 uur Herdenkings - en dankdienst.

Deze diensten zullen gehouden worden in de kerkzaal van het hospitaal.

Alle militairen zijn welkom.

17 Mei 1948. Finales van het voetbalbliksemtournooi. te 14.00 uur.

18.00 uur Met als speciale attractie van de wedstrijd:

Kader 34 e Hp.V.A. - Manschappen 34 e Hp.V.A.

Prijsuitreiking door de commandant.

14 Mei 1948 Volksspeldag voor de 34 e Hp.V.A.
De te houden wedstrijden zijn:

9.00 uur tof 1) Kussengevecht op een ronde balk boven het zwembassin.

12.00 uur

2) Peentjeshappen.

3) Geconstumeerd steektournooi op drijvende waterpaarden.

14.00 uur tot terreinwedstrijden.

18.00 uur

1) Mastklimmen.

2) Kruiwagenloop voor paren.

3) Zaklopen voor dames en heren.

4) Hindernisbaan.

5) Ringrijden voor paren op de motorrijwielen.

en nu

Onze Hp.V.A.

REVIEW

Met medewerking van:

Joke Feenstra
Nel Verhorst
Jan Molenbel
Loek de Beer
Menno van Beest
Tonny de Lange

Albert Kuiper
Wim van Oosten
Cor Blom
Harry Kievit
Frans Schrover
Heikko van Ginkel

Muzikale omlijsting van Jan Gerritsen - Maarten - Klopper en Jac.Jansen.
Samenstelling conferance en algeheele leiding
Cor van der Zee.

=====

14 Mei 1947 tot 14 Mei 1948.

Een jaar uit Nederland.

Onwillekeurig gaan onze gedachten terug naar de dag, dat we op de boot stapten. Wij denken ook terug aan de tijd daarvoor, aan onze diensttijd in de Seypensteinkazerne of in Eindhoven, aan ons inschepingsverlof, aan het afscheid nemen van hen, die ons lief waren.

Wij denken ook aan het jaar, dat achter ons ligt. Aan de bootreis en aan de aankomst in Soerabaja, aan onze eerste moeilijke tijd in "Darmo" of in Modjokerto, aan het C.B.Z., aan de actie's waaraan velen van ons deelnamen, aan Malang van luttele maanden terug.

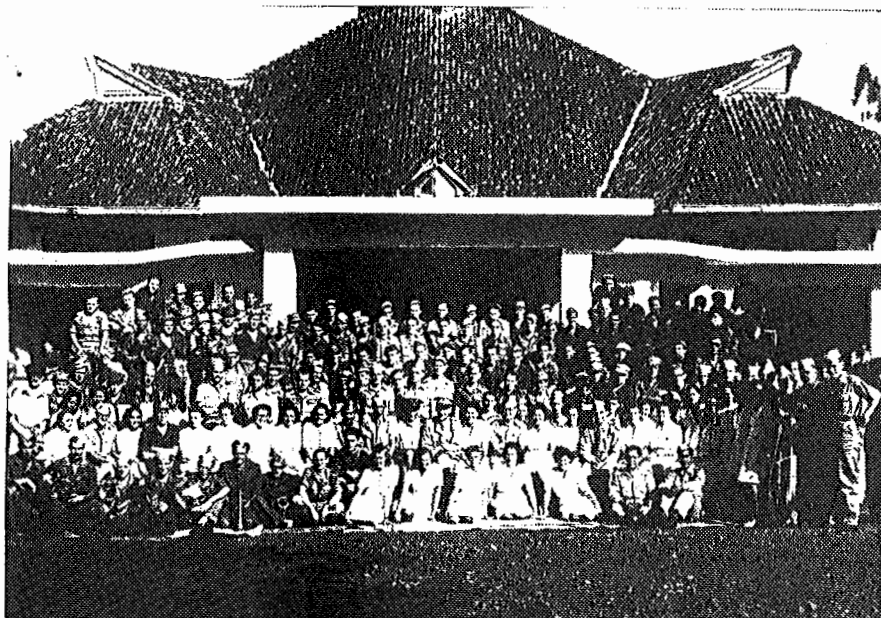
Er is zo veel gebeurd in dat ene jaar. Wij kunnen ons de feiten, de gebeurtenissen van die priode nauwelijks meer scherp voor de geest halen. Er blijven ons slechts momentopnamen bij, enkele foto's geknipt uit die lange film, die aan ons voorbij trok. De rest is vergeten. En toch doet het goed, die oude gebeurtenissen ons weer eens voor de geest te halen. Gelukkig zijn er data, waardoor wij in staat zijn, aan ons verhaal wat meer ruggesteun te geven. Data, waarop de grote gebeurtenissen plaats vonden en die ons van de geschiedenis van dit jaar een helderder, scherper beeld geven.

Dus: 14 Mei 1947 - de dag der inscheping van de 34 e Hp.V.A. Hoe was dat ook weer? Het afscheid op het kazerne terrein, de afscheidsrede van onze commandant, de Muziek op het station te Utrecht, de treinreis met de wuifende mensen op de wegen en velden van ons mooie land, de grote loods op het haventerrein. Daarna de inscheping zelf, lange rijen soldaten gebukt onder kitbags in een lange sliert op de kade, op de loopplank en op de boot, tot in de ruimen. Een haast beangstigend gezicht, deze 2300 man opgeslokt te zien worden in de buik van dat reusachtige monster, die "Volendam", die al deze jonge mensen zou brengen naar ver gelegen streken, waar gevaar loert. Beangstigend, te weten, dat er van die 2300 zouden zijn, die niet terug zouden komen, misschien weinig, misschien veel. En toch, een plan, een doel, om orde en vrede te brengen in een wereld waar wanorde en oorlog heerste.

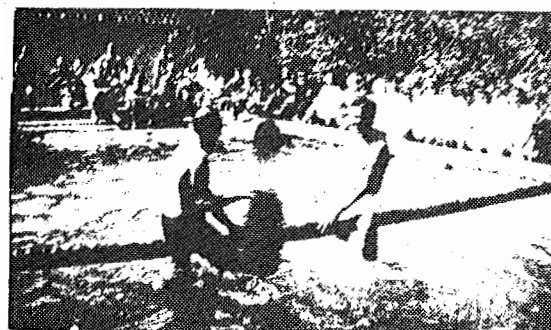
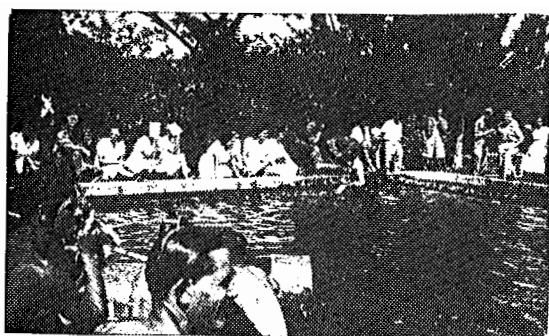
En ook was er: het avontuur. Slechts weinigen van ons kenden Indië, niemand kende het naoorlogs Indië, we zouden vreemde landen zien, vreemde volken, vreemde zeden. Het avontuur trok. De horizonnen wenkten ons naderbij.

J.W. Wagemakers
(broeder Servaas)

Groepsfoto voor het "Soekoenhospitaal"

Kussengevechten tijdens de viering van het 1-jarig bestaan
van de 34-ste Hp. V.A. (14 mei 1948).

Woensdag 9 juni 1948

Vandaag zijn ook alle jongens van het 2-de peleton uit Modjokerto bij ons aangekomen, dus is het gehele onderdeel op een paar na bij elkaar.

DIENSTVERRICHTINGEN OP DE BUITENPOSTEN

Maandag 19 juli 1948

Om 6 uur werden we gewekt en waren met een groepje van 10 man weldra druk bezig met het afbreken van ons tampoetje voor een tijdelijke overplaatsing naar 4-5 R.I. Een overplaatsing, die veertien dagen zou duren. Om 7.30 uur vertrokken we met een wagen van ons onderdeel naar Pakisadji, waar we om ca. 8.00 uur aankwamen. Hier moest worden gewacht op kapitein Ket, de commandant van het V.P.-gebied. (een soort niemandsland). Het wachten duurde wel lang, maar eindelijk, om 15.30 uur gingen 6 van onze jongens naar Rendakpajak, in het V.P.-gebied.

Ze moesten hun pistool inleveren en kregen een geweer met 50 patronen. De andere 4, waaronder ik, vertrokken naar Toempang met een 3-tonner van 4-5 R.I. Hier kwamen we om 16.00 uur aan en we moesten daar weer twee uur wachten voor we verder gingen. Hier kregen wij ook een geweer met 50 patronen, maar onze revolver hoefden we niet in te leveren. Uiteindelijk arriveerden wij in Padjarang, onze plaats van bestemming, om 18.30 uur.

We kwamen hier in een groep kampongs te liggen, midden in het V.P.-gebied. We mochten hier niet zonder de gele band lopen, waarop met zwarte letters v.p. stond. In dit V.P.-gebied mochten maar een vastgesteld aantal militairen verblijven. In dit district 36 man, zo werd ons door de jongens daar verteld. Ook mochten hier maar lichte wapens, dus geen bren bijv. aanwezig zijn, maar niet tegenstaande dat was er toch een bren op de post verborgen. Je kunt maar nooit weten wat er kan gebeuren als je wordt aangevallen nietwaar! We lagen ca. een km. van de Status-Quo-lijn af. De omgeving was nog al begroeid met bomen en ander groen, waartussen verschillende kampongs verborgen lagen.

Dinsdag 20 juli 1948

's Morgens van 5.00 tot 7.00 uur op wacht. Enkelpost. Het is hier op deze uren koud en donker en je hoorde duizenden geluiden van krekels enz. Af en toe controleerde je een inlander, vroeg naar zijn soerat, en onderzocht de manden, die vol waren met artikelen voor verkoop in het gebied van de S.Q.-lijn. 's Middags kregen we bezoek van Kapitein Ket en daarna kreeg de postcommandant, sergeant Hoogebrugge, opdracht om drie jongens van deze post naar een andere over te plaatsen, twee jongens van de Hupva en een van de M.I.B.A. Van Geen en ik werden aangewezen, pakte onze spullen in en

vertrokken om 15.00 uur naar de post Tadjinan met enkele jongens, die ons wegbrachten. Onze bagage zou in de loop van de dag met de keukenwagen worden nagebracht. Om 16.15 uur kwamen we in de kampong Tadjinan aan en sloegen ons bivak op in een behoorlijk huis, recht tegenover de moskee. Bijna de gehele bevolking was hier gevlucht en wij lagen hier een 500 meter van de S.Q.-lijn af. Vanaf onze plaats kon je met het blote oog je tegenstanders zien. Op deze post was het wel treurig gesteld met het eten en drinken. Het drinkwater moest worden gehaald uit een kali, die nog te vies was om er een bad in te nemen en op 100 m. afstand zag je regelmatig inlanders hun behoeften in dit water doen enz. Onze kleren moesten we ook zelf in dit water wassen. We gebruikten het zelfs om thee te zetten en water te koken. Gelukkig stonden er ook veel klapperbomen, zodat we toch onze dorst konden lessen.

Woensdag 21 juli 1948

Vandaag wacht van 4.30 tot 6.00 uur en weer enkelpost. Hier vond ik wel dat je goed moest uitkijken tijdens je wacht, omdat je niet wist, wat je tegenstander hier vlakbij van plan was. Om 3.00 uur was er nog een patrouille weggegaan, die om 8.00 uur met twee gevangenen was teruggekomen. Na verhoor werden ze beiden weer op vrije voeten gesteld. Het ochtend- en avondeten bestond hier uit noodrantsoenen, zoals kaakjes, gedroogd fruit, ook 5 sigaretten en mepacrine- en zouttabletten. Om 21.00 uur moest ik voor het eerst mee op patrouille. Met vijf man gingen we door het Boeringgebergte. Onderweg, aan de overzijde van de S.Q.-lijn, zagen we ook een patrouille gaan van onze tegenstander in witte kleding. Om 5.00 uur de andere morgen waren we weer op de post terug en gingen slapen na deze vermoeiende trip.

Donderdag 22 juli 1948

Omstreeks 10.00 uur arriveerde er een patrouille van de post Padjarang. Hierbij was Jac. Jansen van ons onderdeel en hij had het goed naar zijn zin. Om 17.00 uur stonden we met onze verrekijker bij de S.Q.-lijn te kijken en zagen duidelijk dat onze tegenstanders ook op hun post waren.

Vrijdag 23 juli 1948

Van 4.30 uur weer op wacht. Enkelpost. Om 18.00 uur gingen we met vier man naar de S.Q.-lijn en na een half uurtje kregen we bezoek van onze tegenstanders aan de andere kant van de lijn. Dit waren ook 4 militairen en we hebben samen gemoedelijk met elkaar gepraat. Ze waren zeer goed op de hoogte met onze verblijfplaats en kenden zelfs enkele namen van onze Ambonese militairen. Zij droegen een rode band om de arm met daarop de letters P.K. in zwart. Zij waren goed gekleed. Eigenlijk wel een rare wereld. Nu stond je gemoedelijk met elkaar te kletsen en de volgende dag zou het best mogelijk kunnen zijn, dat je

probeert elkaar overhoop te schieten. Om 22.00 uur weer op patrouille en om 22.30 uur gingen we bij een viersprong in hinderlaag liggen en wachtten af, of er iets te vangen zou zijn. Na een paar uurtjes kwamen er in de verte vijf schimmen aan op de weg. Ze waren op de fiets. We spanden onze wapens en toen ze vlakbij waren riep onze commandant: "Brentie!" (halt) Ze schrokken geweldig en konden in het begin bijna niets uitbrengen. Eindelijk kwam er antwoord. Ze vertelden dat ze van de burgerpolitie waren, op nachtpatrouille door de verschillende kampongs in de omgeving. Ze waren bewapend met een sabel of klewang en mochten van ons weer verder rijden. Daarna gingen we ook maar verder en brachten een bezoek aan een petinggi voor nader inlichtingen uit zijn kampong. We dronken er een heerlijk kopje thee en aten er een koekje bij. Hierna gingen we over smalle sawah-dijkjes weer terug naar onze post.

Zaterdag 24 juli 1948

Deze morgen moesten we alles inpakken, want de 20 personen van deze post zouden in de loop van de dag worden afgelost door een ander groep. Ook ik had alles ingepakt, maar toen de aflossing kwam, vertelde men, dat de twee jongens van de 34-ste Hupva en de jongen van de M.I.B.A. op deze post moesten blijven. Dus konden we alles weer gaan uitpakken. We hadden wel graag met deze jongens meegegaan, weg van deze rotpost, want ook de kameraadschap in deze groep was uitstekend. De opdracht van de V.P.-commandant was echter, dat we nu bij de jongens van de 3-4-5-R.I. kwamen te liggen. Zij waren wel anders dan de jongens van de vorige groep, want zij waren al spoedig in de kampong aan het rondsnoeffen. Om 14.00 uur ging er een verkenningspatrouille weg. Ik moest mee om de bordjes van de S.Q.-lijn aan te wijzen. Om 16.00 uur waren we weer terug op onze post.

Wordt vervolgd.

LIJST VAN GASTELSE VERENIGINGEN EN ORGANISATIES

De onderstaande lijst is een eerste opsomming van Gastelse verenigingen, organisaties en instellingen. Ze staan in chronologische volgorde naar het jaar van oprichting. Achter de naam staat om wat voor vereniging het gaat. Daaronder worden de oprichters genoemd.

De lijst met ruim 200 clubs begint in 1609 en eindigt in 1995. Wat opvalt is dat er vooral de laatste jaren, maar weinig verenigingen meer worden opgericht. Overigens is de opsomming verre van compleet. Aanvullingen, opmerkingen, correcties zijn dan ook welkom.

Wat ook mooi zou zijn, is dat we van elke vereniging een groepsfoto in ons foto-archief kunnen opnemen. Reacties te richten aan de redactiecommissie.

- 1609: **Gilde van St. Sebastian van Gastel. Schuttersgilde.**
- 1769: **Brandweer.**
- 1811: **RK Armbestuur.**
- 1834: **Eendracht Maakt Macht. Handboogschutterij.**
Oprichters: W. Blankers (le vz), J. Moerings.
- 1848: **Mariacongregatie Laurentiusparochie.**
- 1849: **De Batavieren. Handboogschutterij.**
- 1852: **Graansociëteit De Meelworm.**
- 1863: **Zekerheid Geeft Rust. Gastelse Brandwaarborgmij.**
- 1867: **Broederlijke Eendracht. Handboogschutterij.**
- 1869: **St. Laurentiuskoor. Kerkkoor.**
- 1872: **Gastels Fanfare en Liedertafel. Muziekvereniging.**
Oprichters: R. Verlinden, J.F. Vlekke, N. v Mechelen.
- 1874: **Oranjecomité Oud Gastel. Organisatie Oranjefeesten.**
Oprichters: J. van Sprangh en J.F. Vlekke.
- 1874: **H. Familie.**
- 1880: **De Schansschutters. Hadboogschutterij.**
- 1880: **Amicitia. Handboogschutterij.**
- 1880: **De Batavieren. Handboogschutterij.**
- 1882: **De Heldenbroeders. Handboogschutterij.**
- 1885: **Bond van Suikerfabrikanten.**
Oprichter: J.F. Vlekke.
- 1887: **Virtus In Medio. Handboogschutterij.**
- 1890: **Vereniging tot aankoop van steenkool.**
- 1890: **Gastelse Harddraverijvereniging. Org. paarderraces.**
- 1892: **Bond van Onderwijzers, afd. Oud Gastel.**
Oprichter: J. Vermeulen.
- 1903: **De Hanze. Middenstandsvereniging, later RKMV en GOV.**
Oprichters: P. Akkermans, J. Smoor (le voorzitter).
- 1904: **RK Volksbond. Arbeidersbew., later St. Bernardus; KAB.**
Oprichters: P. Dans (le vz), P. Snepvangers.

- 1907: **St. Antonius Abt.** Varkensfonds.
Oprichters: J. Wierickx, A. Buckens, M. Theunisse.
- 1908: **Emma.** Voetbalvereniging.
Oprichters: C. Verpaalen en B. Nijman.
- 1909: **St. Elisabethsvereniging.** Liefdadigheidswerk.
Oprichter: pastoor G. Damen, E. Mastboom-Paternostre.
- 1911: **Concordia Florebit.** Handboogschutterij.
- 1913: **Vrijwillige Gastelse Brandweer.**
Oprichter: A. Akkermans (le commandant), burg. Mastboom.
- 1913: **RK volksbibliotheek.**
Oprichters: F. Akkermans, J. de Jong, kap. Roomer.
- 1916: **Wilhelmina.** Voetbalvereniging.
Oprichters: Gebroeders Van Sprundel.
- 1917: **St. Jozef.** Bouwbond.
- 1915: **Mobilialia.** Toneelclub.
Gemobiliseerde militairen in Oud Gastel.
- 1918: **St. Antonius.** Katholieke boerenbond. Later NCB.
Oprichters: L. Moerings, J. Brocatus, P. Uitdewilligen.
- 1918: **St. Willibrordus.** Katholieke arbeidersbond.
Oprichters: J. Wierickx (1 vz), J. Hack, C. Hagenaars.
- 1919: **Ons Verlangen.** Katholieke Verbruikerscoöperatie.
- 1919: **De Konijnenvriend.** Kleindierenvereniging.
Oprichter: C. Lazaroms.
- 1919: **Eigen Hulp.** Onderlinge paardenverzekering.
- 1919: **Burgerwacht.**
- 1919: **Onderling Kunstgenot.**
- 1919: **RK Kiesvereniging.**
- 1919: **Kaart- en pijpenclub Overesselijk.**
- 1920: **Concordia.** Fanfare.
Oprichter: C. Melsen.
- 1920: **Wit-Gele Kruis.**
- 1920: **St. Laurentius.** Tuindersvereniging.
Oprichters: J. Akkermans, P. Verholen.
- 1920: **Willen Is Kunnen.** Toneelvereniging.
Afdeling van kegelclub Nooitgedacht.
- 1921: **Het Zuiden.** Postduivenvereniging.
Oprichter: M. van Rijsbergen.
- 1921: **Gymclub van Broeders van Scheppers.**
- 1922: **RK Jonge Boerenstand.** (Sinds 1963: KPJ)
Oprichters: P. Uitdewilligen, C. Akkermans, A. Mulders.
- 1922: **Broederlijke Liefde.** Handboogschutterij.
- 1923: **Gastels Sportvereniging.** voetbalvereniging.
Oprichters: Gebroeders Van Sprundel.
- 1924: **St. Theresia.** Missienaakring.
- 1925: **Gastelse Boys.** Voetbalvereniging.
Oprichters: Gebroeders Van Sprundel en R. de Wolf.
- 1925: **Sportlust.** Wielervereniging.
- 1927: **Gastels Fanfare en Mannenkoor.**
Oprichters: A. Nuchelmans, J. Willemen.

Voetbalvereniging Wilhelmina
met o.a. Piet Bus, Cees en Geert van Sprundel.

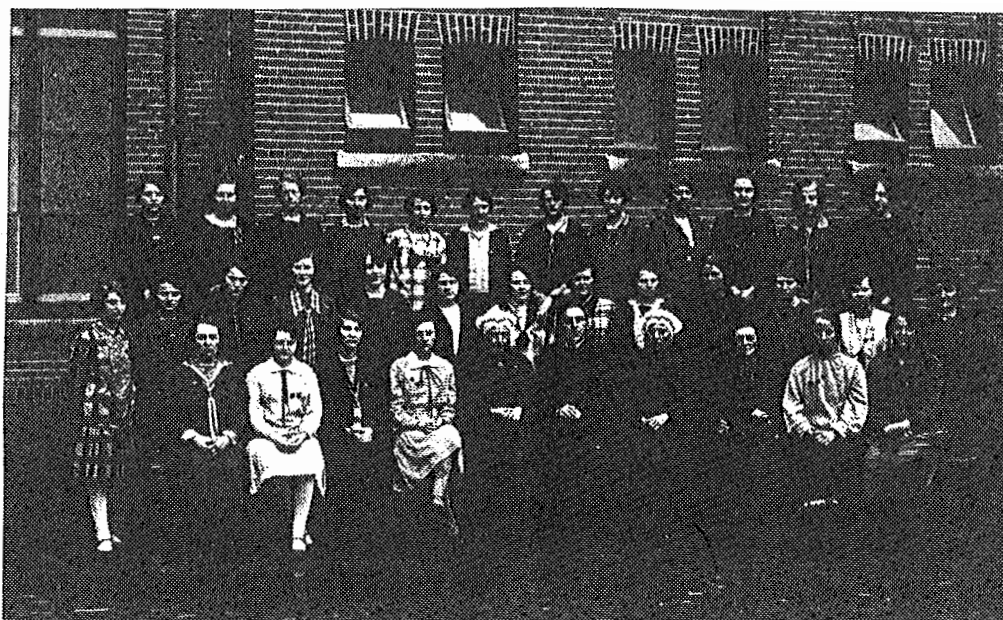

Fanfare Concordia

- 1931: Heer Jans Ruiters. Rijvereniging.
Oprichters: bestuur RK Boerenstand.
- 1932: Wilhelmina II. Voetbalvereniging.
Oprichter: A. den Ouden.
- 1932: St. Vincentiusvereniging.
- 1933: Gastels Sportclub. Voetbalvereniging, later SC Gastel.
Oprichter: L. Vrolijk, A. Roebers.
- 1933: RK Jonge Middenstandsvereniging.
Oprichter: P. Akkermans.
- 1935: St. Bernardusbroederschap.
- 1935: Katholieke Actie Mannen.
Oprichters: kap. van de Elzen, P. Cornelisse.
- 1936: De Jonge Wacht. Jongensclub.
Oprichters: Br. Theophile.
- 1936: Luchtbeschermingsdienst.
Oprichter: dhr. Waalwijk.
- 1938: St. Laurens. Heemkundekring.
- 1938: Feestcomité Mastboom/Wilhelmina. 40 jarige jubilea.
Voorzitter: M. van Nispen.
- 1939: Vrijwillige Burgerlijke Dienst. Ver. voor evacuees.
Oprichter: mr. H. Mastboom.
- 1940: Gastels Toneel Ensemble. Toneelvereniging.
- 1940: Zelfbeschermingsdienst.
- 1941: Gastelse Blokploegorganisatie.
- 1941: St. Bernaerts. Heemkundekring.
Oprichter: Br. Theophile, mr. H. Mastboom.
- 1944: Steeds Beter. Biljartvereniging.
- 1945: Gastels Operette Gezelschap. Operettevereniging.
- 1945: St. Willibrordus. Reisvereniging bejaarden.
Oprichter: H. Hofland.
- 1945: St. Laurens. Heemkundekring.
Oprichter: Br. Theophile, F. Akkermans.
- 1945: Kunst Na Arbeid. Toneelvereniging.
Oprichters: Br. Canisius en J. Hagenaars.
- 1945: Vrouwelijke Katholieke Arbeiders Jongeren (VKAJ).
Oprichters: kap. Van Dam, T. van Dongen, C. Akkermans.
- 1945: Vlug en Lenig. Gymnastiekvereniging. Even nog Hollandia.
Oprichters: A. Hulshof, A. Lambregts.
- 1945: Laurentiusgroep. Verkennergroep.
Oprichter: kapelaan R. Peeters.
- 1945: Monumentencomité. Doel: oprichten oorlogsmonument.
Oprichter: dr. A. van Susante.
- 1945: RK Bond van Handels-, kantoor- en winkelbedienden.
Oprichter: J. Konings.
- 1945: Gastels Revue Ensemble. Revuevereniging.
Oprichter: M. Aarssen.
- 1945: Comité Ned. helpt Indie. Later Katholiek Thuisfront.
Oprichter: M. Aarssen.
- 1945: Polymnia. Dames-zangvereniging.
Oprichter: pr. Van Dam en H. van Poll.

- 1946: **Katholieke Volks Partij, afdeling Oud Gastel.**
Politieke partij. Oprichter: M. Aarssen.
- 1946: **Door Vrienden Opgericht. Toneelvereniging.**
Oprichter: F. Vervaart, P. Hagedaars.
- 1946: **St. Eloy.** Katholieke metaalarbeidersbond.
- 1946: **St. Bonifacius.** Katholieke transportarbeidersbond.
- 1946: **St. Deusdedit.** Katholieke landarbeidersbond.
- 1946: **RK Bond van Bakkersgezellen.**
Oprichter: A. van Hasselt.
- 1946: **St. Jeanne d'Arc.** Katholieke jonge boerinnenbond.
Oprichter: pr. van Dam.
- 1946: **De Vrolijke Rikkers.** Rik- en biljartvereniging.
- 1947: **KAV.** Arbeidersvereniging.
- 1947: **GAVOG.** Ambtenarenvereniging.
- 1947: **Herwonnen Levenskracht.**
- 1947: **Vereniging van meisjes Mulo en Lyceum.**
Oprichter: pr. Van Dam.
- 1947: **Gastel Vooruit.** Organisatie wielerronde.
Oprichters: L. Vrolijk (le voorzitter), J. Akkermans.
- 1947: **EHBO, afd. Oud Gastel.**
Oprichter: W. de Veth (1e voorzitter), dr. A. v Susante.
- 1947: **Avanti.** Judovereniging.
- 1948: **Huldigingscomité jubileum Wilhelmina. 50 jarig jubileum.**
Oprichter: Mevr. Hofland-Majoie.
- 1948: **Juliana.** Korfbalvereniging.
Oprichter: Pr. v. Dam en M. Feddes (le voorzitster).
- 1948: **Gastelse Wipclub.** Wipschietvereniging.
Oprichter: P. Bus, N. den Ronden, B. Nijman.
- 1948: **NKV-dames afd. Oud Gastel. Later KVB.**
Oprichter: L. Paantjes-Lanen.
- 1948: **De Duikers.** Postduivenvereniging.
Oprichters: A. Paantjens en L. Akkermans.
- 1948: **Eerste Gastelse Reisvereniging.**
Oprichter: L. Vrolijk.
- 1948: **Kuivezandse Revuegroep.** Revuevereniging.
Oprichter: Q. Ksevoets, A. Goorden.
- 1949: **Bond van Ouderen.**
Oprichter: C. Lips.
- 1949: **RK Boerinnenbond.**
Oprichter: A. Meeuwissen-Moerings.
- 1949: **Stichting Sportpark.** Oprichting nieuw sportpark.
Oprichters: L. vrolijk, P. Verholen, H. Hofland.
- 1949: **SANTOS-comite.** Tbc-bestrijding vanuit middenstand.
Oprichter: C. Melsen.
- 1949: **Steun Wettig Gezag.**
- 1949: **Algemeen Belang.** Politieke partij.
Oprichters: L. Vrolijk, J. Roosendaal, P. Corstjens.
- 1949: **Tennisclub Gastel.**
- 1949: **MAGO.** Motor- en Automobiellclub.
Oprichter: L. Vrolijk.

- 1949: De Favoriet. Supportersclub, wielervereniging.
- 1949: RK Bond Cafe en Hotelhouders.
Oprichter: A. Peeters.
- 1950: St. Viktorstichting. Organisatie schippersschool.
Oprichter: Br. Theophile.
- 1950: LONA. Wandelclub.
Oprichters: VKAJ.
- 1951: De Vogelvrienden. Vogelvereniging.
- 1951: Helpt Elkander. Wielervereniging.
Oprichter: J. Engelen.
- 1951: Supportersclub SC Gastel.
- 1951: Tremolando. Mandoline-orkest.
- 1952: Con Amore. Accordeonvereniging.
Oprichter: J. Jonkers.
- 1953: Sociaal-Charitatief Centrum.
Oprichter: H. Hofland.
- 1953: Meisjes-middenstandsvereniging.
- 1954: Avis Amicitia. Vogelvereniging.
Oprichter: A. Vromans.
- 1954: Top Scores. Tafeltennisclub.
- 1955: Comite Ziekentriduüm.
- 1955: Trouw bij Dag en Nacht. Politiehondenvereniging.
- 1955: Stichting Speeltuin. Oprichting speeltuin nieuwe wijk.
Oprichter: M. v.d. Heyden.
- 1956: Jan Frederik Vlekke-Comite. Comité voor gedenksteen.
Oprichters: C. Dam en Br. Theophile.
- 1956: 't Blikske. Hengelsportvereniging.
Oprichter: L. van Hooijdonk (le voorzitter)
- 1956: Drumband Oud Gastel.
Oprichter: H. Kavelaars.
- 1956: Katholieke Maatschappelijk Gezinszorg.
- 1958: Rode Kruis, afdeling Oud Gastel.
Oprichters: W. de Veth, N. Roebroeks, H. Hofland (le vz)
- 1958: Terpsichore. Dansclub.
- 1959: Kontakt. Jongerenkern.
Oprichters: J. Aarsen, C. Lips.
- 1960: Stichting Openbare Bibliotheek.
Fusie parochiale bieb Stampersgat en St. Vincentiusver.
- 1960: Wijk Stoof. Wijkvereniging.
- 1961: De Vastelaovedzotten. Carnavalsstichting.
Oprichters: A. Vromans, W. Hofland, M. v.d. Heijden.
- 1961: Comite Bedevaart Beauraing.
- 1961: GAVOK. Volleybalvereniging.
Oprichters: C. Mies-Kop, M. van Sprundel-Akkermans.
- 1961: Wijk Paol.
Wijk Schetserijers
Wijk Assiebak.
Wijk Torenzicht
Wijk Nedrobaba. Wijkverenigingen.

Missienaaikring ca. 1928

Boerinnebond ca. 1950

- 1962: **Wijk Puitenvangers.**
Wijk Uilenspiegels.
Wijk Gastelsveer.
Wijk 4 Winden. Wijkverenigingen.
- 1963: **Schaken Ter Ontspanning. Schaakclub.**
Oprichters: A. Buckens, P. van Onzenoort.
- 1963: **DVO. Biljartclub.**
- 1963: **Wijk Elf. Wijkverenigingen.**
- 1964: **Accordeola. Accordeonvereniging.**
Oprichters: C. van Zundert, Q. Koevoets.
- 1966: **'t Keperke. Tennisvereniging.**
Oprichters: J. Vonk, E. van Keep.
- 1966: **The Four Tak. Amusementsband.**
Oprichters: Kees, Henk, Fons en Cees Tak.
- 1967: **Stichting Bejaardenzorg. Doel oprichting bejaardenflat.**
- 1967: **Culturele Kring. Kunst, muziek, heemkunde.**
Oprichters: P. Akkermans, W. Hofland, Br. Theophile.
- 1967: **Veilig Verkeer Nederland, afd. Oud Gastel.**
Oprichters: EHBO Oud Gastel.
- 1967: **Gastels Majorettekorps.**
Oprichter: H. Mol.
- 1967: **Stichting Katholiek Onderwijs.**
Oprichters: pr. Van Dam, H. de Kort.
- 1968: **Fanclub The Four Tak.**
Oprichters: K. Rockx, L. Lazaroms en P. de Bruyn.
- 1968: **Obioma. Jongerenkoor.**
Oprichters: J. Oomen en R. Hagenaars.
- 1968: **Trefpunt. Jongerenvereniging.**
Oprichter: T. Broos.
- 1969: **De Trouwe Waker. Politiehondenvereniging.**
Oprichters: W. Ruyten en H. Broos.
- 1970: **Zorg Voor Jong en Oud. Politieke partij.**
Oprichters: J. van Roosendaal, A. Broos.
- 1971: **De Vogeltjes. Vrijetijds-voetbalclub.**
Oprichter: M. van Bavel.
- 1971: **Con Brio. Accordeonvereniging.**
Oprichter: J. Rijsdijk.
- 1971: **Mindervalidenvereniging.**
Opgericht vanuit de Bond van Ouderen.
- 1972: **Supportersclub Ad Tak.**
- 1972: **The Angels. Minirettenclub.**
- 1972: **Het Hummeltje. Peuterspeelzaal.**
- 1973: **Comite Gastel 700. Feestcommissie voor 1975.**
Oprichters: gemeente o.l.v. L. Vrolijk.
- 1973: **De Vogelmuzikanten. Muziekkapel.**
Oprichters: P. Doornen en C. Tak.
- 1973: **Comite Nierstichting Oud Gastel/Stampersgat.**
oprichters: J. Laros, L. Keldermans, M. Timmermans.
- 1973: **De Vuurtoren. Zwemvereniging/reddingsbrigade.**
Oprichter: L. Keldermans.

- 1973: Werkgroep Oud Gastel/Stampersgat. Politieke partij.
Oprichters: F. van Merrienboer, A. Schepers, A. v. Aken.
- 1974: Stichting Zwembad Blankershove.
- 1974: Bejaarden '74. Politieke partij.
Oprichter: J. van Roosendaal.
- 1974: VVD. Politieke partij.
Oprichters: C. van Beek, M. Snoep.
- 1974: PVDA. Politieke partij.
Oprichter: C. Jonkers.
- 1974: De Vuurtoren. Zwemclub.
- 1975: Pieter Schreuder Comité. Inzameling project Tanzania.
Oprichter: M. Akkermans-van Zandvliet.
- 1975: De Stoof. Wijkvereniging.
Oprichters: C. Akkermans en P. Vergouwen.
- 1975: Het Veerke. Jongerenclub.
Oprichter: A. Vreugde.
- 1975: Andriessengroep. Scouting.
- 1976: JumelageComité Oud- en Nieuw Gastel/Hoeng Song.
- 1976: Old Stars. Sport- en ontspanningsvereniging.
Oprichters: J. Kemps en J. Noordijk.
- 1976: Z.P.O.G. The Yellows. Zwem- en poloclub.
- 1977: JumelageComité Oud- en Nieuw Gastel-Hoengsong.
- 1977: Werkgroep 't Ossekopke. Organisatie vakantiedag.
Oprichter: J. Hagenaars.
- 1977: Stichting Ontmoetingscentrum Het Veerhuis.
Oprichter: L. Vrolijk (le voorzitter door overlijden
meteen gevolgd door M. Akkermans-Van Zandvliet)
- 1978: CDA, afdeling Oud en Nieuw Gastel. Politieke partij.
Oprichters: J. Ernest, L. Jansen, A. Sweere.
- 1978: Sjoelclub Oud Gastel.
- 1978: De Ghesellen van Heer Jan. Toneelvereniging.
Oprichters: P. Meges, A. Vromans.
- 1979: Home Team. Overlegorgaan welzijnszorg.
Oprichters: sector welzijn gemeente.
- 1979: Tschaveska. Volksdansgroep.
Oprichter: W. van As.
- 1980: Het Land van Gastel. Heemkundekring.
F. van Merrienboer (le voorzitter)
- 1980: Comité 75 jaar Laurentiuskerk. HerdenkingsComité.
P. Akkermans voorzitter.
- 1980: 't Puntje. Jongerenclub Vierschaarsstraat.
Oprichters: D. Lambregts, D. Konings.
- 1981: De Grashoppers. Modelvliegtuigclub.
Oprichter: dhr. Schuddebeurs.
- 1981: Werkgroep Baanlozen.
Oprichting vanuit gemeente J. Snelders.
- 1981: Democratische Centruumpartij. Politieke jongerenpartij.
Oprichters: M. Kouters en S. Rijsdijk.
- 1982: Vrouwenpraatgroep Oud Gastel.
oprichters: L. Dienaar-Kok, M. de Klerk, M. Verbiest.

- 1982 Sociaal-Culturele Raad.
Oprichter vanuit gemeente: A. van Duyvebode, J. Snelders
- 1982: Badminton Vereniging Oud Gastel.
Oprichters: J. Kramer, J. Jansen, M. Kouters.
- 1983: De Nieuwe Comedie. Toneelvereniging.
Voortgekomen uit de Ghesellen van Heer Jan.
- 1983: De Zandstuivers. Fietscrossclub.
Oprichters: J. Kemps, W. vd Broek, K. vd Kieboom.
- 1983: Sporthalcommissie Veerhuis.
T. van Steenberg (1e voorzitter)
- 1983: Vredesplatform Oud Gastel.
Oprichter: C. Poppelaars.
- 1983: Neerhofzwervers. Zaalvoetbalclub.
Oprichters: K. Paantjens, P. Willemse.
- 1983: Fenix. Sjoelclub.
- 1984: The Dreamgirls. Majorettenvereniging.
- 1985: WV Sprint. Rijwieltoerclub.
Oprichters: C. Rijsdijk, J. Kemps, T. Bastiaanse.
- 1985: ActieComité Pomp op Markt.
Oprichters: F. v. Merrienboer, via Heemkundekring.
- 1985: St. Laurentius. Ouderentoneelgroep.
Oprichter: A. van Hassel
- 1985: Marterei-commissie. Organisatie braderie.
Oprichter: C. van Kalmthout.
- 1985: LOOS. Lokale omroep.
Oprichters: H. Bonnerman, T. van Osta.
- 1985: St. Laurentius. Ouderentoneelclub. Later Nooit te Oud.
Oprichter: L. van Hooijdonk.
- 1985: Corneke Boys. Ontspanningsvereniging voor de jeugd.
Oprichter: J. Kemps.
- 1987: Werkgroep Amnesty International.
Oprichter: Mevr. de Kock.
- 1987: Steunpunt voor Ouderen.
Oprichter: F. van Merrienboer.
- 1990: GS '90. Politieke partij.
Oprichters: J. de Wolf, C. v. Beek, A. Entius.
- 1991: Stichting Stedenband Szamotuly-Oud en Nieuw Gastel.
Oprichter: J. Haasnoot-Middel.
- 1993: Makoto Dokokai. Judovereniging.
Oprichter: P. Lagrand.
- 1993: De Regenboog. Jongeren zangkoor.
Oprichters: Gastelse parochie.
- 1995: Platform voor gehandicapten.
Oprichter: P. Vergouwen.

W. VAN DEN BROEK.

LEDENLIJST HET LAND VAN GASTEL 1995

Mevr.	M. van Aalst-van Nispen	Oudenbosch	Mevr.	Hagenaars-Goorden	Oud Gastel
Dhr.	A. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	L. van Hassel	Oud Gastel
Fm.	A. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	A. van Hassel	Oud Gastel
Dhr.	G. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	J. Haverhals	Oud Gastel
Fm.	G. Aanraad	Oud Gastel	Mevr.	A. Hazen-van Beek	Oud Gastel
Fam.	AC Aanraad	Oud Gastel	Fm.	A. Heshof	Oud Gastel
Fam.	J. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	M. Heijmans-Lauwhof	Kruisland
Fam.	H. van Achterberg	Oud Gastel	Fm.	A. Heijnen-Reuvers	Roosendaal
Fam.	P. Akkermans	Oud Gastel	Dhr.	A. van Helden	Roosendaal
Fm.	F. L. Akkermans	Oud Gastel	Fm.	A. Heshof	Oud Gastel
Fm.	J.G. Akkersans-Schouw	Oud Gastel	Dhr.	P. van der Heyden	Oud Gastel
Fm.	M. Akkermans-Timmermans	Oud Gastel	Fm.	J. Heynen-van Aalst	Essen(België)
Mevr.	M. Akkermans-Verstraten	Oud Gastel	Dhr.	M. van Hooydonk	Oud Gastel
Mevr.	M. Akkermans-Zandvliet	Oud Gastel	Fm.	D. de Hoon	Oud Gastel
Dhr.	P. Anthonissen	Roosendaal	Dhr.	M. van der Horst	Oud Gastel
Gm	Archief Breda	Breda	Fm.	J. van der Horst-Bus	Oud Gastel
Fm.	P. van As	Oud Gastel	Mevr.	J. v.d. Horst-Zandbergen	Oud Gastel
Fm.	W. van As	Oud Gastel	Fm.	A. Huijsmans-Peeters	Dinteloord
Fm.	H. Baart	Oud Gastel	Mevr.	C. Jacobs-Akkermans	Oud Gastel
Fm.	L. Bartelen	Oud Gastel	Dhr.	C. Jansen	Oud Gastel
Fm.	A. van Bavel	Oud Gastel	Dhr.	C. Janssens	Leiden
Dhr.	J. van den Berg	Oud Gastel	Mevr.	H. Janssens-Van Zundert	Oud Gastel
Dhr.	A. v.d. Bergh	Oud Gastel	Fam.	T.M. de Jong	Oud Gastel
Fm.	D. den Biggelaar	Oud Gastel	Mevr.	A. de Jong-v.d. Zee	Oud Gastel
Fm.	J. Blommerde	Oud Gastel	Fm.	J. Jongenelen	Oud Gastel
Fam.	H. Bonnerman	Oud Gastel	Fm.	J. de Jongh	Oud Gastel
Fam.	A. de Bont	Oud Gastel	Fm.	C. van Kalmthout	Oud Gastel
Fm.	P. van den Bos	Oud Gastel	Fm.	E. van Keep	Oud Gastel
Fm.	H. v.d. Bosch	Oud Gastel	Dhr.	B. Kempenaars	Oud Gastel
Dhr.	J. van de Bosch	Oud Gastel	Fm.	A. Kerstens	Oud Gastel
Mevr.	J. Bosma-Van Nispen	Oudenbosch	Dhr.	C. Koenraad	Oudenbosch
Fam.	J. Brocatus	Oud Gastel	Dhr.	A. Koevoets	Oud Gastel
Dhr.	W. van den Broek	Stampersgat	Fm.	A. Koevoets	Stampersgat
Fm.	M. Broeren	Hoeven	Dhr.	Q. Koevoets	Oud Gastel
Fm.	M. Broos	Oud Gastel	Mevr.	E. Koevoets-van Nispen	Oud Gastel
Mevr.	C. Broos-Schijvenaars	Oud Gastel	Dhr.	J. Kokke	Oud Gastel
Fm.	C. de Bruyn	Oud Gastel	Dhr.	M. de Koning	Wouwse Plantage
Fm.	W. de Bruyn	Oud Gastel	Fm.	A. Kop-Mies	Standdaarbuiten
Fm.	A. Bus-van de Vorst	Oud Gastel	Fm.	W. Kop-Speek	Oud Gastel
Fm.	C. Bus-Rombouts	Oud Gastel	Fm.	A. Lambregts	Oud Gastel
Mej.	E. Bus	Roosendaal	Fm.	H. Lambregts	Oud Gastel
Fm.	P. Bus	Oud Gastel	Dhr.	J. Laros	Stampersgat
Fam.	P. Bus-de Kort	Roosendaal	Dhr.	J. Laros	Roosendaal
Dhr.	W. Bus	Oud Gastel	Fm.	F. Lauwen-van Loenhout	Roosendaal
Fm.	J. Buurste	Oud Gastel	Fm.	J. Lauwerijssen	Oud Gastel
Dhr.	C. van Caulil	Hoeven	Mevr.	J. van Limbergen	Oud Gastel
Fm.	C. van Caulil-Franken	Oud Gastel	Fm.	M. Lockefeir	Oud Gastel
Fam.	H. Christianen-Mies	Weert	Fm.	G. Logt	Oud Gastel
Fm.	A. Damen	Oud Gastel	Mevr.	J. Luijks-van Meer	Hoeven
Fm.	C. Damen	Oud Gastel	Fam.	A. Luijckx	Oud Gastel
Fm.	M. Danen	Oud Gastel	Fm.	M. Luijckx	Oud Gastel
Dhr.	J. Deijkers	Oud Gastel	Mevr.	J. Luyten	Oud Gastel
Dhr.	J.C. Dingenouts	Roosendaal	Fm.	A. Maas	Oud Gastel
Mevr.	J. Dorst-Van Loenhout	Oudenbosch	Fm.	C. Magelse	Oud Gastel
Fam.	M. Ernest	Oud Gastel	Dhr.	D. Marcelissen	Oud Gastel
Fm.	F. van Etten	Oud Gastel	Dhr.	H. Mastboom	Oud Gastel
Dhr.	D. van Gaans	Oud Gastel	Mevr.	M. van Mechelen	Oud Gastel
Fam.	F. Geers	Dinteloord	Fam.	R. Meuwissen	Roosendaal
Fam.	R. van Gils-Akkermans	Oud Gastel	Fm.	P. Melsen	Oud Gastel
Fm.	C. van Ginneken	Zegge	Fm.	C. van Merrienboer	Oud Gastel
Fm.	F. Goorden	Oud Gastel	Fam.	F. van Merrienboer	Oud Gastel
Fm.	A. Haasnoot	Oud Gastel	Fam.	H. van Merrienboer	Oud Gastel

Fm.	P. van Merrienboer	Oud Gastel	Fm.	B. Vemwnt-Tak	Oud Gastel
Dhr.	U. van Merrienboer	Brasschaat (B)	Fam.	C. Vermunt-Buckens	Oud Gastel
Mevr.	A. Mies-Gijzen	Oud Gestel	Fm.	C. Verstraten-Mies	Oud Gastel
Dhr.	J. Moerings	Oud Gastel	Fm.	B.A. Verwer	Oud Gastel
Mevr.	A. Moerings-Konings	Oud Gastel	Fm.	F. Vogelaars	Oud Gastel
Dhr.	J. Mol	Oud Gastel	Fm.	J. Vonk-Noordegraaf	Oud Gastel
Fm.	A. Mulders	Oud Gastel	Fam.	B. Voorbraak-Goossens	Oud Gastel
Fam.	A. van Nes	Oud Gastel	Fm.	C. van &r Vorst	Oud Gastel
Fm.	M. van Nispen	Hoeven	Fm.	J. van der Vorst	Oud Gastel
Dhr.	P. van Onzenoort	Oud Gastel	Fm.	L. van der Vorst	Oud Gastel
Fam.	J. Oomen	Oud Gastel	Mevr.	C. Vromans-Speek	Oud Gastel
Fam.	B. van Oosterhout	Oud Gastel	Fm.	A. de Vugt-Balemans	Oud Gastel
Dhr.	H. van Oosterhout	Oud Gastel	Fm.	P. Vugts	Oud Gastel
Fm.	J. van Oosterhout	Oud Gastel	Fam.	J. Uagemakers	Oud Gastel
Mevr.	G. van Opdorp-Voogden	Oud Gestel	Fam.	A. Wagemakers	Hoeven
Fm.	J. Paantjens	Oud Gastel	Fam.	R. van Wees	Oud Gastel
Mevr.	L. Paantjens-Laanen	Oud Gastel	Dhr.	H. Wezenbeek	Oud Gastel
Dhr.	H. Peeters	Oud Gastel	Dhr.	M. J. Uijngaards	Oud Gastel
Dhr.	L. Peeters	Oosterhout	Fam.	U. Willemsse-van Nispen	Oud Gastel
Fm.	P. Peeters	Oud Gastel	Fam.	C.P. de Uit	Oud Gastel
Fm.	P. de Peijper	Oud Gastel	Dhr.	J. Witvoet	Oud Gestel
Fm.	A. van Poeyer	Oud Gastel	Dhr.	H. Zandbergen	Oud Gastel
Fm.	C. Poppelaars	Oud Gastel	Fm.	D. van Zuylichem	Oud Gastel
Fm.	M. Raasveldt	Oud Gastel	Mevr.	AM van Zundert	Oegstgeest
Fm.	R.M. Rademakers	Oud Gastel			
Fam.	U. de Reyer	Oud Gastel			
Dhr.	P. Ribbens	Bunde			
Fam.	L. Ribbens	Goirle			
Fam.	J. Rockx	Oud Gastel			
Fm.	M. Rockx	Oud Gastel			
Dhr.	P. van Roenburg	Stampersgat			
Fm.	M. de Rooy	Oud Gastel			
Fm.	P. Roozen-Antens	Oud Gastel			
Fm.	P. Rossou	Oud Gastel			
Dhr.	H. van Rijsbergen	Apeldoorn			
Dhr.	J. van Rijsbergen	Roosendaal			
Dhr.	W. van Rijsbergen	Oud Gastel			
Fm.	P. Rijsdijk	Oud Gastel			
Fm.	M. Rijsdijk	Oud Gastel			
Broeders	Ven Scheppers	Oud Gastel			
Fam.	C. Schoonen-Bierbooms	Oud Gastel			
Fm.	H. Schouw	Oud Gastel			
Mevr.	E. Schouw-Akkermans	Oud Gastel			
Fm.	C. Schrauwen	Oud Gastel			
Fm.	A. Schijvenaars	Oud Gastel			
Merv.	A. Segers-de Bont	Oud Gastel			
Fm.	J. Sep	Oud Gastel			
Dhr.	M. speak	Stenden (BRD)			
Mevr.	E. v.Sprundel-Perdaems	Oud Gastel			
Dhr.	C. Stange	Oud Gastel			
Dhr.	A. Sweere	Oud Gastel			
Fm.	J. Tak	Oud Gastel			
Fm.	J. Tak	Oud Gastel			
Dhr.	J. Theunissen	Oud Gastel			
Dhr.	J. van Tiggelen	Oud Gastel			
Dhr.	A. Timmermans	Oud Gastel			
Mevr.	M. Timmermans-Buijs	Oud Gastel			
Dhr.	A. Traets	Roosendaal			
Fm.	JD. Traets	Uijchem			
Mevr.	AC. van Unen	Oud Gastel			
Fam.	J. Uitdewilligen	Oud Gastel			
Fam.	M. v.d. Veeken	Oud Gastel			
Fam.	W. Veraart	Oud Gastel			
Fam.	H. Veraart	Oud Gastel			
Fm.	M. Verhaart-Verbeek	Oud Gastel			
Fam.	C. Vermeulen	Oud Gastel			

INFORMATIE HEEMKUNDEKRING WET LAND VAN GASTEL

De vereniging, de Heemkundekring 'Het Land van Gastel', stelt zich ten doel:

- a. Het dorp Oud Gastel en haar inwoners op elk gebied dat onder heemkunde valt, te bestuderen en te onderzoeken.
- b. In brede kring belangstelling te wekken voor de geschiedenis van Oud Gastel en de bevolking.
- c. Te ijveren voor het behoud van het eigen karakter en de schoonheid van Gastel en omgeving.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door:

- A. Het houden van vergaderingen, lezingen en excursies.
- B. Het benaderen van en samenwerken met instanties en personen, die kunnen helpen het gestelde doel te bereiken.
- C. Het verzamelen van voorwerpen en geschriften, die betrekking hebben op heemkunde in de ruimste zin.

(Statuten der Heemkundekring artikel 2)

'In de Drie Snoeken'

De Heemkundekring, opgericht 25 november 1980, beschikt over een eigen werklokaal, archief en tentoonstellingsruimte in het pand 'In de Drie Snoeken', Dorpsstraat 50 te Oud Gastel.

Hier komt elke donderdagavond een vaste kern van leden bijeen om voorkomende werkzaamheden te verrichten.

Het museum is dan tevens geopend voor belangstellenden van 19.00 tot 21.00 uur. Het museum is tevens geopend op zaterdagochtend van 10.00 - 12.00 uur. Op andere tijden na telefonische afspraak.

Jaarkontributie

De jaarkontributie bedraagt:

f 27,50 per persoon

f 40,00 per gezin

f 15,00 jeugdleden (tot 18 jaar)

Bankrelatie

Bankrekening Rabo : 14 11 37 126

U kunt bellen of schrijven:

1. Als u zich op wilt geven als lid.
2. Als u informatie wilt hebben.
3. Voor het ophalen van materialen onder andere boeken, foto's, bidprentjes, gereedschap, enzovoort.

Bestuur:

- dhr. A. Haasnoot, voorzitter
Meireweikes 7, telefoon 512825.
- P. Rijsdijk, secretaris
De Biestraat 4, telefoon 511731.
- P. Peeters, penningmeester
Van Glymesstraat 16, telefoon 511730.

HEEMKUNDE - FILMCLUB

In de statuten van de Heemkundekring staat als activiteit onder meer het verzamelen van voorwerpen en geschriften, die betrekking hebben op heemkunde in de ruimste zin.

Graag zouden we die verzameling naast die vele voorwerpen en heel veel papierwerk, uitgebreid zien met een film-archief. Er is immers in de loop der jaren heel wat gefilmd tijdens Gastelse evenementen en van (bekende) Gastelaren.

Zoals u bekend, heeft onze gemeente sinds 1988 een lokale omroep met maandelijkse televisie-uitzendingen. Van de jaar-overzichten, die de LOOS elk jaar in december maakt, zijn kopieën bij de Heemkundekring in bezit.

Gezocht wordt daarom in feite naar alle beeldmateriaal uit de periode voor 1988.

Om u een idee te geven wat er bij ons bekend is aan opgenomen filmmateriaal een kort overzichtje.

In 1934 kwam het Polygoon-journaal naar Oud Gastel om het 100 jarig bestaansfeest van Eendracht Maakt Macht te filmen.

In 1944 hebben Engelsen daags na de oorlogshandelingen een filmpje geschoten van de Rijpersweg en Stampersgat.

In 1955 liep heel Gastel uit om toch vooral maar op de film te komen, die in opdracht van SC Gastel gemaakt werd.

In 1958 liet filmliefhebber L. Vrolijk een film maken van het 25-jarig bestaan van SC Gastel, alsmede van de opening van het vernieuwde sportpark.

Uit de periode 1961 tot 1971 is bekend dat er carnavalsfilms gemaakt zijn.

Beroemd is natuurlijk de film, gemaakt tijdens het 700-jaar bestaansfeest van Oud Gastel.

Er zijn beelden van de diverse bevrijdingsfeesten, koninginndagen, herdenkingen en jubilea.

Behalve naar materiaal van amateur-films zijn we ook op zoek naar televisie-beelden, die de nationale omroep heeft gemaakt in Oud Gastel of van Gastelaren.

Daarbij denken we aan de verschillende uitzendingen van Van Gewest tot Gewest. Daarin werd in 1971 aandacht besteed aan het Gastelse sportpark en was er een interview met L. Vrolijk, in 1975 volgde dit programma de historische optocht en in 1978 keerden zij terug om de schilders in de Laurentiuskerk onder de aandacht te brengen. Hoewel al 1988 is het natuurlijk ook interessant om de uitzending van NCRV's Kerkepad terug te halen. In de sport valt te denken aan de legendarische overwinning van Ad Tak tijdens het Nederlands kampioenschap in Hoogerheide (de oud-wielrenner heeft die beelden zelf ook nooit teruggezien!) en de activiteiten die de supportersclub van Jan Jonkers organiseerden voor zijn deelname aan Bordeaux-Parijs. Deze zijn uitgezonden door Avro's Sportpanorama.

Zoals u ziet, dit zou bij voorbaat al een unieke collectie zijn en een aanwinst voor de heemkundekring. Bij het overzetten van smalfilm naar video kunnen we samenwerken met LOOS. Wilt u meer weten over de filmclub, dan kunt u contact opnemen met Wim van den Broek, Noordzeedijk 42 Stampersgat. Tel. 0165-514225.

